

**T.C. İSTANBUL KÜLTÜR ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**İSTANBUL-SARIYER'DE TARİHİ DOKUNUN
SÜRDÜRÜLEBİLİR KORUMA ÖLÇÜTLERİ AÇISINDAN
İRDELENMESİ VE ÖNERİ GELİŞTİRİLMESİ**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
İpek Zeynep KAPTANOĞLU**

Anabilim Dalı: Mimarlık

**Programı: Mimarlık Tarihi ve Restorasyon
Tez Danışmanı: Yard. Doç. Dr. Elif Mihçioğlu Bilgi**

Aralık 2014

**T.C. İSTANBUL KÜLTÜR ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**İSTANBUL-SARIYER'DE TARİHİ DOKUNUN
SÜRDÜRÜLEBİLİR KORUMA ÖLÇÜTLERİ AÇISINDAN
İRDELENMESİ VE ÖNERİ GELİŞTİRİLMESİ**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
İpek Zeynep KAPTANOĞLU**

**Tezin Enstitüye Verildiği Tarih: 11 Aralık 2014
Tezin Savunulduğu Tarih: 26 Aralık 2014**

**Tez Danışmanı: Yard. Doç. Dr. Elif MIHÇIOĞLUBİLGİ
Diğer Jüri Üyeleri: Prof. Dr. Nadide SEÇKİN
Yrd. Doç. Dr. Ebru OMAY POLAT (YTÜ)**

Aralık 2014

ÖNSÖZ

İstanbul'da tarihi çevrenin devamlılığı adına yapılan koruma çalışmalarına alternatif bir yöntem olarak, tez çalışma alanı seçilen Sarıyer ve Yenimahalle tarihi kent dokusu, sürdürülebilir koruma ölçütleri ile ele alınmıştır.

Bu tez çalışmasının en başından itibaren bilgisini, desteğini ve yardımlarını esirgemeyen danışmanım, saygıdeğer Hocam Yard. Doç. Dr. Elif MIHÇIOĞLU BİLGİ'ye sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Yüksek lisans eğitimim boyunca değerli bilgi ve görüşleri ile bana her zaman katkı sağlayan Hocalarım Prof. Dr. Nur AKIN, Prof. Dr. Nadide SEÇKİN ve Doç. Dr. Ege ULUCA TÜMER'e, tez izleme jürilerimde yer alarak değerli bilgilerini paylaşan Hocam Yard. Doç. Dr. Ebru OMA Y POLAT'a, sürdürülebilirlik ve tarihi çevre konusunda yaptıkları değerli araştırmaları ve kaynaklarını bana açan Dennis RODWELL ve eşi Beria BAYİZİTLİOĞLU RODWELL'e, Sarıyer ve Yenimahalle ile ilgili bilgilerini ve fotoğraf arşivlerini benimle paylaşan Yazar İbrahim BALCI'ya, Mimar Salih İLERİ'ye, Mimar Ayşe ÜNLÜ'ye ve Yüksek Mimar Erden SEYMAN'a ve tez araştırmalarımın farklı aşamalarında yardımları ile yanımda olan arkadaşlarıma teşekkürü bir borç bilirim.

Hayatımın her döneminde yanımda olan ve desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen canım aileme en içten teşekkürlerimi sunarım.

Aralık 2014

İpek Zeynep Kaptanoğlu

Mimar

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa No</u>
İÇİNDEKİLER	iii
TABLO LİSTESİ	vi
ŞEKİL LİSTESİ	vii
ÖZET	xxi
ABSTRACT	xxiii
BÖLÜM 1. GİRİŞ	
1.1. Tezin Amacı	1
1.2. Tezin Kapsamı ve Yöntemi	1
1.3. Kuramsal Çerçeve: Koruma ve Sürdürülebilirlik	3
1.3.1. Sürdürülebilirlik Kavramının Gelişimi	3
1.3.2. Kentsel Korumada Sürdürülebilirlik	6
BÖLÜM 2. BÖLGENİN VE ÇALIŞMA ALANININ GENEL ÖZELLİKLERİ İLE GEÇMİŞ KORUMA ÇALIŞMALARI	
2.1. Bölgenin Genel Özellikleri	10
2.1.1. Bölgenin Konumu ve Yeri	10
2.1.2. Bölgenin Tarihsel Gelişimi	12
2.1.3. Bölgenin Sosyo-Kültürel ve Ekonomik Yapısı	18
2.1.4. Bölgenin Fiziksel Yapısı ve Yerleşim Özellikleri	27
2.1.4.1. Çevresel Nitelikler	33
2.1.4.2. Anıtsal Yapılar	41
2.1.4.3. Konut Nitelikleri	59
2.2. Bölge ve Çalışma Alanıyla İlgili Geçmiş Koruma Çalışmaları	63
2.2.1. Prost Planı'nın Çalışma Alanındaki Etkileri	63
2.2.2. 1950 ve 1999 Yılları Arasında Bölgede Yapılan Koruma Amaçlı Planlama Çalışmaları ve Uygulamaları	64

BÖLÜM 3. ÇALIŞMA ALANININ ÇEVRESEL VE MİMARİ NİTELİKLERİ

3.1. Çevre Verileri	68
3.2. Trafik/ Ulaşım Analizi	75
3.3. Mülkiyet Dağılımı	79
3.4. Yapıların Tarihi Dönemlemesi	81
3.5. Yapıların Kat Sayıları	84
3.6. Yapıların Kullanım Durumu	87
3.7. Yapıların Çatı Biçim ve Malzemeleri	89
3.8. Yapıların İşlev Durumu	91
3.9. Yapıların Strüktürel Sistem ve Malzemeleri	95
3.10. Yapısal Durum	100
3.11. Yapıların Değişmişlik Durumu	104
3.12. Yapıların Tipolojik Özellikleri	108
3.12.1. Yapı-Çevre İlişkileri	108
3.12.2. Mimari Özellikler Açısından	112
3.12.2.1. Cephe Tipolojisi	112
3.12.2.2. Mimari Eleman Tipolojisi	117

BÖLÜM 4. ÇALIŞMA ALANININ SOSYAL NİTELİKLERİ

4.1. Bölge Sakinlerinin Kişisel Bilgileri	126
4.2. Konut - Aile İlişkileri	126
4.3. Yapı - Çalışan İlişkileri	127
4.4. Yapı - Çevre İlişkileri	128
4.5. Yenileme - Koruma İlişkileri	128

BÖLÜM 5. ÇALIŞMA ALANININ SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK AÇISINDAN DEĞERLENDİRMESİ

5.1. Sürdürülebilirlik Açısından Fiziksel Değerlendirme	131
5.1.1. Değerler	131
5.1.2. Sorunlar	134
5.1.3. Potansiyeller ve Tehditler	137
5.2. Sosyal Değerlendirme	140

**BÖLÜM 6. ÇALIŞMA ALANININ SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK AÇISINDAN
KORUNMASI VE SAĞLIKLAŞTIRILMASI İÇİN ÖNERİLER**

6.1. Çevre Ölçeğinde Sürdürülebilir Koruma Önerileri	147
6.1.1. Ulaşım - Trafik	147
6.1.2. Doğal Çevre	150
6.1.3. Sosyal Sürdürülebilirlik	156
6.2. Yapı Ölçeğinde Sürdürülebilir Koruma Önerileri	160
6.3. Alt Çalışma Alanı Projeleri	169
6.3.1. Sürdürülebilir Sokak Sağlıklaştırma Projesi	169
6.3.2. Örnek Tarihi Tek Yapı İçin Sürdürülebilir Koruma ve Sağlıklaştırma Önerileri	180

BÖLÜM 7. SONUÇ **187**

KAYNAKÇA **191**

EKLER **197**

TABLO LİSTESİ

Sayfa No

Tablo 3.1: Konum Tipolojisi (Kaptanoğlu, 2014).....	111
Tablo 3.2: Cephe Tipolojisi (Kaptanoğlu, 2014).....	116
Tablo 3.3: Kapı Tipolojisi (Kaptanoğlu, 2014).....	120
Tablo 3.4: Pencere Tipolojisi (Kaptanoğlu, 2014).....	123
Tablo 5.1: Swot Analizi (Kaptanoğlu, 2014).....	146

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa No

Şekil 2.1 (Solda): Çalışma alanını İstanbul'daki konumu (https://maps.google.com/ , Şubat 2013).	11
Şekil 2.2 (Sağda): İstanbul Boğaziçi'nde Sarıyer'in konumu (https://maps.google.com/ , Şubat 2013).	11
Şekil 2.3: Bölgede çalışma alanı ve yakın çevresi (https://maps.google.com/ , Aralık 2014).	11
Şekil 2.4: Bölgede çalışma alanı (https://maps.google.com/ , Şubat 2014).	12
Şekil 2.5: 1940'larda Hünkar suyu mesire yeri (Balcı, 1998: 74).	13
Şekil 2.6: 1890 yılında sağda, küçük taş rıhtımlı lokantanın üzerinde Hotel Osmanie'nin cephesi (Genim, 2006: 827; Anonim, 1890).	14
Şekil 2.7: 1910 yılında Mesarburnu Vapur İskelesi, Sarıyer Merkez Mahalle'nin iskelesi (Genim, 2006: 793; Anonim, 1910).	15
Şekil 2.8: Günümüzde Mesarburnu Vapur İskelesi (www.wowturkey.com , Aralık 2014).	15
Şekil 2.9: Yenimahalle Vapur İskelesi (Yenimahalle Muhtarlığı, 2013).	16
Şekil 2.10: 1900'de Boğaz'dan Yenimahalle silüeti (Genim, 2006: 819; Anonim, 1900).	17
Şekil 2.11: 2012 yılında Boğaz'dan Yenimahalle silüeti (Kaptanoğlu, 2012).	17
Şekil 2.12: Günümüzde Sarıyer Çarşısı (Kaptanoğlu, 2014).	20
Şekil 2.13 (Solda): Dursun Fakih Sokak'taki Hakkı Paşa Konağı (Kaptanoğlu, 2013).	20
Şekil 2.14 (Sağda): Pertevniyal Valide Sultan Konağı (Kaptanoğlu, 2014).	20
Şekil 2.15: 1880'de Yenimahalle'de denize yakın bir çay bahçesi (Alman Arkeoloji Enstitüsü Arşivi; Guillaume Berggren).	22
Şekil 2.16: 1870'de Yenimahalle Pazarbaşı'nda denize kurulan dalyan (Genim, 2006: 817; Paskal Sebah, No:16).	23
Şekil 2.17: 1900'de Sarıyer'de ahşap bir iskele üzerinde direklere bağlı iplere asılı çirozlar (Genim, 2006: 807; Anonim, 1900).	23
Şekil 2.18: 1920'de Yenimahalle'de deniz hamamı (Genim, 2006: 829; Anonim, 1920).	24

Şekil 2.19: 1934 yılında Mektep Sokak'taki Rum Okulu (İbrahim Balcı Arşivi).....	25
Şekil 2.20: Günümüzde Rum Okulu yerinde bulunan Yenimahalle Spor Kulübü yapısı (Kaptanoğlu, 2013).....	26
Şekil 2.21: Günümüzde kullanılmayan Haydar Doğ Sokak'taki Ermeni İlkokulu (Kaptanoğlu, 2013).	26
Şekil 2.22: Günümüzde Pazarbaşı Parkı'ndan Yenimahalle konut dokusuna bakış (Kaptanoğlu, 2014).	27
Şekil 2.23: Sarıyer ve Yenimahalle tarihi kentsel doku sınırları (Sarıyer Belediyesi, 2013).	29
Şekil 2.24: Çalışma alanındaki topoğrafik eğriler (Kaptanoğlu, 2013).	30
Şekil 2.25: Çalışma alanı doluluk - boşluk analizi (Kaptanoğlu, 2014).	31
Şekil 2.26: Sarıyer Kuru Mahallesi'nde Rum Mezarlığı'nda Bizans Dönemine ait olduğu düşünülen lahit (İbrahim Balcı Arşivi).	33
Şekil 2.27: 1918 tarihli Necib Bey Haritası'nda Sarıyer ve Yenimahalle'nin yerleşim sınırları (Atatürk Kitaplığı, 2014).	34
Şekil 2.28: Kapatılmadan önce Sarıyer Deresi (www.facebook/ sariyernostalji.com, 2014).	35
Şekil 2.29: Sarıyer Deresi üzerindeki köprü görünüşü (Mimar Salih İleri Arşivi). ...	35
Şekil 2.30: Yaşanan sel felaketinden sonra Sarıyer (İbrahim Balcı Arşivi).	36
Şekil 2.31: 1931 tarihli Sarıyer Merkez Mahallesi Yangın Haritası (Atatürk Kitaplığı, 2014).	37
Şekil 2.32: Alman Mavileri haritalarında Sarıyer (Atatürk Kitaplığı, 2014).	38
Şekil 2.33: Osmanlı Dönemi'ne ait Yenimahalle haritası (Atatürk Kitaplığı, 2014).	39
Şekil 2.34: Alman Mavileri haritalarında Yenimahalle (Atatürk Kitaplığı, 2014). ...	40
Şekil 2.35: 1957'de Ali Kethüda Camii'nin denizden görünüşü (Balcı, 1998: 70). ..	42
Şekil 2.36: Osmanlı Dönemi'nde Ali Kethüda Camii'nin denizden görünüşü (Alman Arkeoloji Enstitüsü Arşivi; Sébah & Joaillier).	42
Şekil 2.37: Günümüzde Ali Kethüda Camii'nin denizden görünüşü (Kaptanoğlu, 2013).	43
Şekil 2.38: Ali Kethüda Camii'nin Yenimahalle Cadde'sinden görünüşü (Kaptanoğlu, 2014).	43
Şekil 2.39: 1885 - 1886 tarihli Aziz Prodromus Kilisesi'nin istikamet çizimleri (Atatürk Kitaplığı, 2014).....	44

Şekil 2.40 (Solda): Aziz Prodromus Kilisesi'nin iç mekan görünüşü (Tonguç, 2012: 185).	44
Şekil 2.41 (Sağda): Aziz Prodromus Kilisesi'nin İbni Sina Sokak'taki giriş kapısı (Kaptanoğlu, 2013).	44
Şekil 2.42: Alman Mavileri'nin, Yenimahalle haritalarında yer alan Jandarma Karakol Binası (Atatürk Kitaplığı, 2014).....	46
Şekil 2.43: 19. yüzyılda Pazarbaşı Karakolu ana giriş cephesi (Çiftçi, 599; Alman Arkeoloji Enstitüsü - Yıldız Albümleri).	46
Şekil 2.44: Büyükdere'deki Topçu Karakolu (Kaptanoğlu, 2014).	46
Şekil 2.45 (Solda): Yenimahalle Caddesi'nden Sarıyer Hamam'ı girişi (Kaptanoğlu, 2013).	47
Şekil 2.46 (Sağda): Günümüzde yapının Hamam Sokak cephesi (Kaptanoğlu, 2013).	47
Şekil 2.47: Yapının Hamam Sokak cephesi (http://www.envanter.gov.tr , Mayıs 2014).	48
Şekil 2.48: Hamam Sokak cephesi boyanmadan önce (http://www.envanter.gov.tr , Mayıs 2014).	48
Şekil 2.49: 1937'de Gençler Mahfili olarak kullanılan tek katlı dergah yapısı (İbrahim Balcı Arşivi).	49
Şekil 2.50: 1900'de Yenimahalle İskelesi ve gerisinde kalan meydan saati (Genim, 2006: 823; Anonim, 1900).	50
Şekil 2.51: Günümüze, park işlevi ile kullanılan Yenimahalle İskele Meydanı (Kaptanoğlu, 2013).	50
Şekil 2.52: 1890'da Taşiskele (Genim, 2006: 814; Abdullah Kardeşler, 1890: No.526).	51
Şekil 2.53: 1910 yılında Mesarburnu Vapur İskelesi, Sarıyer Merkez Mahalle'nin iskelesi (Genim, 2006: 793; Anonim, 1910).....	52
Şekil 2.54 (Solda): Günümüzde Mesarburnu Vapur İskelesi'nin denizden görünüşü (Kaptanoğlu, 2014)	52
Şekil 2.55 (Sağda): Günümüzde Mesarburnu Vapur İskelesi'nin Mesarburnu Caddesi'nden görünüşü (Kaptanoğlu, 2014).	52
Şekil 2.56 (Solda): Yenimahalle Caddesi'nden fırının giriş cephesi (Kaptanoğlu, 2014).	53

Şekil 2.57 (Sağda): 1968 yılı fotoğrafında fırın cephesinden bir görünüm (www.facebook/ sarıyernostalji.com, Ekim 2014).	53
Şekil 2.58: Günümüzde Mesut Ağa Çeşmesi (http://www.envanter.gov.tr, Aralık 2014).	54
Şekil 2.59: Günümüzde Ahmet Kamili Efendi Çeşmesi (Kaptanoğlu, 2013).	55
Şekil 2.60: Günümüzde Sarıyer Devlet Hastanesi cephesine bitişik konumdaki Salih Paşa Çeşmesi (Kaptanoğlu, 2013).	56
Şekil 2.61 (Solda): Çukur Çeşmenin, Ortaçeşme Caddesi'nden görünüşü (Kaptanoğlu, 2014).	57
Şekil 2.62 (Sağda): Günümüzde çukur çeşme teknesi (Kaptanoğlu, 2014).	57
Şekil 2.63: Günümüzde Tekke Çeşmesi'nin Yenimahalle Caddesi'nden görünüşü (Kaptanoğlu, 2013).	57
Şekil 2.64 (Solda): 1900'de Yenimahalle iskele meydanı girişinde (solda) yer alan Hasan Paşa Çeşmesi (Genim, 2006: 821; Anonim, 1900).	58
Şekil 2.65 (Sağda): Günümüzde Hasan Paşa Çeşmesi (Kaptanoğlu, 2013).	58
Şekil 2.66 (Solda): 1950'lerde Sarıyer Tarihi Köyiçi'nde Dursun Fakih Sokak'tan bir görünüm (Mimar Ayşe Ünlü Arşivi).	59
Şekil 2.67 (Sağda): Günümüzde Dursun Fakih Sokak'tan bir görünüm (Kaptanoğlu, 2014).	59
Şekil 2.68: 1950'lerde Sarıyer Tarihi Köyiçi'nde Dursun Fakih Sokak girişinden bir görünüm (Mimar Ayşe Ünlü Arşivi).	60
Şekil 2.69: Günümüzde Dursun Fakih Sokak'tan bir görünüm (Kaptanoğlu, 2014).	60
Şekil 2.70: 1920'de Yenimahalle'de, yalılar ve gerisinde kalan geleneksel konutlar (Genim, 2006: 831; Anonim, 1920).	61
Şekil 2.71: 1920'de Yenimahalle'de Pazarbaşı Sahilinden görülen yalılar (Genim, 2006: 833; Anonim, 1920).	61
Şekil 2.72 (solda): Yenimahalle, Karakütük Caddesi No:74'deki yapı örneği (Kaptanoğlu, 2013).	63
Şekil 2.73 (sağda): Yenimahalle Sulu Bahçe Sokak No:19'deki yapı örneği (Kaptanoğlu, 2013).	63
Şekil 2.74: 1950'lere ait hava fotoğrafında Sarıyer'de Zümrüt Evler'in yapımına başlanmadan önceki durum (Harita Genel Komutanlığı Arşivi, Ankara).	65
Şekil 2.75: 1954 tarihli hava fotoğrafında Sarıyer'de ifraz edilerek yapılaşmaya açılan Zümrüt Evler (Harita Genel Komutanlığı Arşivi, Ankara).	65

Şekil 3.1: Çalışma alanı ve sınır dışında yer alan çevre verileri (https://www.google.com/maps/ , Aralık 2014).....	69
Şekil 3.2: Sarıyer Tarihi Köyiçi'nde Taş İskele Parkı (Kaptanoğlu, 2014).....	69
Şekil 3.3: Yenimahalle Pazarbaşı parkı ve balıkçı iskelesi (Kaptanoğlu, 2014).	70
Şekil 3.4 (Solda):Yenimahalle, Yeni Selimiye Sokak'taki istinat duvarları (Kaptanoğlu, 2013).	70
Şekil 3.5 (Sağda):Yenimahalle, Aziz Efendi Sokak boyunca devam eden merdivenli yol (Kaptanoğlu, 2013).	70
Şekil 3.6 (Solda): Sarıyer Tarihi Köyiçi, Dursun Fakih Sokak No:38'de yer alan yapının yangın duvarı (Kaptanoğlu, 2013).	71
Şekil 3.7 (Sağda): Yenimahalle, Karakütük Caddesi No:83'de yer alan yapının yangın duvarı (Kaptanoğlu, 2013).	71
Şekil 3.8 (Solda): Sarıyer Köyiçi Mahalle'de, Dursun Fakih Sokak'ta, 719 Ada, 6 parsel (Mimar Ayşe Ünlü Arşivi).	72
Şekil 3.9 (Sağda): Sarıyer Köyiçi Mahalle'de, Dursun Fakih Sokak'ta, 723 Ada, 64 parsel (Mimar Ayşe Ünlü Arşivi).	72
Şekil 3.10: Sarıyer Tarihi Köyiçi'nde, Merkez Camii önündeki park (Kaptanoğlu, 2014).	72
Şekil 3.11 (Solda): Sarıyer Tarihi Köyiçi Dursun Fakih Sokak 14 numaralı yapının ticari işlevle kullanılmaya başlanması ve cephede niteliksiz değişim (Kaptanoğlu, 2013).	73
Şekil 3.12 (Sağda): Sarıyer Tarihi Köyiçi'nde yer alan Sarıyer Hamamı'nın arka cephesinde yer alan çöp kutuları ve geri dönüşüm çöp kutuları (Kaptanoğlu, 2013).73	
Şekil 3.13: Çevresel Veriler Analizi (Kaptanoğlu, 2014).....	74
Şekil 3.14 (Solda): Yenimahalle, Aziz Efendi Sokak'taki merdivenli yol (Kaptanoğlu, 2013).	75
Şekil 3.15 (Sağda): Yenimahalle'de, Karakütük Caddesi ile Yeni Selimiye Sokağı birleştiren merdivenli yollardan biri (Kaptanoğlu, 2013).	75
Şekil 3.16 (Solda): Sarıyer Köyiçi'nde çıkmaz sokak örneği Hamam Sokak (Kaptanoğlu, 2013).	76
Şekil 3.17 (Sağda): Yenimahalle'de çıkmaz sokak örneği Gazino Sokak (Kaptanoğlu, 2013).	76

Şekil 3.18 (Solda):Yenimahalle, Mektep Sokak No: 1'de özgün kaldırım örneği (Kaptanoğlu, 2013).	76
Şekil 3.19 (Sağda): Yenimahalle, Mektep Sokak No: 1'de karo mozaik ve tuğla kaldırım (Kaptanoğlu, 2013).	76
Şekil 3.20 (Solda): Yenimahalle Caddesi'nde yol kenarına düzensiz park edilen araçlar (Kaptanoğlu, 2013).	77
Şekil 3.21 (Sağda): Ali Kethüda Camii yanındaki Yenimahalle otobüs durağı (Kaptanoğlu, 2013).	77
Şekil 3.22: Yol/ Trafik/ Ulaşım Analizi (Kaptanoğlu, 2014).	78
Şekil 3.23: Bazı yalı sahipleri tarafından özel rıhtım olarak kullanılan, kamu mülkiyetindeki sahil şeridi (Kaptanoğlu, 2012).	79
Şekil 3.24: Mülkiyet Durum Analizi (Kaptanoğlu, 2014).	80
Şekil 3.25 (Solda): Sarıyer Tarihi Köyiçi'nde, 19. yüzyıl sonu ile 20. yüzyıl başı dönemine ait bir örnek, Ortaçeşme Caddesi No:87 (Kaptanoğlu, 2013).	81
Şekil 3.26 (Sağda): Sarıyer Tarihi Köyiçi'nde, 19. yüzyıl sonu ile 20. yüzyıl başı dönemine ait bir örnek, Ağaçalı Bostan Sokak No:24 (Kaptanoğlu, 2013).	81
Şekil 3.27 (Solda): Yenimahalle'de 1970 ve sonrası dönemine ait, rökonstrüksiyon çalışmasına bir örnek, Karakütük Caddesi No: 81 (Kaptanoğlu, 2014).	82
Şekil 3.28 (Sağda): Yenimahalle'de 1970 ve sonrası dönemine ait, rökonstrüksiyon çalışmasına bir örnek, Yeni Selimiye Sokak No: 19 (Kaptanoğlu, 2014).	82
Şekil 3.29: Tarihi Dönem Analizi (Kaptanoğlu, 2014).	83
Şekil 3.30 (Solda): Sarıyer Tarihi Köyiçi'nde bir yalıdan cihannüma örneği, Yenimahalle Caddesi No:50 (Kaptanoğlu, 2013).	84
Şekil 3.31 (Sağda): Yenimahalle'de bir yalıdan cihannüma örneği, Karakütük Caddesi No:47 (Kaptanoğlu, 2013).	84
Şekil 3.32: Sarıyer İskele'sinden Yenimahalle silüetine bakış (Kaptanoğlu, 2013). ..	85
Şekil 3.33: Kat Sayısı Analizi (Kaptanoğlu, 2014).	86
Şekil 3.34 (Solda): Sarıyer Tarihi Köyiçi'nde kullanılmayan bir yapı örneği, Dursun Fakih Sokak No: 86 (Kaptanoğlu, 2013).	87
Şekil 3.35 (Sağda): Sarıyer Tarihi Köyiçi'nde kullanılmayan bir yapı örneği, Dursun Fakih Sokak No: 90 (Kaptanoğlu,2013).	87
Şekil 3.36: Yapı Kullanımı Analizi (Kaptanoğlu, 2014).	88
Şekil 3.37: Çatı Biçim ve Malzeme Analizi (Kaptanoğlu, 2014).	90

Şekil 3.38 (Solda): Sarıyer Tarihi Köyiçi'nde karma kullanımlı yapılara bir örnek, Ortaçeşme Caddesi, No:25 (Kaptanoğlu, 2014).	91
Şekil 3.39 (Sağda): Sarıyer Tarihi Köyiçi'nde karma kullanımlı yapılara bir örnek, Ortaçeşme Caddesi, No:19 (Kaptanoğlu, 2014).	91
Şekil 3.40: Sarıyer Tarihi Köyiçi'nde Taş İskele Parkı içinde balık satış birimleri (Kaptanoğlu, 2014).	92
Şekil 3.41 (Solda): Yenimahalle'de geleneksel dükkan örneği, Karakütük Caddesi No: 9 (Kaptanoğlu,2014).	93
Şekil 3.42 (Sağda):Yenimahalle'de geleneksel dükkan örneği, Karakütük Caddesi No: 5 (Kaptanoğlu, 2014).	93
Şekil 3.43: İşlev Durum Analizi (Kaptanoğlu, 2014).	94
Şekil 3.44 (Solda):Yenimahalle'de yapı cephesinde farklı boyuttaki ahşap kaplamalara bir örnek, Karakütük Caddesi No: 76 (Kaptanoğlu, 2013).....	95
Şekil 3.45 (Sağda): Yenimahalle'de yapı cephesinde farklı boyuttaki ahşap kaplamalara bir örnek, Ocak Ağası Sokak No: 8 (Kaptanoğlu, 2013).....	95
Şekil 3.46 (Solda): Sarıyer Tarihi Köyiçi'nde, yangın duvarlarına örnek, Dursun Fakih Sokak No: 38 (Kaptanoğlu, 2013).	96
Şekil 3.47 (Sağda): Yenimahalle'de yangın duvarlarına örnek, Karakütük Caddesi No: 83 (Kaptanoğlu, 2013).	96
Şekil 3.48: Yenimahalle'den demir putrel destekli tuğla yığma yapı örneği, Ocak Ağası Sokak No: 4 (Kaptanoğlu, 2013).	97
Şekil 3.49 (Solda): Sarıyer Tarihi Köyiçi'nde karma sistemli yapı örneği, Dursun Fakih Sokak No: 31/1 (Kaptanoğlu, 2013).	97
Şekil 3.50 (Sağda): Yenimahalle'de karma sistemli yapı örneği, Karakütük Caddesi No:1(Kaptanoğlu, 2013).	97
Şekil 3.51 (Solda): Sarıyer Tarihi Köyiçi'nde ahşap iç bölme ve kapı örnekleri, Dursun Fakih Sokak No: 46 (Kaptanoğlu, 2013).....	98
Şekil 3.52 (Sağda): Sarıyer Tarihi Köyiçi'nde ahşap iç bölme ve kapı örnekleri, Ortaçeşme Caddesi No: 47 (Kaptanoğlu, 2013).	98
Şekil 3.53: Strüktürel Sistem ve Malzeme Analizi (Kaptanoğlu, 2014).....	99
Şekil 3.54 (Solda): Yenimahalle'de yapısal durumu iyi olan bir yapı örneği, Karakütük Caddesi No: 105 (Kaptanoğlu, 2013).....	100
Şekil 3.55 (Sağda): Sarıyer Tarihi Köyiçi'nde, yapısal durumu orta olan bir yapı örneği, Ortaçeşme Caddesi No: 47 (Kaptanoğlu, 2013).	100

Şekil 3.56 (Solda): Yenimahalle'de yapısal durumu kötü olan yapı bir örneği, Haydar Efendi Sokak No: 6 (Kaptanoğlu, 2013).....	101
Şekil 3.57 (Sağda): Sarıyer Tarihi Köyiçi'nde, yapısal durumu kötü olan bir yapı örneği, Dursun Fakih Sokak No: 46 (Kaptanoğlu, 2013).	101
Şekil 3.58: Sarıyer Tarihi Köyiçi'nde, yapısal durumu harap olan bir yapı örneği, Kuru Mandıra Sokak No: 5 (Kaptanoğlu, 2013).....	101
Şekil 3.59 (Solda): Sarıyer Tarihi Köyiçi'nde, yapısal durumu ile yıkık olan bir yapı örneği, Dursun Fakih Sokak No: 47 (Kaptanoğlu, 2013).	102
Şekil 3.60 (Sağda): Yenimahalle'de yapısal durumu ile yıkık olan bir yapı örneği, Karakütük Caddesi No: 61 (Kaptanoğlu, 2013).....	102
Şekil 3.61: Yapısal Durum Analizi (Kaptanoğlu, 2014).....	103
Şekil 3.62: Yenimahalle'de az değişmiş yapı örneği, Yeni Selimiye Sokak No: Bilinmiyor.	104
Şekil 3.63 (Solda): Sarıyer Tarihi Köyiçi'nde orta değişmiş yapı örneği, Ortaçeşme Caddesi No:62/A (Kaptanoğlu, 2013).....	105
Şekil 3.64 (Sağda): Sarıyer Tarihi Köyiçi'nde orta değişmiş yapı örneği, Korumandıra Sokak No: 5 (Kaptanoğlu, 2013).	105
Şekil 3.65 (Solda): Yenimahalle'de çok değişmiş yapı örneği, Aziz Efendi Sokak No: 13 (Kaptanoğlu, 2013).	105
Şekil 3.66 (Sağda): Yenimahalle'de çok değişmiş yapı örneği, Gazino Sokak No: 12 (Kaptanoğlu, 2013).	105
Şekil 3.67 (Solda): Yenimahalle'de rökonstrüksiyon yapılan bir konut örneği, Karakütük Caddesi No:85 (Kaptanoğlu, 2013).....	106
Şekil 3.68 (Sağda): Sarıyer Tarihi Köyiçi'nde rökonstrüksiyon yapılan bir konut örneği, Yenimahalle Caddesi No:74 (Kaptanoğlu, 2013).....	106
Şekil 3.69: Değişmişlik Durum Analizi (Kaptanoğlu, 2014).....	107
Şekil 3.70 (Solda): Sokaktan yapıya ve yapıdan bahçeye girişli yapıya bir örnek, Dursun Fakih Sokak No: 46 (Kaptanoğlu, 2014).....	108
Şekil 3.71 (Sağda): İki bahçe arasında kalan yapıya bir örnek, Atabey Sokak No: 13 (Kaptanoğlu, 2014).	108
Şekil 3.72: Sokaktan girişli-ara konumlu yapıya bir örnek, Ortaçeşme Caddesi No: 73 (Kaptanoğlu, 2014).	109
Şekil 3.73: İki sokaktan girişli yapıya bir örnek, Karakütük Caddesi No: 95 ve Yürek Yakan Sokak No: 4 girişleri (Kaptanoğlu, 2014).	109

Şekil 3.74: Günümüzde beton kaplı taş rıhtımın gerisine konumlanan kıyı hattındaki yapılar (Kaptanoğlu, 2013).	110
Şekil 3.75: Yenimahalle'de, yapı cephelerinde açık balkon ve Fransız balkona bir örnek, Karakütük Caddesi No:105 (Kaptanoğlu, 2013).....	112
Şekil 3.76: Sarıyer Tarihi Köyiçi'nde çıkmasız yapı grubuna bir örnek, Dursun Fakih Sokak No: 33/1 (Kaptanoğlu, 2013).	113
Şekil 3.77 (Solda): Sarıyer Tarihi Köyiçi'nde ortada çıkmalı yapı grubuna bir örnek, Yenimahalle Caddesi No: 69 (Kaptanoğlu, 2013).	113
Şekil 3.78 (Sağda): Sarıyer Tarihi Köyiçi'nde üç çıkmalı yapı grubuna bir örnek, Ortaçeşme Caddesi No: 47 (Kaptanoğlu, 2013).	113
Şekil 3.79 (Solda): Yenimahalle'de cephe boyunca balkonlu yapı grubuna bir örnek, Yeni Selimiye Sokak No: 17 (Kaptanoğlu, 2013).	114
Şekil 3.80 (Sağda): Yenimahalle'de ortada balkonlu yapı grubuna bir örnek, Yeni Selimiye Sokak No: 19 (Kaptanoğlu, 2013).	114
Şekil 3.81: Yenimahalle'de balkonlu ve çıkmalı yapılara cihannümal bir örneğin denizden görünüşü, Haydar Efendi Sokak No: 10 (Kaptanoğlu, 2013).....	115
Şekil 3.82: Sarıyer Tarihi Köyiçi'nde üstü pencereli tek kanatlı kapıya bir örnek, Dursun Fakih Sokak No: 90 (Kaptanoğlu, 2013).....	117
Şekil 3.83 (Solda): Yenimahalle'de üstü pencereli çift kanatlı kapıya bir örnek, Ağa Bayırı Sokak No: 4 (Kaptanoğlu, 2013).	117
Şekil 3.84 (Sağda): Yenimahalle'de üstü pencereli çift kanatlı kapıya bir örnek, Haydar Doğu Sokak No: 4 (Kaptanoğlu, 2013).....	117
Şekil 3.85 (Solda): Sarıyer Tarihi Köyiçi'nde yanı pencereli çift kanatlı kapıya bir örnek, Dursun Fakih Sokak yapı No: 29 (Kaptanoğlu, 2013).	118
Şekil 3.86 (Sağda): Yenimahalle'de üstü ve yanı pencereli çift kanatlı kapıya bir örnek, Karakütük Caddesi No: 83 (Kaptanoğlu, 2013).....	118
Şekil 3.87 (Solda): Yenimahalle'de mermer sütunların gerisinde kalan kapı girişi, Karakütük Caddesi No: 47 (Kaptanoğlu, 2013).....	118
Şekil 3.88 (Sağda): Yenimahalle'de mermer sütunların gerisinde kalan kapı girişi, Karakütük Caddesi No: 55 (Kaptanoğlu, 2013).....	118
Şekil 3.89 (Solda): Yenimahalle'de çift kanatlı kapı üzeri renkli camlı pencere örneği, Karakütük Caddesi No: 49 (Kaptanoğlu, 2013).	119
Şekil 3.90 (Sağda): Sarıyer Tarihi Köyiçi'nde çift kanatlı kapı üzeri renkli camlı pencere örneği, Ortaçeşme Caddesi No: 87 (Kaptanoğlu, 2014).....	119

Şekil 3.91: (Solda): Sarıyer Tarihi Köyiçi'nde 1/2 oranda giyotin pencere örneği, Ortaçeşme Caddesi No: 47 (Kaptanoğlu, 2013).	121
Şekil 3.92 (Ortada): Sarıyer Tarihi Köyiçi'nde 1/2 oranda demir parmaklıklı giyotin pencere örneği, Dursun Fakih Sokak No: 52 (Kaptanoğlu, 2013).	121
Şekil 3.93 (Sağda): Sarıyer Tarihi Köyiçi'nde 1/2 oranda demir parmaklıklı giyotin pencere örneği, Dursun Fakih Sokak No: 14 (Kaptanoğlu, 2013).	121
Şekil 3.94 (Solda): Sarıyer Tarihi Köyiçi'nde 1/2 oranda iki birimli giyotin pencere örneği, Atabey Sokak No: 17 (Kaptanoğlu, 2013).	122
Şekil 3.95 (Sağda): Yenimahalle'de 1/1 oranda giyotin pencere örneği Karakütük Sokak No: 1 (Kaptanoğlu, 2013).	122
Şekil 4.1: Anket Yapılan Yapılar (Kaptanoğlu, 2014).	130
Şekil 5.1: Değerler Paftası (Kaptanoğlu, 2014).	133
Şekil 5.2: Sorunlar Paftası (Kaptanoğlu, 2014).	136
Şekil 5.3: Potansiyeller ve Tehditler Paftası (Kaptanoğlu, 2014).	139
Şekil 6.1: Ulaşım - Trafik Önerisi (Kaptanoğlu, 2014).	149
Şekil 6.2: Pazarbaşı'ndaki kayıkhane (solda) ve balıkçı gemilerinin demirlediği park alanı.	154
Şekil 6.3: Öneri kapsamında düşünülen Pazarbaşı kıyı hattı (Kaptanoğlu, 2014)... ..	154
Şekil 6.4: Öneri kapsamında düşünülen Sarıyer Tarihi Köyiçi'nde Taşiskele Parkı ve çevresi (Kaptanoğlu, 2014).	155
Şekil 6.5: Sarıyer Tarihi Köyiçi'nde Taşiskele Parkı ve Avcı Mehmet Paşa Konağı (Kaptanoğlu, 2014).	155
Şekil 6.6: Öneri kapsamında düşünülen Zümrütevler Parkı (Kaptanoğlu, 2014)... ..	156
Şekil 6.7: Sarıyer Tarihi Köyiçi'nde Atabey Sokak No: 13 (Kaptanoğlu, 2013).	157
Şekil 6.8: Yenimahalle, Pazarbaşı'nda Haydar Doğu Sokak No: 4'de yer alan eski Ermeni İlkokulu (Kaptanoğlu, 2013).	157
Şekil 6.9 (Solda): Sarıyer'de Merkez Cami önündeki park alanı (Kaptanoğlu, 2013).	158
Şekil 6.10 (Sağda): Günümüzde Yenimahalle Parkı (Kaptanoğlu, 2013).	158

Şekil 6.11 (Solda): 1971 yılında, Yenimahalle Aziz Efendi Sokak'ta yol dokusu (IRCICA Arşivi, Nuri Arlasez Koleksiyonu).....	158
Şekil 6.12 (Sağda): Günümüzde Aziz Efendi Sokak'ta yol dokusu (Kaptanoğlu, 2014)	158
Şekil 6.13 (Solda): Yenimahalle'de Yeni Selimiye Sokak'a çıkan merdivenli yol (Kaptanoğlu, 2014).	159
Şekil 6.14 (Sağda): Yenimahalle'de Aziz Efendi Sokak'a çıkan merdivenli yol (Kaptanoğlu, 2014).	159
Şekil 6.15 (Solda): Yenimahalle'de Fıçıçı Kerim Sokak (Kaptanoğlu, 2014).	159
Şekil 6.16 (Sağda): Sarıyer'de Kocayemiş Sokak (Kaptanoğlu, 2014).....	159
Şekil 6.17 (Solda): Sarıyer Tarihi Köyiçi'nde Kuru Mandıra Sokak No: 5 (Kaptanoğlu, 2013).	161
Şekil 6.18 (Sağda): Yenimahalle'de Bağlar Yolu Sokak No: 13 (Kaptanoğlu, 2013).	161
Şekil 6.19 (Solda): Sarıyer Tarihi Köyiçi'nde, Yenimahalle Caddesi No: 74 (Kaptanoğlu, 2013).	162
Şekil 6.20 (Sağda): Yenimahalle'de Karakütük Caddesi No: 64 (Kaptanoğlu, 2013).	162
Şekil 6.21 (Solda): Yenimahalle'de Karakütük Caddesi No: 61 (Kaptanoğlu, 2013).	162
Şekil 6.22 (Sağda): Sarıyer Tarihi Köyiçi'nde Sarı Hüseyin Sokak No: 30 (Kaptanoğlu, 2013).	162
Şekil 6.23 (Solda): Sarıyer Tarihi Köyiçi'nde, Ortaçeşme Caddesi No: 11 (Kaptanoğlu, 2013).	163
Şekil 6.24 (Sağda): Yenimahalle'de Karakütük Caddesi No: 111 (Kaptanoğlu, 2013).	163
Şekil 6.25 (Solda): Yenimahalle'de Karakütük Caddesi No: 105 (Kaptanoğlu, 2013).	163
Şekil 6.26 (Sağda): Yenimahalle'de Karakütük Caddesi No: 1 (Kaptanoğlu, 2013).	163
Şekil 6.27 (Solda): Yenimahalle'de Bağlar Yolu Sokak No: 26 (Kaptanoğlu, 2013).	164
Şekil 6.28 (Sağda): Sarıyer Tarihi Köyiçi'nde, Dursun Fakih Sokak No: 15 (Kaptanoğlu, 2013).	164

Şekil 6.29 (Solda): Sarıyer Tarihi Köyiçi'nde Ağaçlı Bostan Sokak No: 8 (Kaptanoğlu, 2013).	165
Şekil 6.30 (Sağda): Yenimahalle, Yeni Selimiye Sokak No: 25 (Kaptanoğlu, 2013).	165
Şekil 6.31(Solda): Sarıyer Tarihi Köyiçi'nde Kuru Mandıra Sokak No: 2 (Kaptanoğlu, 2013).	166
Şekil 6.32 (Sağda): Yenimahalle'de Karakütük Caddesi No: 49 (Kaptanoğlu, 2013).	166
Şekil 6.33 (Solda): Sarıyer'de Ortaçeşme Caddesi No: 18 (Kaptanoğlu, 2014).	167
Şekil 6.34 (Sağda): Sarıyer'de Yenimahalle Caddesi No: 75 (Kaptanoğlu, 2014). ..	167
Şekil 6.35: Sarıyer İskelesi'nden çalışma alanı ve gerisinde kalan yapı grubu (Kaptanoğlu, 2013).	167
Şekil 6.36: Öneri Paftası (Kaptanoğlu, 2013).	168
Şekil 6.37: Sarıyer İsmail Akgün Devlet Hastanesi B Giriş kapısı yanında yer alan Salih Paşa Çeşmesi (Kaptanoğlu, 2013).	169
Şekil 6.38: Sarıyer Tarihi Köyiçi, Dursun Fakih Sokak'tan bir görünüm (Kaptanoğlu, 2013).	170
Şekil 6.39 (Solda): Sarıyer Tarihi Köyiçi, Dursun Fakih Sokak'tan görünüm (Kaptanoğlu, 2013).	170
Şekil 6.40 (Sağda): Sarıyer Tarihi Köyiçi, Dursun Fakih Sokak'tan görünüm (Kaptanoğlu, 2013).	170
Şekil 6.41 (Solda): Dursun Fakih Sokak, 723 Ada, No: 14 (Kaptanoğlu, 2013).	171
Şekil 6.42 (Sağda): Dursun Fakih Sokak, 717 Ada, No: 29 ve 29/1 (Kaptanoğlu, 2013).	171
Şekil 6.43: Dursun Fakih Sokak 723 Ada, No:44 ve No: 46'da cephede görülen bitkiler (Kaptanoğlu, 2013).	172
Şekil 6.44: Dursun Fakih Sokak, 723 Ada, No: 24 (Kaptanoğlu, 2013).	172
Şekil 6.45 (Solda): Dursun Fakih Sokak, 723 Ada, No: 34/1 (Kaptanoğlu, 2014)..	173
Şekil 6.46 (Sağda): Dursun Fakih Sokak, 723 Ada, No: 38 (Kaptanoğlu, 2014). ...	173
Şekil 6.47: Dursun Fakih Sokak, 717 Ada, No: 35 (Kaptanoğlu, 2013).	173
Şekil 6.48 (Solda): Dursun Fakih Sokak, 723 Ada, No: 50 (Kaptanoğlu, 2013).	174
Şekil 6.49 (Sağda): Dursun Fakih Sokak, 717 Ada, No: 25 (Kaptanoğlu, 2013). ...	174
Şekil 6.50 (Solda): Dursun Fakih Sokak, 723 Ada, No: 22 (Kaptanoğlu, 2013).	175

Şekil 6.51 (Sağda): Dursun Fakih Sokak, No: 22'den sokağın girişine bakış (Kaptanoğlu, 2013).	175
Şekil 6.52: Dursun Fakih Sokak, 723 Ada, No:54 (Kaptanoğlu, 2013).	176
Şekil 6.53 (Solda): Dursun Fakih Sokak, 723 Ada, No: 20 (Kaptanoğlu, 2013).....	177
Şekil 6.54 (Sağda): Dursun Fakih Sokak, 723 Ada, No: 44 ve No: 46 (Kaptanoğlu, 2013).	177
Şekil 6.55 (Solda): Dursun Fakih Sokak, 723 Ada, No: 52 (Kaptanoğlu, 2013).....	177
Şekil 6.56 (Sağda): Dursun Fakih Sokak, 717 Ada, No: 31/1 (Kaptanoğlu, 2013). 177	
Şekil 6.57 (Solda): Dursun Fakih Sokak, 713 Ada, No: 17 (Kaptanoğlu, 2013).....	178
Şekil 6.58 (Sağda): Dursun Fakih Sokak, 713 Ada, No: 15 (Kaptanoğlu, 2013)... 178	
Şekil 6.59: Dursun Fakih Sokak, 723 Ada, No: 30'un özgün olmayan son dönem eki (Kaptanoğlu, 2013).	179
Şekil 6.60 (Solda): Çobanoğlu Köşkü kuzeydoğu cephesi görünüşü (Kaptanoğlu, 2014).	181
Şekil 6.61 (Sağda): Çobanoğlu Köşkü güneybatı cephesi görünüşü (Kaptanoğlu, 2014).	181
Şekil 6.62 (Solda): Zemin kat kuzeydoğu cephesinde kapatılan pencereler (Kaptanoğlu, 2014).	182
Şekil 6.63 (Sağda): Zemin kat kuzeydoğu cephesinde iç mekanda yoğun nemden oluşan ıslak döşeme (Kaptanoğlu, 2014).....	182
Şekil 6.64 (Solda): Zemin katta ahşap tavanın kararmasına bir örnek (Kaptanoğlu, 2014).	182
Şekil 6.65 (Sağda): Zemin katta putrel tavan döşemesinin günümüzdeki durumu (Kaptanoğlu, 2014).	182
Şekil 6.66 (Solda): Kullanım durumundaki üst kattan bir görünüm (Pakdemir, 2012).	183
Şekil 6.67 (Sağda): Kullanım durumundaki üst kattan bir görünüm (Pakdemir, 2012).	183
Şekil 6.68 (Solda): Cephede çıkma altındaki ahşabın yer yer koyulaşması ve beyazlaşmasına örnek (Kaptanoğlu, 2104).	183
Şekil 6.69 (Sağda): Cephede ahşap pencere kenarında görülen boyanın soyulması, kabarma ve pullanması (Kaptanoğlu, 2014).	183
Şekil 6.70 (Solda): Çobanoğlu Köşkü'nde özgün olmayan giyotin pencere örneği (Kaptanoğlu, 2014)	184

Şekil 6.71 (Sağda): Çobanoğlu Köşkü'nde özgün pencere örneği (Kaptanoğlu, 2014).	184
Şekil 6.72 (Solda): Çobanoğlu Köşkü'nde giyotin pencerelere iç mekandan yapılan müdahaleler (Kaptanoğlu, 2014).....	184
Şekil 6.73 (Sağda): Çobanoğlu Köşkü'nde giyotin pencerelere iç mekandan yapılan müdahaleler (Kaptanoğlu, 2014).....	184
Şekil 6.74 (Solda) : Yapının kapanmayan özgün giriş kapısı (Kaptanoğlu, 2014)..	185
Şekil 6.75 (Sağda): Odada ısı kaçaklarına neden olan koridor kapısı (Kaptanoğlu, 2014).	185

Enstitüsü	:	Fen Bilimleri
Dalı	:	Mimarlık
Programı	:	Mimarlık Tarihi ve Restorasyon
Tez Danışmanı	:	Yard.Doç.Dr. Elif MIHÇIOĞLU BİLGİ
Tez Türü ve Tarihi	:	Yüksek Lisans – Aralık 2014

ÖZET

Tarihte pek çok medeniyete ev sahipliği yapmış Boğaziçi'nin kuzey kıyısında yer alan Sarıyer'de, ilçeye adını veren en eski yerleşim alanlarından biri olan Merkez Mahallesi ile Yenimahalle'nin tarihi kent dokusu sınırları içinde yer alan çalışma alanı, 19. yüzyıla kadar çoğunlukla sayfiye yeri olarak kalır.

Geçmişten itibaren ana geçim kaynağı balıkçılık olan bölgede, sürekli yerleşimler 19. yüzyıldan itibaren görülmeye başlanır. Özellikle 20. yüzyılın ikinci yarısından sonra, İstanbul'un giderek artan nüfusu Sarıyer'i de etkiler. Göçlerle yaşanan toplumsal değişimler, hızlı nüfus artışı ve fiziksel yapıdaki niteliksiz değişimler, oluşan sorunların başında gelir. Tüm bu yaşanan olumsuzlukların yanında, 1970'lerde başlayan koruma ve planlama çalışmaları ile Boğaziçi tarihi ve doğal sit ilan edilir. Bu dönemden itibaren Boğaziçi'ndeki koruma çalışmalarında süreklilik sağlanamasa da, İstanbul gibi her geçen gün daha da büyüyen bir metropolde, Sarıyer, yerel özelliklerini korumaya devam eden, mahalle ölçeğinde yaşanılabilirlik sağlayan, tarihi geçmişinden örnekleri barındıran ve doğa ile kurduğu yakın ilişkisi ile insanlara kaliteli yaşam alanları sağlayan değerli bir konumdur. Ancak, alanın sahip olduğu değerlerin ve taşıdığı özelliklerin devamlılığının sağlanabilmesi için, koruma çalışmaları sürmelidir. Günümüzde, yapılacak koruma çalışmalarında artık sadece fiziksel koruma yeterli görülmemekte, bütüncül bir yaklaşımla ele alınarak sosyal, kültürel, ekonomik ve çevresel denge de oluşturulmalıdır. Aksi halde, yapılan çalışmalar yüzeysel kalacak ve koruma çalışmaları sürdürülebilir olmayacaktır.

Bu bağlamda hazırlanan bu tez çalışması, yedi ana bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde, tezin amacı, kapsamı ve yönteminin yanı sıra, sürdürülebilirlik hakkında kuramsal alt yapı ve gelişen süreçte tarihi çevre ile olan ilişkisi ele alınmıştır. İkinci bölümde, bölgenin genel özellikleri analiz edilmiş, ayrıca bölge ve alanla ilgili

geçmiş koruma çalışmaları ortaya konmuştur. Üçüncü bölümde, çalışma alanı ile ilgili öncelikle fiziksel verileri inceleyen çevresel ve mimari analizler, dördüncü bölümde ise kullanıcılara uygulanan anketler üzerinden sosyal durumu ortaya koyan sosyal analizler ele alınmaktadır. Beşinci bölümde, alandaki fiziksel ve sosyal analizlere dayanan ve sürdürülebilirlik vurgulu bir değerlendirme yapılarak, değerler, sorunlar, potansiyeller ve tehditler tanımlanmıştır. Altıncı bölümde, alanda günümüz ihtiyaçlarına karşılık verecek, yine özellikle sürdürülebilirlik vurgulu öneriler anlatılır. Yedinci ve son bölümde, ulaşılmak istenen hedef ve sonuç üzerine bir değerlendirme yapılarak tez çalışması tanımlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: İstanbul'da Sarıyer ve Yenimahalle, tarihi çevre, koruma, sürdürülebilirlik.

University : **Istanbul Kültür University**
Institute : **Institute of Science And Technology**
Department : **Architecture**
Programme : **History of Architecture and Restoration**
Supervisor : **Assist. Prof. Dr. Elif MIHÇIOĞLU BİLGİ**
Degree Awarded and Date: **M. Arch - December 2014**

ABSTRACT

ANALYSIS OF HISTORIC URBAN FABRIC OF SARIYER-ISTANBUL IN TERMS OF SUSTAINABILITY AND PROPOSALS FOR ITS CONSERVATION

The historic urban fabric defined as ‘the study area’, which is located within the boundaries of Merkez Quarter and Yenimahalle in Sarıyer, that is situated in the north coastal side of Bosphorus, hosting many civilizations throughout history and that has been a summer resort majorly until 19th century.

In the region which the main source of living is the fishery since the earliest times, permanent settlements were started to be seen after 19th century. Especially after the second half of the 20th century, the growing population of Istanbul affects Sarıyer as well. Social changes due to migrations, rapid population growth and unqualified alterations in the physical structure, were the main problems. Despite all these problems, with the conservation and planning studies started in 1970’s, Bosphorus was announced as a historic and natural site. Henceforth, the conservation studies in Bosphorus could not be carried on in a continuous manner; in a metropolis like the city of Istanbul, growing more and more each day, Sarıyer is in a valuable location, pursuing to protect it’s local characteristics, providing livability at a local quarter scale, keeping historic building samples from its previous times and still providing qualified living spaces having a close relationship with the nature for people. But, for the sake of ensuring the continuity of values and characteristics owned by the area, conservation studies must proceed. Today, solely a physical conservation cannot assumed as sufficient, but social, cultural, economic and ecological balance should be constituted with an integrated approach. Otherwise, progressive works will be superficial and conservation works won’t be sustainable.

This thesis, which is prepared in this context, consists of seven main chapters. In the first chapter, apart from the purpose, scope and method of the thesis, a theoretical background about sustainability and the relationship of sustainability with the historic environment in time is discussed. In the second chapter, the general features of the region are analyzed; besides the previous conservation studies about the region and the study area are introduced. In the third chapter, the study area is examined physically from the point of environmental and architectural characteristics; which is followed by the social analysis showing the social situation, depending on the questionnaires responded by the inhabitants of the study area in the fourth chapter. In the fifth chapter, values, problems, potentials and threats are defined with a particular emphasis on sustainability, depending on the physical and social analyses the study area. In the sixth chapter, conservation and regeneration proposals with the same sustainability emphasis are explained for the existing needs of this historic area. In the seventh and final chapter, the thesis is completed through the discussion of the targeted goals and an evaluation of the thesis results.

Keywords: Sarıyer and Yenimahalle in Istanbul, historical environment, conservation, sustainability.

BÖLÜM 1

GİRİŞ

1.1. Tezin Amacı

Araştırma konusu olarak seçilen Sarıyer Tarihi Köyiçi ve Yenimahalle tarihi kent dokularının korunması kapsamında, sürdürülebilirlik ölçütleri ile ele alınması ve koruma çalışmalarında bütünlük koruma ile alanın yönetilmesi gerektiği vurgulanmak istenmiştir. Öneriler kapsamında, kültürün ve tarihi çevrenin toplumda ve yaşam alanlarında sağladığı düzenleyici etkinin bilinci ile, çalışma alanında yer alan tarihi ve kültürel değerleri korumak, bugünü zenginleştirmek ve geleceğe taşımak başta amaçlanan olmaktadır. Bunun yanı sıra, konumu ile Boğaziçi kıyı hattında yer alması, İstanbul'un nefes aldığı Kuzey Ormanları'na ve diğer doğal peyzaj alanlarına yakınlığı gibi, sahip olduğu doğal unsurları ile yaşayanlarının hayat kalitesini artırıcı etkenleri de vurgulanmaktadır. Bununla birlikte, doğal kaynakların verimli kullanımı teşvik edilmekte, ulaşımda yapılacak yeniliklerle toplu taşımacılığı artırıcı alternatif ulaşım sistemlerinin kullanımı, yerel ölçekte bölge sakinlerinin sosyal ihtiyaçlarının karşılanması ve ekonomik canlandırma için öneriler sunulmaktadır. Alanın tarihi kent dokusu için geçmişte hazırlanan çalışmaların varlığı önemli olup, bu bölge için İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Anabilim Dalı Restorasyon Programı'nda 2011 yılında 'Sarıyer Yenimahalle ve Merkez Mahallesi'nde Kentsel Sit Alanı Koruma Projesi' başlığında, M. Oytun Kasapgil'in hazırladığı bir yüksek lisans tezi bulunmakla birlikte, çalışma alanı doğal ve tarihi dokusu ile yeni araştırmalar için büyük potansiyele ve öneme sahiptir.

1.2. Tezin Kapsamı ve Yöntemi

Tez konusu olarak ele alınan çalışma alanının, öncelikle tarihsel süreç içindeki gelişimini anlamaya yönelik araştırmalar yapılmış bunun için yerleşimin geçmiş dönemlerdeki görünümünü ve yapısını belgeleyen eski fotoğraf, harita, hava fotoğrafları gibi görsel veriler toplanarak tarihi dokunun değişimi incelenmiştir.

Bunun yanında, bölgenin ve çalışma alanının sosyal ve fiziksel yapısını anlamaya yönelik, kitap, dergi ve tez gibi kaynakların araştırılması ile birlikte, konu ile ilgili akademisyen ve yazarlarla röportajlar gerçekleştirilmiştir.

Toplam 7 bölümden oluşan tezin, amaç, kapsam ve yönteminin anlatıldığı girişin ilk bölümünden sonra, sürdürülebilirlik vurgusu taşıyan girişin ikinci bölümünde, sürdürülebilirliğin kavramsal boyutu üzerinde durulmuş, geçmişten itibaren gelişen yapısı açıklanarak, gelişen süreçte tarihi çevre ile birlikte ele alınması üzerine detaylı açıklamalar yapılmıştır. İkinci bölümde, çalışma alanının genel özellikleri kapsamında, tarihsel geçmişi, sosyo - kültürel ve ekonomik yapısı, fiziksel yapısı ve yerleşim özellikleri ve geçmişte çalışma alanında yapılan koruma çalışmaları üzerinde durularak, çalışma alanının tarihsel geçmişindeki özelliklerini anlamaya yönelik analitik çalışmalar yapılmıştır. Üçüncü bölümde, çalışma alanının çevresel ve mimari nitelikleri ile günümüzdeki durumu tespit edilmek istenmiş ve bu kapsamda, çevre verileri, trafik - ulaşım analizi, mülkiyet dağılımı, yapıların tarihi dönemlemesi, yapıların kat sayıları, kullanım durumu, çatı biçim ve malzemeleri, işlev durumu, strüktürel sistem ve malzemeleri, yapısal durum, değişmişlik durumu ve tipolojik özellikleri açısından üzerinde durulmuştur. Ardından gelen dördüncü bölümde, alanın bu kez sosyal nitelikleri, çalışma alanında uygulanan anketler baz alınarak; bölge sakinlerinin kişisel bilgileri, konut - aile ilişkileri, yapı - çalışan ilişkileri olarak dört ana başlık altında analiz edilmektedir.

Beşinci bölümde, çalışma alanının sürdürülebilirlik açısından değerlendirilmesi ile fiziksel değerlendirmeler altında, SWOT analizleri hazırlanarak alanın günümüzde sahip olduğu değerler, sorunlar, potansiyeller ve tehditlerinin ortaya konulması istenmiştir. Sosyal değerlendirmeler kapsamında, yapılan analizler üzerinden elde edilen değerlendirme ve sonuçlar özetlenmiştir.

Altıncı bölümde, alan geneli için öneriler hazırlanmış ve tarihi çevrenin korunması kapsamında tescilli, tescile önerilen ve yeni yapılar için koruma ilkeleri ışığında, öneriler sunulmuştur. Ayrıca, seçilen bir sokakta, sağlıklaştırma çalışması yapılarak, sokak sağlıklaştırma projesi hazırlanmıştır. Tüm bu koruma çalışmalarının yanında, yaşayanların yerel ölçekte sorunlarının önemsendiği çevresel, sosyal, kültürel ve ekonomik ihtiyaçlara yönelik öneriler getirilmek istenmektedir. Ayrıca, alandaki tarihi geleneksel yapı stoğunu temsil eden bir yapı seçilerek, tek yapı ölçeğinde sürdürülebilirlik ve enerji tasarrufu vurgulu bir öneri geliştirilmiştir.

Yedinci bölüm olan son bölümde, yapılan çalışmaların genel değerlendirmesi

yapılarak, tez çalışması tamamlanmıştır.

1.3. Kuramsal Çerçeve: Koruma ve Sürdürülebilirlik

Günümüzde tarihi çevrenin korunması, geleceğe aktarılması ve yönetilebilmesi büyük bir sorundur. Bu süreçte yapılması gereken, kentin geçmişini yansıtan parçasını, tarihsel değer olarak ele almak ve mimari değerleri miras kabul edip hareket etmektir (Kuban, 2010: 33).

Camilio Boito'nun (1836-1934) çağdaş restorasyon kurallarının başlangıcı kabul edilen ilkeleri yayınlaması ve Gustavo Giovannoni'nin (1873 - 1947) katkıları ile bu ilkelerin uluslararası düzeyde kabul edilmesi ile, günümüz korumacılık anlayışının temelleri atılır. 1964 tarihli Venedik Tüzüğü'nde tarihi anıt ve çevrelerin korunması ile ilgili çağdaş düşünceler bir araya getirilir. Zaman içinde tüzüğün içeriğini aşan durumlar için yeni tüzükler oluşturulur. Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi (ICOMOS), Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Organizasyonu (UNESCO) ve Avrupa Konseyi gibi uluslararası kuruluşlar, sıklıkla yapılan toplantılarda; koruma ilkeleri, geleneksel malzemenin korunması ve tarihi yapıların çağdaş yaşam içindeki önemi belirtildiği gibi; tarihsel çevreyi korumanın, kültürel kimliğin anlaşılmasında katkısı olduğu da vurgulanır (Ahunbay, 2004: 20).

Günümüzde, insanlığın kültürel gelişiminde ulaştığı seviyede, insan ile fiziksel çevre arasındaki ekolojik dengenin korunması, günün sorunu olarak görülmektedir (Kuban, 2010: 260). Ekoloji ve çevre koruma çalışmaları; endüstri devriminin etkisi ile şehirlerde başlayan hava kirliliği, sağlıksız yaşam alanları ve kötü çalışma koşullarının yanı sıra, hızlı nüfus artışı ve doğal kaynakların bilinçsizce kullanılmasına karşı başlatılmış çözümlerdir. 20. yüzyılda çevre koruma ölçeğinde ortaya çıkan bu yaklaşımlar 'sürdürülebilirliğin' başlangıç noktasını oluşturur (Dresner, 2002: 24 - 25).

1.3.1 Sürdürülebilirlik Kavramının Gelişimi

Sanayileşmenin kentlerde neden olduğu kötü yaşam koşullarına karşılık, sosyal ve fiziksel ihtiyaçlara yönelik pek çok çözüm üretilir. Ebenizer Howard (1850 - 1928), "Bahçe Şehir" kavramı (1902) ile hazırladığı çevreci yaklaşımlardaki kent planında; kırsal yaşam ve kent hayatının olumlu özelliklerini bir araya getirir ve bu konuda

öncü olur. 20. yüzyıl şehir plancılığında, alternatif görüşteki bir diğer önemli isim olan Patrick Geddes (1854-1932), sosyolojik yaklaşımlarda bulunduğu çalışmalarında, kültürün şehirlerdeki önemine vurgu yaparak, mimarlıkta ve şehir planlamada fiziksel çevrenin; kültürel ve sosyal gelişim ile birlikte düşünülmesi gerektiğini savunur (Rodwell, 2007: 30 - 32).

İkinci Dünya Savaşı sonrasında ise, 1960'lı yıllarda başlayan ve tüm dünyada 'Ekonomik Kalkınma' amacı ile oluşturulan politikalar, doğal hayatta kalıcı tahribatlara neden olur. Oluşan sorunları öne çıkarmak ve ekonominin, çevre duyarlılığı ile yapılabilmesini sağlamak için 'Duyarlı Kalkınma Modeli' geliştirilir. Sürdürülebilirlik kavramının vurgusunun yapılmaya başlandığı bu dönemden sonra, konuyu destekleyen raporlar ve bildirimler hazırlanır (Günay, 2010: 47).

İlk olarak, 1972'de 'Büyümenin Sınırları [Limits of Growth]' raporunun yayınlanması ile, doğal kaynakların azalması, dünya nüfusunun hızlı artışı ve zehirli atıkların çevreye verdiği zararlar gibi birbirini etkileyen pek çok konuya dikkat çekilir (Rodwell, 2007: 51). Yine aynı yıl, 5 Haziran 1972'de Stockholm'de yapılan Birleşmiş Milletler Konferansı'nda, ilk defa çevresel sorunların uluslararası düzeyde konuşulduğu bir dünya zirvesi yapılır ve bu tarih 'Dünya Çevre Günü' olarak ilan edilir (Dresner, 2002: 24 - 25). Stockholm Deklarasyonu olarak da bilinen ve yayınlanan bu raporda, 'çevre ve insan hakları, çevre koruma ve ekonomik kalkınma, ekonomik kalkınma ve sosyal kalkınma' kavramları arasında bağlantıyı kuran ve sağlıklı bir çevrede yaşamayı temel insan haklarından biri olarak tanımlayan içeriği ile, çevre korumacılığına yeni bir bakış getirilir (Baysan, 2003: 17; Yıldız Uysal, 2002: 48 - 56).

1987 yılında, Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Komisyonu'nun [World Commission on Environment and Development] Ortak Geleceğimiz [Our Common Future] başlığında hazırladığı Brundtland Raporu ile 'Sürdürülebilir Kalkınma [Sustainable Development]' kavramı tartışılmış ve ilk resmi tanımı; '*Doğal kaynakları tüketmeyen, gelecek kuşakların gereksinimlerini karşılayabilme olanaklarını ellerinden almayan, ekonomi ile ekosistem arasındaki dengeyi koruyan, ekolojik açıdan sürdürülebilir nitelikte olan kalkınma*' olarak yapılır (Baycan Levent, 1999: 32). 1992 yılında Rio de Janeiro'da yapılan, Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı'nda kabul edilen Rio Deklarasyonu ile sürdürülebilir kalkınma, artık sadece çevresel sorunları ele alan bir kavram olarak değil, içeriği genişletilerek,

sosyal ve kültürel konuları da barındıran bir süreç haline gelir (Günay, 2010: 48). 2000'li yıllara gelindiğinde ise sürdürülebilirlik planlamaları kapsamında, sınırlı doğal kaynaklar, yaşam döngüsü, biyolojik çeşitlilik, sosyal eşitlik, sağlık ve güvenlik konuları ön planda konuşulan ve birbirinden ayrı düşünülemez kavramlar olur (Rodwell, 2007: 30-32). 2002 yılında yapılan Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi [Word Summit on Sustainable Development] ile sürdürülebilir kalkınmanın; sosyal, ekonomik ve çevresel faktörlerle birlikte bir bütün olarak yorumlanması gerektiği kabul edilir (United Nations, 2003).

Günümüzde sürdürülebilir kalkınma, bugünün ihtiyaçları doğrultusunda, ekonomik boyutunun yanında sosyal, kültürel, teknolojik ve bilimsel gelişmeler ile birlikte, sürekli gelişen ve yenilenen, pek çok alanda anlam kazanan bir kavram durumundadır (Baycan Levent, 1999: 36). Sosyal sürdürülebilirlik, ekolojik sürdürülebilirlik, ekonomik sürdürülebilirlik, mekansal sürdürülebilirlik ve kültürel sürdürülebilirlik gelişen bu kavrama örnek gösterilebilir (Beyhan, 2004: 14).

Sürdürülebilir kalkınma çalışmaları uzun soluklu bir süreçtir ve bu süreçte çevresel, sosyal, ekonomik etkenler arasında dengenin kurulması, yeni fikirlerin üretilmesi ve yaratıcı yaklaşımların amaçlanması gerekir. Bu nedenle, yaşam alışkanlıkları, üretim ve tüketim ihtiyaçları yeniden sorgulanmalı, ekolojik ayak izimizi azaltacak çalışmalar yapılmalıdır. Çevresel bağlamda; teknolojik etkenleri de kullanarak örneğin, fosil esaslı yakıtların en az düzeye indirilmesi ve yenilenebilir enerji kaynaklarının arttırılması, kentlerde karbondioksit gazı salınım değerlerinin düşürülmesi, ulaşım düzeninin tekrar oluşturulması, inşaat yapım ve yönetim anlayışlarının yeniden ele alınması, yerel unsurların dikkate alınarak geri dönüşümlü ekolojik malzeme ve sistemlerin kullanılması, yeşilin ve su ögesinin kullanımı ile mekansal kalitenin arttırılması gibi; sosyal ve kurumsal yeniliklerle de, örneğin işsizlikle mücadele ile, sağlık ve eğitim sorunlarına çözümler bulunarak toplumsal kalitenin attırılması sağlanabilir (Forum For The Future, 2010).

Tüm bu gelişmelere bağlı olarak, sürdürülebilirlik kavramının içeriği, her geçen gün sürdürülebilir kalkınma ile genişletilmektedir. Başlangıçta sadece çevresel sorunların ele alındığı, ancak bugün; sosyal adalet, nüfus artışı, sağlık, eğitim, yiyecek ihtiyacının karşılanabilmesi, korunacak canlı türleri ve ekosistem, endüstriyel kalkınma, verimli enerji kaynakları kullanımı ve yeni stratejilerin geliştirilmesi gibi

güncel sorunların tümünü kapsayan bir kavram olarak tekrar tanımlanmaktadır (Dresner, 2002: 67 - 68 - 69).

1.3.2. Kentsel Korumada Sürdürülebilirlik

Kültür, geçmişten günümüze sahip olduğumuz tüm birikimlerin toplumda yer alış biçimidir. Kültürün en önemli mekansal yansımalarından biri olarak gösterilen tarihi kentlerde, yapılan koruma çalışmalarında amaçlanan; kentsel dokunun özgün değerlerini, bugün yaşatmanın yanında, onu tarihi bir belge ve kültürel kimlik kaynağı olarak geleceğe aktarmaktır. Bu bağlamda bakıldığında, "devamlılık/süreklilik" ilkeleri çıkış noktası olan sürdürülebilirlik kavramının, tarihi koruma çalışmalarının temelinde yer aldığı görülür. (Günay, 2010: 53). Sürdürülebilirlik ve kentsel koruma ilişkisi hakkında İlhan Tekeli; günümüz tarihi koruma anlayışının, geçmişi dondurmak değil; geleceğin geçmiş ile 'sürekliliğinin' sağlanması anlamına geldiğinden bahsetmekte ve bu nedenle, son yıllarda koruma kavramının yerine sürdürülebilirlik kavramının kullanılmaya başladığını belirtmektedir (Tekeli, 2009; 102).

Bugün, kentsel koruma çalışmalarında sürdürülebilirliğin önemini vurgulayan pek çok uluslararası koruma kuruluşu ve tüzük bulunmaktadır. Bununla birlikte, konu ile ilgili birçok ülke, kendi yönetim birimlerinde raporlar hazırlamakta ve çeşitli yasal çalışmalar yapmaktadır. Örneğin, sürdürülebilirliğin tarihi çevrede vurgusunun yapıldığı en önemli çalışmalardan sayılan, 1981 yılında, ICOMOS Avustralya tarafından kabul edilen Burra Tüzüğü'nde, 'tarihi çevre korumada sürdürülebilirlik'; 'bugün kabul ettiğimiz değerlerin geçmişini anlamak, günümüzü bu değerlerle zenginleştirmek ve gelecek nesillere, sahip olunanları aktarmak' olarak tanımlanır (ICOMOS Australia, 2013).

İngiltere'nin önemli koruma kuruluşlarından olan ve dünyada da takip edilen English Heritage'in sırasıyla: 1997 yılında yayınladığı, tarihi çevre ve sürdürülebilirlik hakkındaki, Tarihi Çevrenin Sürdürülebilirliği [Sustaining the Historic Environment] raporunda; sürdürülebilir kalkınmanın, geçmişte kalan değil, günümüzün konusu olduğu vurgulanır, toplumun değerlendirme ve karar alma süreçlerine katılımının önemli olduğundan bahsedilir. Bununla birlikte, raporda kültürel mirasın anlam ve değerlerinde farklı bakış açıları savunulur, değişimin yönetilmesi gerektiği belirtilir.

2005 yılında yayınladığı, ‘Miras Önemlidir [Heritage Counts]’, ‘Yeniden Canlandırma ve Tarihi Çevre: Sosyal ve Ekonomik Düzenlemelerde Kültürün Hızlandırıcı Etkisi [Regeneration and the Historic Environment: Heritage as a Catalyst for Better Social and Economic Regeneration]’ raporlarında, kültürel mirasın sosyal ve ekonomik yeniden canlanma politikaları için üstlendiği rol ve kültürel mirasın bölge ekonomisinde yaptığı katkılar açıklanır. 2007 yılında, ‘Tarihi Çevrenin Sürdürülebilir Yönetimi İçin Koruma İlkeleri, Politikaları ve Rehberlik [Conservation Principles, Policies and Guidance for the Sustainable Management of the Historic Environment]’ adı ile hazırlanan raporda; yerel halka saygı, geçmişle soyut bağlantının kurulması, alanın tanımlanması, var olana saygı, yüksek kalitede tasarım ve katılımının aralarında yer aldığı, tarihi çevrenin sürdürülebilirliği için gerekli olan önemli maddelere yer verilir (Günay, 2010: 58).

English Heritage'in raporlarında da bahsedildiği gibi, ‘kültürel miras’ sürdürülebilirliğin önemli temel kavramları olarak görülen, çevresel, ekonomik ve sosyal kalkınmanın gelişmesini sağlayan ve birbirleri arasındaki etkileşimini arttıran bir katalizör görevindedir (Rodwell, 2007: 108). Tarihi çevrenin ve kültürel mirasın devamlılığının sağlanabilmesi için ise en önemli ilkelerden biri, özgünlüğünün korunmasıdır (Günay, 2010: 62). Özgünlük, günümüz kent planlamasının büyük sorunlarından ‘tek tipleşmeyi’ engellemekte, farklı kültürlerin mekanda ve mekansal kullanımlarda okunmasını sağlamaktadır (Konuk, 2009: 19). Bu anlamda özgünlüğün kentteki ifadesi olan ‘yerin ruhu’ kavramı sürdürülebilirlik çalışmalarında alternatif bir model olarak karşımıza çıkar (Newman & Jeddings, 2008: 146).

Ancak, kültürel mirasın sürdürülebilir olması için, doğru koruma politikalarının geliştirilmesi ve bölgeye uygun, gerçekçi yönetim planlarının hazırlanması gereklidir. Bunun için, müze kent yanılığına düşülmeden ve özgünlük ilkesi esas alınarak; çevre-yaşam kalitesini kaybetmeden, günümüz koşullarına cevap verebilecek, sosyal ve ekonomik kalkınma stratejilerinin hazırlanıp, kültürel değerlerin en iyi şekilde kullanılarak avantaja dönüştürülmesi gerekir.

Brundtland Raporu'nda, sürdürülebilir kalkınmada, insanlığın kendi ortak çıkarları ve geleceği için, toplumun her kesiminden katılımın sağlanmasının önemli olduğundan bahsedilir. Bu anlamda, tarihi kentlerde sürdürülebilir kalkınma ilkelerinin uygulanabilmesi için başta yerel yönetimler olmak üzere, sivil toplum kuruluşları,

özel sektör ve yerel halkın katılımı ile ortak çalışmalar yaparak iyi bir yol izlenmesi gerekmektedir.

1992 yılında, Birleşmiş Milletler Toplantısında yayınlanan, yerel ve küresel ölçeği kapsayan bir eylem planı olan, ‘Gündem 21 [Agenda 21]’de de yerel halkın sürece katılımının sağlanması gerekliliği vurgulanmakta, yönetim planlarının; katılımcı ve farklı toplulukların oluşturacağı iş birliğinde hazırlanması ile başarılı olacağı savunulmaktadır.

Bu bağlamda, tarihi kentlerde, sürdürülebilir kalkınma çalışmalarında ‘yerin ruhu’ stratejisini uygularken ele alınması gereken unsurlar olarak kültürel mirasın ve doğal yaşam alanlarının değerlerini korumak, öncelikli düşünülmesi gereken ilkeler olmalıdır. Doğal miras unsurlarının korunması adına; kaynakların verimli kullanımının yanında, yerel ve bölgesel çevrenin olumsuz etkilerinin giderilmesi sağlanmalı, kültürel mirasın devamlılığı adına da; yerel ve kültürel özelliklerin korunması, çeşitliliğin yaratılması amaçlanmalıdır. Bu nedenle, miras yapılarının kültürel aktivite içinde yeniden kullanımının kazandırılması önemsenmelidir (Newman & Jeddings, 2008: 134). Sanatsal ve kültürel çalışmaları şehirlerde kullanabilmek ve bu çalışmaları arttırmak, bölgeye özgü zanaatları desteklemek ve soyut mirasa ait tüm konuları etkin hale getirmek önemsenmesi gereken bir başka etkidir (Rodwell, 2007: 166). Ayrıca, tarihi çevredeki yeni tasarımlarda, kültürel değerleri, sosyal ve çevresel oluşumu daha görünür kılmak ve sürdürülebilirlik olgusunu vurgulamak gereklidir. Bu anlamda, hem kültürel hem de tarihsel değerlerin devamlılığını sağlayabilecek yeni tasarımlar gerçekleştirirken, gelenekseli taklit eden yapılaşmalardan uzak durulmalı, mevcut tarihi çevreye odaklanılmalıdır (Newman & Jeddings, 2008: 146). İnfil yapı çalışmaları belirli sınırlar çerçevesinde yapılmalı; boyutu, karakteri, sokak sınırı, silüet ve pencere boyutlarının dikkate alınmasının yanında, yerel malzemelerin kullanımı ve bölgesel yapım tekniklerinin uygulanması önemsenmeli, yenilenebilir enerji kullanımı mutlaka vurgulanmalıdır (Rodwell, 2007: 257). Ayrıca, yerel halkın yaşam kalitesini arttıracak çalışmalar desteklenmeli, kültürel ve sosyal sürdürülebilirlik sağlanmalı, insani kalkındırmayı ve sosyal ilişkileri destekleyen çalışmalarda bulunulmalıdır. Bu anlamda, yerel özelliklere sahip çıkmak ve gelenekleri korumak önem kazanmaktadır (Serageldin, 2007: 34). Örneğin, trafik ve ulaşım planlamasında bölgedeki çevresel kapasitenin belirleyici olması, sosyal adalet anlayışının desteklenmesi ve toplumsal gelişmenin

sağlanması, eğitim, sağlık konularının geliştirilmesi gereklidir. Bunun yanında istihdam ve iş gücünü arttıracak çalışmaların yapılması ve yeşil alanların sağladığı yararların, hava kirliliği, iklim değişikliği ve doğal afetlerin oluşumunu engelleyen özelliklerinin yanında; fiziksel ve ruhsal yönden insanları olumlu etkileyen katkılarının olduğu da vurgulanmalıdır (Forum For The Future, 2010).

Tüm bu çalışmalarla birlikte tarihi çevrede devamlılığın sağlanması ve yeniden canlandırma için en önemli unsurlardan birisi ekonomik kalkınmanın sağlanmasıdır. Ancak, bunun için yapılacak çalışmalarda tarihi çevrenin taşıdığı değerler göz önünde bulundurularak, dengeli ve üretken yerel ekonominin oluşturulması gerekir (Günay, 2007: 62). Bu anlamda fiziksel barınma ihtiyacını karşılamadan önce, yaşayanlarını sosyal ve psikolojik anlamda da etkileyen ve tarihi çevredeki en önemli kültürel değerlerden biri olan geleneksel konut yapılarının, yeniden canlandırma çalışmalarında başlangıç noktası oluşturduğu bilinci ile hareket edilmelidir. Ekonominin canlanmasında gerekli olan bir diğer önemli etken ise; tarihi şehir merkezlerindeki karma kullanım alanlarının yaşatılmasıdır. Konut yapıları, dükkanlar, pazarlar, atölyeler, ticaret alanları ve kültürel iletişim alanlarının bir arada bulunduğu görsel ve ekonomik anlamda yaşayan tarihi kent merkezlerinin devamlılığı, yerel ölçekte pek çok iş imkanını oluşturduğu gibi kültürel mirasın korunmasına da büyük katkı sağlar (Rodwell, 2007: 166).

Tarihi çevrenin geleceğe güvenle aktarılması, iyi bir yönetim planlaması ve disiplinler arası çalışma ile sağlandığı gibi; sanat tarihçisi, arkeolog, planacı, peyzaj mimarı, mimar ve mühendisin çalışmalarını uyumla yürütmesi, koruma konusunda kuramsal alt yapıya ve uluslararası kurallar hakkında bilgiye sahip oldukları oranda kolaylaşmaktadır (Ahunbay, 2013: 9). Bu anlamda, yerel halk, yönetici ve planlamacılarla birlikte çalışarak sorunları çözmek, yerel ihtiyaçlar, yetenekler ve kaynaklara dayalı koruma stratejileri geliştirebilmek amaçlanan olmalıdır (ICOMOS, 1993).

BÖLÜM 2

BÖLGENİN VE ÇALIŞMA ALANININ GENEL ÖZELLİKLERİ İLE GEÇMİŞ KORUMA ÇALIŞMALARI

Tez kapsamında seçilen çalışma alanının geçmiş ve günümüzdeki genel özellikleri, konumu ve yeri, tarihsel gelişimi, sosyo-kültürel ekonomik yapısı, fiziksel yapısı olarak dört alt başlıkta incelenirken, geçmiş koruma çalışmaları; Prost Planı'nın çalışma alanındaki etkileri ile, 1950 ve 1999 yılları arasında bölgede yapılan koruma amaçlı planlama çalışmaları ve uygulamaları olarak 2 ayrı alt başlık altında incelenmiştir.

2.1. Bölgenin Genel Özellikleri

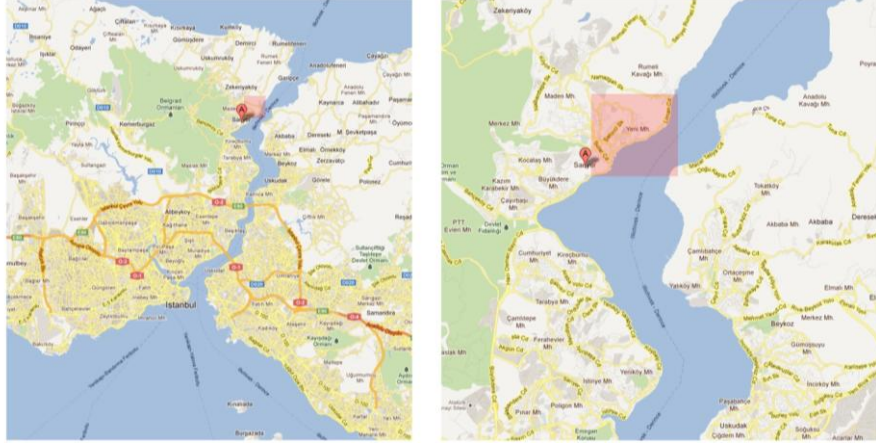
2.1.1. Bölgenin Konumu ve Yeri

İstanbul'un Rumeli Yakası'nda, Boğaz'ın Karadeniz'e açıldığı kuzey kıyısındaki Sarıyer İlçesi, 151 bin m²'lik alan üzerine kurulmuş olup, Aşçıyan'dan başlayıp, Kısırkaya'ya kadar devam eden yerleşim alanı ile Boğaziçi'nde sahil şeridi en uzun olan ilçesi olma özelliğindedir (Balcı, 2006: 9). 15 Mayıs 1930 tarihinde ilçe olan Sarıyer, günümüzde 27 mahalle ve 8 köyden oluşmaktadır (<http://www.sariyer.bel.tr>, Kasım 2014).

İstanbul'un doğal ve tarihsel değerleri ile en zengin ilçelerinden biri olan Sarıyer'de, tez kapsamında seçilen çalışma alanı, konumu ile denize sahili olan yerleşim bölgesinde olup, Büyükdere, Kocataş, Maden, Rumelikavağı ve Zekeriyaköy Mahalleleri ile komşu olan, geçmişte ilçeye adını veren semt özelliğindeki Sarıyer (Merkez Mahalle) ile Yenimahalle sınırları içinde tanımlanmıştır (Aksel, 1994: 465) (Şekil 2.1 - 2.2 - 2.3 - 2.4).

Günümüzde bölgeye ulaşımında, deniz yolu ve karayolu kullanılabildiği gibi M2 metro hattının 2011 yılında bölgeye yakın konumdaki Hacıosman durağının hizmete açılması ile, alternatif bir güzergah eklenmiştir (<http://www.istanbul-ulasim.com.tr>, Kasım 2014). Ayrıca çalışmaları günümüzde devam eden 3. köprü inşaatı da tez kapsamında seçilen bölge ile yakın konumdadır. Bununla birlikte çalışma alanının şehrin temiz hava kaynağı olan Belgrad Ormanları'na yakın konumu, ülkenin önde

gelen iş-ticaret merkezlerine ve eğitim yapılarına kolay ulaşılabilirlik sağlaması, alanını değerli kılan önemli unsurlardandır.

Şekil 2.1 (Solda): Çalışma alanını İstanbul'daki konumu (<https://maps.google.com/>, Şubat 2013).

Şekil 2.2 (Sağda): İstanbul Boğaziçi'nde Sarıyer'in konumu (<https://maps.google.com/>, Şubat 2013).

Şekil 2.3: Bölgede çalışma alanı ve yakın çevresi¹ (<https://maps.google.com/>, Aralık 2014).

¹[1] Çalışma alanı- Sarıyer ve Yenimahalle tarihi kent dokusu, [2] Tellibaba, [3] Rumelikavağı, [4] Büyükdere, [5] Çayırbaşı- Sarıyer Tünel Geçidi, [6] 3. Köprü Yolu, [7] Koç Üniversitesi Kampüsü, [8] Belgrad Ormanı, [9] M2 metro hattı Haciosman Duracağı, [10] Sarıyer-Beşiktaş Sahil Yolu Güzergahı, [11] Maslak iş merkezleri, [12] İTÜ Maslak Kampüsü, [13] FSM Köprüsü bağlantı yolu, [14] Boğaz Hattı, [15] Anadolu Kavağı.

Şekil 2.4: Bölgede çalışma alanı² (<https://maps.google.com/>, Şubat 2014).

2.1.2. Bölgenin Tarihsel Gelişimi

Antik çağda adı 'Simas' olan Sarıyer, Boğaz'daki en eski yerleşim bölgelerindedir. Osmanlı Dönemi başlarına kadar kullanılan adıyla 'Simas' zamanla 'Sarıyar'a ve sonra da Sarıyer'e dönüşür. 19. yüzyılda, Bostancıbaşı defterinde 'Sarıyer' olan semtin adı, Alex Findlay'ın 1839 tarihli haritasında da 'Sarıyeri' olarak görülmektedir (Balcı, 2006: 22).

Sarıyer adının farklı kaynaklara dayandığı düşünülmektedir. Bunlardan en bilinenleri, İstanbul'un fethi döneminde, Osmanlı askerlerinden 'Sarı Er' lakaplı bir yeniçerinin burada öldüğü ve adına 'Sarı Baba' türbesi bulunduğu için onun anısına, bölgeye Sarıyer denildiği belirtilmektedir (Balcı, 2006: 22). Ayrıca, dağlarından çıkan sarı toprağı ve altın madenlerinden dolayı semtin Sarıyer adını aldığı da vurgulanır. Bu düşüncüyü savunan kaynaklardan; M.Ö. 4. yüzyılda, Büyük İskender'in buradan geçip Asya'ya doğru ilerlerken gördüğü sarı renkteki topraklarından dolayı, semte Sarıyer denildiği söylenir (Hürel, 2008: 669). Osmanlı tarihçisi Hammer de aynı görüşte olup, Sarıyar isminin, semtin kuzeyinde kalan Maden Mahallesi yakınındaki dağ boyunca uzanan altın madenlerinden dolayı verildiğini belirtir (Balcı, 2006: 22).

²[1] Sarıyer Tarihi Köyiçi Alanı, [2] Yenimahalle Tarihi Kent Dokusu.

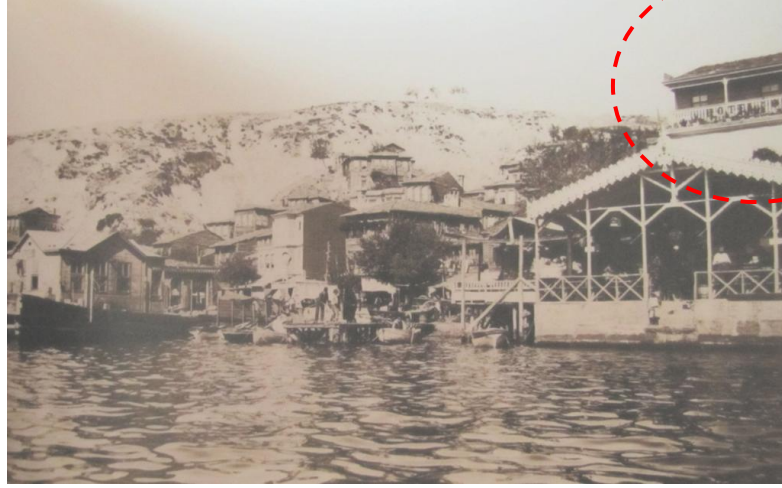
16. ve 17. yüzyıldan itibaren, Rumelihisarı ve Yeniköy gibi, Sarıyer de gelişen Boğaz köyleri arasındadır (Aksel, 1993: 467). Osmanlı padişahlarından Sultan II. Selim (1566-1574), Sultan IV. Murat (1623-1640), Sultan IV. Mehmet (Avcı Mehmet, 1648-1687) ve Sultan III. Selim (1789-1807) yazın dinlenmek, kışın da avlanmak için Sarıyer'e gelirler (Balcı, 1998: 16). Özellikle kiraz mevsiminde, Çelebi Solak Bahçesi'ne padişahların sıklıkla uğradıkları bilinir. Ayrıca, Padişahlardan Sultan IV. Mehmet'in Sarıyer'de bir av köşkü bulunduğu gibi, kaynak suları ile tanınan semtte, Hünkar Suyu, padişahın av sahası içinde yer alır (Ayverdi, 1966: 286 - 287) (Şekil 2.5).

Şekil 2.5: 1940'larda Hünkar suyu mesire yeri³ (Balcı, 1998: 74).

18. yüzyıla gelindiğinde, boğaz kıyılarında, padişah yakınlarına ve devlet adamlarına ait saray, köşk ve yalıların yapımına başlanır. Ayrıca, bu dönemde, padişah izniyle bölgeye yerleşen Levanten ve gayrimüslimlerin beraberinde getirdikleri farklı yaşamın kültürel ve fiziksel yapının oluşumunda etkili olduğu görülür. Avrupalıların bazı bilimsel ve kültürel amaçlı geziler için Boğaz kıyılarına gelmesi ile Boğaziçi'nde otel, lokanta ve eğlence yerlerinin kullanımı artar (Mantran, 2005: 285-290) (Şekil 2.6).

³Piknik alanının gerisinde, IV. Mehmet'in Av Köşkları görülmektedir.

Şekil 2.6: 1890 yılında sağda, küçük taş rıhtımlı lokantanın üzerinde Hotel Osmanie'nin cephesi (Genim, 2006: 827; Anonim, 1890).

19.yüzyılda, merkezi Pera'da olan büyükelçiliklerin yazlık seferatleri Boğaziçi'nde özellikle Sarıyer (ilçe) kıyılarına yapılır (Aksel, 1993: 467). Yine bu dönemde, Vapur İşletmesi'nin seferlerinin başlaması üzerine, bölgeye ilgi artar ve İstanbul halkı buradaki piknik alanlarına ve mesire yerlerine gelir. Ayrıca, suları ile ünlü olan semte, kaynak sularından yararlanmak amacıyla sıklıkla gelenler de olur (Hürel, 2008: 669).

Çalışma alanının İstanbul Boğazı'na paralel kısmını içeren Yenimahalle, coğrafi konumu ile Sarıyer'den sonra geldiği ve onun bir uzantısı gibi şekillendiği için bu ismi aldığı söylenir (Yenen, Yenen, 1994: 499). Boğaziçi'nde, antik çağlarda Neapolis, yani 'Yeni kent-Yeni Mahalle' anlamına geldiğinden, bugünkü Yenimahalle ile aynı yer olabileceği ileri sürülse de, bu görüş tam anlamıyla doğrulanamamıştır (Eyice, 2007: 59). Yenimahalle, Sarıyer gibi Boğaz'daki en eski yerleşim alanlarından olduğu halde, mesireler literatüründe veya Boğaziçi tarihinde belirgin yeri bulunmayan, sessiz bir balıkçı köyü özelliğinde kalmıştır (Ayverdi, 1966: 289).

Şirket-i Hayriye'nin, Sarıyer'e olduğu gibi, Yenimahalle'ye de yaptığı vapur seferleri ile bölgeye ulaşım kolaylaşır (Şekil 2.7-2.8-2.9). Seferler sayesinde, Boğaz köylerinin birbirleri ve İstanbul ile olan bağlantısı sağlanır. Zamanla vapur sefer sayılarının artması ile İstanbul halkı, boğaz kıyılarına rağbet eder, ilgi artar ve köyler büyükçe birer yerleşim merkezi haline dönüşür (Tutel, 1997: 11- 12).

Şekil 2.7: 1910 yılında Mesarburnu Vapur İskelesi, Sarıyer Merkez Mahalle'nin iskelesi (Genim, 2006: 793; Anonim, 1910).

Şekil 2.8: Günümüzde Mesarburnu Vapur İskelesi (www.wowturkey.com, Aralık 2014).

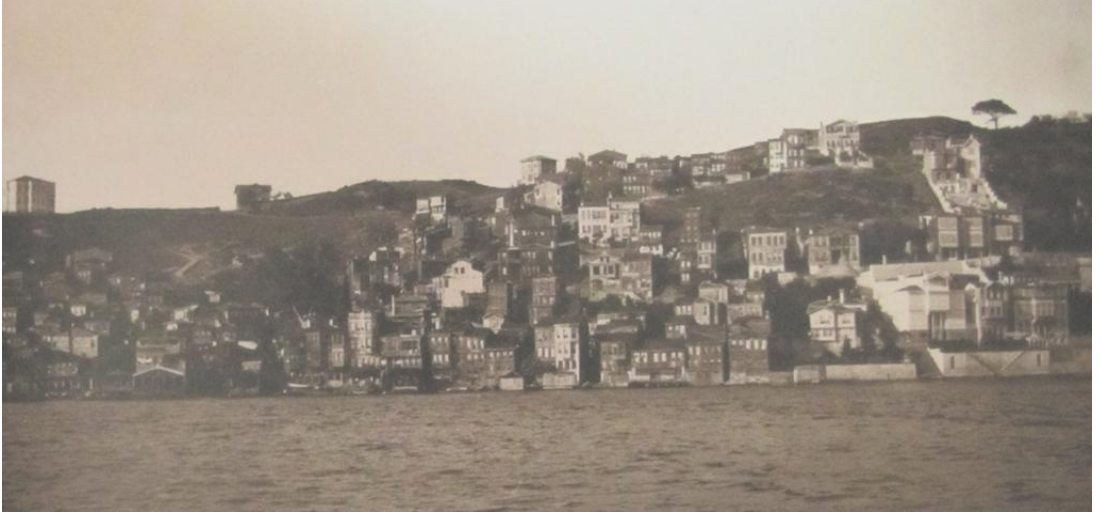
Şekil 2.9: Yenimahalle Vapur İskelesi⁴ (Yenimahalle Muhtarlığı, 2013).

Tüm bu gelişmelere rağmen, Sarıyer Merkez Mahallesi ve Yenimahalle, 20.yüzyılın ilk yarısına, hatta 1960'lı yıllara kadar sayfiye yeri ve geçimini çoğunlukla balıkçılıkla kazananların yaşadığı bir Boğaz köyü olarak kalır. Zamanla karayolu ulaşımının gelişimine ağırlık verilmesi ile, Büyükdere Caddesi'ne Maslak üzerinden ulaşım sağlanır. Ayrıca, kıyı şeridi boyunca devam eden sahil yolu da genişletilir. Gelişen kara yolu ulaşımı ile semtler arasında doğrudan bağlantılar sağlanır ve beraberinde boş kalan alanlar yerleşime açılır (Aksel, 1993: 467).

Kıyı yerleşimleri üst gelir grubunun kullanımına ait konutlar ve köşkler ile, boğazın yamaçları da gecekondular mahalleleri biçiminde yapılaşır. 1970'lerden sonra, özellikle çarpık yapılaşma ile hem doğal yapısı, hem de tarihi dokusu büyük zarar gören ilçede, bu sorunun etkileri günümüzde de belirgin olarak yaşanmaktadır (Şekil 2.10 - 2.11).

---

⁴Yenimahalle Vapur İskelesi, 1985 yılında yıkılmış ve günümüze ulaşamamıştır.

Şekil 2.10: 1900'de Boğaz'dan Yenimahalle silüeti (Genim, 2006: 819; Anonim, 1900).

Şekil 2.11: 2012 yılında Boğaz'dan Yenimahalle silüeti (Kaptanoğlu, 2012).

Doğal yapısını ve tarihi dokuyu bozan yapılaşmaya yönelik, alanın tekrar düzenlenmesi anlamında, 1970 ile 1999 yılları arasında hazırlanan planlama çalışmaları olsa da, devam eden yönetim ve uygulama sorunları bulunmaktadır.

2.1.3. Bölgenin Sosyo-Kültürel ve Ekonomik Yapısı

Sarıyer'de Sosyo- Kültürel Yapı

Sarıyer'de yerli halk, Osmanlı Dönemi'ne kadar; Rum, Ermeni ve Anadolu'dan gelen Türklerden oluşur. İstanbul'un fethi sonrasında, Sarıyer'e göç eden Türklerin sayısında artış yaşanır.

17.yüzyıla ait Evliya Çelebi Seyahatnameleri'nde, Sarıyer'in deniz kıyısında bin kadar bağlı, bahçeli, mamur haneli bir semt olduğu, iki mahalle Müslümanların, yedi mahalle Hıristiyanların yaşadığı belirtilir. Kirazları ile meşhur olan semtte, Anadolu halkın bağcılıkla, Rum halkın ise balıkçılık, meyhanecilik ve gemicilikle geçimini sağladığı yazılmaktadır. Ayrıca, bölgede bir cami, bir mescit, bir hamam ve dükkanların bulunduğu da anlatılır (Andreasyan, 1956: 282).

İnciciyan'ın notlarında, 18. yüzyıl sonlarında Sarıyer'de yaşayan halk; Ermeniler, Rumlar, Türkler ve Latinlerdir. Geçmişte nüfusu yoğun bulunan ve Surp Hagop adında bir kiliselerinin olduğu belirtilen Ermeniler için, zamanla Müslüman oldukları yazılıdır (İnciciyan, 1956: 167). 19. yüzyıla gelindiğinde, Sarıyer'de Bostancıbaşı defterine kayıtlı; 12 hane, bir han, dokuz kayıkthane, iki köşk, dört kahvehane ve üç iskele bulunmaktadır (Deleon, 1998: 50) (Tutel, 2008: 920).

Türklerin yoğun olarak yaşadığı ve mütevazı bir hayat sürdükleri Sarıyer'in, 19. yüzyıl sonlarına kadar, geleneksel karakterini koruyan bir semt olduğu düşünülür (Genim, 2006: 796). Ancak özellikle, 1877 Rus- Osmanlı Savaşı ('93 Harbi) ile Balkanlardan olduğu kadar Karadeniz Bölgesi'nden de göç edenler olur. Bu tarihten sonra yaşanan, Balkan Savaşları, Birinci Dünya Savaşı ve Kurtuluş Savaşı ile tüm İstanbul gibi Sarıyer de göç alır. Göçlerle bölgeye gelenlerin dışında, sayfiye yeri olduğu için de yerleşenler vardır. Bunlar daha çok, varlıklı Türkler, Rumlar, Ermeniler ile az sayıda Yahudilerden oluşur (Balcı, 2006: 23).

Şirket-i Hayriye'nin 1914 yıllığında Sarıyer için yazılan bilgilerde; 1685 erkek, 1485 kadın Müslüman nüfus yaşarken, 400 kadar öğrenci Pertevniyal Valide Sultan Mektebi'nde okumaktadır. 850 hane ile 200 kadar kahve ve dükkanı bulunan semtin Çırçır, Hünkar, Şifa, Fındık ve Kestane Suyu adında beş meşhur suyu, bölge yakınındaki dağlardan çıkar. Yerleşim içinde altı veya yedi kadar çeşmesi bulunur (Şirket-i Hayriye Yıllığı, 1914).

20. yüzyılda, özellikle Cumhuriyet'in kuruluşundan sonra, çarşı hareketlenir. Sinemalar, tiyatrolar kurulur, ünü bugün de devam eden börekçi, muhallebici ve şekerci dükkanları açılır (Pulcu Çizmeciyen, 2010: 8-9). 20. yüzyılın ikinci yarısına kadar, Sarıyer'de yaşayan halk, yerleşik ve yazlık olarak ikiye ayrılır.

Sarıyer'de Ekonomik Yapı

Bölge ekonomisinde, 19. yüzyıl öncesinde, bakır ve altın madenleri işletmeciliği yapıldığı, ancak, temin edilen altının, işletme masraflarını karşılayamadığı için üretiminden vazgeçildiği bilinmektedir (Andreasyan, 1956: 282). Osmanlı Dönemi'nde ticaretle uğraşan kesim çoğunlukla azınlıklardan olup, genellikle Yenimahalle'de yaşarlar (Aksel, 1993: 468). Geçimlerini balıkçılık, tarım, gemicilik, kayıkçılık, marangozluk, meyhanecilik gibi mesleklerle sağlarlar (Mantran, 2005: 259). Balıkçılıkta olduğu kadar, bahçecilikte ve meyvecilikte de gelişen semtte, zamanla Türkler de balıkçılığa ilgi gösterirler. Dalyan balıkçılığında, küçük ağ balıkçılığına kadar kullanılan Sarıyer sahil şeridi, Boğaziçi'nde avlanma için en uygun yerlerden olur (Balcı, 2006: 34-35)

Bizans Dönemi'nden itibaren, kentin su ihtiyacını karşılayan semt olan Sarıyer'de, geçmişte bölgede bulunan üç manastıra ait herhangi bir iz olmamasına rağmen, manastırların ayazmalarının; Kestane Suyu, Gümüş Suyu ve Fındık Suyu adını alarak kullanımına devam edildiği belirtilir (İnciciyan, 1956: 167). Cumhuriyet kurulduktan sonra, su kaynaklarına ait çeşitli fabrikalar kurulmasına rağmen, günümüzde sadece Kestane Suyu Fabrikası üretimine devam etmektedir (Balcı, 2006: 37).

Sanayinin gelişmediği Sarıyer, geçmişten itibaren büyük gelir kaynaklarından olan balıkçılık, balık pazarı ve balık lokantaları ile ünlüdür. Semtte ticaret ile uğraşan küçük esnaf varlığını sürdürürken, halk genellikle işçi, memur ve serbest meslek sahibidir (Balcı, 1998: 37) (Şekil 2.12).

Şekil 2.12: Günümüzde Sarıyer Çarşısı (Kaptanoğlu, 2014).

Sarıyer'de Eğitim

Geçmişte semtteki eğitim yapıları; 20. yüzyılın ikinci çeyreğine kadar, Dursun Fakih Sokak'ta bulunan ve mahalle mektebi olarak kullanılan 'Hakkı Paşa Konağı' ile Padişah II. Mahmut'un (1785- 1839) eşi, Pertevniyal Sultan tarafından yaptırılıp, vakfedilen, 'Pertevniyal Valide Sultan Konağı'dır.

Osmanlı Dönemi'nde 'Süleyman Şah Binkaya Alp Numune-i İnnaz Mektebi' ve 1910'lu yıllarda 'Orman Mekteb-i Alisi (Orman Fakültesi)', Cumhuriyet Dönemi'nde '14. İlkokul' ve 'Pertevniyal İlkokulu' olarak kullanılan ve bir diğer adı 'Horozoğlu Konağı' olan Pertevniyal Valide Sultan Konağı, 1962 yılında Halk Eğitim Merkezi'ne, 1990'lı yıllarda da Kültür Merkezi'ne dönüştürülür (Balcı, 2006: 37) (Şekil 2.13 - 2.14).

Şekil 2.13 (Solda): Dursun Fakih Sokak'taki Hakkı Paşa Konağı (Kaptanoğlu, 2013).

Şekil 2.14 (Sağda): Pertevniyal Valide Sultan Konağı (Kaptanoğlu, 2014).

Yenimahalle'de Sosyo- Kültürel Yapı

Yenimahalle, Sarıyer gibi, Bizans Dönemi'nden itibaren Boğaz'ın, en eski balıkçı köyleri arasında yer alır (Hürel, 2008: 669). Osmanlı Dönemi'nde, Yenimahalle nüfusunu çoğunlukla Rumlar ve Ermeniler oluştururken, Yahudiler ve Türkler azınlıkta kalır (Mazak, 2008: 20).

17. yüzyılda padişahlardan IV. Murad'ın (1612 - 1640) Boğaziçi'ne önem vermesi ve 18. yüzyılda III. Selim'in (1761 - 1808) bölgeyle ilgili kararları ile Türklerin Yenimahalle'ye ilgisi artar ve yerleşmeler çoğalır.

İnciciyan'ın notlarında 18. yüzyılda Yenimahalle, son yazlık evlerin bulunduğu semt olarak tanıtılır (İnciciyan, 2000: 139). 1815 yılı Bostancıbaşı defterlerine kayıtlı; 14 hane, bir kayıkthane, Eğritaş ve Pazarbaşı çayırı bulunmaktadır (Tutel, 2008: 920).

19. yüzyıl ortalarına kadar, kırsal özelliği henüz bozulmamış, çoğunlukla, orta sınıfın sayfiye yeri olarak kalmış, büyük yalı ve rıhtımın bulunmadığı bir yerleşim özelliğindedir (Eldem, 1979: 251). Gayrimüslim nüfusun çoğunluk olduğu alana, Türklerin esas yerleşimi 1877 Rus-Osmanlı Savaşı ('93 Harbi) ile özellikle Karadeniz'den gelenlerle yaşanır (Mazak, 2008: 20).

19. yüzyıl sonlarına doğru Yenimahalle'nin zaman içinde tercih edilmesinde, Sarıyer Köyiçi Mahallesi ile iç içe olan konumu ve kuzey rüzgarlarına kapalı gelişen yerleşimi ile birlikte, semtte bulunan vapur iskelesi sayesinde şehir ve Boğaz köyleri arasında kolaylaşan ulaşımı, önemli etkenler olur (Balcı, 2006: 47). Ayrıca, Boğaziçi'ne ilgiyi arttırmak için yeni iskanların açılması ve vapur seferlerinin kışın da devam ettirilmesi ile, çoğunlukla yazlık olarak kullanılan Boğaz köylerindeki pek çok yerleşim gibi Yenimahalle'de de tüm yıl halkın yaşamasını teşvik eden etkenler oluşur⁵ (Tutel, 2008: 20).

---

⁵Boğaz'daki köylerin ulaşımını kolaylaştırmak için başlatılan seferler, gazetelerde de duyurulur. Örneğin, 1852 yılı, 14 Temmuz günü *Journal de Constantinople* gazetesinde yayınlanan bir haberde; Şirket-i Hayriye'nin Yenimahalle'den sabah on birde hareket eden bir vapurun Tarabya-Yeniköy-Kanlıca ve Anadoluhisarı güzergahı ile Galata Köprüsü'ne varacağı ve tekrar akşam dokuzda aynı iskelelere uğrayarak Yenimahalle'ye döneceği yazılır (Tutel, 2008: 35).

Tüm bu gelişmelerle birlikte, 20. yüzyılın ikinci çeyreğine kadar Yenimahalle'de hareketli bir yaşantı hakim olur. Pazarbaşı, dalyanı ile olduğu kadar⁶, Fırıldaklıbahçe Çay Bahçesi ile Gazinosu ve Hekimyan'ın Bağı gibi mesire yerleri ile, özellikle Rum, Ermeni ve Türk entelektüellerinin tercih ettiği ve ilgi gören bir yer olur (Balcı, 2006: 44) (Şekil 2.15).

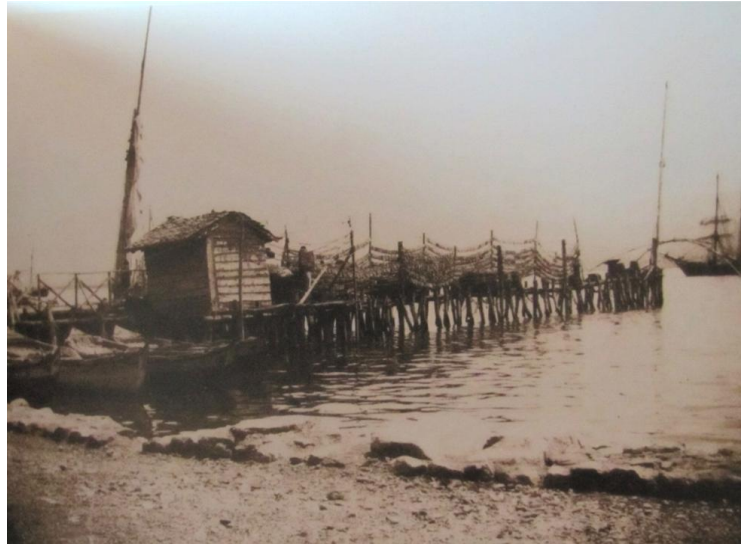

Şekil 2.15: 1880'de Yenimahalle'de denize yakın bir çay bahçesi (Alman Arkeoloji Enstitüsü Arşivi; Guillaume Berggren).

⁶Dalyan balıkçılığı yapılan Pazarbaşı'nın, geçmişte balık pazarı olduğu düşünülmektedir. Dalyanın yaz aylarında, Mart ortasından Haziran sonuna kadar; kış aylarında ise Ekim'den Ocak ayına kadar kurulduğu söylenmektedir (Genim, 2006: 832). Dalyanın kurulduğu dönemlerde, balıkların dalyana girişini engeller endişesiyle, diğer balıkçıların avlanmaları yasaklanır (Genim, 2006: 816) (Şekil 2.16). Ekim ayında, tüm sahil çirozların kurutulduğu direklerle dolar, balıklar kurumaya bırakıldığında dalyanlar sökülür ve sırkalar kıyıya alınıp ağlar kurutulup bir sonraki bahar beklenir (Pulcu Çizmeciyen, 2010: 12) (Şekil. 2.17).

Şekil 2.16: 1870'de Yenimahalle Pazarbaşı'nda denize kurulan dalyan⁷ (Genim, 2006: 817; Paskal Sebah, No:16).

Şekil 2.17: 1900'de Sarıyer'de ahşap bir iskele üzerinde direklere bağlı iplere asılı çirozlar (Genim, 2006: 807; Anonim, 1900).

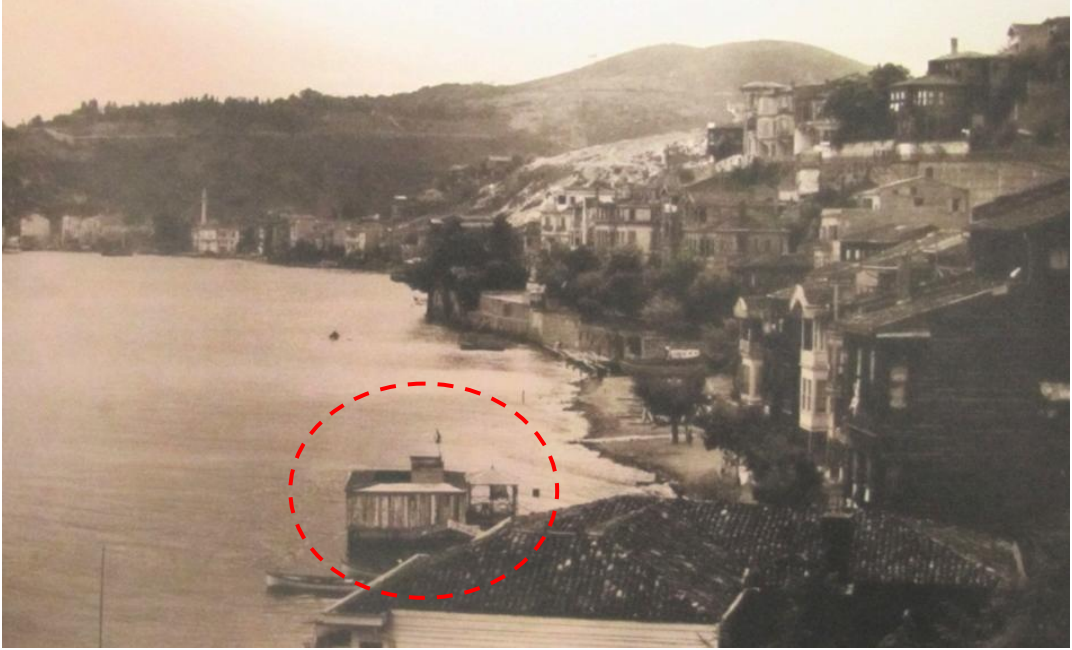
⁷Riji Pulcu Çizmeçiyen'in 2010'da yayınlanan 'İstanbul'da Kayıp Zamanlar' adlı anı kitabında, 20. yüzyılın başlarında, Sarıyer'de dalyanda balık tutan bir grup balıkçı tarif edilmektedir: "*Dalyan bekçisi yalnız adam, bir sırtına tünemiş bekler* (Şekil 2. 16). Yanında asılı bir testi. Birden el kol hareketleri yapmaya başlar. İki kocaman ziflenmiş kayık belirir. Ağın açık ağzını bekçi bir ip çekerek kapatmıştır bile. Balıkçılar ağı toplamaya başlarlar, yüzeyi küçüldükçe küçülür ve gümüş gibi balıklar sıçraya sıçraya kayığa dökülür. Bunlar kırmızı boyalı tablalar içinde çarşıda satılacaklardır." (Pulcu Çizmeçiyen, 2010: 10). Boğazın önemli özelliklerinden olan dalyan balıkçılığı artık günümüzde yapılmamakta ve otuz beş-kırk yıldır da dalyan kurulmamaktadır (Balci, 2006: 45).

1914 Şirket-i Hayriye yıllığı bilgilerine göre Yenimahalle; 1 mahalle ve 20 sokaktan oluşan, 215 Rum, 80 Ermeni ve 10 Müslüman hanesi ile birlikte; 1700 Hıristiyan ve 40 Müslüman'ın yaşadığı, yaz aylarında ise, 500 kadar kiracının, yazlık ev kiralamak için geldiği bir semttir (Şirketi Hayriye Yıllığı, 1914).

Yenimahalle, diğer Boğazköyleri ile karşılaştırıldığında, daha geniş bir sosyal yaşamı barındırır. 21 Ağustos 1923'de Dersaadet Balıkçı Esnaf Cemiyeti kurulur (Genim, 2006: 820). 10 Mart 1938'de kurulan Sarıyer Yoksulları Koruma Yurdu da bölgedeki ilk dernek olur (Balcı, 2006: 48).

Yenimahalle'de uzun bir sahil boyunca gelişen yapılaşmada, 19. yüzyıl sonlarından 20. yüzyıl ortalarına kadar, her yalının ve sahilhanenin deniz hamamı bulunur (Şekil 2.18).

Şekil 2.18: 1920'de Yenimahalle'de deniz hamamı (Gemim, 2006: 829; Anonim, 1920).

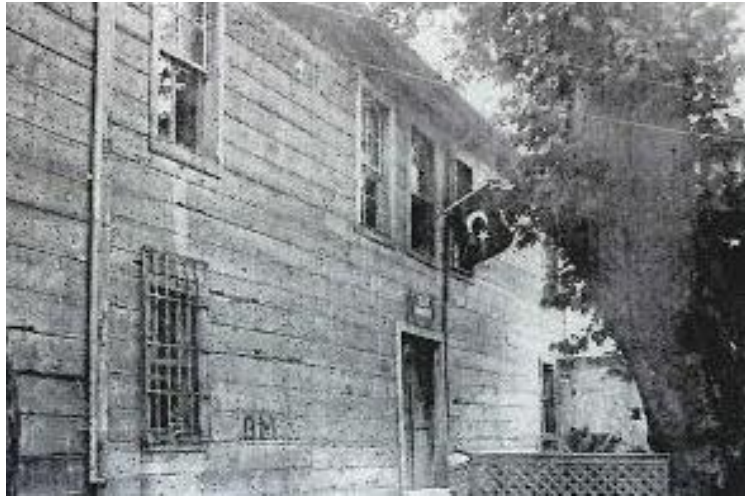
Uzun yıllar devam eden Madam Takuyi'nin hamamında kadınlar yüzerken, kıyıya bir bölümü açık bir bölümü kapalı olarak yapılan Nebioğlu Ahmet Bey'in deniz hamamı da 1980'lere kadar ayakta kalır. Ayrıca, halkın açıktan denize girmesini önlemek amacıyla, 1877'de Vilayet-i Belediye Kanunu ile halka açık ilk deniz hamamı- plaj, 1878'de açılır (Balcı, 2006: 47).

Yenimahalle'de Ekonomik Yapı

Semtte her bakımdan gelişen yaşam, ekonomiye de yansır. Bugün de devam eden ticaret birimlerinin yanı sıra; kalaycısı, sepetçisi, yorgancısı, meyhanesi ve gazinoları ile renkli ve hareketli bir semte dönüşür. Rum ve Ermeniler balıkçılık, gazinoculuk ve ticaret ile uğraşırken, Türkler genellikle bahçıvanlık yapar, işçi ve tayfa olarak çalışırlar (Balcı, 2006: 45). Balıkçılığın, tarihinin her döneminde en büyük geçim kaynaklarından olduğu bölgede, 1930'lu yıllardan sonra, büyük ağ balıkçılığı yapılmaya başlanır. Bugün ise, son teknoloji gemilerle, çoğunlukla açık denizlerde avlanılmaktadır (Balcı, 2006: 45).

Yenimahalle'de Eğitim

20. yüzyılın başlarında, Yenimahalle'de 2 Rum ve 1 Ermeni okul yapısı vardır (Şirket-i Hayriye Yıllığı, 1914). Rum okullarından Mektep Sokak'ta olan okul, mahallede sıkça çıkan yangınlardan birinde yanar (Şekil 2.19 - 2.20). Pazarbaşı'nda, Haydar Doğ Sokak'ta bulunan Ermeni İlkokulu ise, zamanla yeterli öğrenci bulamayınca kapanır (Şekil 2.21). Türklere ait ilk ilkokul, 1955 yılında, Bağlar Yolu Sokak'ta bulunan bir Rum'a ait üç katlı ahşap köşkte açılır. 1965 yılında yeni bir okul binası yapılarak eğitim, günümüzde de devam eden Bala Hatun İlköğretim Okulu'na taşınır (Balcı, 2006: 44).

Şekil 2.19: 1934 yılında Mektep Sokak'taki Rum Okulu (İbrahim Balcı Arşivi).

Şekil 2.20: Günümüzde Rum Okulu yerinde bulunan Yenimahalle Spor Kulübü yapısı (Kaptanoğlu, 2013).

Şekil 2.21: Günümüzde kullanılmayan Haydar Doğ Sokak'taki Ermeni İlkokulu (Kaptanoğlu, 2013).

Kurtuluş Savaşı'ndan sonra Sarıyer ve civarında nüfus azalır, ancak Cumhuriyet'in ilk yıllarında Karadeniz'den, özellikle Trabzon ve Rize'den gelen göçlerle, Türklerin sayısı artar (Aksel, 1993: 468). Siyasi nedenlerle yurt dışına başlayan Rum ve Ermeni göçleri, 1960-1980 yılları arasında devam edince Sarıyer'de ve özellikle Yenimahalle'de neredeyse hiç azınlık nüfus kalmaz (Balcı, 2006: 47).

Sarıyer'de Geçmişten itibaren, ticari ve sosyal açıdan birbirinden ayrı düşünülmeyen bu iki boğaz köyünde günümüzde yaz aylarında gelen ailelerle birlikte, birkaç Rum ve Ermeni aile yaşamaya devam etmektedir (Şekil 2. 22).

Şekil 2.22: Günümüzde Pazarbaşı Parkı'ndan Yenimahalle konut dokusuna bakış (Kaptanoğlu, 2014).

2.1.4. Bölgenin Fiziksel Yapısı ve Yerleşim Özellikleri

Sarıyer, coğrafi özellikleri ile, Boğaziçi'nde İstinye, Kefeliköy, Göksu ve Ortaköy vadileri gibi, en derin ve hareketli yapıdaki vadilerdendir (Aysel, N., 2004: 183). Sarıyer Köyiçi Mahallesi'nde deniz kıyısı boyunca devam eden yapılar bütünü, vadiden içeriye doğru genişler. Bu durum, Boğaz Köyleri'nde görülen karakteristik yerleşim özelliklerinden biridir. Bununla birlikte, Sarıyer Köyiçi'nin konumlandığı vadi, dere yatağı özelliğindedir. Kaynağı Maden Mahallesi'nden başlayan Sarıyer Deresi, vadi boyunca kıvrılarak denize bağlanır.

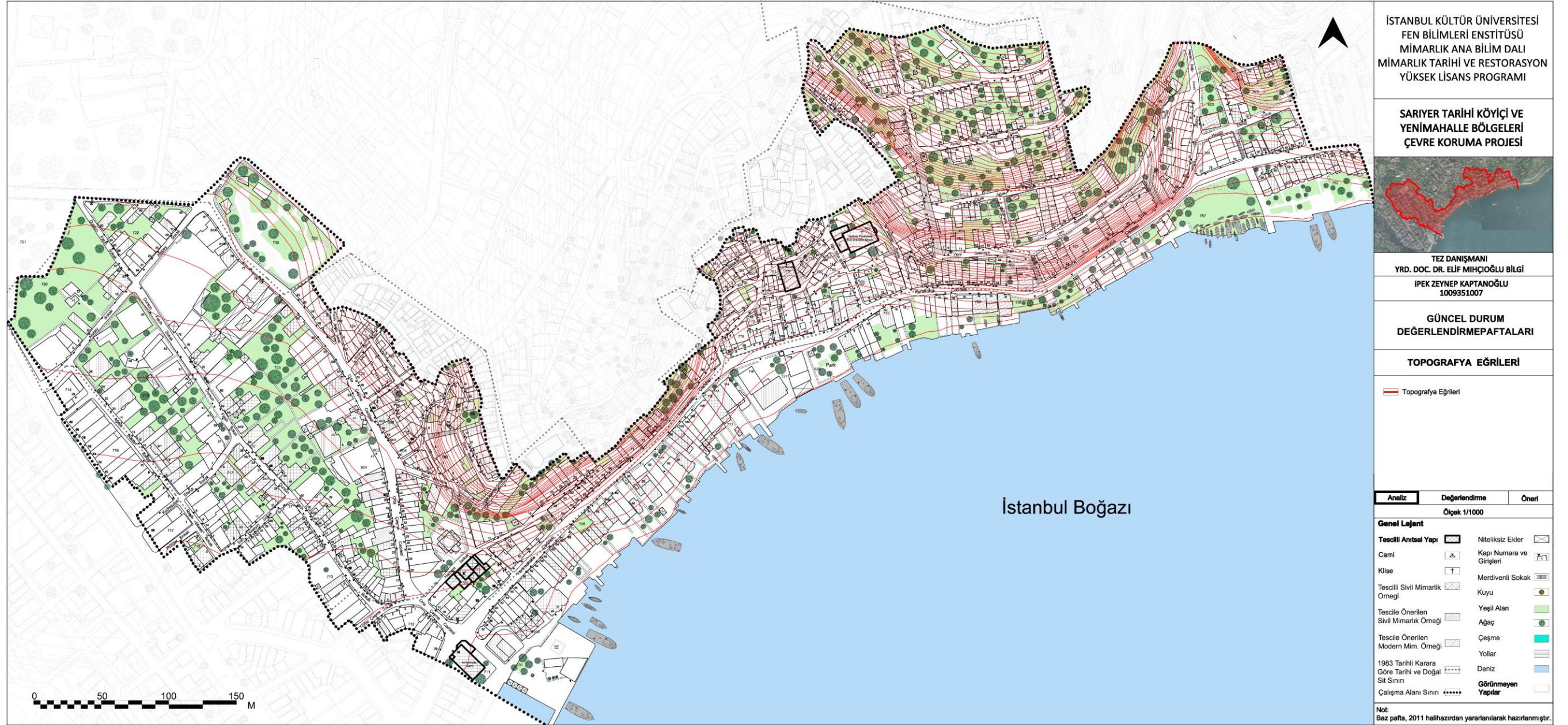
Yenimahalle, coğrafi özellikleri ile Sarıyer Köyiçi Mahallesi'ne göre deniz kıyısından itibaren sık eğimin başladığı, jeolojik olarak volkanik özellikteki dik yamaçlardan oluşur. Bu nedenle, Yenimahalle'de kıyıya paralel oluşan yerleşim dokusu, dik tepelere doğru devam etmiştir. Tüm bu unsurlar; Sarıyer Köyiçi alanın vadi, Yenimahalle'nin tepe özelliğindeki topoğrafik yapısı, Boğaziçi'ni zenginleştiren unsurlar arasındadır (Şekil 2.24 - 2.25).

Doğal ve Kültürel SÜT alanı ilan edilen bölge, bu bakımdan çok sayıda kültürel yapıyı barındırmaktadır⁸. Ancak zaman içinde çeşitli uygulamalarla, kültürel yapıların azaldığı ve geleneksel konut dokusunda bozulmaların yaşandığı tespit edilmiştir. Bu nedenle, resmi SÜT alanının çalışmanın niteliğini saptıracak bir etki oluşturmaması için, bozulmaların yaşandığı betonarme ve yüksek katlı yapıların büyük yoğunlukta olduğu doku, geride bırakılarak çalışma sınırları oluşturulmuştur (şekil 2.23).

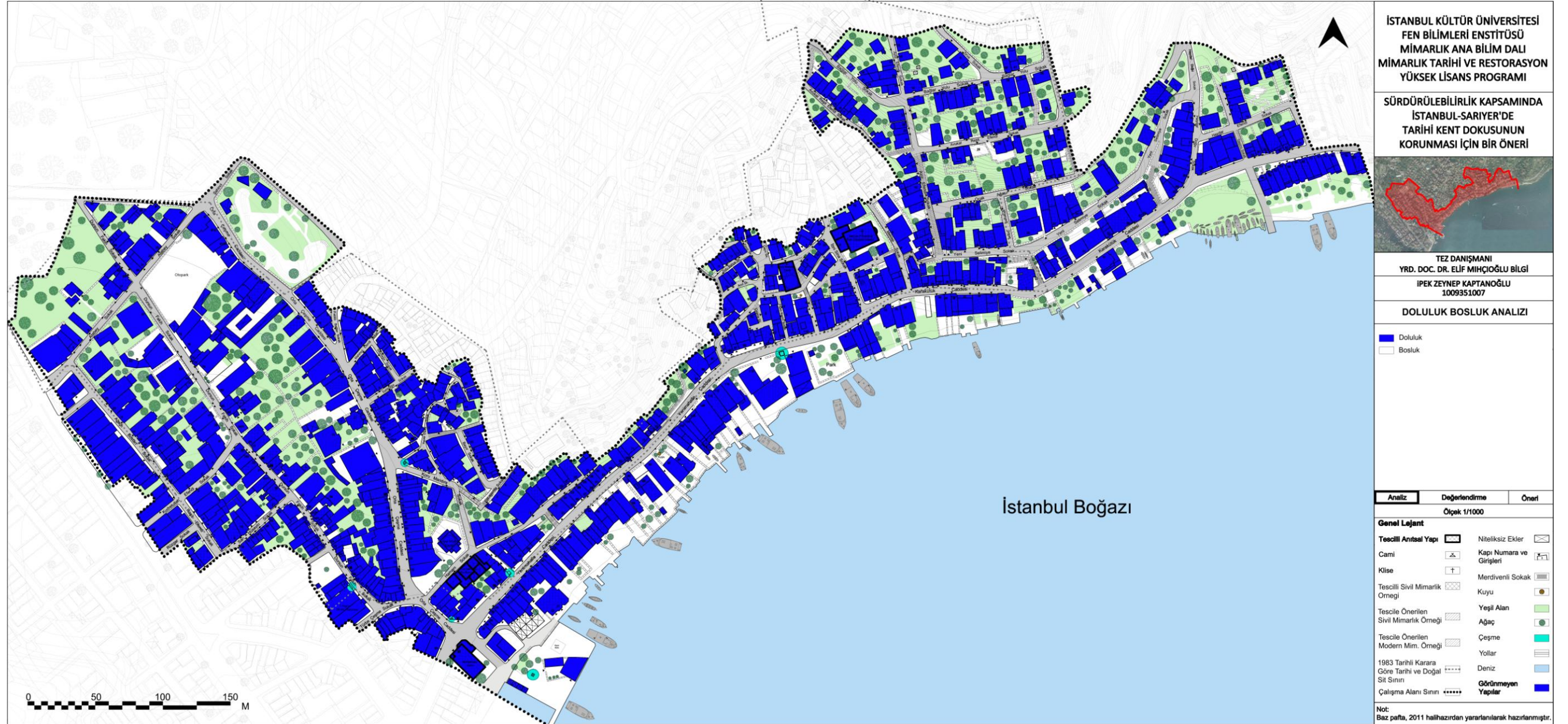
---

⁸15 Temmuz 1971 tarihli Boğaziçi Sahil şeridi Koruma Planı'nda, Boğaziçi sınırları belirlenerek SÜT alanı ilan edilir. Gelişen süreçte, 1975 yılında Kültür Bakanlığı Boğaziçi'ni "Doğal ve Tarihi Sit Alanı" olarak ilan eder.

Şekil 2.24: Çalışma alanındaki topoğrafik eğriler (Kaptanoğlu, 2013).

Şekil 2.25: Çalışma alanı doluluk - boşluk analizi (Kaptanoğlu, 2014).

İklimsel Durum

Çalışma alanı, Boğaz genelinde olduğu gibi, yazın ılık ve kuru bir iklim, kışın da Orta Avrupa basınç koşullarının hakimiyetindedir. Poyraz ve lodos ile iki farklı rüzgar sistemi etkisinde olan Boğaziçi'nde, çalışma alanının da yer aldığı Karadeniz kıyılarında, Poyraz rüzgarları Mayıs ayından Ağustos'a kadar etkisini sürdürerek yazın serinlik sağlarken, kışın soğuk ve kuru havaya neden olur. Bunun yanında lodos rüzgarları ise kışın ılık bir hava etkisi verir (İstanbul Ansiklopedisi, 1994).

Lodos ve poyraz rüzgarları, Boğaz'daki akıntıyı da etkilemektedir. Lodosun çok kuvvetli olduğu zamanlarda, yüzey akıntısının yönü değişerek Marmara'dan Karadeniz'e doğru yönelir. Lodos rüzgarı ile oluşan akıntı, Boğaz'ın doğal akıntısı ile karşılaşarak iri dalgaların oluşmasına neden olur. Oluşan iri dalgalardan korunmak amacı ile, geçmişten itibaren kuzey-güney doğrultusunda konumlanan kıyı hattındaki yalılar, rıhtım gerisine yerleşmişlerdir (İnciciyan, 2006: 62).

Bitki Örtüsü

Boğaz'ın kuzey kesiminde yer alan çalışma alanında; Karadeniz iklimi etkisinde büyük alanlar kaplayan yapraklı orman formasyonu ile Akdeniz'e özgü maki formasyonu bir arada görülmektedir. Bu nedenle bitki örtüsü sık korular ve makilerdir.

Yenimahalle yamaçların volkanik özellikte olması nedeniyle toprağı azdır. Bununla birlikte, maki bitki örtüsünden Boğaz'ın simgesi haline gelen erguvan, fıstıkçamları, serviler yetişir. Günümüzde çalışma alanında yeşil dokuyu barındıran; parklar, bahçeler, sınırları Sarıyer tepelerine uzanan sefaret koruları ve mezarlıklar, yeşil dokuya önemli katkı sağlayan alanlardır.

2.1.4.1. Çevresel Nitelikler

Çalışma alanı sınırları içinde, günümüze ulaşan en eski anıtsal yapı, 16. yüzyıl sonu ile 17. yüzyıl başlarına dayanan Sarıyer Hamamı'dır. 18. yüzyılda, Sarıyer'de Ali Kethüda Camii ile Yenimahalle'de Aziz Prodromus Kilisesi yapılır. Suları ile meşhur olan bölgede, bu döneme dayanan çok sayıda çeşme bulunur. Bölgenin günümüze ulaşan en geç dönem anıtsal yapısı, 19. yüzyıl sonunda Yenimahalle'de yapılan Karakol Binası'dır. Ayrıca bölgede, yakın tarihlere kadar kalabilmiş, ancak günümüze ulaşamamış, Rum Mezarlığı'ndaki lahit ve sahildeki Taşiskele gibi, Bizans Dönemi yapıları da vardır (İbrahim Balcı, kişisel görüşme, Nisan 2013) (Şekil 2.26).

Şekil 2.26: Sarıyer Koru Mahallesi'nde Rum Mezarlığı'nda Bizans Dönemine ait olduğu düşünülen lahit (İbrahim Balcı Arşivi).

Bölgede sivil mimarlık örneklerinin zenginliği, anıtsal yapılara nazaran fazladır. Kıyı hattına yerleşen sahilhane ve yalı örnekleri ile, yamaçlara ve vadilere konumlanan köşkler ve konaklar, konut tipolojisindeki çeşitliliği oluşturmaktadır.

1918 ve 1927 yılları arasında hazırlanan Necib Bey Haritaları, bölgedeki yerleşimle ilgili genel bilgiler verir. Sarıyer ve Yenimahalle'nin bir arada işlendiği 1918 yılı haritasında, kıyı hattında Mesarburnu İskelesi, Taşiskele, Yenimahalle İskelesi ve Pazarbaşı Dalyanı belirgin olarak görülür. Haritada, kaynağı Maden Mahallesi'nden gelen Sarıyer Deresi'nin üzerinde 4 adet köprü mevcuttur (Şekil 2.27). Osmanlı Dönemi'nde halkın bu dereden kayıklarla geçerek, mesirelere ve kaynak sulara ulaştığı bilinmektedir (Şekil 2.27- 2.28- 2.29).

Şekil 2.27: 1918 tarihli Necib Bey Haritası'nda Sarıyer ve Yenimahalle'nin yerleşim sınırları (Atatürk Kitaplığı, 2014).

Şekil 2.28: Kapatılmadan önce Sarıyer Deresi (www.facebook/ sarıyernostalji.com, 2014).

Şekil 2.29: Sarıyer Deresi üzerindeki köprü görünüşü (Mimar Salih İleri Arşivi⁹).

Yaşanan Doğal Afetlerin Yerleşim Alanı Üzerindeki Etkileri

Özellikle 20. yüzyılın başından itibaren yaşanan doğal afetlerden sel ve yangınlar, bölgedeki fiziksel dokunun yeniden yapılanmasında etkili olur. Tarihi tam bilinmemekle birlikte, 1907 ile 1912 yılları arasında yaşanan sel felaketi, Sarıyer'in büyük bir bölümünü etkiler ve çoğu ev yıkılarak dereden denize sürüklenir (Balcı, 2006: 15) (Şekil 2.30).

⁹ Salih İleri, serbest mimar.

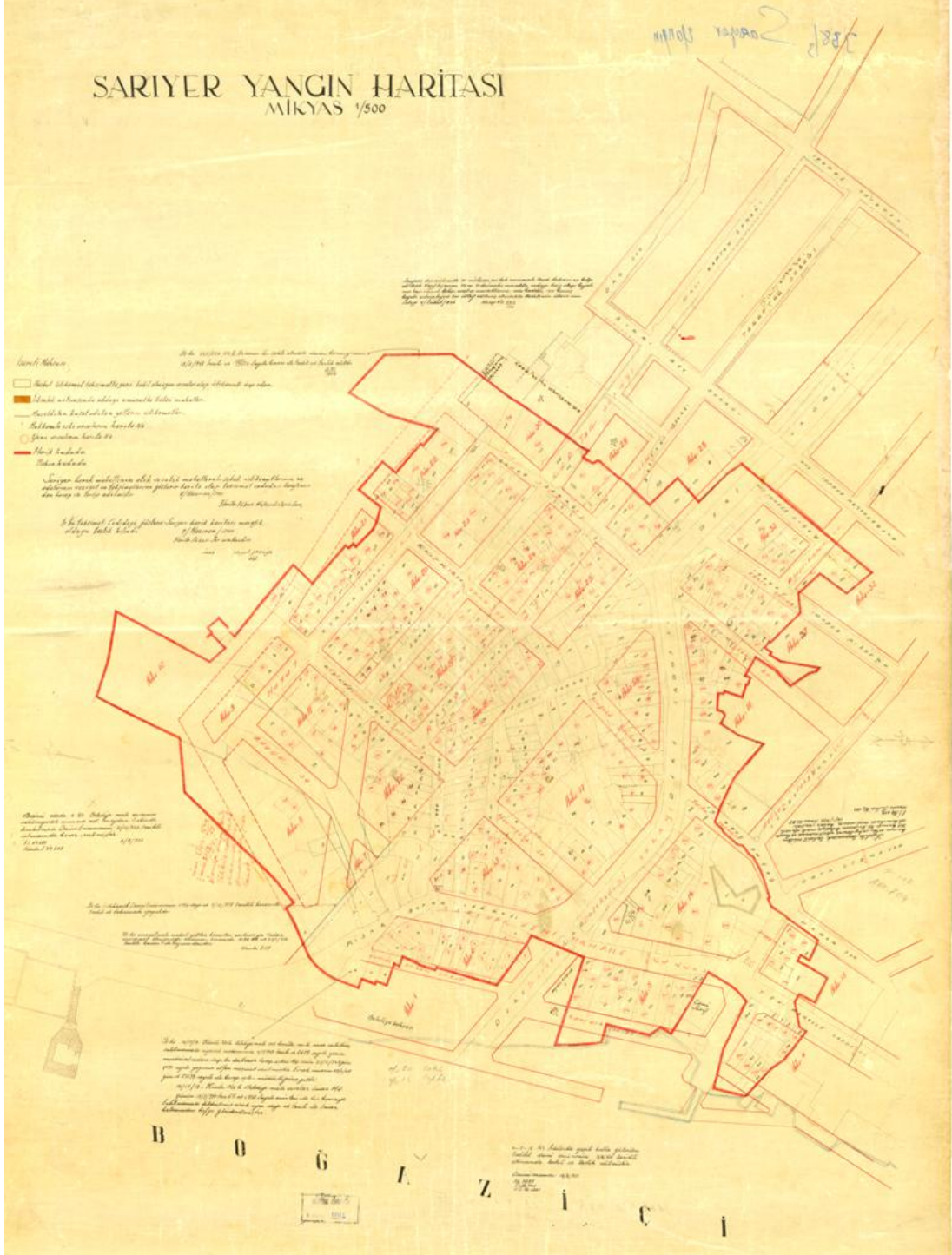

Şekil 2.30: Yaşanan sel felaketinden sonra Sarıyer (İbrahim Balcı Arşivi).

Bölgede sıklıkla çıkan yangınlardan en fazla hasar oluşturanı, 250'den fazla yapının yanarak yok olduğu 2 Ekim 1923 tarihinde yaşanır¹⁰. Yaşanan bu büyük yangından sonra, çalışma alanının bir bölümünü kapsayan Sarıyer Köyiçi için yangın planları hazırlanır. Yapılan yeni düzenlemeden sonra, Sarıyer Merkez Mahallesi, daha geometrik düzene ve ızgara plana uygun biçime dönüşür (Şekil 2.31).

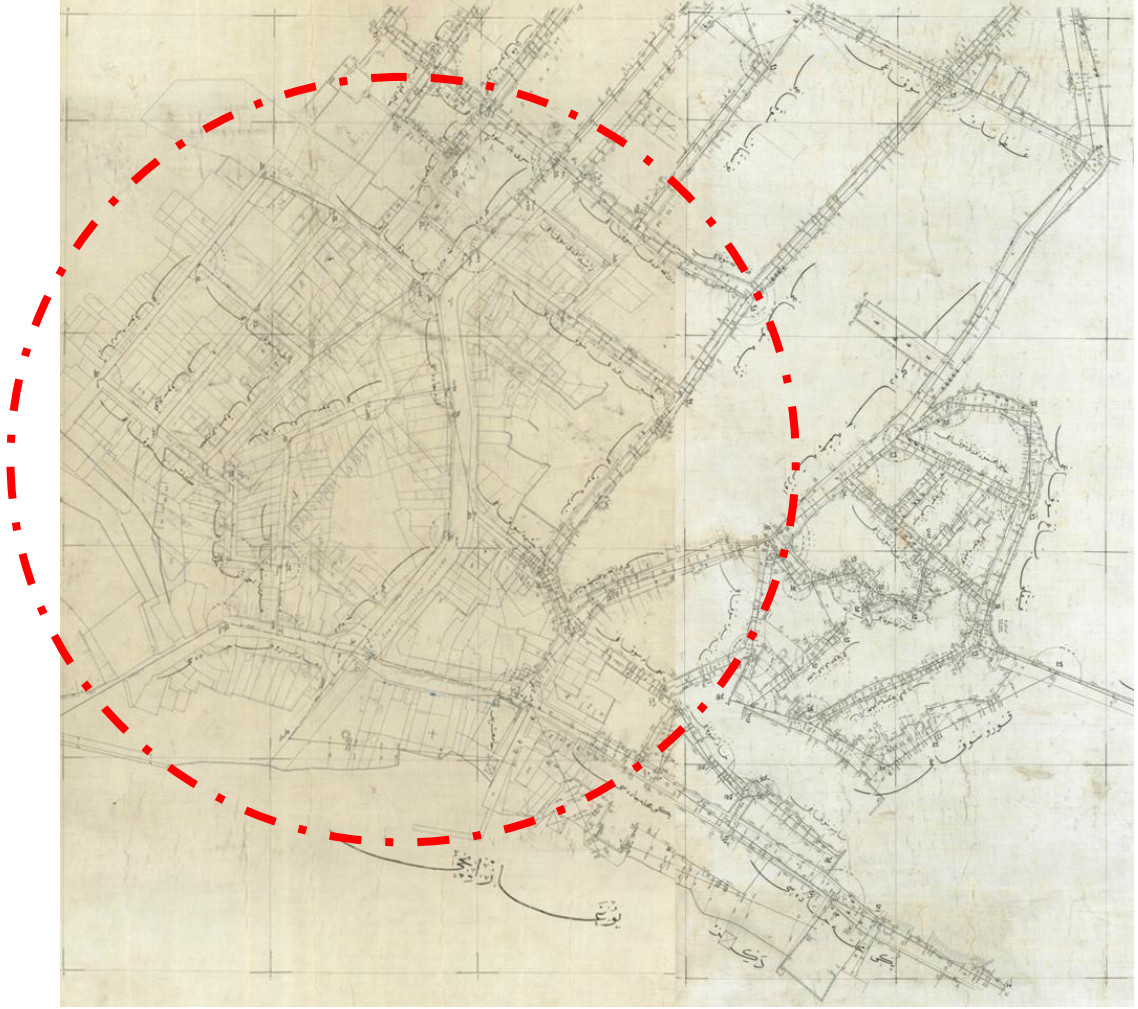
---

¹⁰Konumu ile, Yenimahalle Caddesi'nde, Ali Kethüda Camii'nin karşısında ve Mesud Ağa Çeşmesi'nin yanında bulunan fırının üst katında çıkan yangında, kızgın bir çivi fırlayıp, Sarıyer Deresi'nin karşı tarafındaki ahşap bir yapıya saplanır. Ahşap yapının yanmaya başlaması ve etrafındaki diğer evlere sıçraması ile yangın büyür. Kısa zamanda 250'den fazla küçük, bir veya iki odalı ahşap ev, birkaç köşk ve konak yanıp kül olur (Balcı, 2006: 31).

Şekil 2.31: 1931 tarihli Sarıyer Merkez Mahallesi Yangın Haritası (Atatürk Kitaplığı, 2014).

Sarıyer Yangın Haritası'nın hazırlık sürecinde, Osmanlı döneminde Sarıyer Köyiçi için yapılmış, Alman Mavileri haritalarından yararlanıldığı görülmektedir. Harita üzerinde, var olan yapılaşmaların yıkılıp, geometrik biçimde olması düşünülen yeni yapı adaları, dikkat çekicidir. Ayrıca, Sarıyer Deresi'ne bağlanan geniş bir ana caddenin oluşturulması da planlanmaktadır (Şekil 2.32).

Şekil 2.32: Alman Mavileri haritalarında Sarıyer¹¹ (Atatürk Kitaplığı, 2014).

Yenimahalle'nin yüzyıllardır devam eden organik düzendeki konut dokusu hakkında yapılan bir plan değişikliğine ulaşılamamıştır. Bu duruma, başta 1923 yılı yangınından etkilenmeyişi örnek gösterilebilir. Yenimahalle için hazırlanan Alman

¹¹Osmanlı Dönemi'nde Sarıyer için hazırlanan haritaların yapım yılı 1913 ile 1914 yılları arası olduğu düşünülmektedir. Şekil 2.32'deki harita, iki ayrı haritanın birleştirilmesi ile oluşturulmuştur.

Mavileri haritalarının Cumhuriyetin kuruluşundan sonra, latin harflerinin kullanıma başlandığı 1928 yılında ait olduğu düşünülmektedir (Şekil 2.33 - 2.34).

Şekil 2.33: Osmanlı Dönemi'ne ait Yenimahalle haritası¹² (Atatürk Kitaplığı, 2014).

¹²Şekil 2.33'de Osmanlıca hazırlanan haritada, solda Rum Kilisesi, karşısında Rum İlkokulu yer alır. İlerleyen zamanda hazırlanacak olan Alman Mavileri Haritaları'ndan, yerleşim özellikleri ile farklı olmadığı görülmektedir.

Şekil 2.34: Alman Mavileri haritalarında Yenimahalle¹³ (Atatürk Kitaplığı, 2014).

¹³ Şekil 2.34'de iki ayrı haritanın birleştirilmesi ile oluşturulan haritada, vapur iskelesinin varlığı, kilise ve etrafına yerleşen yapıların sokak cephelerine ait detaylı ölçüler, merdivenli sokaklar ve çıkmaz sokaklar belirgin olarak görülmektedir.

Doğal afetlerin yanı sıra, Birinci Dünya Savaşı ile başlayan kötü koşullar, yalıların yok olmasında büyük rol oynar. Toplumsal yıkım ve değişimler, mülk sahibi aileleri, konutlarını terk etmeye zorlar ve bu durum eski yalı yaşantısının sonu olur. Zamanla, konut sahiplerinin elde tutmakta zorlandığı bu yapılar, depo olarak kiralanmaya ve sonraları yıkılmaya başlanır. Bu dönemi takip eden, 1930 ve İkinci Dünya Savaşı arasındaki yıllarda, yalıların büyük bir kısmı yok olur (Eldem, 1979: XVII). Beraberinde, özellikle 1970'lerden sonra yaşanan büyük göçün etkisi ile tüm şehircilik dengeleri bozular. Boğazın her yerinde olduğu gibi, Sarıyer ve Yenimahalle'de, var olan doku ile zıt, niteliksiz, çok katlı betonarme taşıyıcı sistemli yapılaşmalar gerçekleşir ve bölgenin özgün mimari niteliği çoğunlukla yok olur. Yine de, yapılan bu niteliksiz apartmanların arasında, Türk Art Nouveau'su ile gözü dinlendiren ahşap yapılar, az olmakla birlikte, halen yerlerindedir (Erdenen, 2006: 15 [Doğan Kuban]).

2.1.4.2. Anıtsal Yapılar

Ali Kethüda Camii

Sarıyer, Yenimahalle Caddesi üzerinde yer alan Ali Kethüda Camii, Sultan II. Mustafa döneminde (1695 - 1703), Sadrazam Kethüdası Ali Efendi tarafından yaptırılır. Minaresi, Sultan III. Ahmed döneminde (1703 - 1730), Mehmed Bey tarafından cami tamiri sırasında ilave edilir (Genim, 2006: 796). 1720 - 1721 tarihli tamir kitabesi bulunan caminin mimari özelliklerinden, caminin 19. yüzyılın ortalarında tekrar onarıldığı anlaşılmaktadır (Okçuoğlu, 1994: 193).

1969 yılında zemin katındaki kayıkhanesi, caminin alt katı olarak yeniden düzenlenir ve bugün cami bir bodrum kat üzerine oturan kapalı bir son cemaat yeri ve harimden oluşan haline dönüşür. Kible doğrultusunda gelişen ve dikdörtgen plana sahip cami, kagir duvarlı ve ahşap çatılıdır. Duvarlar dışarıdan kesme taş örgüsüne benzer şekilde, taraklı mozaikle kaplıdır. Üç cephesinde dikdörtgen açıklıklı ve kesme taş söveli pencereler yer alır. İlk yapıldığı dönemde deniz kıyısında olan cami, denizin doldurulması ile bu özelliğini kaybeder.

Ali Kethüda Camii, Sultan II. Mahmud ve Abdülmecid dönemi öncesi Boğaziçi'nde yapılan diğer camiler gibi, küçük bir mescide sahip, sadeliği ile doğaya hakimiyet

kurmayan bir ibadet yapısı özelliğindedir (Eldem, 1979, X). Boğaziçi'nde Rumeli yakasının son selatin camii, Sultan I. Abdulhamid tarafından yaptırılan, Emirgan Camii olarak kabul edilse de, Rumeli Kazaskeri ve Padişah başımamı olan Hacı Hafız Ahmed Kamil Efendi'nin, bir defalık Sultan II. Mahmud' a bu camide imamlık edip namaz kıldırması ile, Ali Kethüda Camii'nin de selatin camii olarak kabul edilmesi gerektiği ileri sürülmektedir (Genim, 2006: 796) (Şekil 2.35 - 2.36 - 2.37).

Şekil 2.35: 1957'de Ali Kethüda Camii'nin denizden görünüşü (Balcı, 1998: 70).

Şekil 2.36: Osmanlı Dönemi'nde Ali Kethüda Camii'nin denizden görünüşü (Alman Arkeoloji Enstitüsü Arşivi; Sébah & Joallier).

Şekil 2.37: Günümüzde Ali Kethüda Camii'nin denizden görünüşü (Kaptanoğlu, 2013).

Şekil 2.38: Ali Kethüda Camii'nin Yenimahalle Caddesi'nden görünüşü (Kaptanoğlu, 2014).

Aziz Prodromus Kilisesi

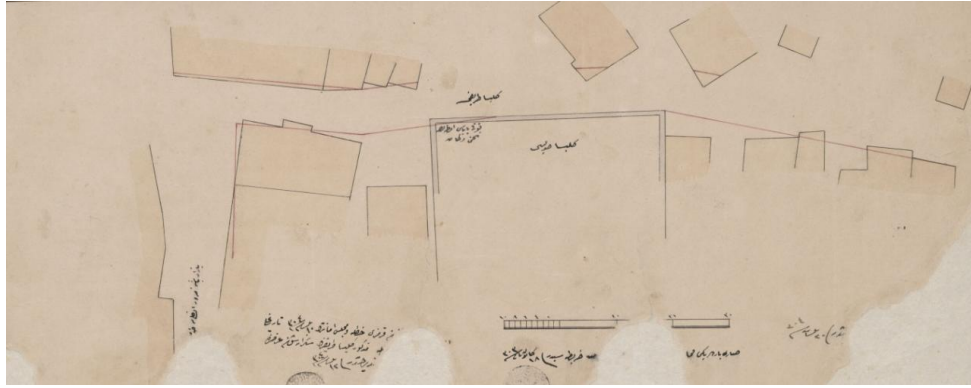
Yenimahalle'deki Aziz Prodromus Kilisesi, Karakütük Caddesinden ulaşılan, İbni Sina Sokak ve Mektep Sokak arasına konumlanmıştır. Diğer bir adıyla, İoannes Rum Ortodoks Kilisesi olarak da bilinmektedir (www.kültürevaneri.com, Eylül 2014). Alman Mavileri Haritaları'nda da Ayayani Kilisesi olarak geçmektedir.

Antik çağlarda, kilisenin olduğu yerde, denizcilerin koruyucusu olan Posidon' un heykeli bulunur. Denizciler, işlerinin yolunda gitmesi, fırtına ve kazalardan korunmak amacıyla heykeli ziyaret edip adakta bulunurlar (Balci, 2006: 43).

Sarraff Hovhannesyan, Aziz Prodromus Kilisesi'nin 20 Ekim 1799'da Vaftizci Yuhanna adına yapılan başka bir kilisenin temelleri üzerine, 1834 yılında yeni bir kilise olarak yapıldığını belirtir (Hovhannesyan, 1997: 55). Bahsi geçen eski kilisenin, Hagios Ioannes Prodromos (Vaftizci Yahya) Manastırı olduğu düşünülse

de, günümüzde bu yapıya ait herhangi bir ize rastlanılmaz (Eyice, 1976: 38 - 40). Bir diğer kaynakta geçen bilgilere göre de, 1820 yılında çıkan Rum ayaklanması karşısında, Tabya Yamakları'nın kilisenin çoğu yerine zarar vermesi ile yapının kullanılamaz hale geldiği yazılıdır. Bu tarihten sonra, 1834 yılında kilise tekrar yapılır ancak 1894 depreminde yıkılır. Depremde yıkılan yapı yeniden yapılır (<http://constantinople.ehw.gr>, Mayıs 2014).

Bazilikal planlı ve üç nefli kilise, zemin üzeri bir katlıdır. Beşik çatılı olan yapı, uzun kenarı doğu-batı doğrultusunda olacak şekilde konumlanmıştır (www.kültürevaneri.com, Eylül 2014). Cephesi çimento harçlı olan kagir yapının pencereleri düşey dikdörtgen özellikte olup, beşik kemerlidir. Bazı pencereler ise, yarım kemerlerin içerisine yapılmıştır. Tuğla örgülü giriş kapısına İbni Sina Sokak'tan ulaşılır (Şekil 2.39 - 2.40 - 2.41). Kilise, günümüzde Terkos Metropolitliği ve Fener Rum Patrikhanesi'ne bağlıdır (Balcı: 2006, 42). Ancak, cemaati kalmadığı için artık kullanılmamaktadır (Tonguç, 2012: 185).

Şekil 2.39: 1885 - 1886 tarihli Aziz Prodromus Kilisesi'nin istikamet çizimleri (Atatürk Kitaplığı, 2014).

Şekil 2.40 (Solda): Aziz Prodromus Kilisesi'nin iç mekan görünüşü (Tonguç, 2012: 185).

Şekil 2.41 (Sağda): Aziz Prodromus Kilisesi'nin İbni Sina Sokak'taki giriş kapısı (Kaptanoğlu, 2013).

Jandarma Karakol Binası (Piyade Karakolu)

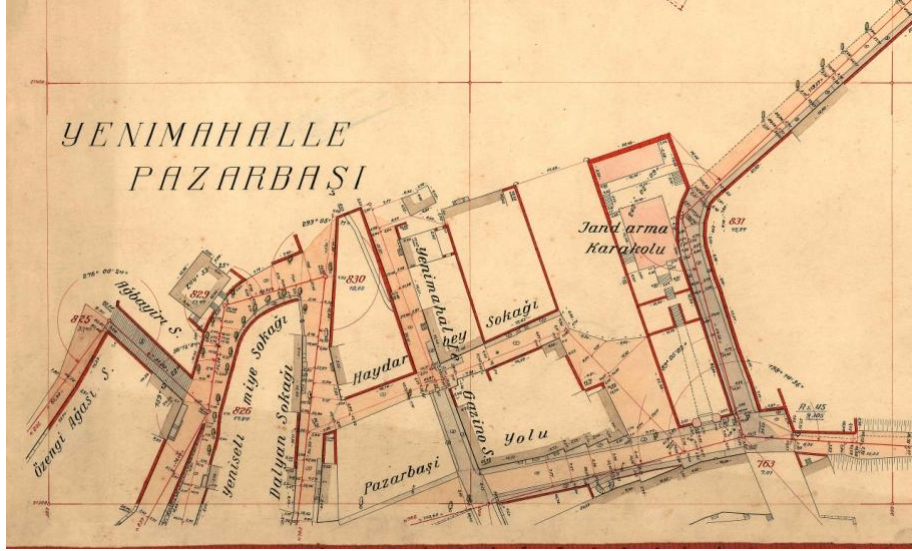
Günümüzde Sarıyer Jandarma İlçe Komutanlığı' olarak kullanılan yapı, konumu ile Yenimahalle Pazarbaşı'nda yer almaktadır. Jandarma Karakol Binası'nın bilinen diğer isimleri Piyade Karakolu ve Pazarbaşı Karakolu'dur.

Yapı, eskiden savunma amaçlı kullanılan önemli noktalardan Telli Tabya'ya yakın konumdadır (Çiftçi, 2008: 599). Sultan II. Abdülhamid döneminde yapılan yapının ön cephesinde 1891-1892 tarihli kitabesi bulunur (Balcı, 2006: 43). Şair Ahmet Muhtar tarafından yazılan kitabesinde:

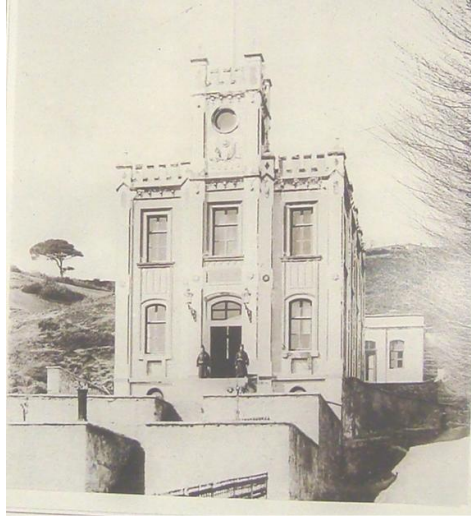
Fahr-ü'l mülük Hazret-i Abdülhamid Han,
Hakan-ı dad- pişe hüdavend-i lütf-i cüd,
Ma'mure-zar-ı emn ü salah etti mülkü hep,
Asayiş oldu saye-i adlinde rü-nümüd,
Yaptı piyadeye karakol-hane-i nevin,
Oldu Pazarbaşı yolu me'vayı emn ü süd,
Tarihin arz eden kulu Muhtar ba edeb,
Bala yapıldı nev karakol-hane-i cünud 1309 yazılıdır (Çiftçi, A., 2008: 599).

Ana girişi doğu cephesi olan yapının ikinci giriş kapısı, güney cephesindedir. Dikdörtgen planlı kagir yapı, arazi eğiminden dolayı yarı açıkta bodrum kat ve üzeri iki kattan oluşmaktadır (Çiftçi, 2008: 600). Giriş aksının üzerinde bir kulesi bulunan yapının kırma çatısı belirlenemeyen bir tarihte terasa dönüştürülmüş, kule katının terası ise son yıllarda kırma çatı ile kapatılmıştır (Çiftçi, A., 2008: 600).

Yapının benzerlerinden biri, Sarıyer Merkez Mahalle'sinde 1911 yılında, Sadrazam İbrahim Paşa zamanında yapılan yapının, kulesinde V. Mehmet Reşad'ın tuğrası bulunur ve günümüzde Ordu Evi olarak kullanılmaya devam eder. Bir diğer benzeri ise, Yeniköy Askerlik Şubesi binası ile, Büyükdere'de günümüzde kullanılmayan Topçu Karakolu yapısıdır (Şekil 2.42 - 2.43 - 2.44).

Şekil 2.42: Alman Mavileri'nin, Yenimahalle haritalarında yer alan Jandarma Karakol Binası (Atatürk Kitaplığı, 2014)

Şekil 2.43: 19. yüzyılda Pazarbaşı Karakolu ana giriş cephesi (Çiftçi, 599; Alman Arkeoloji Enstitüsü - Yıldız Albümleri).

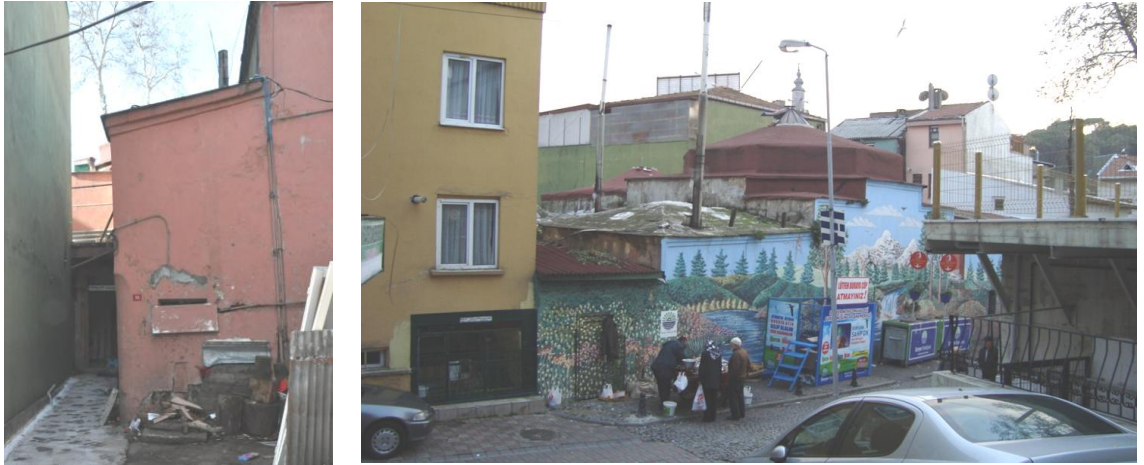

Şekil 2.44: Büyükdere'deki Topçu Karakolu (Kaptanoğlu, 2014).

Sarıyer Hamamı - Avcı Mehmet Hamamı

Çalışma alanının, günümüze kadar gelebilmiş, bilinen en eski anıtsal yapısıdır. Sarıyer Hamamı'nın bir diğer adı da Avcı Mehmet Hamamı'dır (www.istanbulkültürenvanteri.gov.tr, Mayıs 2014). Çelebi Müfti olarak bilinen, Şeyhülislam Hocasade Mehmet Efendi tarafından yaptırılan yapının yapım tarihi tam olarak bilinmemekle birlikte, 16. yüzyıl sonu ve 17. yüzyıl başları arasına dayandığı tahmin edilir. Hamam, Zekeriyaköy Camii'nin ihtiyaçlarının karşılanabilmesi için vakfedilmiştir, ancak uzun süreli kiralamalar yaşanınca, hamam yapısı, zaman içinde özel mülkiyete geçer (Balcı, 2006: 27).

Yenimahalle Caddesi ile Hamam Sokağı arasında yer alan yapının, taşıyıcı sistemi taş yığma, çatı sistemi ise eğrisel kubbe örtüdür. Hamam Sokağı cephesinde, beşik kemerli iki penceresi bulunur (www.istanbulkültürenvanteri.gov.tr, Mayıs 2014). Giriş kapısına, Karakütük Caddesi'ndeki uzun bir koridordan ulaşılır. Kadınlar bölümüne, giriş kapısının sağından girilirken, erkekler bölümüne koridorun karşısından ulaşılır. Günümüzde, yapının kubbesindeki kurşun kaplama büyük ölçüde yok olmuş durumda olup; cephesi de mimari karakterine zıt şekilde yeniden boyanmıştır. Yanındaki (sarı renkli yapı) Ali Kethüda Camii Lojmanı olup, bodrum katında Sarı Baba'nın mezarı yer almaktadır (Şekil 2.45 - 2.46 - 2.47 -2.48).

Şekil 2.45 (Solda): Yenimahalle Caddesi'nden Sarıyer Hamam'ı girişi (Kaptanoğlu, 2013).

Şekil 2.46 (Sağda): Günümüzde yapının Hamam Sokak cephesi (Kaptanoğlu, 2013).

Şekil 2.47: Yapının Hamam Sokak cephesi (<http://www.envanter.gov.tr>, Mayıs 2014).

Şekil 2.48: Hamam Sokak cephesi boyanmadan önce (<http://www.envanter.gov.tr>, Mayıs 2014).

Geçmişte, hamam yapısı ile bitişik, bahçesinde Sarı Baba ve Kara Baba'ya ait türbelerin yer aldığı, ahşap tek katlı bir yapı olan, Sarı Baba Dergahı bulunur. Dergah bahçesindeki Sarı Baba Türbesi, pek çok kaynağa göre Sarıyer'in bugünkü adını aldığı düşünülen, 'Sarı Er' lakaplı yeniçeriye aittir.

Dergah yapısı, Cumhuriyetin ilk yıllarında Gençler Mahfili olarak kullanılır (İbrahim Balcı, kişisel görüşme, Nisan 2013) (Şekil 2.49).

Şekil 2.49: 1937'de Gençler Mahfili olarak kullanılan tek katlı dergah yapısı (İbrahim Balcı Arşivi).

1965 yılında, Ali Kethüda Camii Derneği'nin kararı ile yıkılarak, bahçesinin tamamına cami lojmanı yaptırılır. Dergah bahçesinde bulunan iki mezardan Sarı Baba'nın mezarı, Hamam Sokak tarafındaki lojmanın bodrum katındaki yerine taşınırken, diğer mezar için günümüze ulaşan bir bilgi olmayıp, kaybolduğu düşünülmektedir (Balcı, 2006: 27).

Yenimahalle İskelesi

Şirket-i Hayriye'nin Yenimahalle İskelesi, 19. yüzyıl sonlarında yapılır. Yenimahalle kumsalında konumlanan ahşap yapı, denize çakılan kazıklar üzerine inşa edilir. Yapı, üçgen alınlıklı ve kırma çatılı olup çatısı metal levhalar ile kaplıdır. Bu özelliği ile, Sarıyer Merkez Mahallesi'nin, Mesarburnu İskelesi'ne benzer.

İskele çıkışında yer alan meydan saati, diğer iskelelerde sıkça görülmeyen bir özelliktir. Vapur iskelesinin üzerinde, hem eski Türkçe, hem de Latin harflerle Yenimahalle yazılıdır (Genim, 2006: 820- 822).

Şirket-i Hayriye'nin sefer sayılarının zamanla azalması ve ardından seferlerin durması ile, iskele yapısı işlevini yitirir, 1985 yılında yıkılır. Bugün, iskelenin bulunduğu yerde, balıkçı gemileri demirlerken, iskele meydanı da park olarak kullanılır (Şekil 2.50 - 2.51).

Şekil 2.50: 1900'de Yenimahalle İskelesi ve gerisinde kalan meydan saati (Genim, 2006: 823; Anonim, 1900).

Şekil 2.51: Günümüze, park işlevi ile kullanılan Yenimahalle İskele Meydanı (Kaptanoğlu, 2013).

Taşiskelesi

Yapım tarihi Bizans dönemine dayanan Taşiskele; Taş Rıhtım, Sarıyer Kayık Limanı/ İskelesi ve Sabuncu İskelesi olarak da bilinmektedir (Genim, 2006: 812) (Balcı, 1999: 60). 1815 yılı Bostancıbaşı Sicilleri'nde Sarıyer İskelesi olarak adı geçmektedir (Tutel, 2008: 920).

Sarıyer koyunun, geniş olmasa da, Boğazın sert rüzgarlarına karşı korunaklı özelliği ile iskele içinde küçüklü büyüklü balıkçı tekneleri korunur ve çevresinde, çok sayıda Karadeniz guleti ile mavnası demirler (Şekil 2.52).

Şekil 2.52: 1890'da Taşiskele (Genim, 2006: 814; Abdullah Kardeşler, 1890: No.526).

Sarıyer sahilinin sığ olmasından dolayı, 19. yüzyılda, 50 metre uzunluğundaki rıhtım, kıyıya paralel bir 50 metre daha uzatılarak genişletilir. Bu sebeple benzerleri, Paşalimanı, Beylerbeyi, Çubuklu, Yeniköy ve Kabataş'ta kıyından içeriye doğru yapılan bu küçük barınağın farkı, denize doğru konumlanması ile oluşur.

Şirket-i Hayriye'nin Mesarburnu Vapur İskelesi yapılmadan önce, bu küçük liman, Sarıyer Kayık İskelesi olarak kullanılır. Mesarburnu Vapur İskelesi yapıldıktan sonra da, Taşiskele'den, iskana yakınlığından dolayı, yaz aylarında Sarıyer, Yenimahalle, Rumeli Kavağı ve Anadolu Kavağı arasında 'ring' seferler yapıldığı düşünülmektedir (Genim, 2006: 804). Özgününde düz plaka taşlardan yapılmış ve uzun yıllar varlığını korumuş olan bu yapı, 1998 yılında, sahil yolu düzenleme çalışmaları sırasında yıkılarak, yerine betonarme balıkçı barınağı yapılır (Balcı, 2006: 27).

Sarıyer (Mesarburnu İskelesi)

Mesarburnu İskelesi, 1851 yılında, Şirket-i Hayriye tarafından eski bir kayıkthane iskelesinin onarımı ve eklemeleri ile yapılmıştır (Balcı, 2006: 31). Yapı, çalışma alanı sınırları içinde olmamakla birlikte, geçmişten itibaren bölge ulaşımında önemli katkıları bulunur. Tek katlı ahşap iskelenin, günümüzdeki hali, geçmişteki ile farklılık göstermektedir. Ahşap karkas yapıda, pencere oranları değiştirilmiş, metal levhalı çatı örtüsü, günümüzde marsilya kiremitle değiştirilmiştir. Süslü çatı saçakları

ise, düz ahşap alın kaplaması ile değiştirilmiştir. Geçmişte iskele yapısının üst katına gazino eklenmişse de, daha sonradan kaldırılmıştır (Şekil 2.53 - 2.54 - 2.55).

Şekil 2.53: 1910 yılında Mesarburnu Vapur İskelesi, Sarıyer Merkez Mahalle'nin iskelesi (Genim, 2006: 793; Anonim, 1910).

Şekil 2.54 (Solda): Günümüzde Mesarburnu Vapur İskelesi'nin denizden görünüşü (Kaptanoğlu, 2014)

Şekil 2. 55 (Sağda): Günümüzde Mesarburnu Vapur İskelesi'nin Mesarburnu Caddesi'nden görünüşü (Kaptanoğlu, 2014).

Abbas'ın Fırını

Sarıyer'in en eski fırınlarından Sarıyer, Yenimahalle Caddesi üzerinde yer alan Abbas Okumuşoğlu Fırını, diğer adı ile Abbasi'nin Fırını anıtsal yapılardan olmamakla birlikte, geçmişten itibaren Sarıyer çarşısında önemli yapılardan olmuştur. Geçmişte, bu fırında çıkan yangının kıvılcımları sıçrayarak, 250'den fazla yapının yanmasına neden olur. Fırının ilk sahibi, Abbas Okumuşoğlu, fırının yanındaki Mesut Ağa Çeşmesi'nin 1947 yılında yapılan onarımını üstlenir. Bu

nedenle çeşme ‘Abbas'ın Çeşmesi’ olarak da bilinir (Şekil 2.56 - 2.57). Günümüzde ilk sahipleri değişen yapının üst katında, bir kafe yer almaktadır.

Şekil 2.56 (Solda): Yenimahalle Caddesi'nden fırının giriş cephesi (Kaptanoğlu, 2014).

Şekil 2.57 (Sağda): 1968 yılı fotoğrafında fırın cephesinden bir görünüm (www.facebook.com/sariyernostalji.com, Ekim 2014).

Çeşmeler

20. yüzyılın ikinci yarısına kadar, Sarıyer denildiğinde akla gelen kaynak suları olur¹⁴(Genim, 2006: 816). Kaynak suları ile ünlü olan semtte, 17. yüzyıldan itibaren pek çok çeşme yapılmıştır. Bölgede ve çalışma alanı içinde yer alan, ve günümüze kadar ulaşabilmiş çeşmeler 7 adet olup; Sarıyer'de, Mesut Ağa Çeşmesi (1645), Ahmet Kamili Efendi Çeşmesi (1812), Sadrazam Hacı Salih Paşa Çeşmesi (1822), Çukurçeşme (yapım tarihi bilinmiyor), Kaptangazi Çeşmesi (1884), Tekke Çeşmesi (yapım tarihi bilinmiyor) ve Yenimahalle'deki Kaptan-ı Derya Hasan Paşa Çeşmesi (1784)'dir.

¹⁴Haluk Y. Şehsuvaroğlu, Boğaziçi'ne Dair adlı kitabında, "*Kaç su! Fındık suyu, Fıstık suyu, Kızılıcak suyu, Çırçır, Hüncar Suyu, artık sayın: itikadımca oraya Sarıyer denileceğine 'Suluyar' denilmeliydi.*" diye yazmaktadır (Şehsuvaroğlu, 1986: 115).

Mesut Ağa Çeşmesi - Üç Lüleli Çeşme (1645)

Çeşme 1645 yılında, Ali Kethüda Camii'nin minaresini yaptıran mushib-i şehriyari Mesud Ağa tarafından yaptırılır (Genim, 2006: 796). Esas yerinden beş, altı metre geriye taşınarak, Ali Kethüda Camii'nin karşısında, Yenimahalle Caddesi ve Ortaçeşme Caddesi'nin kesiştiği bugünkü yerine getirilir. 1947 yılında büyük bir onarım görür. Bu onarım, Abbas Okumuşoğlu (Fırıncı Abbas) tarafından karşılanır. Bu nedenle de, çeşmenin bir diğer adı 'Abbas'ın Çeşmesi' olarak bilinir (Balcı, 2006:25) (Şekil 2.58).

Kesme taştan klasik özellikte yapılmış çeşmenin düz çatısı üzerinde geçmişte, sağ ve sol köşede birer mermer vazö ve ikisinin ortasında ise bir aslan heykeli vardı. 1970'li yıllarda yapılan son onarımı sırasında, vazölerden biri ve aslan heykeli, onarım yapan işçilerin içlerinde altın var düşüncesi ile çalınır ve kırılır (Balcı, 2006: 25). Ayna taşı yok olan ve kemerinin içi düz mermer ile kaplanan çeşmenin teknesi çukurda kalmış olup, suyu iki lüleden sürekli akmaktadır (Egemen, 1993: 13)

Kemerinin içinde Latin harflerle yazılı, 23 Eylül 1947 tarihli bir kitabesi bulunur:

'Halkı kurtarmak için nihayet susuzluktan

Tertemiz güzel sular aktı şu musluktan,

Yaptırdı sevabına yepyeni bir su yolu,

Sarıyer'de Furuncu Abbas Okumuşoğlu' (Egemen, 1993: 13).

Şekil 2.58: Günümüzde Mesut Ağa Çeşmesi (<http://www.envanter.gov.tr>, Aralık 2014).

Ahmet Kamili Efendi eşmesi (1813)

Asıl yeri, Ali Kethüda Camii'nin bahçe duvarı kenarında olup, birkaç defa yer değiştirmiş ve bugünkü yeri, Taşiskele Parkı'nın tam ortasına taşınmıştır (Şekil 2.59). Rumeli Kazaskeri, Padişah Başımamı ve aynı zamanda bestekar olan, Ahmet Kamili Efendi tarafından 1813 yılında yapılan çeşmenin diğer adı Mermer eşme'dir. Yalağından alemine kadar yekpare olarak, tek bir mermer taşından yapılmış olmasından dolayı, bu özellikteki tek çeşme olduğu düşünülür (Balcı, 2006: 26). eşme, Balıkçılar arşısı içinde iken, 1982 yılında çarşının kaldırılması ile meydana çıkar .

Gövdesi üzerindeki üç satırlık kitabesi, Sultan II. Mahmud'un tuğrasının altında, sülüs hat ile yazılıdır:

‘Sahib-ül hayrat vel-hasenat İmam-ı evvel-i Hazret-i Şehriyar-i Sadr-ı,
Rumeli Elhac Hafız Ahmed Kamili Efendi işbu çeşme-i,
Latif ile iskeleyi müceddeden bina eylemiştir’ (Egemen, 1993: 97).

Şekil 2.59: Günümüzde Ahmet Kamili Efendi eşmesi (Kaptanoğlu, 2013).

Salih Paşa (Hacı) Çeşmesi (1822)

Salih Paşa'nın 1822'de yaptırdığı bu çeşme kesme taştan klasik tarzda yapılmıştır. Geçmişte üstü saçaklı ve kiremit örtülüdür. İlk yapıldığı yer Türbe Çeşme Sokak ile Dursun Fakih Sokağın kesiştiği yerde olup, Salih Paşa'nın türbesinin bulunduğu parselde idi. Bu nedenle bu çeşmeye 'Türbe Çeşme' de denilir. Zamanla türbenin olduğu parselde pazar kurulmaya başlanır. 1960 yılında Sarıyer İsmail Akgün Devlet Hastanesi'nin yapılması nedeniyle, çeşme birkaç metre ileriye, hastanenin Dursun Fakih Sokak cephesinin önüne taşınır. Günümüzde kiremit örtüsü yok olmuş olup, hastane cephesi ile aynı renkte boyanmıştır (Şekil 2.60).

Gövdesinde eski Türkçe harflerle, iki satırlık kitabesi yer alır:

'Sahib-ül hayrat vel- hasenat,

El- hac Salih Paşa Sadr-ı Ali hala' (1238).

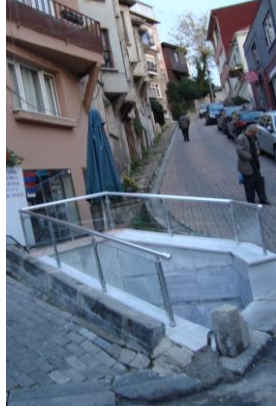
Çeşmeyi yaptıran Sadrazam Hacı Salih Paşa, Sarıyer'de yine aynı tarihte, Ortaçeşme Sokak'ta bir çeşme daha yaptırır (Egemen, 1993: 728).

Şekil 2.60: Günümüzde Sarıyer Devlet Hastanesi cephesine bitişik konumdaki Salih Paşa Çeşmesi (Kaptanoğlu, 2013).

Çukur Çeşme

Özgün halinde kesme taştan yapılan çeşme, çeşitli onarımlar nedeniyle günümüzde tarihi özelliğini kaybetmiştir. Çeşmenin kim tarafından yapıldığı ve hangi tarihte yapıldığı bilinmiyor (Balcı, 2006: 26) (Şekil 2.61 - 2.62).

Şekil 2.61 (Solda): Çukur Çeşmenin, Ortaçeşme Caddesi'nden görünüşü (Kaptanoğlu, 2014).

Şekil 2.62 (Sağda): Günümüzde çukur çeşme teknesi (Kaptanoğlu, 2014).

Tekke Çeşmesi

Yenimahalle'ye gidişte ve Sarıyer Hamamı yakınında, Karakütük Caddesi üzerinde bulunan çeşmenin, kimin tarafından hangi tarihte yaptırıldığı bilinmemektedir (Balcı, 2006: 26). Kesme taştan yapılmış ve girintili çıkıntılı kemeri olan çeşmenin içinde iki tas yuvası bulunur. Ayna taşı ve teknesi bozulmuşsa da, sonradan konulduğu anlaşılan bir musluktan suyu akmaktadır. Kitabesi yoktur (Egemen, 1993: 734) (Şekil 2.63).

Şekil 2.63: Günümüzde Tekke Çeşmesi'nin Yenimahalle Caddesi'nden görünüşü (Kaptanoğlu, 2013).

Hasan Paşa (Kaptan Gazi) Çeşmesi

Osmanlı Dönemi'nde Lale Devri ile başlayan yeni kent düzenleme çalışmaları içinde yapılan meydan çeşmeleri, kent için önemli mimari katkılardan biri olarak gösterilir (Kuban, 2010: 154-155). Konumu ile, Yenimahalle'de, Karakütük Caddesi üzerinde, eski Yenimahalle İskelesi'nin önündeki meydan girişinde ve köşede yer alan Hasan Paşa Çeşme'sinin de, bu dönemin etkilerini taşıyan yapılardan biri olduğu düşünülmektedir.

Kare planlı, denize bakan yüzünde çeşme taşı ve yalağı görülen, üzerinde dilimli bir kubbesi olan çeşme, 1784 yılında Gazi Hasan Paşa tarafından yaptırılır (Genim, 2006: 820). Geniş saçaklı ahşap çatısının üzerinde bir alem yer alır.

Çeşme bugün Sarıyer vakıf memba suyundan beslenmektedir (Balcı: 2006: 43). Ayna taşının üzerinde, altı satırlık eski Türkçe harflerle yazılı kitabesi şöyledir:

‘Ol Cezairli Hasan Paşa-ı Gazi namdır,

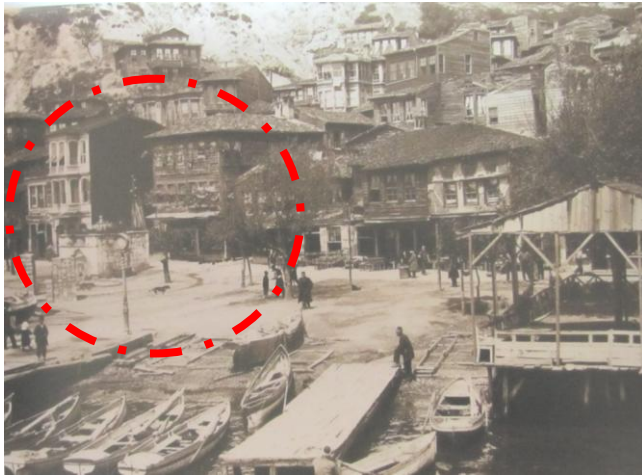
Yapdı nice hayır cari ol şecaat kanıdır,

Bu deni dünya fani olduğın idrak idüb,

Yapdı Sarıyer'de bir çeşme zülalin aynıdır,

Geldi üçler seyr idüb anı didim tarihini,

Bil bu maı su değil ayn-ül hayatın aynıdır’ (1199) (Egemen, 1993: 349) (Şekil 2.64 - 2.65).

Şekil 2.64 (Solda): 1900'de Yenimahalle iskele meydanı girişinde (solda) yer alan Hasan Paşa Çeşmesi (Genim, 2006: 821; Anonim, 1900).

Şekil 2.65 (Sağda): Günümüzde Hasan Paşa Çeşmesi (Kaptanoğlu, 2013).

2.1.4.3. Konut Nitelikleri

Çalışma alanında konut dokusu, anıtsal yapılarla karşılaştırıldığında, sayısal açıdan büyük üstünlük sağlar. Bölgede, Sarıyer Köyiçi'nin genelinde ve Yenimahalle'de cadde yönünde konumlanan yapılar, Osmanlı Dönemi'nin tipik kagir ve ahşap yapılarından oluşurken, deniz çizgisi boyunca ise yalılar konumlanmıştır.

19. yüzyılın sonu ve 20. yüzyılın başlarında, en yoğun yerleşimlerin yaşandığı Boğaziçi'nde, yapılan yalı, köşk ve konaklarda yurt dışındaki örneklerden etkilenilmiştir. Neoklasik, Neobarok, Artnouveau ve Art Deco üsluplarında ya da tümüyle seçmeci bir zevkle inşa edilen bu yapılar, genellikle azınlık mimarlarına veya yabancı mimarlara yaptırılırken, bu dönemin yapıları için seçilen malzemelerin yurt dışından ithal edildiği görülür (Kuban, 2010: 273). Köşk, yalı ve konaklardan başka, İstanbul'un pek çok yerinde olduğu gibi, Boğaziçi'nin konut tipolojisinde önemli yer tutan bir tür daha vardır. Genellikle, dar sokaklarda dizili, aralarında ya da arkalarında küçük bahçeleri olan, mal sahiplerinin ekonomik gücüne göre büyük konutların ölçü ve bezemelerinden etkilenen veya tamamen arsanın ve ev sahibinin isteğine göre biçimlenen ahşap konutlar, büyük çoğunluğa sahiptir (Kuban, 2010: 272) (Şekil 2.66 - 2.67 - 2.68 - 2.69).

Şekil 2.66 (Solda): 1950'lerde Sarıyer Tarihi Köyiçi'nde Dursun Fakih Sokak'tan bir görünüm (Mimar Ayşe Ünlü Arşivi).

Şekil 2.67 (Sağda): Günümüzde Dursun Fakih Sokak'tan bir görünüm (Kaptanoğlu, 2014).

Şekil 2.68: 1950'lerde Sarıyer Tarihî Köyiçi'nde Dursun Fakih Sokak girişinden bir görünüm (Mimar Ayşe Ünlü Arşivi¹⁵).

Şekil 2.69: Günümüzde Dursun Fakih Sokak'tan bir görünüm (Kaptanoğlu, 2014).

Doğan Kuban bu özellikteki yapılar için "*Belirli bir üslupta olmayanların da bir üslubu var: O çağın anonim halk mimarisidir*" diye belirtmiştir (Erdenen, 2006: 14 [Doğan Kuban]). Sarıyer Tarihî Köyiçi genelinde var olan bu yapı tipi,

¹⁵Ayşe Ünlü, serbest mimar. Beşiktaş Belediye'sinde, Başkan danışmanlığı yapmaktadır.

Yenimahalle'nin yamaçlarına doğru genişleyen kısımlarında, Boğaz silüetinde daha belirgin görülür (Şekil 2.70).

Şekil 2.70: 1920'de Yenimahalle'de, yalılar ve gerisinde kalan geleneksel konutlar (Genim, 2006: 831; Anonim, 1920).

Bölgedeki önemli konut tiplerinden olan yalıların, insan ile doğanın birlikteliğindeki en güzel örnek olduğu tanımı yapılır (Kuban, 2010: 257). Sarıyer Köyiçi'nin denizle buluştuğu Saray Arkası Sokak ile Yenimahalle'de Pazarbaşı'na kadar uzanan sahil şeridi üzerinde pek çok yalı tipi konut yer alır (Şekil 2.71).

Şekil 2.71: 1920'de Yenimahalle'de Pazarbaşı Sahilinden görülen yalılar (Genim, 2006: 833; Anonim, 1920).

Bugün gördüğümüz yalıların pek çoğu, eski nazır ve sarraf yalılarının geniş arazilerindeki ifrazlar ve ani nüfus artışı ile şekil değiştirerek, kenar merdivenli ve orta sofalı plan tiplerine dönüşen örneklerdir (Erdenen, 2006: 10). Deniz cepheleriyle, bol balkonlu, frontonlu ve cumbalı olan, apartman tipindeki sahilhaneler, genellikle Art Nouveau veya benzer karakterli yapılar olup, kayıkhaneli ve geniş rıhtımlı olanları da vardır (Erdenen, 2006: 9). Ayrıca, bu uzun sahil hattı üzerinde, İstanbul'un pek çok mahallesinde görülen cumbalı, ahşap bağdadi yapım sistemli sahilhanelerden az da olsa bulunur. Ancak, ilk olarak 1899'da Sarıyer'de bağlık alanların imara açılması gibi, 19. yüzyılın sonu ve 20. yüzyılın başlarında yaşanan yoğun yapılaşmanın sonucu, doğal bitki örtüsünde ve ormanlık alanlarda azalma yaşanır (www.devletarşivleri.gov.tr, Şubat 2014). Çıkarılan nizamnamelere karşı devam eden ahşap yapı yapımı sürdürdüğü için, Boğaz köyleri, çıkan yangınlardan çok etkilenir. Yangınların ortadan kaldırdığı ahşap konutların yerine, çoğu kez kagir sistemli yapılar yapılmış olsa da, ahşap yapı geleneği zaman zaman batılı üsluplarla birleştirilerek sürer, köy içlerinde ahşap köşkler ve kıyılarda yalılar yapılmaya devam eder¹⁶ (Salman, 2004: 31).

Cumhuriyet'in kurulmasından sonra, konut mimarisinde gerek yangınların çıkışından dolayı getirilen yasal zorlamalar, gerekse ahşap malzemenin pahalı oluşu nedenleri ile, ahşap yapı örneklerinde azalma yaşanır ve kagir sistemli yapılara yönelinir. 1930'lu yıllarda başlayan ve 'Kübik Mimari' olarak bilinen 'Çağdaş Mimari Akımı'nın' bölgede etkisini gösterdiği yapıların örnekleri 1960'lara kadar devam eder (Şekil 2.72 - 2.73).

---

¹⁶Bu duruma örnek olarak, 19. yüzyıl sonlarında, İstanbul ve Boğaziçi'nde yapılacak binaların kagir olması zorunlu tutulduğu halde, 2 Ekim 1876'da verilen karar ile Sarıyer'de satılan arsalarda ahşap bina yapımına izin verilmiş olması gösterilebilir (www.devletarşivleri.gov.tr, Şubat 2014).

Şekil 2.72 (solda): Yenimahalle, Karakütük Caddesi No:74'deki yapı örneği (Kaptanoğlu, 2013).

Şekil 2.73 (sağda): Yenimahalle Sulu Bahçe Sokak No:19'deki yapı örneği (Kaptanoğlu, 2013).

1970'ler ve devamında yaşanan göçlerin büyük etkisi ile var olan yapılaşma üzerine çok farklı bir anlayışta, tamamen betonarme taşıyıcı sistemin kullanıldığı, çok katlı, bazıları 5 katı bulan, niteliksiz apartmanlar yapılır. Bu durumu izleyen yıllarda, büyük ölçüde geleneksel konutlar yok edilir.

2.2. Bölge ve Çalışma Alanıyla İlgili Geçmiş Koruma Çalışmaları

2.2.1. Prost Planı'nın Çalışma Alanındaki Etkileri

1936 yılında davetli olarak İstanbul'a çağırılan ve İstanbul'un kent planlaması görevi verilen Henri Prost'un hazırladığı imar planı ve mevzi imar planları, Boğaziçi ve kent için hazırlanan ilk planlama çalışmaları olur (Salman, 2004: 34). Prost, Boğaziçi'nin durumunu tarif ederken; *"Harpten evvel o kadar methedilmiş Boğaziçi, bugün bazen hazin, bazen sıkıntılı ve ekseriya sefil bir manzara arz etmektedir."* diye belirtmektedir (Salman, 2004: 36).

'İstanbul Nazım Planı Hakkında Notlar' başlığı ile hazırladığı tüm kente ait gözlem ve önerileri içeren raporlarında, Boğaziçi için hazırladığı 'Boğaziçi Sahilleri'nin Tanzimi, Binaların Tamir' adını taşıyan bölümün genelinde, kentin Boğaziçi ile bağlantısını sağlamak amacıyla tasarlanan yol bağlantı çalışmaları sunulur. Bu

dönemde, iki yakayı birleştirecek bir köprü proje önerisinin yanında, Rumeli Yakası'nda, biri Galata Köprüsü'nden Sarıyer'e kadar sahilden; diğeri de tepeler üzerinden geçerek, Taksim'den Büyükdere yoluyla Kilyos'a ulaşan iki öneri yol güzergahı hayata geçirilir (Birsnel, Pinon, 2010:141).

Raporda, Boğaziçi hakkında hazırlanan diğer başlıklar ise, depo ve sanayi alanlarının kaldırılması; yeşil alanlar, spor alanları ve eğlence alanlarının yer alması düşünülen yerlerin belirtilmesi olur. Sahil kesiminde uygulanacak yeni inşaat çalışmalarının da detaylı bilgi verilmemekle birlikte; bina yüksekliklerinin 3 kat ile sınırlandırılması, binaların arsa sınırlarından en az 5 metre içerde ve bahçeli olarak yapılması gerektiği belirtilir ve cephelerinin belirli renklerde boyanması, çatılarda Marsilya tipi kiremitin kullanılmaması yazılıdır (Salman, 2004: 35-36).

1943'te Prost'un önderliğinde başlayan, ikinci planlama çalışmaları dahilinde, 1944 yılında Boğaziçi'nin Rumeli Sahili'ne ilişkin düzenlemeler yayınlanır. Hazırlanan plan ve raporları izleyen tarihlerde, 1948 - 1949 yıllarında, Sarıyer'i de kapsayan Köyiçi imar planları oluşturulur. Yapılan imar planlarında; yeşil alanlar, korular ve bostanların çok düşük yoğunlukta iskana açılmasına izin verilir (Salman, 2004: 36). Yine bu dönemde, yapımına öncelikli olarak önem verilen yol ve meydan düzenlemeleri devam ederken, Yeniköy - Sarıyer Sahil Yolu da kullanıma açılır (Salman, 2004: 38)

2.2.2. 1950 ve 1999 Yılları Arasında Bölgede Yapılan Koruma Amaçlı Planlama Çalışmaları ve Uygulamaları

1950 ile 1965 yılları arasında, SSK, Emlak Kredi Bankası gibi kurumların destekleriyle ve mevzi imar planlarına dayanarak İstanbul'da yüksek bloklu konut alanları inşa edilir. Mevzi imar planları ile birlikte, pek çok koru alanı da ifraz edilerek yapılaşmaya açılır (Salman, 2004: 72). 1950 ile 1952 yılları arasında Sarıyer'de yapılan Zümrüt Evler, bölgede ifraz ile yapılaşmaya açılan alanlardan olur (Salman, 2004: 72- [Aysu, 1989: 137]) (Şekil 2.74 - 2.75).

Şekil 2.74: 1950'lere ait hava fotoğrafında Sarıyer'de Zümrüt Evler'in yapımına başlanmadan önceki durum (Harita Genel Komutanlığı Arşivi, Ankara).

Şekil 2.75: 1954 tarihli hava fotoğrafında Sarıyer'de ifraz edilerek yapılaşmaya açılan Zümrüt Evler¹⁷ (Harita Genel Komutanlığı Arşivi, Ankara).

¹⁷Harita Genel Komutanlığı'ndan alınan 1954 yılı hava fotoğrafında, Yenimahalle sınırlarına yapılan yeni yapılaşmalar dikkat çekmektedir. Bu fotoğrafta, 1931 tarihli Sarıyer Köyiçi için Yangın Planı'nın gerçekleştirildiği, Sarıyer Deresi etrafındaki yapı grubunun yeniden düzenlendiği ve geometrik düzene getirildiği görülmektedir.

Bölgede ortaya çıkan yapılaşma, 1966 - 1975 yılları arasında planlı ve plansız olarak devam eder. Rumeli ve Anadolu Yakası'ndaki tüm Boğaz yerleşimlerinde olduğu gibi; Sarıyer ve Yenimahalle'de, yamaçlarda, köyiçi alanlarda ve vadilerde yeni yapılaşmalar görülür (Salman, 2004: 73). Bu dönemde, gecekondular sahiplerinin 1966 yılında çıkan 775 sayılı gecekondular yasası ile, kentsel güvenceye sahip olması, Boğaziçi'ndeki plansız yapılaşmayı bir bakıma yasallaştırılmış olur (Salman, 2004: 59).

Geleneksel dokuyu korumak amaçlı yapılan ilk çalışma, 10 Ekim 1970 tarihli Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu'nun (GEEAYK), Boğaziçi Sahil Şeridi Yalılarının Korunması konusundaki kararı ile gerçekleştirilir. 1/5000 ölçekli Boğaziçi Sahil Şeridi (İmar Planı) Koruma Planı, 15 Temmuz 1971 tarihinde yürürlüğe girer. Sadece sahil şeridinde yer alan yalıların korunmasını amaçlayan bu planda, boş parsellerde tescilli yapılarla uyumlu olmak şartı ile yüksekliği 9.50 metreyi geçmeyen yeni yapılar önerilir. Ayrıca, bu planda, Boğaziçi alanının sınırları belirlenerek SİT alanı olduğu ilan edilir (Akçer Öztekin, 2000: 59).

6 Mayıs 1973'te, 1710 sayılı Eski Eserler Yasası'nın yürürlüğe girmesi ile, Boğaziçi'ndeki bütün imar uygulamaları GEEAYK denetimine alınır. Böylece, Boğaziçi'nde artarak devam eden plansız yapılaşmanın engellenebilmesi ve yeşil dokusunun korunabilmesi için önemli bir adım atılır (Salman, 2004: 60).

Gelişen bu süreçte, 1975 yılında, Kültür Bakanlığı, Boğaziçi'ni 'Doğal ve Tarihi Sit Alanı' olarak ilan eder. 1/5000 ölçekli Nazım İmar Planı ve Raporu, 3 Haziran 1977'de onaylanır ve yürürlüğe girer. Bu plan ile Boğaziçi rekreasyon, turizm ve konut alanı olarak ayrılır. Ayrıca, raporda, yeşil alanlar hakkında ortak hükümler belirlenmiş olup, tarihi yeşil alanların yok olmasını önlemek amacıyla, bakım ve yenilenmeleri ve ağaç ilavesi ile birlikte bu alanları arttırmanın temel ilke olarak benimsenmesine karar verilir. Alınan kararlar çerçevesinde, kuru ve mesirelerde ifraz işlemlerinin yapılamayacağı, kamu mülkiyetine geçen kuru ve mesirelerin halka açık rekreatif kullanım alanları olarak düzenleneceği belirtilir (Akçer Öztekin, 2000: 59).

Gerçekleştirilen plan ve uygulama yönetmeliğinin devamında, 1982 - 1983 yıllarında ise, Boğaziçi'nde kalıcı izler bırakan, sahil şeridi öngörünüm, geri görünüm, etkilenme bölgesi gibi yapay bölgelere ayrılır. Ayrıca, bu bölgeler birbiri ile iletişimde olmayan Büyükşehir Belediyesi, Boğaziçi İmar Müdürlüğü ve İlçe Belediyeleri gibi kurumların yetkilerine bırakılır.

Boğaziçi Kanunu'nda, ön görünüm bölgesine getirilen katı yasaklarla birlikte, tüm Boğaz yerleşimlerinde olduğu gibi, Sarıyer ve Yenimahalle'de de sadece restorasyon çalışmaları kapsamında restitüsyon ve rökonstrüksiyon çalışmalarına izin verilir. Ancak, koruma çalışmaları adı altında yapılan işlerde, çoğunlukla niteliksiz örnekler ortaya çıkar.

İlerleyen süreçte, 3194 Sayılı İmar Kanunu'nun 46., 47., 48. ve geçici 7. maddelerinde yapılan değişikliklerle, 2960 sayılı Boğaziçi Kanunu'nun imar ile ilgili ana ilkeleri ortadan kaldırılır (Atabay, 2005: 60). Yasanın 47. ve 48. maddelerinin 500m²'den büyük orman kuru ve diğer alanlara inşaat izni vermesi ile büyük konut gruplarına inşaat yapımı başlar. Yeşil alanlara inşa edilen villa tipi konutlar büyük bir doğa tahribatına neden olup, Sarıyer - Maden ve Yenimahalle'de de, lüks konutların yapılmasına yol açar (Salman, 2004: 82).

1986 yılında Boğaziçi Revizyon İmar Planları yapılmış ve İmar Afları getirilerek tüm Boğaziçi'nde, yapı ve nüfus yoğunluğu arttırılmış olup, büyük koruluklar ve çayırlar mevzi imar planları ile yapılaşmaya açılır. Bununla birlikte, Bakanlar Kurulu kararları ve kanun hükmündeki kararnamelerle olumsuz yapılaşma için fırsatlar sağlanır. Tüm bu gerçekleşen yapılaşma hareketleri, doğal yapısı bozulan Boğaziçi'nde, tarım alanları ve koruların çoğunun yapılaşmaya açılmasına ve silüetin büyük ölçüde bozulmasına neden olur (Atabay, 2005: 60).

Koruma, planlama, sıhhileştirme kavramlarından uzak, rantı teşvik eden bir planlama ve yönetimin öne çıktığı, meslek odalarının tüm uğraşlarına rağmen, ekolojik, tarihi ve kültürel değerler açısından yaşanan bu olumsuzluklar, günümüzde de devam eder (Atabay, 2005: 61).

BÖLÜM 3

ÇALIŞMA ALANININ ÇEVRESEL ve MİMARİ NİTELİKLERİ

Çalışma sınırında yer alan 728 yapı için analizler yapılarak tespit edilen çevresel ve mimari nitelikleri kapsamında, Çevre Verileri, Trafik/ Ulaşım ve Mülkiyet Dağılımı; mimari nitelikleri kapsamında, Yapıların Tarihi Dönemlemesi, Kat Sayıları, Kullanım Durumu, Çatı Biçim ve Malzemeleri, İşlev Durumu, Strüktürel Sistem ve Malzemeleri, Yapısal Durum, Değişmişlik Durumu ile Tipolojik Özellikleri tespit edilmiştir.

3.1. Çevre Verileri

Çalışma alanı, denize ve doğal yeşil alanlara yakınlığı ile önemli noktadadır. Piyasa Caddesi'nde yer alan Rus Konsoloslugu yazlık sefaretinin geniş korusu ve Rumeli Kavağı yolunda başlayan ormanlık alan, çalışma sınırına yakın en önemli yeşil dokuyu oluşturur. Bununla birlikte, Sarıyer ve Yenimahalle'ye ulaşımında, Piyasa Caddesi ve Mesarburnu Caddeleri denize paralel konumu ile kıyı hattı boyunca denize bağlantıyı sağlar.

Çalışma sınırı dışında olmasına rağmen, Yenimahalle sahil yolundan ulaşılan ve dini turizmde önemli yeri olan Telli Baba Türbesi alanda çevresel veri açısından önemlidir. Sarıyer Merkez Mahallesi'nde yer alan Yusuf Ziya Öniş Stadyumu ve Spor Tesisleri spor faaliyetleri için kullanılan önemli birimlerdir. Ayrıca çalışma alanının karşı kıyıları Anadolu Kavağı'nda yer alan korular, önemli doğal ekolojik peyzaj alanları olmakla birlikte, görsel açıdan da katkı sağlayan verilerdir.

Çalışma alanının deniz ile iç içe konumda ve geleneksel kıyı çizgisini korumuş olmasına rağmen, çalışma alanı sınırları içinde 1055 metre kıyı hattı boyunca¹⁸, kamusal alanlardan denize ulaşım sınırlı kalmıştır. Taş İskele Parkı, Yenimahalle Parkı ve Pazarbaşı'ndaki park, bu anlamda denize açılan, kamusal kullanımdaki, önemli alanlardır. Geriye kalan büyük alan ise, kıyı şeridindeki yalı ve apartmanların

---

¹⁸Çalışma alanının kıyı hattındaki sınırı, Sarıyer Belediyesi'nden alınan Boğaziçi Sahil Şeridi ve Öngörünüm Bölgesi Uygulama İmar Planı'nın 2011 yılı onaylı halihazırından ölçülerek tespit edilmiştir.

özel rıhtımlardır (Şekil 3.1 - 3.2 - 3.3).

Bölgedeki parkların yanı sıra mezarlıkların varlığı da, önemli peyzaj zenginliği yaratır. Sarıyer Tarihi Köyiçi'nde, Dursun Fakih Sokak sonunda yer alan mezarlıklar yeşil alan bakımından önemli verilerdir. Parklar ve kamusal alanların oluşturduğu yeşil dokunun yanında, konutların çoğunlukla bahçe içinde konumlanması da bölgede yaşayanların hayat kalitesini arttıran önemli etkenlerdendir.

Şekil 3.1: Çalışma alanı ve sınır dışında yer alan çevre verileri¹⁹
(<https://www.google.com/maps/>, Aralık 2014).

Şekil 3.2: Sarıyer Tarihi Köyiçi'nde Taş İskele Parkı²⁰ (Kaptanoğlu, 2014).

¹⁹[1] Sarıyer Tarihi Köyiçi alan, [2] Yenimahalle, [3] Tellibaba, [4] Rumeli Kavağı yolundaki orman, [5] Rus Konsoloslugu yazlık sefaret korusu, [6] Sarıyer Spor Kulübü tesisleri, [7] Mesarburnu- Piyasa Caddesi güzergahı, [8] Balık avı sezonunda kullanılan Sarıyer açıkları [9] Anadolu Kavağı'nda koruluk alan.

²⁰ Taş İskele Parkı içinde, Sarıyer Spor Kulübü Çay Bahçesi ve oturma alanları yer almaktadır. Park alanının solunda balıkçı tekne limanı, sağında yalıların özel kullanımdaki rıhtımları bulunur.

Şekil 3.3: Yenimahalle Pazarbaşı parkı ve balıkçı iskelesi (Kaptanoğlu, 2014).

Topografyanın değişkenliği ile özellikle Yenimahalle'de arazi yapısının çok eğimli olmasından dolayı gelişen merdivenli sokaklar ve istinat duvarları, alanda özgün yol dokusunun önemli bir özelliğidir. Yenimahalle, Yeni Selimiye Sokak boyunca devam eden istinat duvarları, bu bakımdan önemli bir örnektir (Şekil 3.4 - 3.5). Yine Yenimahalle'de merdivenli sokaklardan Aziz Efendi Sokak, oluşturduğu manzara terasları ile dikkat çekicidir.

Şekil 3.4 (Solda): Yenimahalle, Yeni Selimiye Sokak'taki istinat duvarları (Kaptanoğlu, 2013).

Şekil 3.5 (Sağda): Yenimahalle, Aziz Efendi Sokak boyunca devam eden merdivenli yol (Kaptanoğlu, 2013).

Geçmişte ahşap konutlarda çıkan yangınların, tüm sokağı etkilemesini engellemek amacı ile yapı duvarlarına yapılan yangın duvarları, ahşap konutların önemli mimari elemanlarından olmuştur. Günümüzde alanda, Sarıyer Tarihi Köyiçi, Dursun Fakih Sokak No:38'de ahşap bir yapının yan cephesinin de görülen yangın duvarı ve Yenimahalle Karakütük Caddesi No:83'de harap durumdaki tescilli yapının ön cephesinden görünen yangın duvarı, bu bakımdan önemli örneklerdendir (Şekil 3.6 - 3.7).

Şekil 3.6 (Solda): Sarıyer Tarihi Köyiçi, Dursun Fakih Sokak No:38'de yer alan yapının yangın duvarı (Kaptanoğlu, 2013).

Şekil 3.7 (Sağda): Yenimahalle, Karakütük Caddesi No:83'de yer alan yapının yangın duvarı (Kaptanoğlu, 2013).

Ancak günümüzde ahşap konut yoğunluğu olan sokaklarda yangın riski devam etmektedir. Örneğin 2006 yılında, Sarıyer Tarihi Köyiçi'nde, Dursun Fakih Sokak'ta ahşap bir yapıda çıkan yangından dolayı pek çok yapı zarar görmüştür. 719 Ada, 6 parseldeki yapıda çıkan yangın, yapının karşısında yer alan 723 Ada, 64 parseldeki bir diğer ahşap yapıya sıçrayarak her iki geleneksel yapının karşılıklı yanıp yok olmasına neden olmuştur (Şekil 3.8 - 3.9).

Şekil 3.8 (Solda): Sarıyer Köyiçi Mahalle'de, Dursun Fakih Sokak'ta, 719 Ada, 6 parsel (Mimar Ayşe Ünlü Arşivi).

Şekil 3.9 (Sağda): Sarıyer Köyiçi Mahalle'de, Dursun Fakih Sokak'ta, 723 Ada, 64 parsel (Mimar Ayşe Ünlü Arşivi).

Çalışma alanında anıtsal yapı grubu içinde önemli yeri olan 7 adet çeşmeden günümüzde 4 tanesinin suyu akmaktadır. Bunlar, Sarıyer Tarihi Köyiçi'nde, Ahmet Kamil Efendi Çeşmesi, Salih Paşa Çeşmesi, Tekke Çeşmesi ve Yenimahalle'de Hasan Paşa Çeşmesi'dir.

Bölgede geçmişten itibaren 'çarşı' işlevini devam ettiren ve gün boyunca yoğunluğun yaşandığı; Yenimahalle Caddesi, Ortaçeşme Caddesi ve Türbe Çeşme Sokağı kapsayan alanda, Sarıyer Merkez Camii önünde yapılan park, küçük bir meydanlık ve buluşma alanı özelliğindedir (Şekil 3.10).

Şekil 3.10: Sarıyer Tarihi Köyiçi'nde, Merkez Camii önündeki park (Kaptanoğlu, 2014).

Geleneksel konut dokusunun yoğun olduğu sokaklarda, zamanla ticari kullanımın artması ile, konut cephelerinde niteliksiz tabela ve klima gibi görüntü kirliliği oluşturan elemanlar eklenmiştir (Şekil 3.11). Bununla birlikte, çalışma alanı içinde trafik ışığı yer almazken, sokak tabelaları ve sokak lambalarının bazı sokaklarda

yetersiz kaldığı tespit edilmiş, çöp kutularının düzensiz olduğu belirlenmiştir. Özellikle Sarıyer Tarihi Köyiçi'nde, Hamam Sokak'ta, Sarıyer Hamamı arka cephesine yerleştirilmiş çöp kutuları ve geri dönüşüm çöp kutuları, niteliksizliği arttırmaktadır (Şekil 3.12).

Şekil 3.11 (Solda): Sarıyer Tarihi Köyiçi Dursun Fakih Sokak 14 numaralı yapının ticari işlevle kullanılmaya başlanması ve cephede niteliksiz değişim (Kaptanoğlu, 2013).

Şekil 3.12 (Sağda): Sarıyer Tarihi Köyiçi'nde yer alan Sarıyer Hamamı'nın arka cephesinde yer alan çöp kutuları ve geri dönüşüm çöp kutuları (Kaptanoğlu, 2013).

Ayrıca, günümüzde niteliksiz yapı ekleri ve sundurmalar, köy içi konutların arka bahçelerinde ve sahilde, Saray Arkası Sokak'ta Avcı Mehmet Paşa Yalısı ile başlayıp, Yenimahalle'de Pazarbaşı'na kadar deniz kıyısı boyunca devam eden yalıların rıhtımlarında tespit edilmiştir (Şekil 3.13).

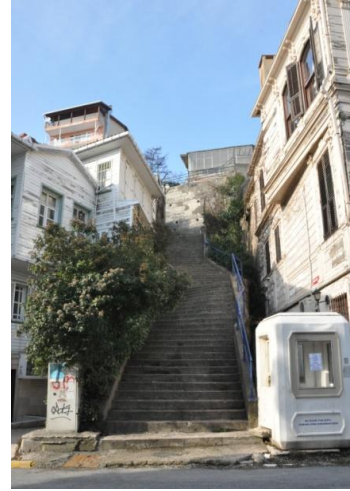
Şekil 3.13: Çevresel Veriler Analizi (Kaptanoğlu, 2014).

3.2. Trafik/ Ulaşım Analizi

Çalışma Alanının yol/ trafik/ ulaşım analizi; trafik yoğunlukları, trafik güzergahları ve farklı yol tiplerini içeren bir çalışmadır. Sınır konumundaki iki tarihi köyiçi alanı birbirine bağlayan Yenimahalle Caddesi ve devamındaki Karakütük Caddesi, geçmişten itibaren bölgedeki ana güzergah yolunu oluşturur.

Kıyıya paralel konumlanan ana yol güzergahının dışında, köy içi yerleşimlerinde dar ve kıvrımlı yollar ile eğimin çok olduğu yerlerde yapılan merdivenli sokaklar, Boğaziçi genelinde olduğu gibi, topografyaya bağlı gelişen karakteristik yol yapısını oluşturur (Salman, 2004: 14). Bu anlamda, Yenimahalle'de, Yenimahalle Camii çevresindeki kıvrımlı yollar ile Karakütük Caddesi'nden yamaçlara doğru denize dik inen merdivenli yollar Boğaziçi yol tipolojisine örnek gösterilebilir.

Yenimahalle'deki Yeni Selimiye Sokak, Ocak Ağası Sokak ve Avukat Reşit Efendi Sokağın bağlantısını sağlayan Aziz Efendi Sokak, alandaki en uzun merdivenli yol özelliğindedir (Şekil 3.14). Yine Yenimahalle'de Pazarbaşı mevkinde yer alan Karakütük Caddesi ve Yeni Selimiye Sokağı birbirine bağlayan iki ayrı merdivenli yol, tipolojide önemli örneklerdendir. Bunun dışında, Yenimahalle'de ve Sarıyer'de, eğimin çokça hissedildiği dik sokakları birbirine bağlayan büyüklü küçüklü pek çok merdivenli yol vardır. Sarıyer'de Kuru Mandıra Sokak ile Kocayemiş Sokağı birbirine bağlayan, Recep Efendi Sokak ile Bayır Sokağı birbirine bağlayan merdivenli yollar örnek gösterilebilir (Şekil 3.15).

Şekil 3.14 (Solda): Yenimahalle, Aziz Efendi Sokak'taki merdivenli yol (Kaptanoğlu, 2013).

Şekil 3.15 (Sağda): Yenimahalle'de, Karakütük Caddesi ile Yeni Selimiye Sokağı birleştiren merdivenli yollardan biri (Kaptanoğlu, 2013).

Bununla birlikte, alanda yer alan çıkmaz sokaklar, geleneksel sokak yerleşiminde zenginliği arttıran önemli kentsel elemanlardır. Sarıyer Köyiçi'nde Hamam Sokak, Bayır Sokak, Recep Efendi Sokak, Kocayemiş Sokak, Yenimahalle'de Gazino Sokak ve Çayır Sokak alandaki çıkmaz sokak örnekleridir (Şekil 3.16 - 3.17).

Şekil 3.16 (Solda): Sarıyer Köyiçi'nde çıkmaz sokak örneği Hamam Sokak (Kaptanoğlu, 2013).

Şekil 3.17 (Sağda): Yenimahalle'de çıkmaz sokak örneği Gazino Sokak (Kaptanoğlu, 2013).

Mevcut sokak dokusu malzeme analizlerinde, büyük çoğunlukla geleneksel kaplama malzemesinin değiştiği tespit edilmiştir. Günümüzde asfalt kaplı ve renkli beton kilit parke taşlı yollar çoğunluktadır. Sarıyer Köyiçi'nde bazı sokaklar, yol güzelleştirme çalışmaları kapsamında granit kaldırım ve taş döşeme kaplaması ile yenilenmiştir. Merdivenli yollar ise genellikle beton ve granit kaplama olup, bazıları da dökme mozaik taş ile kaplıdır. Bununla birlikte, Karakütük Caddesi, Mektep Sokak No:1'de konut ile bütünleşmiş özgün tuğla ve karo çini malzemenin birlikte kullanıldığı kaldırım, alanda az sayıda kalan özgün örneklerdendir (Şekil 3.18 - 3.19).

Şekil 3.18 (Solda): Yenimahalle, Mektep Sokak No: 1'de özgün kaldırım örneği (Kaptanoğlu, 2013).

Şekil 3.19 (Sağda): Yenimahalle, Mektep Sokak No: 1'de karo mozaik ve tuğla kaldırım (Kaptanoğlu, 2013).

Alandaki trafik yoğunluğunda, Yenimahalle Caddesi ve Karakütük Caddesi ana ulaşım güzergahı olduğundan, I. dereceden trafik yoğunluğu görülen yollardır. Çalışma alanındaki otobüs durakları; Karakütük Caddesi sonunda yer alan Dalyan Otobüs Durağı ve Yenimahalle Caddesi üzerindeki Yenimahalle OtobüsDurağı olmak üzere iki adettir. Gidiş dönüş çift yönlü kullanılan yolda, kısa ve uzun süreli cadde kenarlarına park edilen araçlar trafiğin sıklıkla tıkanmasına ve sıkışıklığa neden olur. Çoğu zaman kaldırımlara dahi park edilen araçlar, yaya yolu ve bisiklet kullanımını zorlaştırmaktadır. Ayrıca Yenimahalle otobüs durağının konumu ile çarşı içinde olmasından dolayı, durak ve çevresine park eden araçlar, zaman zaman otobüs geçişlerini engellemektedir (Şekil 3.20 - 3.21).

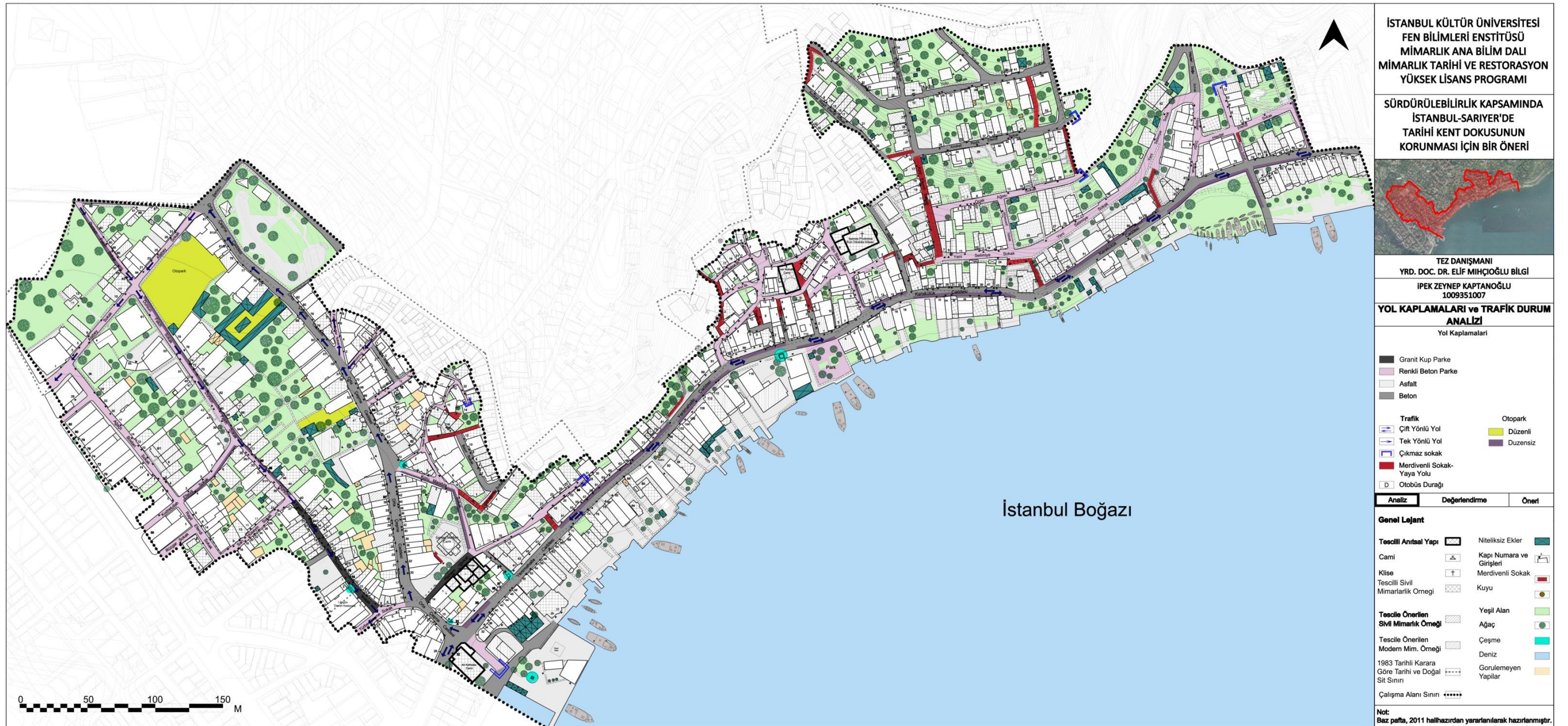

Şekil 3.20 (Solda): Yenimahalle Caddesi'nde yol kenarına düzensiz park edilen araçlar (Kaptanoğlu, 2013).

Şekil 3.21 (Sağda): Ali Kethüda Camii yanındaki Yenimahalle otobüs durağı (Kaptanoğlu, 2013).

Sarıyer Köyiçi'nde II. derecede trafik yoğunluğu oluşturan sokak ve caddeler, Yenimahalle Caddesi'nden de bağlantı yapılabilen, sadece gidiş yönlü kullanılan Ortaçeşme Caddesi ile sadece geliş yönlü kullanılan Dursun Fakih Sokak'tır. Bu iki güzergahı birbirine bağlayan Türbe Çeşme Sokak, aynı zamanda Sarıyer İsmail Akgün Devlet Hastanesi'nin acil çıkış yoludur. Sokakta yaşanan trafik sıkışıklığı, ambulans araçlarının ulaşımını engellemektedir.

Çalışma alanı genelinde, ara yolların çoğunlukla dar, dik ve bazılarının çıkmaz sokaklarla sonlanması, yoğun trafiğin oluşmasını engeller. III. dereceden trafik yoğunluğu olarak gösterebileceğimiz bu sokaklar genellikle yaya yolu olarak, yol kenarları da araç parkı olarak kullanılır. Alanda düzensiz araç park alanı olarak kullanılan yol kenarlarının yanı sıra, Sarıyer Köyiçi'nde Ortaçeşme Caddesi üzerinde 2 ve Dursun Fakih Sokak'ta 1 düzenli otopark alanı vardır (Şekil 3.22).

Şekil 3.22: Yol/ Trafik/ Ulaşım Analizi (Kaptanoğlu, 2014).

3.3. Mülkiyet Dağılımı

Alanda yapılan mülkiyet analizi çalışmalarında, Sarıyer Belediyesi'nin Nisan 2013'te hazırladığı mülkiyet durumunu belirten haritalardan büyük ölçüde yararlanılmıştır. Çalışma alanındaki mülkiyet dağılımı incelendiğinde, özel mülkiyetli parsellerin %86 ile büyük çoğunlukta olduğu tespit edilmiştir. Belediye mülkiyetinde %6, belediye ve özel mülkiyetin birlikte kullanıldığı parsellerin %3 oranında olduğu tespit edilmiştir. Bununla birlikte, kamu ve vakıf mülkiyetindeki parseller %1'in altında kalır.

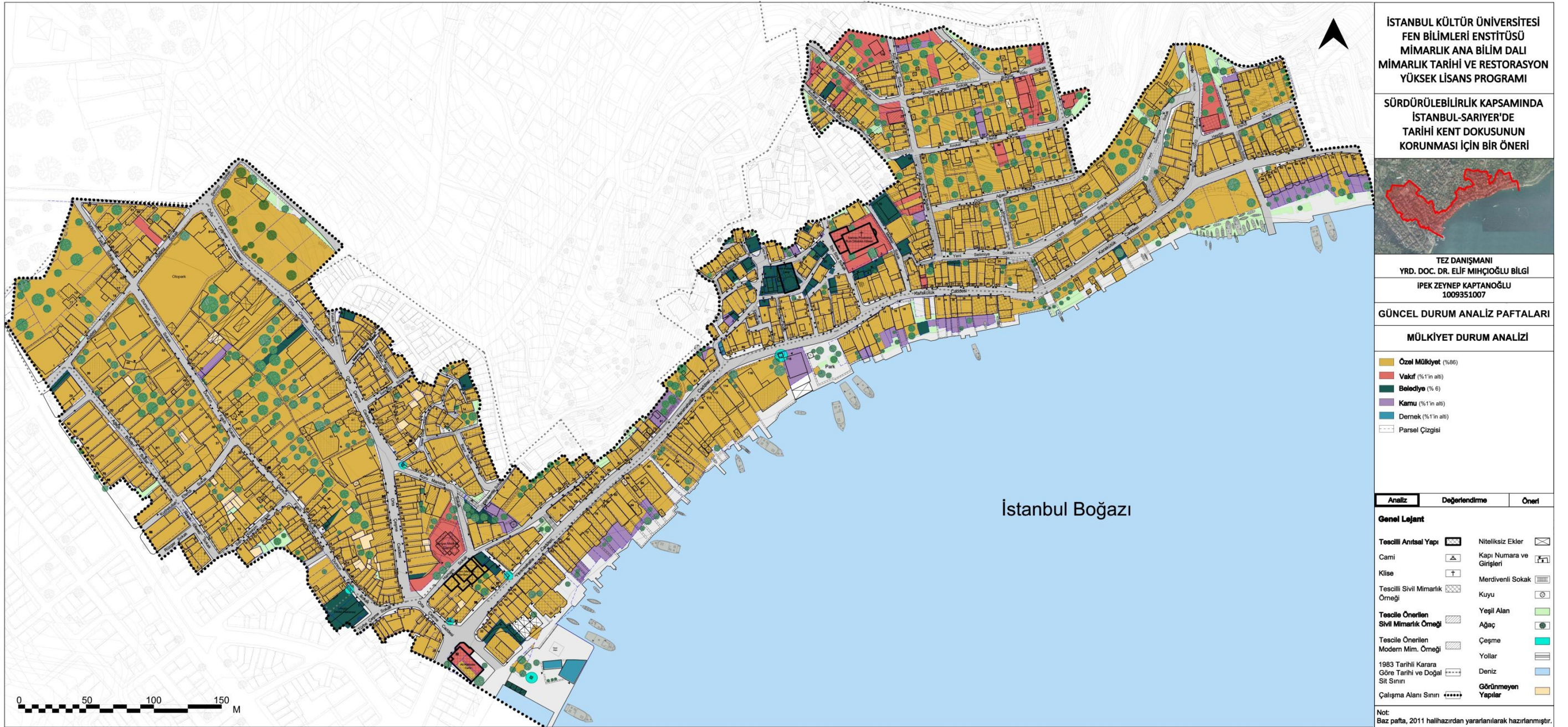
Çalışma alanı içinde yer alan anıtsal yapılar incelendiğinde, Sarıyer Hamamı'nın tamamı ile Ali Kethüda Camii'nin bir bölümünün özel mülkiyetli olduğu tespit edilmiştir. Diğer anıtsal yapılardan Sarıyer Merkez Camii ve Aziz Prodromus Kilisesi vakıf yapısı olup, Yenimahalle Camii ise belediye mülkiyeti içinde yer alır. Ayrıca, Yenimahalle Muhtarlığı ve Sarıyer Spor Kulübü kafeteryası dernek mülkiyetindeki yapılardır. Tüm bu incelemelerle birlikte, kıyı hattında yer alan bazı yalı ve apartmanların rıhtım olarak kullandıkları deniz kıyısındaki alanların, kamu mülkiyetine ait olduğu tespit edilmiştir (Şekil 3.23 - 3.24).

3621 sayılı Kıyı Kanun'u ve 2960 sayılı Boğaziçi Yasası'nda, sahil şeridinde kıyının herkesin kullanımına açık ve hiçbir yapının yapılamayacağı, duvar, parmaklık, tel örgü gibi engellerin oluşturulamayacağı alanlar olduğu belirtilmektedir. Ancak günümüzde çalışma alanında, deniz kıyısındaki bu yapılarda, kıyı ile yapı arasında kullanılan rıhtımlar 1 metre ile 1,5 metre arasında yüksekliği olan duvarlarla sınırlandırılmış olup, kamusal kullanımları engellenmiştir.

Şekil 3.23: Bazı yalı sahipleri tarafından özel rıhtım olarak kullanılan, kamu mülkiyetindeki sahil şeridi (Kaptanoğlu, 2012).

Şekil 3.24: Mülkiyet Durum Analizi (Kaptanoğlu, 2014).

3.4. Yapıların Tarihi Dönemlemesi

Tarihi dönem analizinde incelenen yapılarda, günümüze kadar ulaşabilen erken dönem yapıları anıtsal yapılardan oluşur. 16. yüzyıl sonu ile 17. yüzyıl başı arasında yapılan, Sarıyer Hamamı olarak da bilinen Avcı Mehmet Hamamı alandaki en erken dönem yapısıdır.

Sarıyer Hamamı devamında, 17. yüzyılda yapılan Mesut Ağa Çeşmesi ile, 17. yüzyıl sonu ile 18. yüzyıl başı arasında yapıldığı bilinen, Ali Kethüda Camisi gelir. Bununla birlikte, bölgede yer alan tek 18. yüzyıl yapısı, Hasan Gazi Çeşmesi olurken, 19. yüzyılın ilk yarısında yapılan Aziz Prodromus Kilisesi, Ahmet Kamil Efendi Çeşmesi, Ortaçeşme ve Salih Paşa Çeşmesi bu dönemin günümüze kalan önemli anıtsal yapılarıdır. Ayrıca, çalışma alanında tarihi konut dokusunun büyük çoğunluğunu kapsayan ‘19. yüzyıl sonu ile 20. yüzyıl başı’ yapıları %18’lik oran ile yer almaktadır (Şekil 3.25 - 3.26).

Şekil 3.25 (Solda): Sarıyer Tarihi Köyiçi'nde, 19. yüzyıl sonu ile 20. yüzyıl başı dönemine ait bir örnek, Ortaçeşme Caddesi No:87 (Kaptanoğlu, 2013).

Şekil 3.26 (Sağda): Sarıyer Tarihi Köyiçi'nde, 19. yüzyıl sonu ile 20. yüzyıl başı dönemine ait bir örnek, Ağaçalı Bostan Sokak No:24 (Kaptanoğlu, 2013).

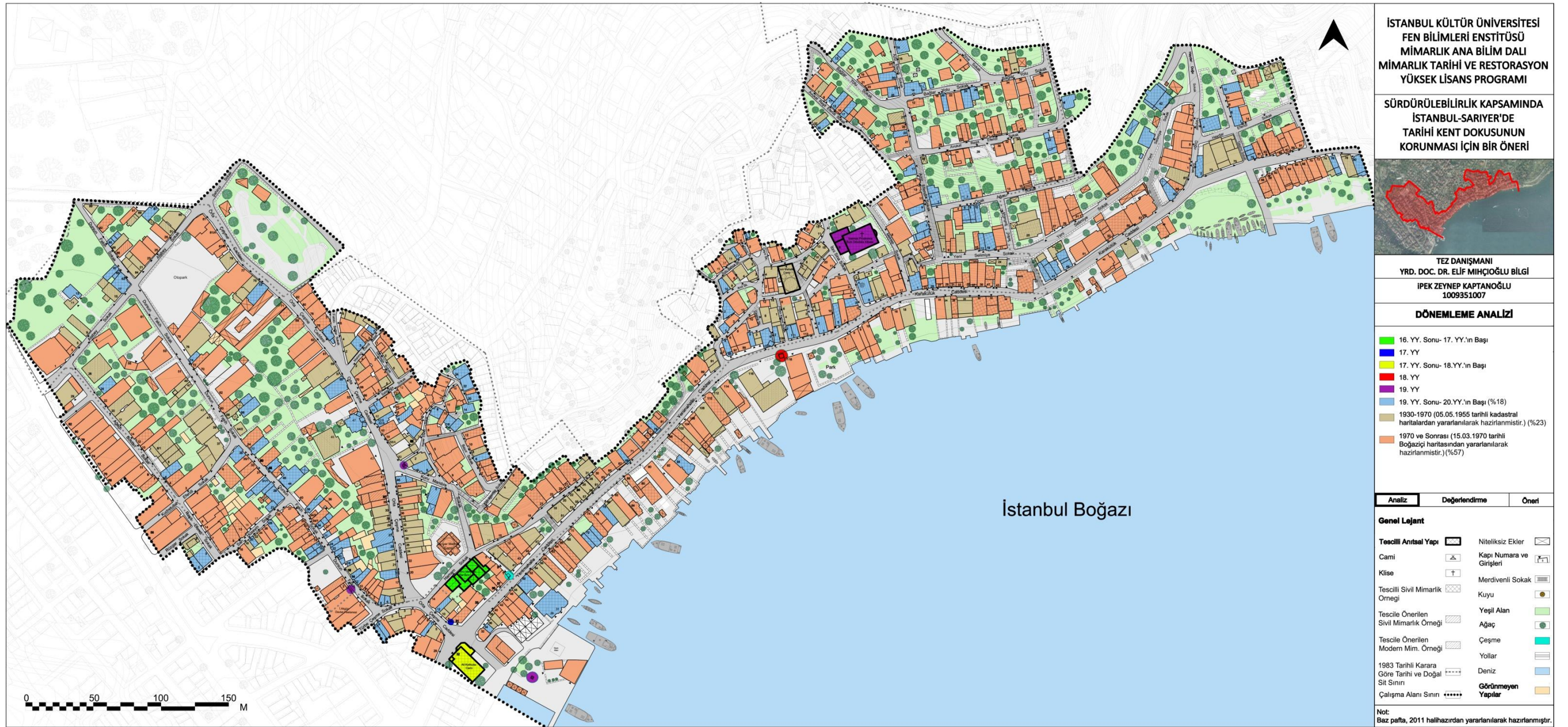
Ayrıca, ‘1930 ve 1970’ dönemi yapıları, alanda %23’lük oranda bulunur. Bu yapı grubunun içinde, 1930’larda başlayan ve kübik mimari olarak nitelendirilen, bahçe içinde iki katlı plan tipindeki Erken Cumhuriyet Dönemi yapıları ve ilk dönem apartman örneklerinden bulunur. %57’lik oran ile ‘1970 ve Sonrası’ dönemi yapıları ise, alandaki en fazla sayıdaki yapı grubudur. Bölgede her sokakta var olan ve çoğunlukla betonarme taşıyıcı sistemli yapıların yer aldığı bu grup kapsamında II.

grup tescilli yapılar olan ve restorasyon çalışmaları kapsamında, r konstruksiyon olarak yeniden yapılan yapılar da yer alır (Şekil 3.27 - 3.28 - 3.29).

Şekil 3.27 (Solda): Yenimahalle'de 1970 ve sonrası dönemine ait, r konstruksiyon çalışmasına bir  rnek, Karakütük Caddesi No: 81 (Kaptanoğlu, 2014).

Şekil 3.28 (Sağda): Yenimahalle'de 1970 ve sonrası dönemine ait, r konstruksiyon çalışmasına bir  rnek, Yeni Selimiye Sokak No: 19 (Kaptanoğlu, 2014).

Şekil 3.29: Tarihi Dönem Analizi (Kaptanoğlu, 2014).

3.5. Yapıların Kat Sayıları

Çalışma alanında geleneksel yapıların kat sayıları incelendiğinde, yapıların; zemin+1, zemin+2 ve zemin+3 katlı yapılardan oluştuğu tespit edilmiştir. Alanında kat sayısı dağılımında bakıldığında, zemin+1 katlı yapıların %26, zemin +2 katlı yapıların %29 ve zemin +3 katlı yapıların %17 oranında yer aldığı belirlenmiştir.

Geleneksel yapı grubunun dışında kalan diğer yapılar arasında, ek yapı ve depo gibi birimlerin bulunduğu tek katlı yapılar %26 oranında tespit edilmiştir. Ayrıca zemin +4 katlı yapılar %8 oranında alanda yer alırken, zemin+5 katlı yapıların çalışma alanında %1'in altında az sayıda olduğu tespit edilmiştir.

Analiz çalışmasında yapılan gözlemlerde, arazi yapısından dolayı, özellikle Yenimahalle'de bazı yapıların eğimden dolayı bodrum katlarının açığa çıktığı tespit edilmiştir. Bu duruma örnek olarak, deniz kıyısına konumlanan bazı yapılar gösterilebilir. Ayrıca yapılan bazı restorasyon çalışmaları sonrasında, konutlarda çatı araları işlevlendirilmiş ve kullanılmaya başlanmıştır. Teras kullanımı ise bölgede %10'luk oran ile yer alır. Bununla birlikte, Osmanlı konutunun önemli mimari özelliklerinden biri olan, 'cihannüma'²¹ günümüzde alanda sadece 6 yapıda görülebilmektedir (Şekil 3.30 - 3.31).

Şekil 3.30 (Solda): Sarıyer Tarihi Köyiçi'nde bir yalıdan cihannüma örneği, Yenimahalle Caddesi No:50 (Kaptanoğlu, 2013).

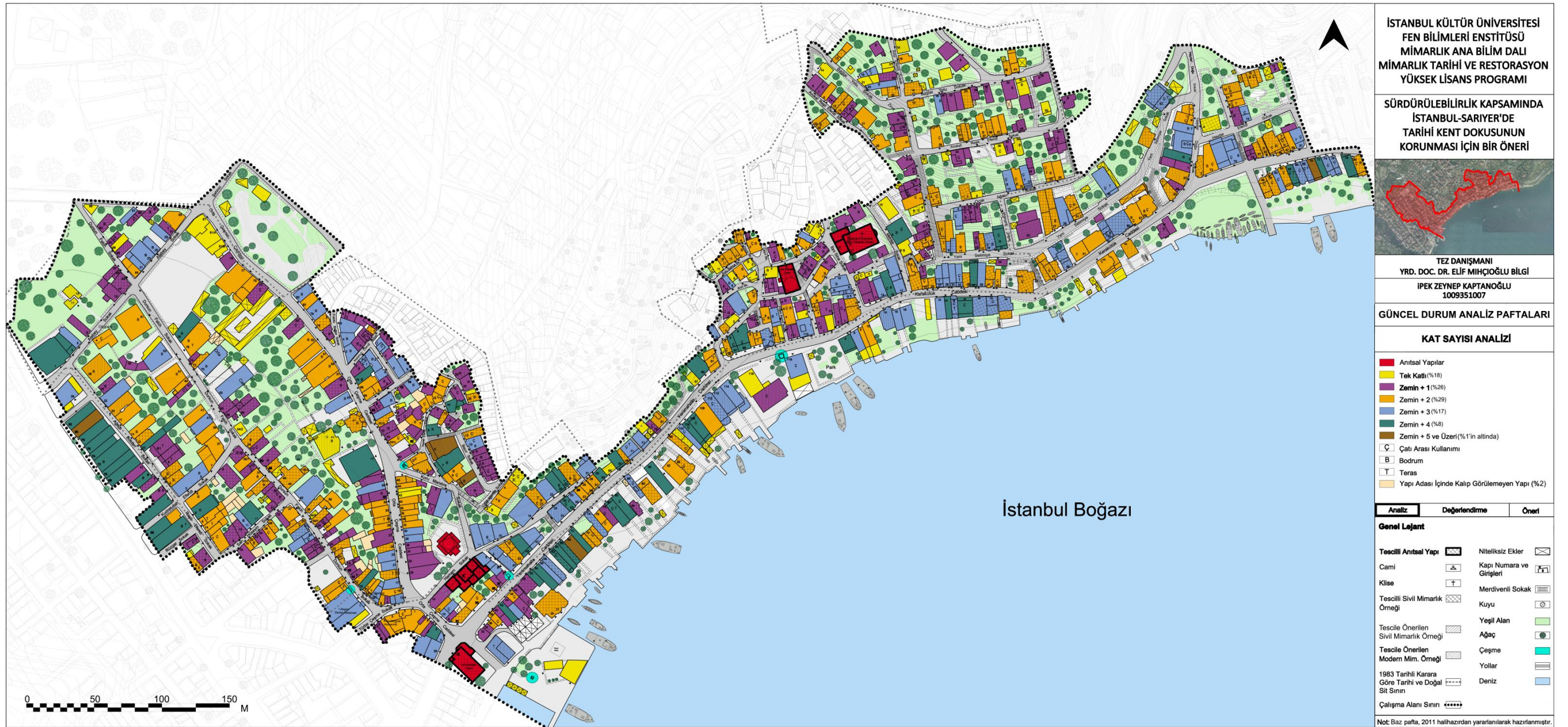
Şekil 3.31 (Sağda): Yenimahalle'de bir yalıdan cihannüma örneği, Karakütük Caddesi No:47 (Kaptanoğlu, 2013).

²¹ Cihannüma: Çatının en üst mahyasının yükseltilecek oluşturulduğu, pencerelerinden manzaranın seyredildiği küçük çatı odası.

Alanda nitelikli konut dokusunu oluşturan ve 19. yüzyıl sonu ile 20. yüzyıl başı arasında inşa edilmiş olan yapı örnekleri, çoğunlukla yıkılarak yerlerine betonarme ve çok katlı yapılar yapılmıştır. Fiziksel yapısında önemli ölçüde değişimin yaşandığı bölgenin geleneksel silüet özelliklerini koruyamadığı görülmektedir. Özellikle ‘zemin+4 ve üzeri’ yapılardan çok sayıda tespit edilmemesine rağmen, değişken arazi yapısında geleneksel gabarinin bozulmasında etkili olmuştur (Şekil 3.32 - 3.33).

Şekil 3.32: Sarıyer İskele'sinden Yenimahalle silüetine bakış (Kaptanoğlu, 2013).

Şekil 3.33: Kat Sayısı Analizi (Kaptanoğlu, 2014).

3.6. Yapıların Kullanım Durumu

Çalışma alanında yapılan kullanım durumu analizlerinde yapılar ‘tamamen kullanım’, ‘kısmen kullanım’ ve ‘kullanılmayan’ yapılar olarak, üç ayrı grupta ele alınmış ve %78’lik büyük çoğunlukla yapıların ‘tamamen kullanıldığı’ belirlenmiştir. %12’lik oran ile ‘kısmen kullanımın’ tespit edildiği bu gruptaki yapıların çoğunlukla ticaret yapıları olduğu görülmektedir. Geleneksel konut yapılarının bazı katlarında onarım sorunu olduğundan, kısmen kullanılanlar da vardır. Bu yapılarda genellikle üst kat kullanımı yoğun olarak görülür. Ayrıca, bazı yapılarda kullanıcıların ayrılması ve binanın uzun süre boş kalması da bir etken olarak gözlemlenmiştir. Bu anlamda, kısmen kullanılan yapıların %7 oranında alt kat, %5 oranında üst kat kullanımlarının olduğu tespit edilmiştir.

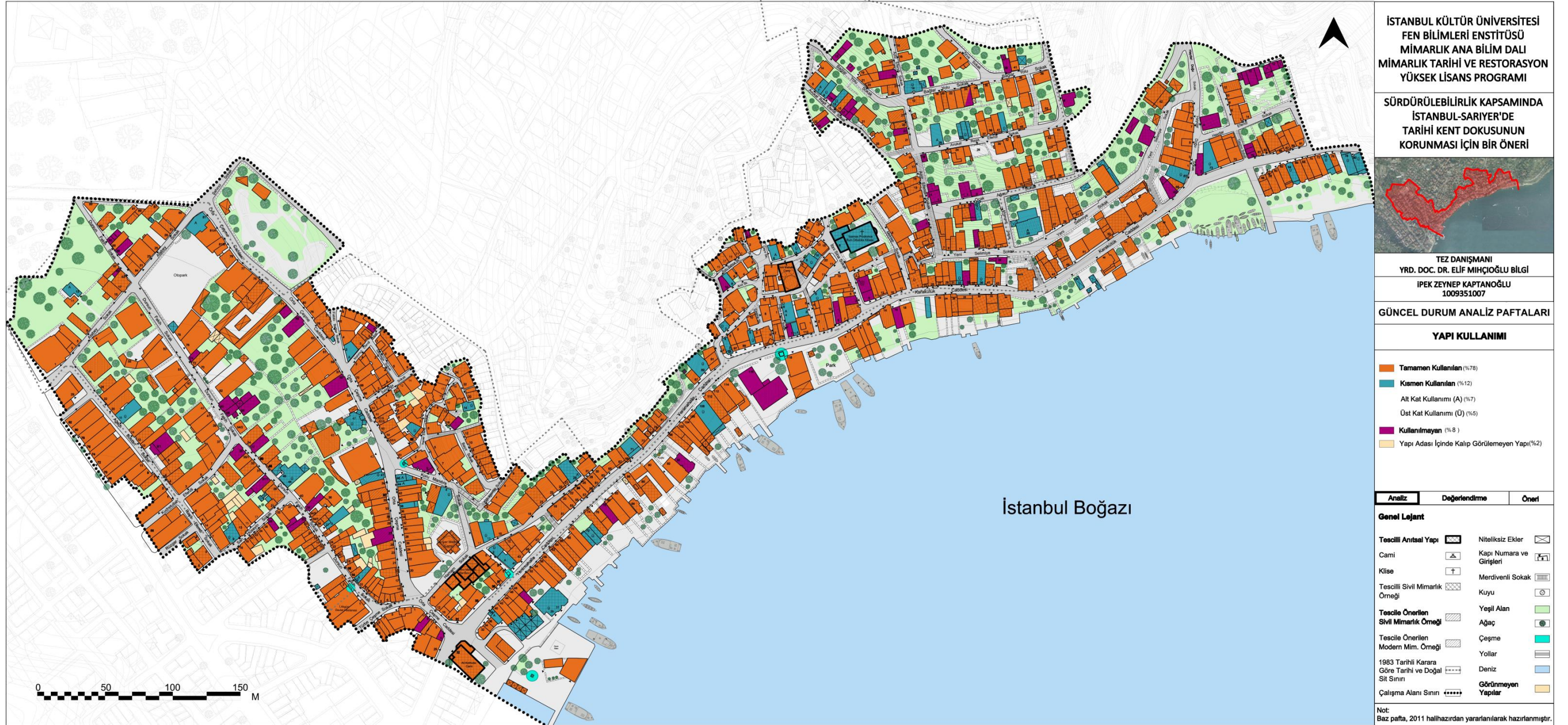
Alanda ‘hiç kullanılmayan’ yapıların %8 oranında olduğu belirlenmiştir. Bu grup kapsamında, içinde oturulamayacak derecede strüktürel durumu kötü olan ve acil restorasyon çalışması gerektiren yapılarla birlikte, restorasyon çalışmaları tamamlanmış, ancak kullanımına henüz başlanmamış yapıların sayısı çoğunluktadır. Sarıyer Tarihi Köyiçi’nde, Dursun Fakih Sokak No: 86, restorasyonu tamamlanmış, ancak kullanıma henüz başlanmamış geleneksel bir yapı örneğidir. Yine, Sarıyer Tarihi Köyiçi’nde yer alan, Dursun Fakih Sokak No: 90’da yer alan yapı strüktürel olarak kullanılmayacak durumda olan geleneksel bir yapı örneğidir (Şekil 3.34 - 3.35 - 3.36).

Şekil 3.34 (Solda): Sarıyer Tarihi Köyiçi’nde kullanılmayan bir yapı örneği, Dursun Fakih Sokak No: 86 (Kaptanoğlu, 2013).

Şekil 3.35 (Sağda): Sarıyer Tarihi Köyiçi’nde kullanılmayan bir yapı örneği, Dursun Fakih Sokak No: 90 (Kaptanoğlu,2013).

Şekil 3.36: Yapı Kullanımı Analizi (Kaptanoğlu, 2014).

3.7. Yapıların Çatı Biçim ve Malzemeleri

Çalışma alanında yapılan incelemeler sonucu çatılar; beşik, kırma, teras ve kubbe çatılar olmak üzere dört gruba ayrılmışlardır. Yapıların bitişik nizamlı olmasına bağlı olarak, iki yöne eğimli çatılar daha çok kullanılmıştır. Ayrıca, bahçe içinde, bağımsız plan tipindeki yapılarda çoğunlukla dört yöne eğimli çatı tipi (kırma çatı) tercih edilmiştir.

Kagir ve ahşap sivil mimarlık örneklerinde %57 ile genel olarak kırma, %37 ile beşik çatı sistemleri kullanılmıştır. Teras çatı kullanımı ise %5 ile az sayıdadır. %1'in altında kalan bir oranla da kubbe taşıyıcı sistemin kullanıldığı tespit edilmiştir.

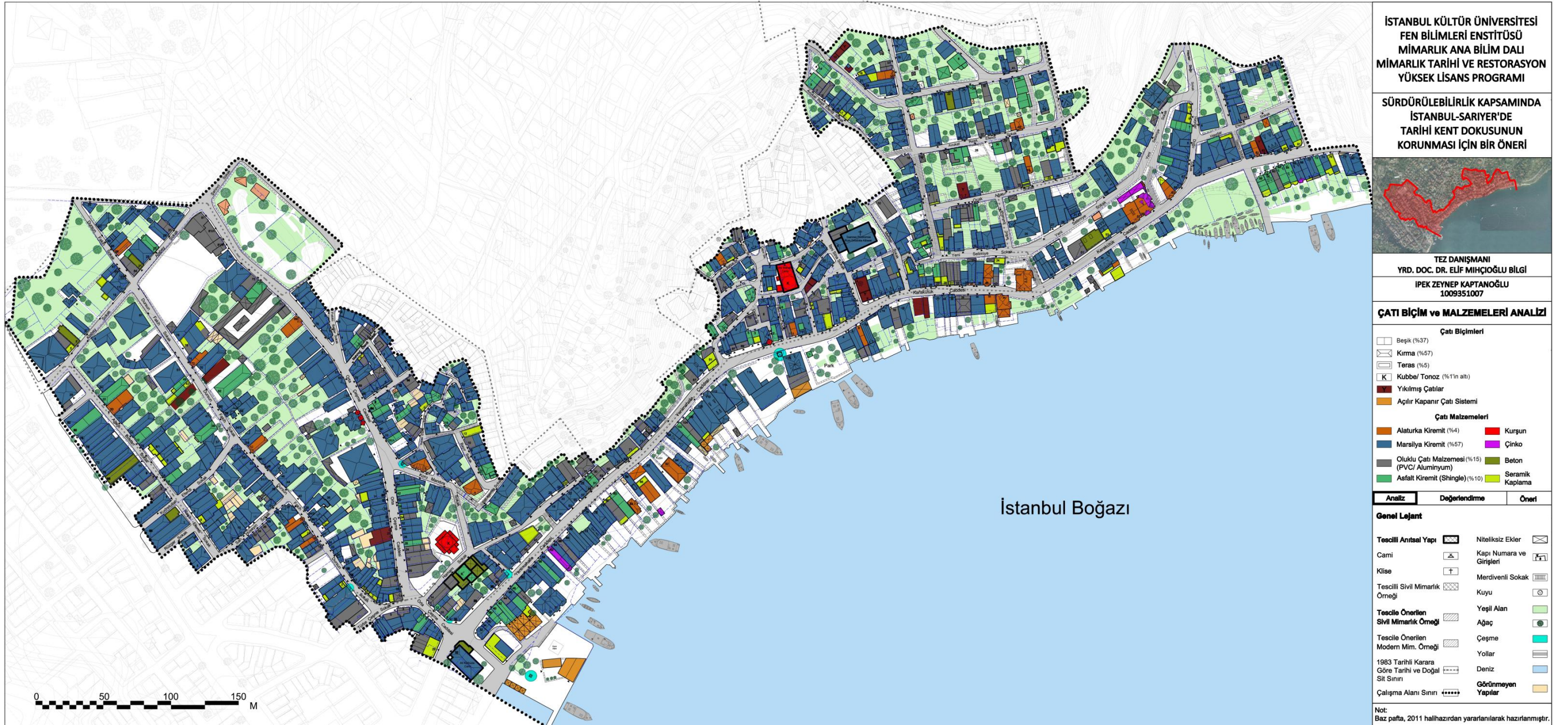
Yapılan çatı kaplama malzemesi analizinde ise; %57 ile marsilya kiremitin bölgede en çok kullanılan malzeme olduğu, %4 ile alaturka kiremitin ise çok az yapıda bulunduğu tespit edilmiştir. Bu durum, geçmişte alaturka kiremitin yoğun kullanımının zamanla büyük değişime uğradığını göstermektedir.

Konut yapılarına sonradan eklenen saçak, sundurma gibi yeni birimlerde, %15 ile oluklu çatı malzemesi, %10 ile 'shingle' olarak bilinen asfalt kiremitin yaygın olarak kullanıldığı görülür.

Anıtsal yapılarda, çatı sistem ve malzeme analizine bakıldığında, Avcı Mehmet Hamamı (Sarıyer Hamamı), Yenimahalle Camii ve Sarıyer Merkez Camii yapılarında örtü sistemi, kubbedir. Kaplama malzemelerinde, Yenimahalle Camii ile Sarıyer Merkez Camii'nde kurşun kullanılmıştır. Avcı Mehmet Hamamı'nda çatı kaplama malzemesi geçmişte kurşun kaplı iken, bugün ana kubbe asfalt kiremit 'shingle' ile kaplanmış, diğer kubbelerde de şap kaplama kullanılmıştır.

Alandaki diğer anıtsal yapılardan Ali Kethüda Camii kırma çatılı, Aziz Prodromus Kilisesi beşik çatılıdır. Her iki yapıda da kaplama malzemesi olarak marsilya kiremit kullanılmaktadır.

Çalışma alanı içindeki çeşmelerden sadece Yenimahalle'deki Hasan Paşa Çeşmesi kırma çatılı olup, çatı kaplama malzemesi kurşundur. Çalışma alanı dışında kalan, ancak bölgede önemli anıtsal yapı özelliğinde olan Yenimahalle Jandarma Karakol yapısı çatısı kırma çatılı olup, çatı kaplaması marsilya kiremittir. Pertevniyal Valide Sultan Konağı (bugünkü adı ile 'Sarıyer Kültür Merkezi') yapısında kırma çatı sistemi kullanılmış olup, malzeme olarak marsilya kiremit seçilmiştir (Şekil 3.37).

Şekil 3.37: Çatı Biçim ve Malzeme Analizi (Kaptanoğlu, 2014).

3.8. Yapıların İşlev Durumu

Çalışma alanında yapılan işlev durumu analizlerinde, %63'lük oranla büyük çoğunlukta 'konut kullanımı' tespit edilmiştir. Yoğun konut işlevini, %19'luk oran ile ticari kullanım, özellikle 'dükkanlar' izlemektedir. Her iki işlevin bir arada yer aldığı, zemin katların ticari işlevlerle, üst katların ise konut olarak kullanıldığı 'karma kullanım' yapıların çok sayıda olduğu kısım ise genellikle Sarıyer Tarihi Köyiçi'nde yer alır. Bununla birlikte, Yenimahalle'de Karakütük Caddesi'nin sonlarına doğru, karma kullanılan yapılar azalır ve çoğunlukla konut işlevindeki yapılar yoğunlaşır. Bu durumun en önemli etkeni olarak, Sarıyer Tarihi Köyiçi alanın düz ve az eğimli alanda kurulmuş olması Yenimahalle'nin ise değişken ve çok eğimli bir alanda yer alması gösterilebilir (Şekil 3.38 - 3.39).

Şekil 3.38 (Solda): Sarıyer Tarihi Köyiçi'nde karma kullanımlı yapılar bir örnek, Ortaçeşme Caddesi, No:25 (Kaptanoğlu, 2014).

Şekil 3.39 (Sağda): Sarıyer Tarihi Köyiçi'nde karma kullanımlı yapılar bir örnek, Ortaçeşme Caddesi, No:19 (Kaptanoğlu, 2014).

Başta Yenimahalle Caddesi olmak üzere, Ortaçeşme Caddesi, Türbe Çeşme Sokak ve Dursun Fakih Sokak'ın bir bölümünü kapsayan alanda, günümüzde fiziksel ve sosyal doku büyük oranda değişmiştir. Ancak, günümüzde, ticari işlevle kullanılan tarihi yapılarının özgün dokusu çoğunlukla bozulmuş olsa da, geçmişten itibaren 'çarşı' işlevini devam ettiren önemli akslar olmaya devam eder. Alandaki ticaret

ağını oluşturan; pastane, bakkal, fırın, manav gibi günlük ihtiyaçları karşılayan esnaf grubunun yanında, yapı malzemeleri, elektronik eşya tamirciliği, mobilya, giyim, mefruşat gibi pek çok ticari işlevin olduğu birimler de alanda yer almaktadır.

Bununla birlikte, Türbe Çeşme Sokak ve Dursun Fakih Sokak'ın bağlantısında yer alan Sarıyer İsmail Akgün Devlet Hastanesi, özellikle çevresinde pek çok eczane ve sağlık malzemelerinin satıldığı ticaret birimlerinin oluşmasında etkili olmuş, bölgede önemli bir ticaret odağı oluşturmuştur. Ayrıca, balıkçılığı ile bilinen bölgede, çarşı içinde, özellikle balık satışı için ayrı satış noktaları ve seyyar araçlar bulunmaktadır (Şekil 3.40).

Şekil 3.40: Sarıyer Tarihi Köyiçi'nde Taş İskele Parkı içinde balık satış birimleri (Kaptanoğlu, 2014).

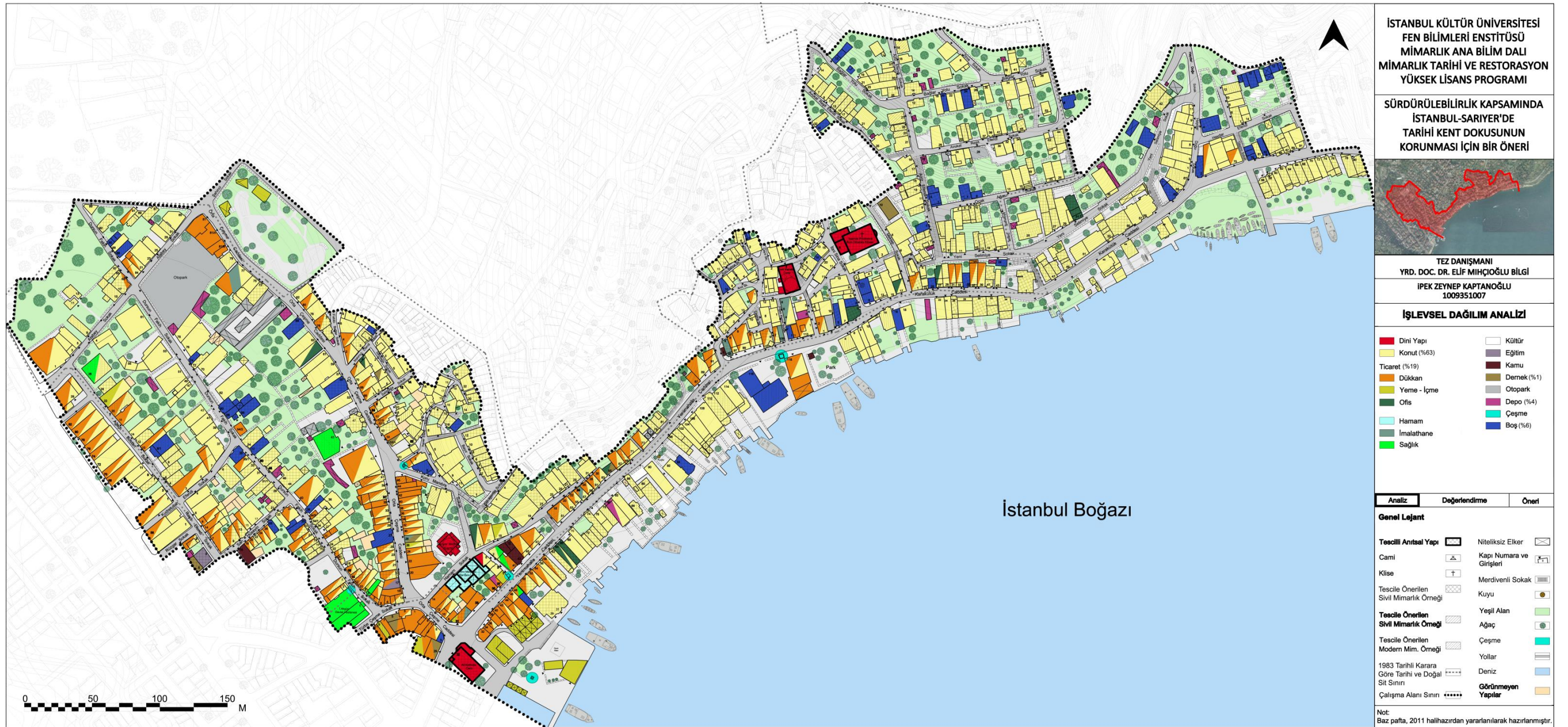
Geçmişte, geleneksel çarşı dokusunu oluşturan yapılar olan kesme taş ve tuğla malzemenin bir arada kullanıldığı, cephelerinin 3 metre ile 6 metre arasında değiştiği dükkanlardan, günümüzde Yenimahalle'de sahile yakın ana cadde üzerinde ve Sarıyer'de Türbe Çeşme Sokak'ta görülen örnekler ile az sayıda bulunmaktadır (Şekil 3.41 - 3.42). Bununla birlikte, bölgede ticari işlevli tek anıtsal yapı olan Sarıyer Hamamı - Avcı Mehmet Paşa Hamamı günümüzde kullanılmaya devam etmektedir. Konut dokusu ve ticari kullanım alanlarının yanı sıra, %6 ile boş yapılar bölgede yer alırken, %4 oranında depo işlevli kullanım vardır. Geriye kalan tüm işlev analizi kapsamındaki tespit edilen eğitim, kamu hizmet ve dernek yapıları %1'lik oranlarda alanda yer alır (Şekil 3.43).

Şekil 3.41 (Solda): Yenimahalle'de geleneksel dükkan örneği, Karakütük Caddesi No: 9 (Kaptanoğlu,2014).

Şekil 3.42 (Sağda): Yenimahalle'de geleneksel dükkan örneği, Karakütük Caddesi No: 5 (Kaptanoğlu, 2014).

Şekil 3.43: İşlev Durum Analizi (Kaptanoğlu, 2014).

3.9. Yapıların Strüktürel Sistem ve Malzemeleri

Alanda özgün strüktürel sistemleri ile kalabilmiş geleneksel yapılar bazında yapılan analiz çalışmasında; yığma, karkas ve karma sistem olarak üç farklı ve özgün taşıyıcı sistem tanımlanmıştır. Geçmişte büyük oranda ahşap karkas sistemin uygulandığı çalışma alanında, ahşap inşaatın büyük istekle uygulanmasında pek çok etken olmuştur. Evlerin daha ferah, havadar ve aydınlık olmalarına olanak sağlayan bu yapı malzemesi ile çıkmalar, girintiler, büyük saçaklar kolaylıkla yapılabilmektedir. Duvarların hava alışı, pencere boşluklarının açılışına engel olmayışı ve deprem yüklerine karşı daha dayanıklı oluşu kullanımında önemli sebepleri oluşturur. Ayrıca, yıkılmasındaki kolaylık ve yıkılan yapı malzemesinin yeniden kullanılabilmesi, ahşap malzeme seçimindeki etkenlerdendir (Eldem, 1987: 161).

Alanda %6'lık oranda bulunan, ahşap karkas yapıların temelleri kagiridir ve genellikle moloz taş kullanılmıştır. Zemin kattan itibaren ise, ahşap kaplamalar kullanılmaya başlanır. Ancak, kaplama malzemesinin zemin ile temas etmemesi için, alt kısımda bir sıra mermer, boğaz taşı veya Tekirdağ taşı kullanılır (Eldem, 1987: 162). İç mekanda bağdadi sıva ile kaplı duvarların yanı sıra, ara bölücü duvarlarda ahşabın kullanıldığı görülmektedir. Cephe kaplaması olarak, ahşap dış duvarlarda çakılan, kalınlığı 10 cm ile 20 cm arasında değişen ahşap parçalar kullanılır. Zamanla cephedeki ahşap kaplamalar değişmiş, özgün boyutlardan farklılaşmış, günümüzde birçok yapıda birden farklı boyutta ve tipte ahşap cephe kaplaması bulunur olmuştur (Şekil 3.44 - 3.45).

Şekil 3.44 (Solda): Yenimahalle'de yapı cephesinde farklı boyuttaki ahşap kaplamalara bir örnek, Karakütük Caddesi No: 76 (Kaptanoğlu, 2013).

Şekil 3.45 (Sağda): Yenimahalle'de yapı cephesinde farklı boyuttaki ahşap kaplamalara bir örnek, Ocak Ağası Sokak No: 8 (Kaptanoğlu, 2013).

Bölgede günümüze kadar gelebilmiş konut dokusunda ahşap malzemenin kullanımı, yangınlar ve belirli yasal kısıtlamalar olsa da kullanılmaya devam etmiştir. 19. yüzyılın ahşap yapılarında uygulanması zorunlu hale getirilen yangın duvarları, ahşap konut yoğunluğunun olduğu sokaklarda günümüzde birkaç örnekte yer alır (Şekil 3.46 - 3.47).

Şekil 3.46 (Solda): Sariyer Tarihi Köyiçi'nde, yangın duvarlarına örnek, Dursun Fakih Sokak No: 38 (Kaptanoğlu, 2013).

Şekil 3.47 (Sağda): Yenimahalle'de yangın duvarlarına örnek, Karakütük Caddesi No: 83 (Kaptanoğlu, 2013).

Alandaki bir başka geleneksel taşıyıcı sistem olan yığma yapılarda, çoğunlukla tuğla kullanılmıştır. Taşıyıcı ana duvarlar için harman tuğla, cephelerde ise prese tuğla kullanılmıştır. Sokak cephelerinde tuğla duvarlar sıvalı veya sıvasız olarak, derzlerinin belirgin görüldüğü örneklerle bölgede yer almaktadır. Alanda tuğla yığma yapıların %4'lük bir oranda demir putrel destekli örneklerinin olduğu tespit edilirken, demir putrel destekli ve çoğunlukla anıtsal yapıların taşıyıcı sistemlerinde kullanılan taş malzemeli yığma yapılar ise, %1'lik oranda bulunur (Şekil 3.48).

Şekil 3.48: Yenimahalle'den demir putrel destekli tuğla yığma yapı örneği, Ocak Ağası Sokak No: 4 (Kaptanoğlu, 2013).

Karma taşıyıcı sistemli yapılarda, çoğunlukla tuğlanın kullanıldığı belirlenmiştir. Temel ve zemin katı tuğla yığma olup, üst katların ahşap karkas sistem ile devam ettiği yapılar bölgenin geleneksel yapı tipolojisinde %8 ile belirgin oranda yer alır (Şekil 3.49 - 3.50).

Şekil 3.49 (Solda): Sarıyer Tarihi Köyiçi'nde karma sistemli yapı örneği, Dursun Fakih Sokak No: 31/1 (Kaptanoğlu, 2013).

Şekil 3.50 (Sağda): Yenimahalle'de karma sistemli yapı örneği, Karakütük Caddesi No:1(Kaptanoğlu, 2013).

Taş ve tuğla yığmanın birlikte kullanıldığı sistemler %1 ile az sayıda olup, ahşap karkas ve taş yığma taşıyıcı sistemlerin birlikte kullanıldığı geleneksel yapılar da %1 oranında alanda yer almaktadır. Tüm bu geleneksel strüktürel sistemlerde, yapıların

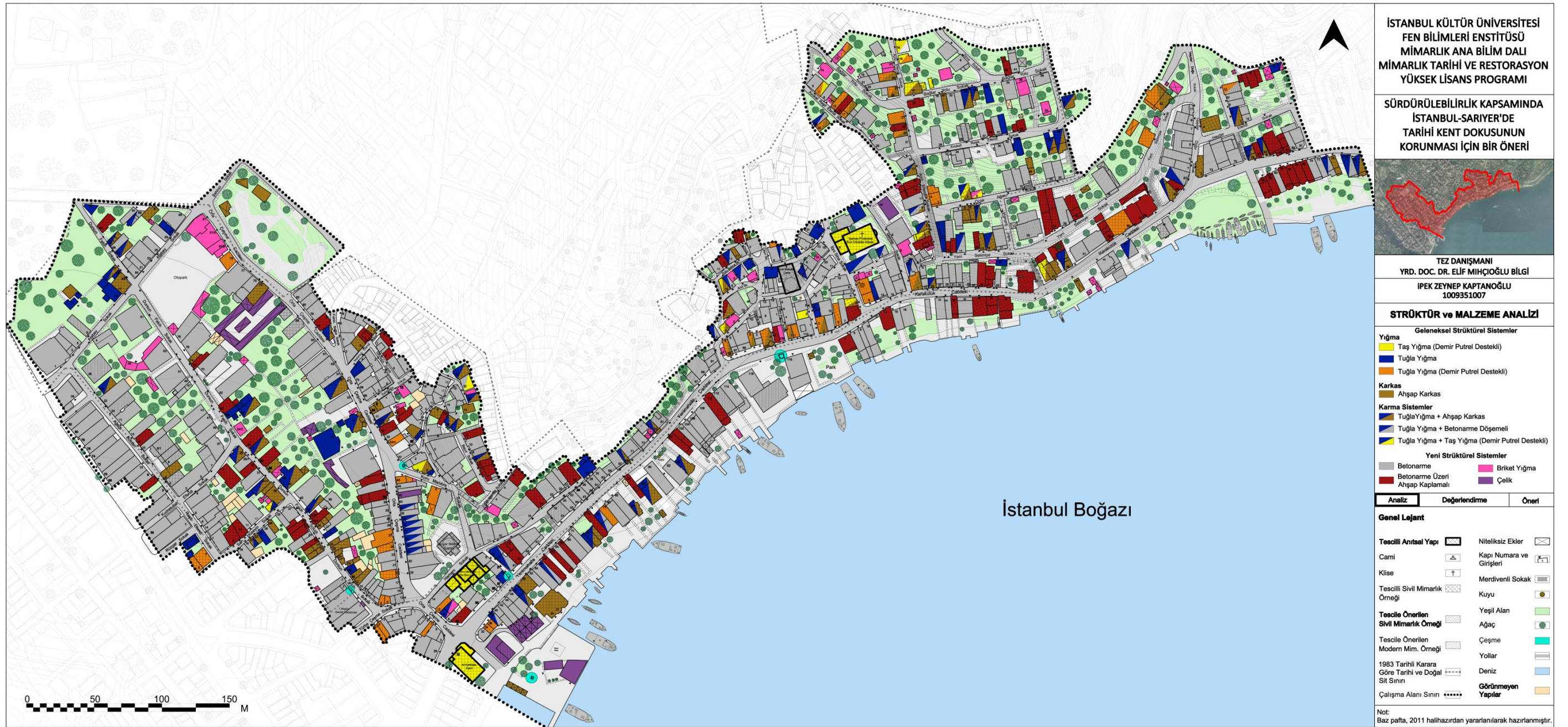
iç mekan tefrişleri, ara bölmeleri, pencere ve kapı gibi mimari elemanların genelinde ahşap malzeme kullanımı çoğunluktadır (Şekil 3.51 - 3.52).

Şekil 3.51 (Solda): Sarıyer Tarihi Köyiçi'nde ahşap iç bölme ve kapı örnekleri, Dursun Fakih Sokak No: 46 (Kaptanoğlu, 2013).

Şekil 3.52 (Sağda): Sarıyer Tarihi Köyiçi'nde ahşap iç bölme ve kapı örnekleri, Ortaçeşme Caddesi No: 47 (Kaptanoğlu, 2013).

Bölgede, %43'lük oran ile betonarme taşıyıcı sistemli yapı grubu büyük çoğunluktadır. Geçmişte tescilli yapıların restorasyonu kapsamında, yapılan rökonstrüksiyonlarda, betonarme taşıyıcı sistemli ve ahşap dış cephe kaplamalı uygulama örneklerinden %12 oranında bulunur. Erken Cumhuriyet Dönemi yapılarından kagir yapı sistemi ile inşa edilmiş olan, döşemeleri betonarme ve duvarları tuğla malzemeli, karma sistemli yapı örnekleri alanda %4 oranındadır. Ayrıca çalışma alanında briket yığma yapılar %9 oranında ve çelik taşıyıcı sistemli yapılar ise %3 oranında yer almaktadır (Şekil 3.53).

Şekil 3.53: Strüktürel Sistem ve Malzeme Analizi (Kaptanoğlu, 2014).

3.10. Yapısal Durum

Geleneksel yapılar üzerinde yapılan analiz çalışmalarında, yapısal durumu ‘iyi’ olarak nitelendirilenler; strüktürel olarak ve malzemesi bakımından iyi durumda yapılar olarak belirlenmiş olup, alanda %9 oranında bulunmaktadır. Strüktürel olarak iyi, ancak malzeme bakımından yıpranmış ve hasarlı durumda olan ‘orta’ olarak nitelendirilmiş yapılar, alanda %6 oranında yer almaktadır (Şekil 3.54 - 3.55).

Şekil 3.54 (Solda): Yenimahalle'de yapısal durumu iyi olan bir yapı örneği, Karakütük Caddesi No: 105 (Kaptanoğlu, 2013).

Şekil 3.55 (Sağda): Sarıyer Tarihi Köyiçi'nde, yapısal durumu orta olan bir yapı örneği, Ortaçeşme Caddesi No: 47 (Kaptanoğlu, 2013).

Strüktürel olarak kısmi hasarlı ve genelinde malzeme olarak yıpranmış, ancak içinde halen yaşayanların olabildiği yapılar, kısmi hasarları olup ‘kötü derecede’ sınıflandırılmıştır ve alanda %2 olarak yer alırlar. Bir bölümü yıkılmış, malzemesinde eksikleri olan ve yoğun hasarlı yapı grubu ise %1 ile kullanılamaz durumda ve ‘harap’ olarak nitelendirilmiştir. Bölgede az sayıda olan ancak yapısal durumu ile tanımlandığında, ancak temel seviyesinde veya sadece genel gabarisini belirleyen duvarların kalabildiği tespit edilen ‘yıkık yapılar’ ise %1 oranındadır (Şekil 3.56 - 3.57 - 3.58 - 3.59 - 3.60).

Şekil 3.56 (Solda): Yenimahalle'de yapısal durumu kötü olan yapı bir örneği, Haydar Efendi Sokak No: 6 (Kaptanoğlu, 2013).

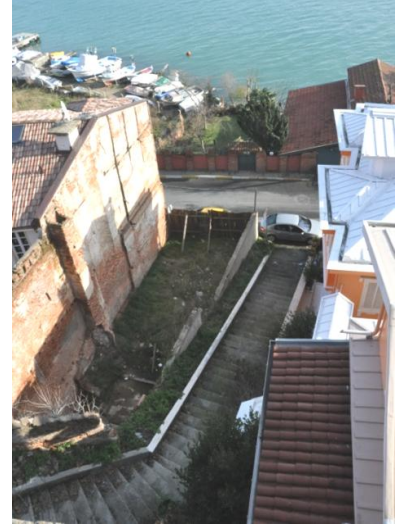
Şekil 3.57 (Sağda): Sarıyer Tarihi Köyiçi'nde, yapısal durumu kötü olan bir yapı örneği, Dursun Fakih Sokak No: 46 (Kaptanoğlu, 2013).

Şekil 3.58: Sarıyer Tarihi Köyiçi'nde, yapısal durumu harap olan bir yapı örneği, Kuru Mandıra Sokak No: 5 (Kaptanoğlu, 2013).

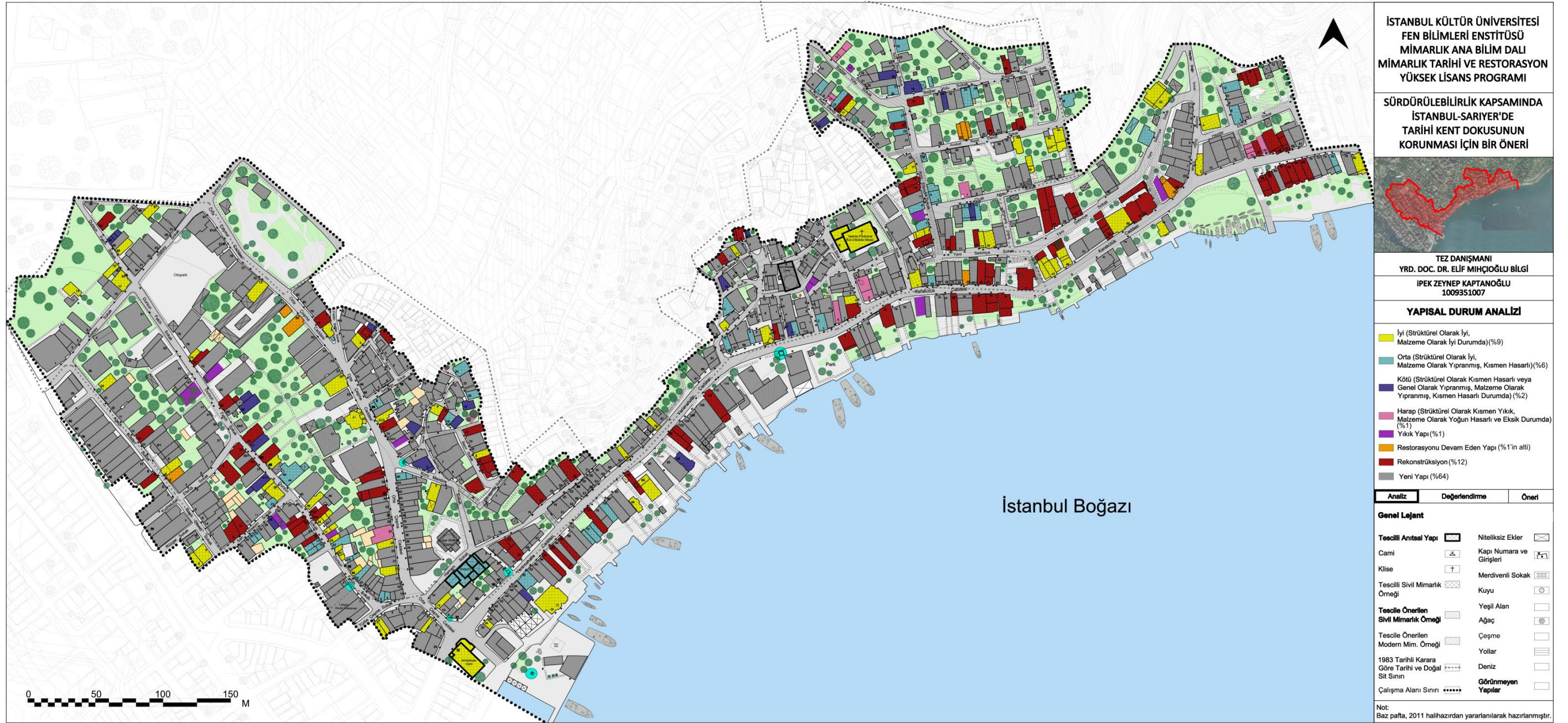

Şekil 3.59 (Solda): Sarıyer Tarihi Köyiçi'nde, yapısal durumu ile yıkık olan bir yapı örneği, Dursun Fakih Sokak No: 47 (Kaptanoğlu, 2013).

Şekil 3.60 (Sağda): Yenimahalle'de yapısal durumu ile yıkık olan bir yapı örneği, Karakütük Caddesi No: 61 (Kaptanoğlu, 2013).

Ayrıca, alan genelinde betonarme taşıyıcı sistemli yapıların oranı %64 olarak tespit edilmiştir. Bununla birlikte, II. grup tescilli yapılarda yapılan rökonstrüksiyonlar betonarme sistemde yapılmış ve yeni yapı grubu kapsamında ele alınmış olup, %12 oranındadır (Şekil 3.61).

Şekil 3.61: Yapısal Durum Analizi (Kaptanoğlu, 2014).

3.11. Yapıların Değişmişlik Durumu

Alanda yapılan analiz çalışmalarında, pek çok tarihi yapının yıkılarak yerlerine niteliksiz yeni yapıların yapıldığı gözlemlenmiştir. Bu anlamda, 1983 yılında tescil edilen Tarihi ve Doğal Sit Sınırı'nın (paftada gri renk ile ifade edilen sınır), günümüzde geleneksel doku kaybı sonucu küçüldüğü tespit edilmiştir. Niteliği çoğunlukla bozulan ve geleneksel konut örneklerini kaybeden bu sokaklar Sarıyer'de; Fıstıklı Bağlar Sokak, Mahmut Efendi Sokak, Salimağa Sokak, Seyitağa Sokak, Yenimahalle'de; Zincir Sokak, Çayır Sokak, İbni Sina Sokak, Mektep Sokak, Aziz Efendi Sokak ve Zirve Sokak'tır.

Tarihi yapılar için yapılan değişmişlik durum analizinde, yapıların mimari eleman, cephe ve kütle özellikleri bir arada incelenerek sınıflandırma yapılmıştır. Bu bağlamda, bölgede 'hiç değişmemiş' özellikte tarihi yapının bulunmadığı tespit edilmiştir.

'Az değişmiş' tarihi yapılar, genellikle cephe kaplamasında bozulmaların görüldüğü, ancak strüktür ve mimari elemanların özgün kaldığı durumları kapsar ve alanda %8 oranında yer alır (Şekil 3.62).

Şekil 3.62: Yenimahalle'de az değişmiş yapı örneği, Yeni Selimiye Sokak No: Bilinmiyor.

%6'lık oran ile 'orta derecede' değişmiş yapılarda, cephede pencere ve kapı gibi mimari elemanların değişmiş olduğu, ancak genel kütle özelliklerinde değişmelerin yaşanmadığı yapıları kapsar (Şekil 3.63 - 3.64).

Şekil 3.63 (Solda): Sarıyer Tarihi Köyiçi'nde orta değişmiş yapı örneği, Ortaçeşme Caddesi No:62/A (Kaptanoğlu, 2013).

Şekil 3.64 (Sağda): Sarıyer Tarihi Köyiçi'nde orta değişmiş yapı örneği, Korumandıra Sokak No: 5 (Kaptanoğlu, 2013).

'Çok değişmiş' yapılar ise, kütle ve yapı elemanları bakımından oluşan niteliksiz değişimlerin, yapının özgün halini fazlasıyla değiştirerek, özgün niteliklere geri dönüşün ancak kapsamlı ağır restorasyonlar ile mümkün olabileceği örnekleri kapsar ve çalışma alanında %4 oranında bulunur (Şekil 3.65 - 3.66). Ayrıca, çalışma alanındaki 'yıkılmış yapılar' %2'lik oranda olup, temel duvarları görünen veya taşıyıcı duvarlarının bir kısmı ayakta kalabilmiş yapıları kapsar.

Şekil 3.65 (Solda): Yenimahalle'de çok değişmiş yapı örneği, Aziz Efendi Sokak No: 13 (Kaptanoğlu, 2013).

Şekil 3.66 (Sağda): Yenimahalle'de çok değişmiş yapı örneği, Gazino Sokak No: 12 (Kaptanoğlu, 2013).

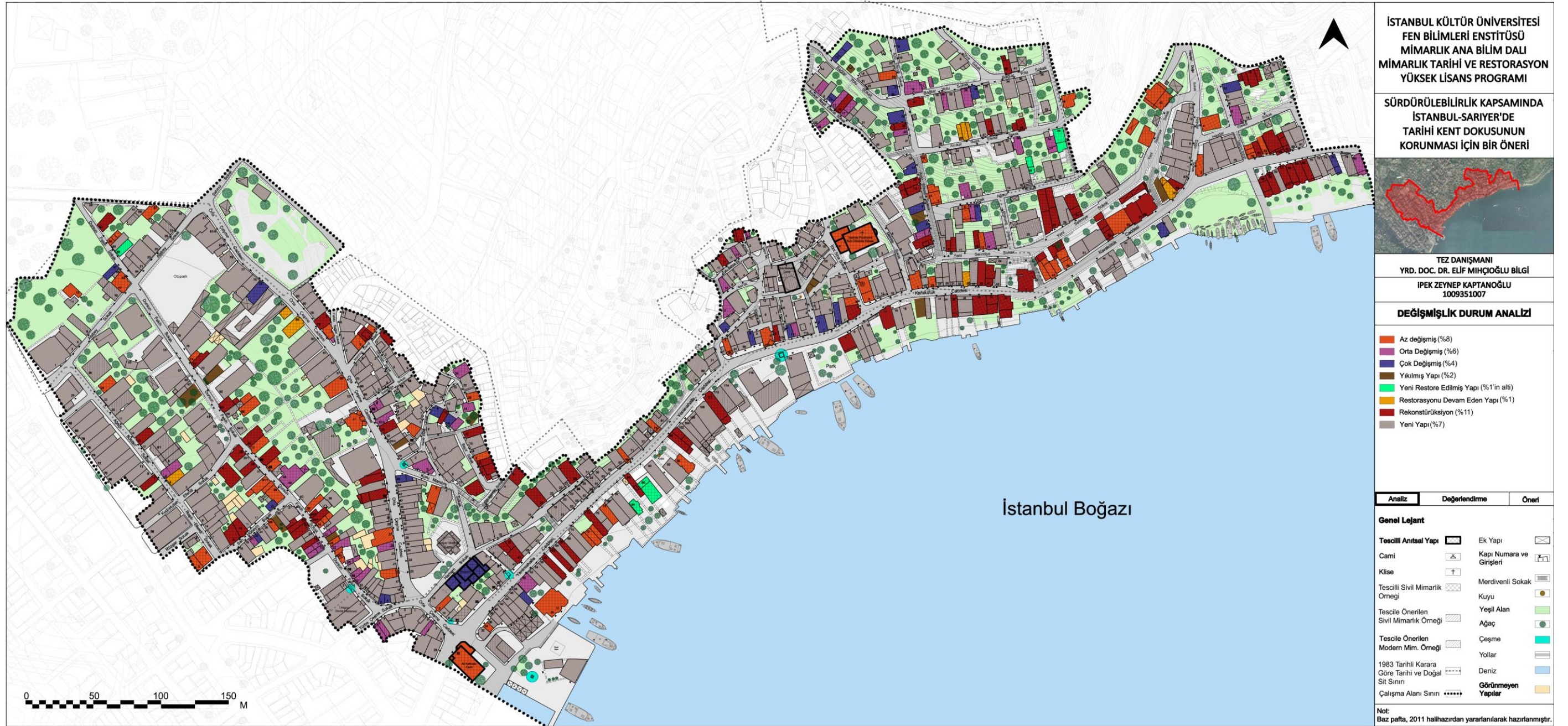
Alandaki çoğu tescilli yapının %11'lik oran ile, restorasyon çalışmaları altında rökonstrüksiyon ile yenilendikleri tespit edilmiştir. Ancak yapılan bu çalışmalarda, geleneksel dokunun korunması adına, nitelikli örneklerin sayısı çok değildir. 1970'li yıllarda başlayan ilk dönem rökonstrüksiyon çalışmalarında uygulanan betonarme taşıyıcı sistem üzerine ahşap cephe kaplaması ile yapılan örneklerde, günümüzde ortaya çıkan yapısal sorunlar açıkça görülebilmektedir. Bu nedenle pek çok tescilli yapı özgünlüğünü kaybetmiştir (Şekil 3.67 - 3.68). Ancak bu örneklerin yanında, son dönemde yapılan veya yapılmaya devam eden restorasyon çalışmalarının, daha nitelikli olduğu saptanmış ve incelenen nitelikli restorasyon çalışmalarının %1'lik oranlarda olduğu tespit edilmiştir.

Şekil 3.67 (Solda): Yenimahalle'de rökonstrüksiyon yapılan bir konut örneği, Karakütük Caddesi No:85 (Kaptanoğlu, 2013).

Şekil 3.68 (Sağda): Sarıyer Tarihi Köyiçi'nde rökonstrüksiyon yapılan bir konut örneği, Yenimahalle Caddesi No:74 (Kaptanoğlu, 2013).

Çalışma alanında, geleneksel konutlardan daha fazla olarak %67'lik oranda bulunan yeni yapılar, bölge genelinde bakıldığında, özgün dokuyu çoğunlukla değiştirmiş ve üstünlük sağlamıştır. Bununla birlikte, ticari işlevin yoğun olduğu sokaklarda, özgün işlevi konut olan yapıların bodrum ve giriş katlarında açılan dükkanların, cephede ve fiziksel kullanımlar ile yapılara verdikleri zararlar fazladır. Bir başka geleneksel yapılarda yaşanan değişmişlik durumu ise onarım adı altında yapılan, özgün cephe karakterine uymayan renklerde boyama, pencere doğramaları ve kapı gibi yapı elemanlarındaki niteliksiz değişimlerdir (Şekil 3.69).

Şekil 3.69: Değişmişlik Durum Analizi (Kaptanoğlu, 2014).

3.12. Yapıların Tipolojik Özellikleri

Sarıyer Tarihi Köyiçi ve Yenimahalle'nin birlikte ele alındığı çalışmanın bu bölümde, tarihi dokuda yer alan geleneksel yapıların karakteristik özellikleri incelenmiştir. Yapıların çevre ilişkileri bakımından; konum tipolojisi, mimari özellikleri açısından; cephe tipolojisi ve cephe elemanları (kapı ve pencere) tipolojisi üzerinde durulmuştur. Çalışma alanında çoğu yapının içine girilemediğinden (yapı sahibinin izin vermeyişi, kullanılmaması vs.) plan özelliklerine yönelik bir çalışma hazırlanamamıştır (Tablo 3.1 - 3.2 - 3.3 - 3.4).

3.12.1. Yapı-Çevre İlişkileri

Çalışma alanında yapılar, parsele yerleşim özellikleri bakımından bahçeli ve bahçesiz olmak üzere iki ana gruba ayrılır. Bahçeli yapılar; 'sokaktan yapıya ve yapıdan bahçeye girişli', 'sokaktan bahçeye ve bahçeden yapıya girişli', 'bahçeden ve sokaktan iki girişli', 'iki bahçe arasında kalan yapı' grubu olmak üzere 4 alt gruba ayrılabilirler. En çok rastlanılan yapı grubu, 'sokaktan yapıya ve yapıdan bahçeye girişli' olmaktadır. Sarıyer Tarihi Köyiçi'nde Dursun Fakih Sokak No:46, bu gruba örnek gösterilebilir (Şekil 3.70). 'İki bahçe arasında kalan yapılar', diğerleri ile karşılaştırıldığında alanda en az sayıdadır. Sarıyer Tarihi Köyiçi, Atabey Sokak No:13, büyük bir parsele konumlanmış, ön ve arka bahçe arasında kalan bir yapıdır (Şekil 3.71).

Şekil 3.70 (Solda): Sokaktan yapıya ve yapıdan bahçeye girişli yapıya bir örnek, Dursun Fakih Sokak No: 46 (Kaptanoğlu, 2014).

Şekil 3.71 (Sağda): İki bahçe arasında kalan yapıya bir örnek, Atabey Sokak No: 13 (Kaptanoğlu, 2014).

Bahçesiz yapı grubu; ‘sokaktan girişli-köşe konumlu’, ‘sokaktan girişli-ara konumlu’ ve ‘iki sokaktan girişli’ yapılar olarak, 3 alt gruba ayrılmıştır. Bunlar arasında, ‘sokaktan girişli-ara konumlu’ yapı grubu en çok sayıdadır. Sarıyer Tarihi Köyiçi, Ortaçeşme Caddesi No: 73’deki konut, bu yapı grubuna örnektir (Şekil 3.72).

Şekil 3.72: Sokaktan girişli-ara konumlu yapıya bir örnek, Ortaçeşme Caddesi No: 73 (Kaptanoğlu, 2014).

Bahçesiz yapılar içinde en az sayıda olan ise, ‘iki sokaktan girişli’ yapılardır. Bu yapı grubu özellikle Yenimahalle’de, arazi yapısının çok eğimli olduğu parsellerde görülmektedir (Şekil 3.73) (Tablo 3.1).

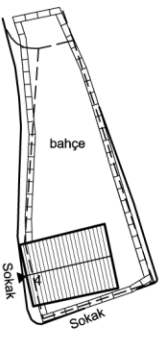
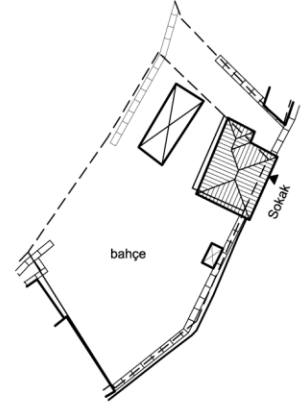
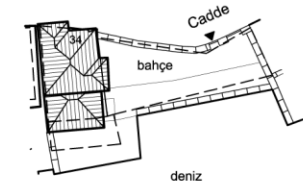
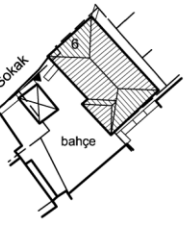
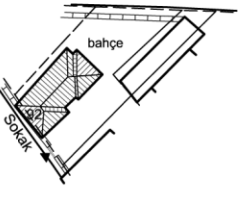
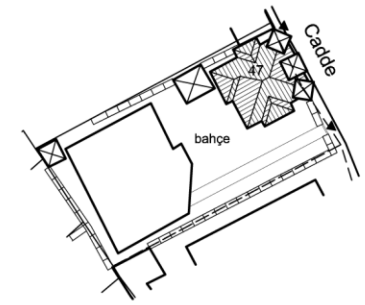
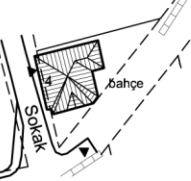
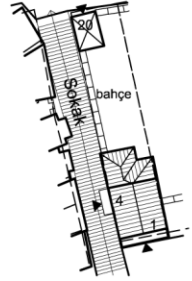
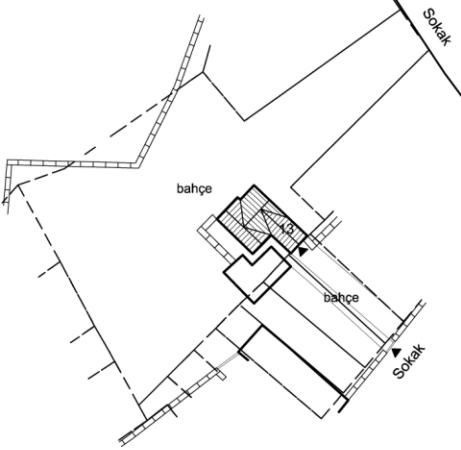
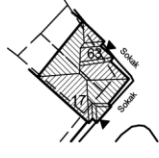
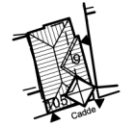
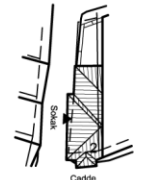

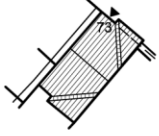
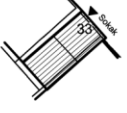

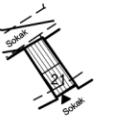

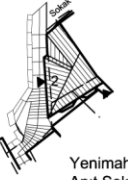
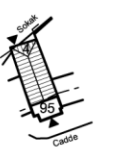
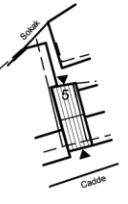
Şekil 3.73: İki sokaktan girişli yapıya bir örnek, Karakütük Caddesi No: 95 ve Yürek Yakan Sokak No: 4 girişleri (Kaptanoğlu, 2014).

Ayrıca, deniz hattında yer alan yalı ve yalı arazilerine yapılmış betonarme apartmanların deniz kıyısı boyunca, rıhtım gerisinde konumlandıklarını görülmektedir. Geçmişten itibaren kıyı hattı boyunca yerleşen yapıların, Boğaz'daki ters akıntı ve lodosun etkisi ile oluşan büyük dalgalardan korunmak amacı ile taş bir rıhtımın gerisine çekildikleri bilinmektedir (İnciciyan, 2000: 62). Bugün ise, kıyı çizgisini oluşturan rıhtımların üzerlerinin beton ile kaplandığı tespit edilmiştir (Şekil 3.74).

Şekil 3.74: Günümüzde beton kaplı taş rıhtımın gerisine konumlanan kıyı hattındaki yapılar (Kaptanoğlu, 2013).

KONUM TİPOLOJİSİ

		Sokaktan Yapıya ve Yapıdan Bahçeye Girişli	Sokaktan Bahçeye ve Bahçeden Yapıya Girişli	Bahçeden ve Sokaktan İki Girişli	İki Bahçe Arasında Kalan Yapı
BAHÇELİ		 <p>Yenimahalle Haydar Doğu Sokak No: 4</p> <p>Yenimahalle Yeni Selimiye Sokak No: Bilinmiyor</p>	 <p>Yenimahalle Karakütük Caddesi No: 34</p> <p>Sarıyer Tarihi Köy içi alan Kudretullah Efendi Sokak No: 34</p> <p>Sarıyer Tarihi Köy içi alan Dursun Fakih Sokak No: 92</p>	 <p>Sarıyer Tarihi Köy içi Orta Çeşme Caddesi No: 47</p> <p>Yenimahalle Ağa Bayırı Sokak No: 4</p> <p>Yenimahalle Aziz Efendi Sokak No: 4</p>	 <p>Sarıyer Tarihi Köy içi alan Atabey Sokak No: 13</p>
	BAHÇESİZ		<p>Sokaktan Girişli-Köşe Konumlu</p> <p>Sarıyer Tarihi Köy içi alan Dursun Fakih Sokak No: 63</p> <p>Yenimahalle Karakütük Caddesi No: 105</p> <p>Yenimahalle Karakütük Caddesi Haydar Doğu Sokak No: 105</p> <p>Yenimahalle Karakütük Caddesi İbni Sina Sokak No: 1</p>	<p>Sokaktan Girişli- Ara Konumlu</p> <p>Sarıyer Tarihi Köy içi alan Orta Çeşme Caddesi No: 73</p> <p>Sarıyer Tarihi Köy içi alan Dursun Fakih Sokak No: 33</p> <p>Sarıyer Tarihi Köy içi alan Mahmut Efendi Sokak No: 3</p> <p>Yenimahalle Sulu Bahçe Sokak No: 21</p>	<p>İki Sokaktan Girişli</p> <p>Sarıyer Tarihi Köy içi alan Yenimahalle Caddesi İbni Sina Sokak No: 29/ 31</p> <p>Yenimahalle Anıt Sokak No: 2</p> <p>Yenimahalle Karakütük Caddesi No: 95</p> <p>Yenimahalle Yürek Yakan Sokak No: 5</p>

0 5m 10m 25m 50m

Tablo 3.1: Konum Tipolojisi (Kaptanoğlu, 2014).

3.12.2. Mimari Özellikler Açısından

3.12.2.1. Cephe Tipolojisi

Çalışma alanındaki tarihi konut dokusu, genel olarak 19. yüzyıl sonu ile 20. yüzyıl başı döneminde inşa edilmiş yapılardan oluşmaktadır.

19. yüzyılda başlayan yeni yaşam düzeni ve bu gelişmenin konut dokusuna etkileri, çalışma alanında da gözlemlenmektedir. Zemin katların sokağa kapalı cephelerine geniş pencerelerin eklendiği, pencere kafeslerinin azaldığı, açık balkon ve Fransız balkon ile dışarıya açılmayı simgeleyen örnekler, çalışma alanında konut dokusunda da karşımıza çıkmaktadır (Şekil 3.75). Ayrıca, bu dönemin cephe tipolojisinde yer alan mermer sütunlu kapı girişleri ve Art Nouveau işlemler, özellikle yalı ve konakların cephelerinde yer alır.

Şekil 3.75: Yenimahalle'de, yapı cephelerinde açık balkon ve Fransız balkona bir örnek, Karakütük Caddesi No:105 (Kaptanoğlu, 2013).

Bununla birlikte, alandaki yapılar cephe özellikleri bakımından 'çıkmalı' ve 'çıkmasız' olarak iki ana gruba ayrılmıştır. Çıkmasız yapıların sayısı çıkmalı yapılara oranla çok azdır. Sarıyer Tarihi Köyiçi, Dursun Fakih Sokak No: 31/ 1'deki çıkmasız yapı, bodrum katın yarı açığa çıktığı, zemin kat üzeri 2 katlı ahşap karkas sistemli özelliktedir (Şekil 3.76).

Şekil 3.76: Sarıyer Tarihi Köyiçi'nde çıkmasız yapı grubuna bir örnek, Dursun Fakih Sokak No: 33/1 (Kaptanoğlu, 2013).

Çıkmalı yapı grubu; 'çıkmalı', 'balkonlu', 'çıkmalı ve balkonlu' olarak 3 alt gruba ayrılmaktadır. Bunlardan çıkmalı yapı grubu, 'bir yanda çıkmalı', 'ortada çıkmalı', 'iki yanda çıkmalı', 'üç yanda çıkmalı', 'cephe boyunca çıkmalı', 'üçgen çıkmalı' ve 'cephe boyunca çokgen çıkmalı' olmak üzere 7 gruba ayrılmaktadır. Ayrıca, çıkmaların konsollu ve konsolsuz olarak cephede yer aldığı tespit edilmiştir.

Alanda en çok rastlanılan, 'bir yanda çıkmalı ve ortada çıkmalı' yapı grubudur (Şekil 3.77). Sarıyer Tarihi Köyiçi, Ortaçeşme Caddesi No: 47'de yer alan 'üç yanda çıkmalı' yapı ise, alanda tek olup, ender görülen örneklerdendir (Şekil 3.78).

Şekil 3.77 (Solda): Sarıyer Tarihi Köyiçi'nde ortada çıkmalı yapı grubuna bir örnek, Yenimahalle Caddesi No: 69 (Kaptanoğlu, 2013).

Şekil 3.78 (Sağda): Sarıyer Tarihi Köyiçi'nde üç çıkmalı yapı grubuna bir örnek, Ortaçeşme Caddesi No: 47 (Kaptanoğlu, 2013).

Çıkmalı yapılarla karşılaştırıldığında sayıları az olan ‘balkonlu yapılar’ ise, ‘bir yanda balkonlu’, ‘ortada balkonlu’, ‘cephe boyunca balkonlu’ ve ‘cephe boyunca çokgen balkonlu’ olarak gruplandırılmıştır. Yenimahalle, Yeni Selimiye Sokak No: 17, ‘cephe boyunca balkonlu’ yapı grubunun önemli örneklerindedir (Şekil 3.79). Yine Yenimahalle, Yeni Selimiye Sokak No: 19'da yer alan bodrumlu zemin kat üzeri 3 katlı yapı, restore edilmiş önemli bir örnektir (Şekil 3.80).

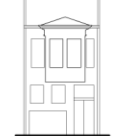
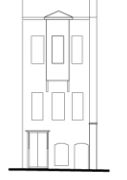

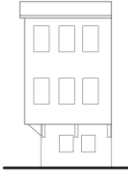

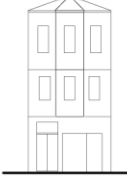

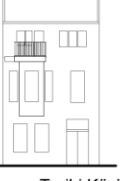

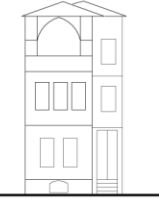

Şekil 3.79 (Solda): Yenimahalle'de cephe boyunca balkonlu yapı grubuna bir örnek, Yeni Selimiye Sokak No: 17 (Kaptanoğlu, 2013).

Şekil 3.80 (Sağda): Yenimahalle'de ortada balkonlu yapı grubuna bir örnek, Yeni Selimiye Sokak No: 19 (Kaptanoğlu, 2013).

Bir diğer grup olan ‘çıkmalı ve balkonlu’ yapılar; ‘bir yanda’, ‘ortada’, ‘cephe boyunca’ ve ‘cephe boyunca çokgen’ olarak gruplandırılabilir. ‘Balkonlu ve çıkmalı’ yapı grubu içinde yer alan önemli örneklerden biri de çıkmalı ve cihannümalı yapılarıdır. Yenimahalle, Haydar Efendi Sokak No: 10, bu grubun önemli örnekler arasındadır (Şekil 3.81) (Tablo 3.2).

Şekil 3.81: Yenimahalle'de balkonlu ve çıkmalı yapılara cihannümalı bir örneğin denizden görünüşü, Haydar Efendi Sokak No: 10 (Kaptanoğlu, 2013).

CEPHE TİPOLOJİSİ							
	Bir Yanda	Ortada	İki Yanda	Üç Yanda	Cephe Boyunca	Üçgen	Cephe Boyunca Çokgen
Çıkmalı	 <p>Yenimahalle Karakütük Caddesi No:63</p>	 <p>Sarıyer Tarihi Köyiçi Dursun Fakih Sokak No:14</p> <p>Sarıyer Tarihi Köyiçi Dursun Fakih Sokak No:38</p>	 <p>Sarıyer Tarihi Köyiçi Dursun Fakih Sokak No:46</p>	 <p>Sarıyer Tarihi Köyiçi Ortaçeşme Caddesi No:47</p>	 <p>Yenimahalle Karakütük Caddesi No:2</p>	 <p>Sarıyer Tarihi Köyiçi Kuru Mandıra Sokak No:5</p>	 <p>Sarıyer Tarihi Köyiçi Dursun Fakih Sokak No:34</p>
Balkonlu	 <p>Yenimahalle Karakütük Caddesi No:34</p>	 <p>Yenimahalle Yeni Selimiye Sokak No:19</p>			 <p>Yenimahalle Karakütük Caddesi No:4</p>		 <p>Yenimahalle Yeni Selimiye Sokak No:17</p>
Çıkmalı ve Balkonlu	 <p>Sarıyer Tarihi Köyiçi Dursun Fakih Sokak No:48</p>	 <p>Yenimahalle Karakütük Caddesi No:61</p>			 <p>Yenimahalle Aziz Efendi Sokak No:14</p>	 <p>Yenimahalle Yeni Selimiye Sokak No:27</p>	 <p>Yenimahalle Yeni Selimiye Sokak No:15</p>

0 5m 10m 15m

Tablo 3.2: Cephe Tipolojisi (Kaptanoğlu, 2014).

3. 12. 2. 2. Mimari Eleman Tipolojisi

Kapı Tipolojisi

Yapıların ana giriş kapıları baz alınarak hazırlanan tipoloji çalışmasında, ‘tek kanatlı’ ve ‘çift kanatlı’ kapılar iki grupta tespit edilmiş olup, ‘tek kanatlı’ kapıların çalışma alanındaki sayısı, ‘çift kanatlı’ kapılara göre azdır. Çift kanatlı kapılar kendi aralarında; ‘penceresiz’, ‘üstü pencere’li’, ‘yan pencere’li’, ‘üstü ve yan pencere’li’ olarak 4 gruba ayrılır. Alanda, en çok ‘üstü pencere’li çift kanatlı’ kapılara rastlanılırken, ‘üstü ve yan pencere’li kapı örnekleri az sayıdadır (Şekil 3.82 - 3.83 - 3.84 - 3.85 - 3.86).

Şekil 3.82: Sarıyer Tarihi Köyiçi'nde üstü pencere’li tek kanatlı kapıya bir örnek, Dursun Fakih Sokak No: 90 (Kaptanoğlu, 2013).

Şekil 3.83 (Solda): Yenimahalle'de üstü pencere’li çift kanatlı kapıya bir örnek, Ağa Bayırı Sokak No: 4 (Kaptanoğlu, 2013).

Şekil 3.84 (Sağda): Yenimahalle'de üstü pencere’li çift kanatlı kapıya bir örnek, Haydar Doğu Sokak No: 4 (Kaptanoğlu, 2013).

Şekil 3.85 (Solda): Sarıyer Tarihi Köyiçi'nde yan pencerele çift kanatlı kapıya bir örnek, Dursun Fakih Sokak yapı No: 29 (Kaptanoğlu, 2013).

Şekil 3.86 (Sağda): Yenimahalle'de üstü ve yan pencerele çift kanatlı kapıya bir örnek, Karakütük Caddesi No: 83 (Kaptanoğlu, 2013).

Mermer sütunların ardında, Yenimahalle'de Karakütük Caddesi No: 47 ve Karakütük Caddesi No: 55 'deki yapılarda, döneminin bezemeli kapı örnekleri yer alır (Şekil 3.87- 3.88). Ayrıca çalışma alanında görülen tepе pencerelerindeki renkli camlar, dönemin konut dokusunda yer alan bir başka önemli özelliktir (Şekil 3.89 - 3.90) (Tablo 3.3).

Şekil 3.87 (Solda): Yenimahalle'de mermer sütunların gerisinde kalan kapı girişi²², Karakütük Caddesi No: 47 (Kaptanoğlu, 2013).

Şekil 3.88 (Sağda): Yenimahalle'de mermer sütunların gerisinde kalan kapı girişi, Karakütük Caddesi No: 55 (Kaptanoğlu, 2013).

²²Sokağa açılan konutların bodrum katları yükseltilerek, girişin dışarıdan görünmesi engellenmek istenmiştir (Kuban, 2010: 274).

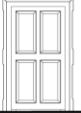

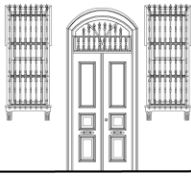
Şekil 3.89 (Solda): Yenimahalle'de çift kanatlı kapı üzeri renkli camlı pencere örneği, Karakütük Caddesi No: 49 (Kaptanoğlu, 2013).

Şekil 3.90 (Sağda): Sarıyer Tarihi Köyiçi'nde çift kanatlı kapı üzeri renkli camlı pencere örneği, Ortaçeşme Caddesi No: 87 (Kaptanoğlu, 2014).

KAPI TİPOLOJİSİ

	Tek Kanatlı Kapılar	Çift Kanatlı Kapılar
Penceresiz	 Sarıyer Tarihi Köyiçi Dursun Fakih Sokak No:54	 Sarıyer Tarihi Köyiçi Dursun Fakih Sokak No:38
Üstü Pencere		 Sarıyer Tarihi Köyiçi Dursun Fakih Sokak No:14 Yenimahalle Yeni Selimiye No:17
Yan Pencere		 Yenimahalle Karakütük Caddesi No:47
Üstü ve Yanı Pencere		 Sarıyer Tarihi Köyiçi Dursun Fakih Sokak No:52

0 50 100 200cm

Tablo 3.3: Kapı Tipolojisi (Kaptanoğlu, 2014).

Pencere Tipolojisi

Çalışma alanında, pencereler kanatlı ve giyotin olarak sınıflandırılmış olup, her iki grupta 1/1 ve 1/2 oranlı pencereler vardır. Pencerelerin bodrum ve zemin katlarının güvenlik amaçlı demir parmaklıkla, üst katların kepenk ile kapatıldığı örnekler bulunmaktadır.

Genel olarak giyotin pencerelerin kullanıldığı çalışma alanında, 1/2 oranının hakim olduğu pencere örneklerinin yanında, 1/1 oranında üç birimli giyotin pencereler de bulunmaktadır. Ayrıca, ara kayıtlarda düşey ve yatay kayıtların bir arada kullanıldığı örnekler tespit edilmiştir. Giyotin pencereler çoğunlukla düz atkılı olmakla birlikte, kemerli pencere örneklerinden de az sayıda vardır (Şekil 3.91 - 3.92 - 3.93- 3.94 - 3.95).

'Tek kanatlı' ve 'çift kanatlı' örneklerin yer aldığı çalışma alanında, kanatlı pencerelerin özgün örneklerinin sayısı azdır. Yenimahalle, Yeni Selimiye Sokak'ta yer alan yapının çift kanatlı pencereleri alanda ender rastlanılan bir örnektir (Tablo 3.4).

Şekil 3.91: (Solda): Sarıyer Tarihi Köyiçi'nde 1/2 oranda giyotin pencere örneği, Ortaçşeme Caddesi No: 47 (Kaptanoğlu, 2013).

Şekil 3.92 (Ortada): Sarıyer Tarihi Köyiçi'nde 1/2 oranda demir parmaklıklı giyotin pencere örneği, Dursun Fakih Sokak No: 52 (Kaptanoğlu, 2013).

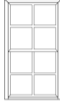

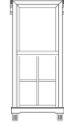

Şekil 3.93 (Sağda): Sarıyer Tarihi Köyiçi'nde 1/2 oranda demir parmaklıklı giyotin pencere örneği, Dursun Fakih Sokak No: 14 (Kaptanoğlu, 2013).

Şekil 3.94 (Solda): Sarıyer Tarihi Köyiçi'nde 1/2 oranda iki birimli giyotin pencere örneği, Atabey Sokak No: 17 (Kaptanoğlu, 2013).

Şekil 3.95 (Sağda): Yenimahalle'de 1/1 oranda giyotin pencere örneği Karakütük Sokak No: 1 (Kaptanoğlu, 2013).

PENCERE TİPOLOJİSİ

	1/ 1 Oranlı	1/ 2 Oranlı		
Kanatlı		 Yenimahalle Haydar Doğu Sokak No: 4	 Yenimahalle Yeni Selimiye Sokak No: -	
Giyotin	 Yenimahalle Mektep Sokak No: 1 Sarıyer Tarihi Köyiçi Atabey Sokak No: 13	 Sarıyer Tarihi Köyiçi Dursun Fakih Sokak No: 63 Sarıyer Tarihi Köyiçi Dursun Fakih Sokak No: 31 Sarıyer Tarihi Köyiçi Dursun Fakih Sokak No: 46	 Yenimahalle Karakütük Caddesi No: 2 Sarıyer Tarihi Köyiçi Dursun Fakih Sokak No: 38 Sarıyer Tarihi Köyiçi Dursun Fakih Sokak No: 46	 Yenimahalle Yeni Selimiye Sokak No: 15 Yenimahalle Karakütük Caddesi No: 83

0 50 100 200cm

Tablo 3.4: Pencere Tipolojisi (Kaptanoğlu, 2013).

Çalışma alanında yapılan analizlerde elde edilen veriler doğrultusunda, çevresel nitelikleri ile yeşil alanlara yakın olması ve yapıların bahçeli parsellere yerleşiminin çoğunlukta olması önemli görülen niteliklerdir. Ancak sahip olduğu bu özelliklere rağmen, deniz ile iç içe olan çalışma alanında, deniz kıyısına ulaşım sadece kıyıdaki belirli kamusal alanlardan yapılmaktadır. Geri kalan kıyı çizgisi, deniz kenarındaki yapı kullanıcılarına aittir.

Fiziksel özelliklerinden değişken arazi yapısı ile ortaya çıkan bakı noktaları, alan için önemli çevresel zenginliklerdendir. Çıkmaz sokakların ve merdivenli sokakların varlığı, Boğaziçi'nin karakteristik yol dokusuna örnek olmasına rağmen, günümüzde özgün yol kaplamalarına rastlanılmamıştır. Bununla birlikte, günümüzde yol kenarına park edilen araçlar nedeni ile ana yol güzergahlarında trafik sıkışıklığı yaşanmaktadır.

Genel olarak özel mülkiyetli parsel yapısının yanı sıra; belediye, kamu ve vakıf mülkiyetinde de parseller bulunmaktadır. Ayrıca geleneksel yapıların tarihi dönem özelliklerine bakıldığında, günümüze ulaşan en erken dönem yapısı 16. yüzyıl sonu ile 17. yüzyıl başında yapılan Sarıyer Hamamı'dır. Anıtsal yapılarda Ali Kethüda Camii 17. yüzyıl sonu ile 18. yüzyılın başı dönemine, Aziz Prodromus Kilisesi, 19. yüzyıla dayanmaktadır. Bununla birlikte, alanda anıtsal yapı özelliğindeki çeşmelerin 17. yüzyıl, 18. yüzyıl ve 19. yüzyıl örnekleri bulunur. Geleneksel konut dokusunda, 19. yüzyıl sonu ile 20. yüzyıl başı arasında yapılan örneklerden ise günümüze %18'lik oranda ulaşmıştır. Genel olarak %57 ile, büyük üstünlük sağlayan betonarme yapıların çoğunlukla yapıldığı dönem ise, 1970 yılı ve sonrasına dayanmaktadır.

Kat yükseklikleri ile geleneksel yapılarda 4 katı bulan örneklerin yanı sıra, betonarme yapılarda 5 kat ve üzeri örnekler vardır. Betonarme yapılardaki, 5 kat ve üzeri yapılar %9 ile çoğunlukta olmadığı halde, topoğrafyanın çok farklı ve değişen yapısından dolayı, silüette belirgindir. Yapıların kullanım durumunda, %78 ile büyük oranda kullanılıyor olması önemli bir veri olup, %8 ile kullanım dışı yapılar çoğunlukla onarım bekleyen veya yeni restore edilmiş yapılardan oluşur. Bununla birlikte işlev durumunda, %63 oranında çoğunlukla konut kullanımlı yapıları %19 oranında ticari amaçlı kullanımlar takip eder. Ayrıca çalışma alanında, sağlık yapıları, kamu ve dernek yapıları gibi farklı işlevlerde kullanımlarda bulunur.

Yapısal özellikleri ile incelendiğinde, çatı biçimlerinde %57 ile ilk sırada kırma çatılı yapıların olduğu, %37 ile beşik çatılı yapıların ikinci sırada olduğu tespit

edilmiştir. Bununla birlikte kubbeli-tonozlu çatı örneği, anıtsal yapılardan Sarıyer Hamamı'nda, Sarıyer Merkez Camii'nde ve Yenimahalle Camii'nde görülmektedir. Ayrıca, çatı kaplama malzemelerinde %57 ile marsilya kiremit çoğunlukla tercih edilmiştir.

Geleneksel yapıların özgün strüktürel sistemli örneklerinde, temel ve zemin katın yığma olduğu, üst katların ahşap karkas sistem ile devam ettiği karma taşıyıcı sistemli yapılar %8 ile diğer örneklere göre çoğunluktadır. Bununla birlikte, alanda %43 ile büyük üstünlüğü bulunan betonarme taşıyıcı sistemli yapılar her sokakta var olup, geleneksel doku bütünlüğünü bozmaktadır.

Alandaki betonarme yapıların çoğunluğundan sonra, geleneksel yapılarda özgün hali ile yapısal durumu %9 ile en fazla olan 'iyi' olarak nitelendirilen yapı grubudur. Bununla birlikte, betonarme taşıyıcı sistemli, cephede ahşap kaplama kullanılmış rökonstrüksiyon yapıların %12 ile restorasyon çalışmalarında yapılmış olması dikkat çekicidir. Bu yapıların yapım süreci, Boğaziçi'nin geleneksel dokusu için alınan koruma kararlarının ilk dönemlerine dayanmaktadır. Zaman geçtikçe bu yapılarda özellikle cephelerde, betonarme yapı ile ahşap kaplamanın ayrıştığı örnekler görülmektedir. Geleneksel yapılarda değişmişliği de belirten bu örneklerin yanında, alan genelinde 'hiç değişmemiş' yapının olmayışı, koruma çalışmalarındaki sorunları göstermektedir. 1983 yılı onaylı Doğal ve Tarihi Sit Sınırları'nın bugün yapılan analizlerde, nitelik kaybına uğradığının tespiti de bu durumun sonucu olarak gösterilebilir. Bununla birlikte alanda geleneksel yapılarda 'az değişmiş' yapılar %8 oranında, %6 oranında ise 'orta derecede değişmiş' yapı örnekleri yer alır.

Çalışma alanı tipolojik durum açısından ele alındığında yapı ve çevre ilişkilerinde, özgün parsel dokusunun korunduğu tespit edilmiştir. Geleneksel konutların, bahçeli ve bahçesiz parsellerdeki yerleşiminde, farklı örneklerin olması, tarihi çevreyi zenginleştiren unsurlardandır. Ayrıca cephe tipolojisinde, farklı çıkma tiplerinin olması ve 19. yüzyıl sonu cephelerinde görülen 'açık balkonlu', 'balkonlu' ve 'balkonlu-çıkmalı' örneklerin yer alması önemlidir. Bununla birlikte, yapı elemanlarından giriş kapılarında, özgün örneklerinin olması önemlidir. Özgün kapı örnekleri 19. yüzyılın sonlarında konutlardaki değişimi yansıtan özellikler barındırır. Mermer sütunlu girişlerin ardında kalan bezemeli kapılar, alan tipolojisindeki önemli zenginliklerdendir. Ayrıca pencerelerde de özgün elemanların günümüzdeki varlığı, tarihi dokunun devamlılığı için önemli bir değerdir.

BÖLÜM 4

ÇALIŞMA ALANININ SOSYAL NİTELİKLERİ

Çalışma alanında, sosyal yapıyı analiz edebilmek amacı ile, seçilen 20 tescilli yapıda, yapı kullanıcılarına anket uygulanmıştır (Şekil 4.1). Bu kapsamda seçilen yapıların 11 tanesi konut işlevli, 9 tanesi ticari işlevlidir. Konut kullanımlı yapılar için hazırlanan ankette; aile yapısı, konut- aile ilişkileri, yapı-çevre ilişkileri ve yenileme koruma ilişkileri başlıkları altında sorular yer alırken, ticari amaçlı kullanılan yapılarda; çalışan profili, yapı-çalışan ilişkileri, yapı-çevre ilişkileri ve yenileme koruma ilişkileri başlıkları altında sorular yöneltilmiştir.

4.1. Bölge Sakinlerinin Kişisel Bilgileri

Anket uygulanan yapılarda yaşayan veya kullanan kişi sayısı; 1 ile 3 arasında olan % 85; 4 ile 5 arasında olan %15'tir. Ankete katılanların sosyal güvence durumlarına bakıldığında, %45 oranında Bağ-kur ilk sırada gelmektedir. %25 ile SSK, %20 ile Emekli Sandığı ve %10 oranında sosyal güvencesi olmayanlar tespit edilmiştir.

4.2. Konut - Aile İlişkileri

Konut kullanımlı yapılara özgü hazırlanan ankette hane sakinlerinden, son 10 yıldır alanda ikamet edenlerin %45 oranında, 10 - 50 yıl arasında yaşayanların %19 oranında, 50 ve üzeri yıldır yaşayanların %36 oranında olduğu tespit edilmiştir. Mülkiyet durumuna bakıldığında, %82 ile mal sahibi ve %12 ile kiracı oldukları tespit edilmiştir. İkamet ettikleri yapılarda oturmadan önce, aynı mahallede oturanların oranı %20, başka mahallede oturanlar %30, farklı semtte oturanlar %20, başka şehirde %10 ve yurt dışında bulunanlar %20 olarak tespit edilmiştir.

Yapıları tercih etmelerinde, sağlıklı yaşam alanları sunması, geleneksel yapılara merak ve denize yakın olması (diğer) %45 oranında, merkezi olması ve akrabaya, dosta yakın olması ile %36, işe yakınlığı nedeniyle %10 ve kirasının ucuz olması nedeni ile %9 oranında seçilmelerinde etken olmuştur. Konutların büyüklükleri ile

ilgili, %72 oranda yeterli, %18 küçük ve %10 oranında büyük yapılar olduğu düşünülmektedir. Bununla birlikte anket yapılan tüm yapılar, yaz ve kış sürekli kullanım halindedir. Anket yapılan yapıların, %37'si zemin üzeri bir katlı %63'ü zemin üzeri iki katlı yapılardır. Bodrum katlı yapılar ise %27 oranındadır.

Binalarda yapılan tadilatlarda, 5 - 10 yıl içinde, %18 oranında özgün pencerelerin kaldırılarak PVC esaslı pencereler kullanılmaya başlanması, çatı tadilatı, döşeme yenilemesi ve özgün ahşap cephe kaplamalarının değişimi, 10 yıldan daha önce %36 oranında, cephede pencerelerin değişimi, çatı tadilatı, mutfak ve banyo yenilemesi olduğu öğrenilmiştir. Bununla birlikte anketlerde, %27 oranında konutların rökonstrüksiyon ile yeniden yapıldığı tespit edilmiştir. Alan genelinde bahçe içine konumlanan yapıların çokluğu anket sonuçlarına da yansımıştır. Bu bağlamda %63 ile otuma amaçlı, sebze yetiştirme, hayvan besleme ve depo amaçlı kullanımlar tespit edilmiştir. Geriye kalan %37 oranında ise, yapıların bahçeleri bulunmamaktadır.

4.3. Yapı-Çalışan İlişkileri

Tarihi yapılarda ticari amaçlı kullanımlar için hazırlanan ankette, kullanıcıların %33'ü 1 - 5 yıldır, %45'i 5 - 10 yıldır, %22'si 10 ve üzeri yıldır yapıda çalışmaya devam etmektedir. Mülkiyet durumunda kiracı oranı %88, mal sahibi oranı ise %12'dir. Geçmişten itibaren aynı yapıda çalışmaya devam edenler %22 oranında, aynı mahallede başka bir yapıda çalışanlar %56, farklı semtte çalışanlar %22 oranındadır. Yapıların tercih nedenleri %78 ile merkezi olması, %11 ile kullanım amacına uygunluğu ve %11 ile kirasının ucuz olması olmuştur. Kullanılan mekanın/ yapının büyüklüğü %78 oranında yeterli bulunurken, %22 oranda küçük olduğu belirtilmiştir. Yaz - kış kullanılan mekanlarda, kullanılan oda sayısı %78 ile 1 oda, %11 ile 2 oda ve %11 ile 5 oda ve üzeridir. Yapının tamamının kullanımı %66 ile dükkan sahibine aitken, %34 ile diğer kiracılarla paylaşılmaktadır. %78 ile arka bahçesi olmayanlar dışında, %22 ile depo amaçlı bahçe kullanımı vardır.

4.4. Yapı - Çevre İlişkileri

Anket kapsamında konutlarda oturanların %72'sinin oturduğu mahalleden memnun olduğu, %18 oranında ise, komşuluk ilişkisi, çevre kirliliği, gürültü ve düzensiz park edilen araçlar nedeni ile memnun olmadığı tespit edilmiştir. Bununla birlikte hane sahiplerinin, genelinde İstanbul'da oturan akrabaların yanında, %63 oranında aynı sokakta, %37 oranında aynı mahallede oturan akrabaları bulunmaktadır. Ayrıca yapı kullanıcıları, konutların merkezde ve merkeze yakın olması ile çarşıya, pazara, cami, durak v.b yerlere kolaylıkla ulaşabildiklerini belirtmişlerdir. %45 ile otobüs - dolmuş kullanımı ulaşımda en çok tercih edilen araç olmuş, %36 ile özel araç kullanımı ve %19 ile deniz ulaşımı tercih edilmiştir. Deniz ulaşımının yaygınlaştırılması ve seferlerin artırılması anket genelinde talep edilmiştir.

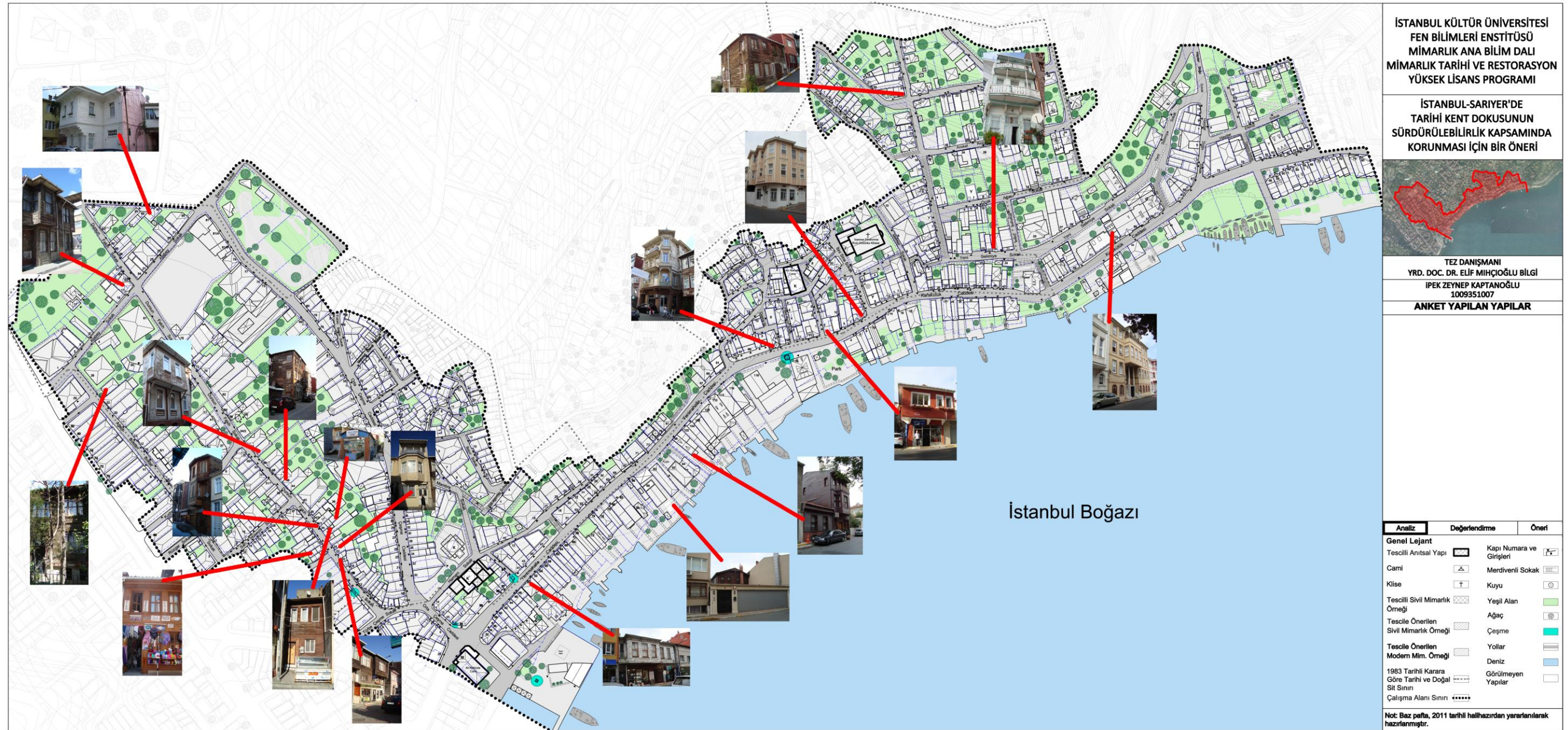
Ticari amaçlı kullanımlarda da genel olarak mahalle memnuniyeti tespit edilmiştir. İş yeri ile aynı mahallede oturan dükkan sahipleri %67, farklı mahallede oturan %23 ve farklı semtte oturanlar %10 olarak tespit edilmiştir. Ulaşımında %44 ile özel araç kullanımı, %44 ile otobüs ve dolmuş kullanımı, %12 ile deniz ulaşımı tercih edilmekte ve deniz ulaşımının yaygınlaştırılması istenmektedir.

4.5. Yenileme-Koruma İlişkileri

Anket genelinde, konut kullanıcılarının evlerinde yaşamaktan memnun oldukları belirlenmiş, bazı yapısal sorunlara karşı, kiracı olduğu için yorum yapamayanların ve rökonstrüksiyon yapılmış yapıları kullananların dışında, restore etmek ve onarımlarla kullanmak isteyenler %54 oranındadır. İhtiyaç duyulan onarımlar, mutfak/ banyo onarımı, sıva, boya yenilemesi, çatı onarımı ve bahçe tamiratıdır (diğer olarak belirtilen). Onarımı gerçekleştirmeyi engelleyen koşullar ise, yasal süreçlerin uzun olması, sağlık sorunları nedeniyle ilgilenememek, mal sahiplerinin aralarında anlaşmazlık yaşaması, ilgisizlik ve maddi yetersizliklerdir. Anket genelinde kullanıcılar devletin, geleneksel yapı onarımları için sağladığı faizsiz uzun vadeli kredileri değerlendirebileceklerini, basit onarım ve tadilat işleri için, teknik ekip desteği ve kolaylığı sağlanmasına olumlu yaklaştıkları gözlemlenmiştir. Ayrıca konut kullanıcıları geleneksel yapıların korunması gerektiğini, betonarme yapılar yerine, ahşap evlerde yaşamak istediklerini belirtmiş ve ileride taşınmak durumunda

kaldıklarında, yine yakın çevrede oturmak istediklerini söylemişlerdir.

Ticari amaçlı yapılan anketlerde de, dükkan sahiplerinin %89 ile yapı/ mekandan memnun oldukları ve %11 ile memnun olmadıkları belirlenmiş, kiracı olmalarının yapılması gereken onarımlar için engel oluşturduğunu belirtmişlerdir. Bununla birlikte, anket genelinde geleneksel yapıların korunması gerektiğini belirten işletme sahiplerinin, çalıştıkları yapılardan ayrılmaları gerektiğinde, yine aynı sokakta çalışmak isteyenlerin %56 oranında, aynı semtte %33 ve başka bir şehirde çalışmak isteyenlerin %11 oranında olduğu tespit edilmiştir.

Şekil 4.1: Anket Yapılan Yapılar (Kaptanoğlu, 2014).

BÖLÜM 5

ÇALIŞMA ALANININ SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK AÇISINDAN DEĞERLENDİRMESİ

Bu bölümde, Sarıyer Tarihi Köyiçialan ve Yenimahalle geleneksel yerleşimi için, hazırlanan çevresel ve mimari nitelikleri belirleyen analizler ve verilerin doğrultusunda, fiziksel değerlendirmeler, bölgede yaşayanlarla yapılan anketler sonucu sosyal yapıyı belirten sosyal değerlendirmeler oluşturulmuştur.

5.1. Sürdürülebilirlik Açısından Fiziksel Değerlendirme

Fiziksel değerlendirme çalışmasında, çalışma alanının güncel durumunun daha iyi anlaşılabilmesini sağlayan değerleri ve sorunları ile, alan hakkında ileriye yönelik çalışmalarda kullanılacak potansiyelleri ve tehditleri belirtilmiştir. Yapılan çalışmada sürdürülebilirliğin önemli başlıkları olan doğal çevre, fiziksel çevre, sosyal - kültürel, ekonomik etkenler ve ulaşım başlıkları ele alınıp, SWOT analizinde paftalandırılmıştır.

5.1.1. Değerler

-Alanın sahip olduğu değerler, doğal çevre kapsamında ele alındığında; çalışma alanının konumu itibarıyla deniz ve yeşil alanlara yakın olması, kamusal alanların yanı sıra, çoğunlukla bahçeli parsellerde konumlanan konut yapılarının varlığı önemli unsurlardır. Bununla birlikte, kaynak sularının günümüzde kullanılıyor olması, yerel tarımsal ürünlerin varlığı ve balıkçılığın devam etmesi önemli verilerdir.

- Fiziksel çevrede;

Anıtsal yapıların ve geleneksel konut dokusunun özgün işlevini devam ettirmesi ve alandaki yapıların %78 ile kullanılıyor olması önemlidir. Ayrıca, konut ve ticaret bakımından karma kullanımlı yapılar ile, kat yükseklikleri ile zemin+3 kata kadar

var olan geleneksel yapılar, alan için değerlidir. Ayrıca, deniz kıyısında ve eğimli arazilerde oluşan bakı zenginliği ile merdivenli ve çıkmaz sokaklar, bölgenin karakterini yansıtan birkaç özelliğdir.

- Sosyal ve kültürel açıdan;

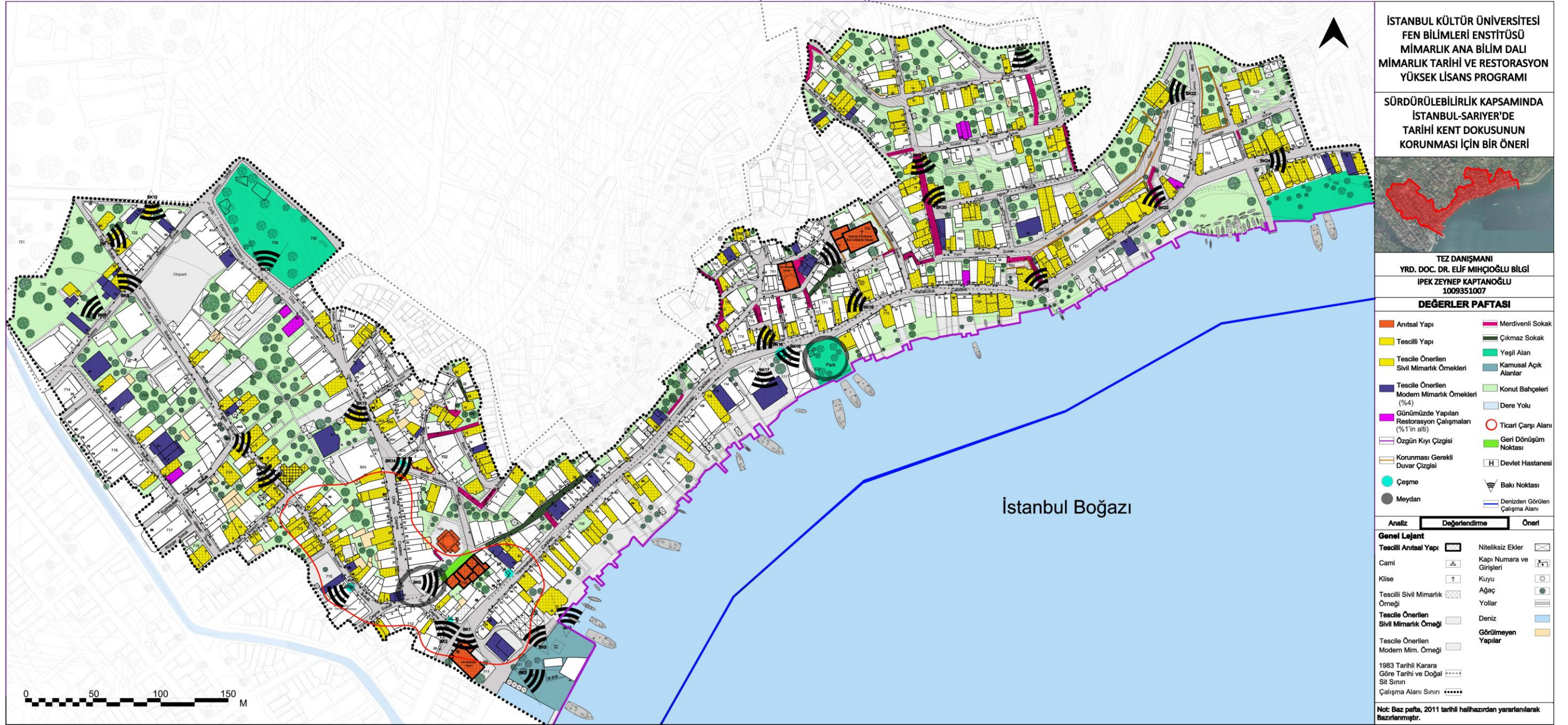
Genel nitelikleri ile İstanbul'un en popüler bölümü olan Boğaziçi'nde yer alması, geçmişten günümüze taşıdığı çok kültürlü kimliğe sahip olması ve geleneksel mahalle kültürünün devam ediyor olması önemli verilerdir. Bununla birlikte, tüm anıtsal ve geleneksel konut dokusu, alanı kültürel açıdan zenginleştiren önemli etkenler olup, taşıdığı tarihi, kültürel değerler ve doğal zenginlikler yaşayanların hayat kalitesini artırıcı etkenlerdir.

- Ekonomik etkenlerde;

Sarıyer Ortaçeşme Caddesi ve Yenimahalle Caddesi gibi ticaretin yoğun olduğu yerlerde, günümüzde varlığını devam ettiren yerel dükkanlar önemlidir. Bölgeye yakın konumdaki deniz ve doğa turizminin alan ekonomisini canlandırması, geçmişten gelen geleneksel lezzetlerin turizm kaynaklı olumlu etkileri, bazı örnekler olmaktadır.

- Ulaşımında;

Deniz ulaşımında şehir hatları vapurlarının ve deniz otobüsünün önemli rol alması, metronun Hacıosman durağı ile yaklaşan konumu, ayrıca kamusal açık alanlara ve hizmet birimlerine yürüme mesafesinde ulaşım sağlanması önemli verilerdir (Tablo 5.1) (Şekil 5.1).

Şekil 5.1: Değerler Paftası (Kaptanoğlu, 2014).

5.1.2. Sorunlar

- Doğal çevre kapsamında;

Ortaya çıkan sorunların başında koruma çalışmalarında halkın bilinçli olmayışı gelmektedir. Geçmişte Sarıyer vadisi içinde yapılan tarımsal faaliyetlerin günümüzde yok olması ve yapılaşma ile dolması bu bakımdan önemli bir sorundur. Ayrıca, Sarıyer deresinin kapatılarak üzerine yeni bir yol yapılması, bu duruma örnek gösterilmelidir. Bununla birlikte, balıkçı tekneleri ve yük gemilerinden denize bırakılan atıklar, günümüzde devam eden bir başka önemli çevresel sorundur.

- Fiziksel çevrede;

Farklı kullanımlarla birlikte, geleneksel konut yapılarının özgünlüklerini kaybetmeleri, yapılara getirilen ve bahçelere yapılan niteliksiz ekler, nitelikli yapılmayan rökonstrüksiyonların %12 ile alanda yer alması ve betonarme yapıların %43 ile geleneksel yapılara oranla fazla olması, sayılabilir. Ayrıca, geleneksel sokak dokusunda, elektrik ve telefon kablolarının yer üstünden taşınması, sokak tabelalarındaki yetersizlik önemli başlıklardır.

- Sosyal ve kültürel kapsamda;

Özgün kullanıcılardan çoğunun alandan ayrılmış olması önemli olup, %63 oranında yoğun konut kullanımına rağmen, sosyal donatı alanları eksiktir. Kültürel değerlerin yaşayanlar tarafından yeteri kadar fark edilmemiş olması ve kültür turizmi adına taşınan değerler için gerekli düzeyde çalışmaların yapılmaması önemli sorunlardır.

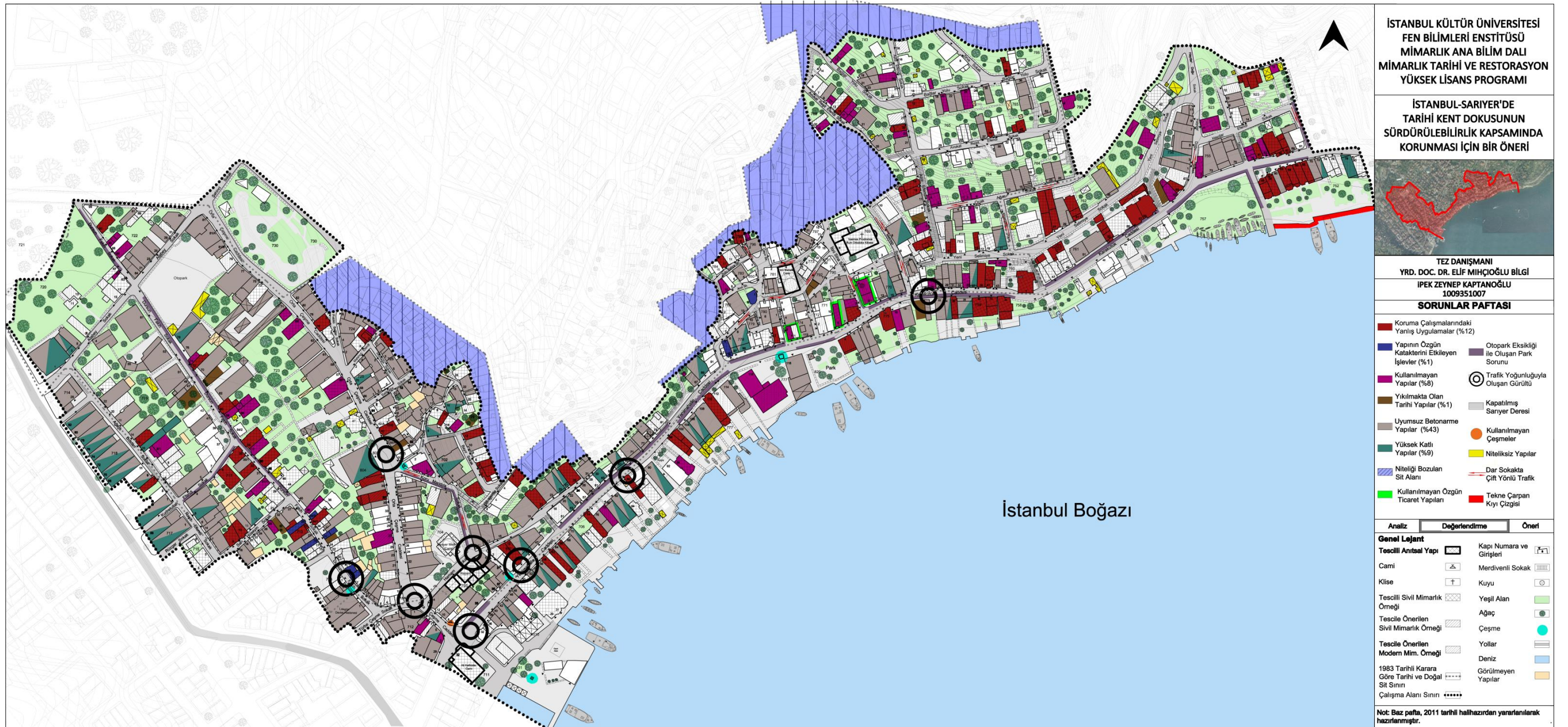
- Ekonomik açıdan;

Kültürel değerler için doğru yönetim planlamasının olmayışı bölge ekonomisini olumsuz etkilemektedir. Bölgede geçmişin bir simgesi olan balıkçılığın günümüzde çarşı içindeki satış birimleri için düzenli alanları yoktur. Çarşı içinde ticaretin yoğun olduğu sokaklarda gerek tarihi yapılarda, gerekse yeni yapılar için dükkan vitrinlerinde niteliksiz görüntü çoğunluktadır.

- Ulaşımında;

Trafiğin yoğun olduğu Yenimahalle Caddesi ve Ortaçeşme Caddesi gibi ana güzergahlarda oluşan gürültü kirliliği ve yol kenarlarındaki düzensiz araç parkı önemli sorunlardandır. Ayrıca toplu taşımada, sefer saatlerinin sınırlı olması nedeniyle deniz ulaşımının yeteri kadar kullanılmayışı önemli görülen sorunlardır (Tablo 5.1) (Şekil 5.2).

Şekil 5.2: Sorunlar Paftası (Kaptanoğlu, 2014).

5.1.3. Potansiyeller ve Tehditler

- Doğal çevrede;

Günümüzde devam eden doğal kaynakların kullanımında kontrolün sağlanması ve alternatif enerji kaynaklarının günlük hayatta ve ulaşımda kullanılması ile hayat standartları yüksek bir yaşam alanı oluşturulabilir. Ayrıca, atık yönetimi ile daha kaliteli bir çevre oluşturmak ve yeşil alanların geliştirilmesi önemlidir.

Bunun yanı sıra, kaynakların verimli kullanılmaması, atıkların denetlenmemesi ve tarım alanlarının imara açılması ile yerel ürünlerin yok olması, çevresel açıdan görülen önemli tehditlerdir. Ayrıca, 3. Boğaz Köprüsü'nün yapılması ile, çalışma alanının da içinde olduğu kentin kuzeyinde yer alan tüm yerleşimlerde, kentsel peyzajın bozulması, doğal alanlara yönelik tahribatın hızlanması ve nüfus artışı, alanda oluşabilecek önemli tehditler arasındadır.

- Fiziksel çevre;

Sivil mimarlık örneklerinin restore edilerek yeniden işlevlendirilmesi ve yapılacak restorasyon çalışmalarının geçmiş örneklere göre daha nitelikli olması önemli görülen fırsatlar arasındadır. Tarihi dokuya önemli değer katan karma kullanım alanları için düzenlemelere gidilmesi, yeni yapılaşmalarda tarihi doku ile uyumlu tasarımlar ve malzeme seçimi ile sürdürülebilir bir yaklaşım izlenmesi önemli bir potansiyeldir.

Tehditler arasında; koruma çalışmaları kapsamında, geleneksel yapıların özgünlüğüne zarar veren niteliksiz çalışmaların devam etmesi, günümüze az sayıda ulaşan özgün ticaret yapılarının bakımsızlıktan giderek yok olması, özellikle çarşı bölgesinde özgün konut yapılarında ticari işlevli kullanımının artması sayılmaktadır. Ayrıca ahşap yapıların yoğun olduğu sokaklarda çıkabilecek yangın riski ile niteliksiz yeni yapıların artması ve Boğaz'dan geçen yük ve yolcu gemilerinin kıyıdaki yapılara çarpma riski de olabilecek tehlikeler arasındadır.

- Sosyal ve kültürel açıdan;

Çalışma alanının taşıdığı fırsatlarda, Boğaziçi'nin sahip olduğu kültürel, doğal ve tarihsel değerlerin varlığı ilk sıradadır. Alandaki çeşmeler için onarım ve bakım çalışmaları ile kullanımının artırılması, 16. yüzyıl ile başlayan ve 20. yüzyılın ilk

çeyreğine kadar devam eden anıtsal yapılar ile geleneksel konut dokusu için niteliklerini arttıracak çalışmaların yapılması önemlidir. Ayrıca, yapılan koruma çalışmalarında halkın katılımı ile uzun vadede kazanç sağlamak önemli görülen potansiyeller arasındadır.

Tehditler arasında; döneminin özelliklerini taşıyan özgün yapılar giderek niteliklerini kaybetmekte ve bakımsız yapılar çökme ihtimalleri ile can güvenliği açısından tehlike oluşturmaktadır. Ayrıca özel mülkiyetli yapıların hızla el değiştirmeleri ve bu nedenle yerel kültürün kaybolması, kültür turizmine yönelik çalışmaların eksik olması ve halkın koruma konusunda bilincinin zayıflığı olarak sıralanabilir.

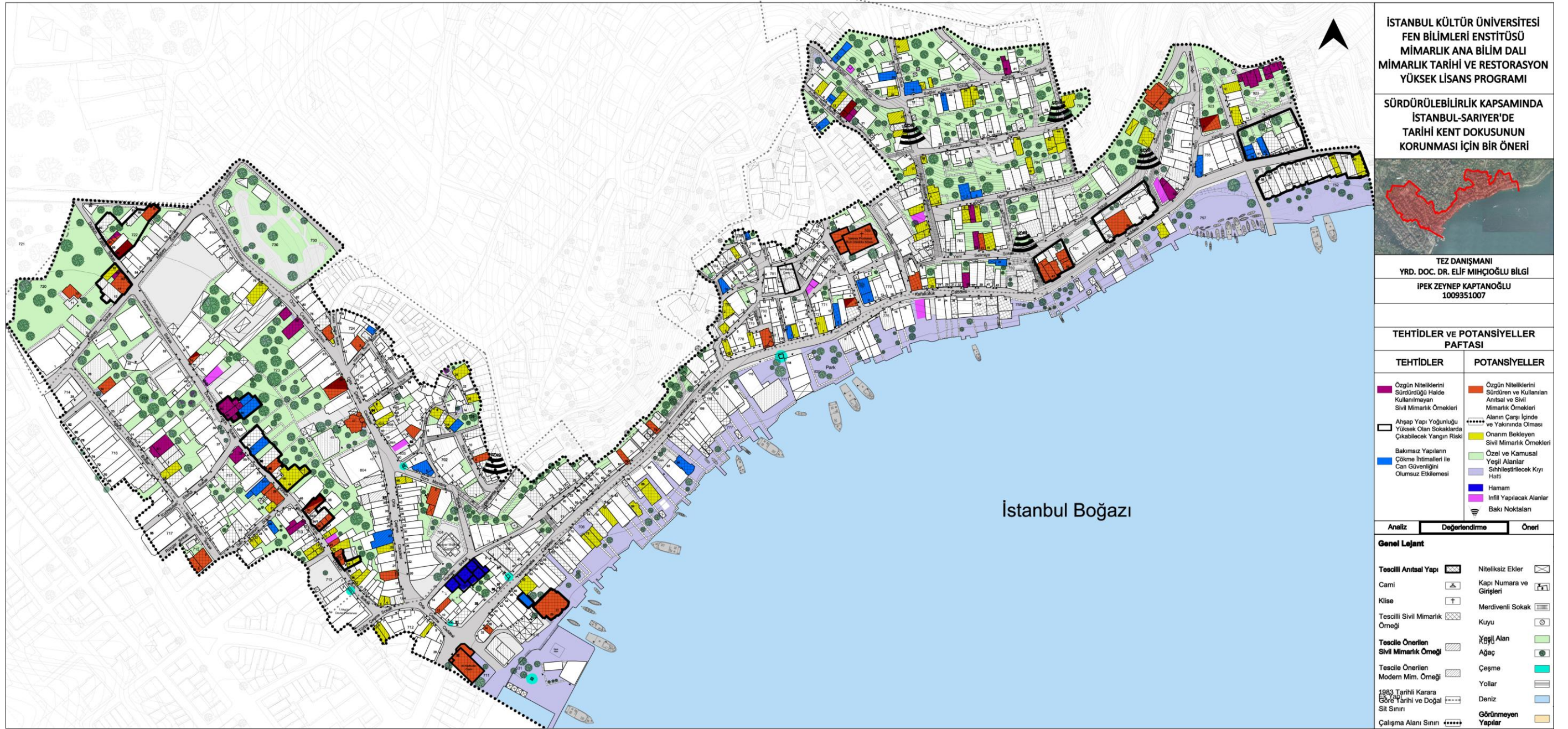
- Ekonomik etkenlerde;

Ortaya çıkan fırsatların başında; kültürel mirasın sosyo - ekonomik canlandırma politikalarında üstlendiği rolün bilinci ile hareket edilmesi gelmektedir. Çarşı işlevindeki sokaklarda tarihi kent dokusu öne çıkarılarak yeniden düzenleme yapılmalı ve bu sayede ekonomik canlılığın devam etmesi sağlanabilir. Tarihten itibaren balıkçılık kültürü olan alanda yönetim planı oluşturulması ve çarşı içinde satış yapılacak alanın düzenlenmesi, tescilli eski eser yapılarda yapılacak onarım çalışmaları için hibe ve geri ödemesi uzun, faizsiz kredilerin kullanılabilir olması önemlidir.

Yerel dükkanlar ve yerel ekonomi için yönetim planı oluşturulmadığı takdirde bölgedeki ticaret ağının yok olması, İstanbul'un kuzey bölgelerinde tarım alanlarının imara açılması ile azalan tarımsal faaliyetler ve bunun yerel ekonomiye olumsuz etkisi tehditler arasındadır.

- Ulaşımında;

Toplu taşımacılığın arttırılması ve bu anlamda çevre dostu yeni teknoloji otobüslerin kullanımının yanında, deniz ulaşımının geliştirilebilir olması önemli potansiyeller arasındadır. Bununla birlikte, çalışma alanı içinde yürüyüş ve bisiklet kullanımını teşvik edici projeler hazırlanabilir. Ayrıca ulaşımında tehdit olarak görülenlerin başında, 3. Köprü'nün faaliyete geçmesi ile alanda oluşacak yeni nüfus yoğunluğunun trafiğe etkisi ve artan araç parkı sorunları gelmektedir (Tablo 5.1) (Şekil 5.3).

Şekil 5.3: Potansiyeller ve Tehditler Paftası (Kaptanoğlu, 2014).

5.2. Sosyal Değerlendirme

Çalışma alanında, yapı kullanıcıları ile gerçekleştirilen anket çalışmalarından elde edilen sonuçlar değerlendirilmeye alındığında, genel olarak yapı kullanıcılarının alandan ve geleneksel yapılardan memnun oldukları ortaya çıkmaktadır. 50 yıl ve üzeri süredir bir yapıda yaşayanların %36 oranında olması, bu durumun önemli örneklerindedir. Ayrıca %82 ile oturanların mal sahibi olması da alanda yaşamaktan duyulan memnuniyeti belirten önemli bir durumdur. Yaşayanların yapıları tercih edişinde, sağlıklı yaşam alanları sunması, geleneksel yapılara merak duyulması ve merkezi olması önemli etkenler olmuştur. Bununla birlikte, akraba - dostların aynı çevrede yer alması ve işe yakınlık önemli nedenler arasındadır.

Tamamı yaz ve kış aylarında devamlı kullanım halinde olan bu yapılar, tarihi dokunun sürekli kullanıldığını gösteren önemli göstergelerdendir. Bununla birlikte bakım ve onarım gerektiren yapılarda, tamirat ve onarım çalışmaları 5 ile 10 yıl arasında yapılanlar %18 oranında, 10 yıldan daha önce yapılanlar %36 oranındadır. Onarımlar en çok, ahşap pencerelerin pvc esaslı pencerelerle değişimi, döşeme yenilemesi, özgün cephe kaplamasının onarımı ve ıslak hacimlerin yenilenmesi amacıyla olmuştur.

Geleneksel yapılarda ticari amaçlı kullanımın olduğu dükkanlarda, %88 ile genel olarak kiracı olan işletme sahiplerinin bu alanı seçmelerinde en önemli etken, çarşıda veya çarşıya yakın bir yapıda yer almalarıdır. Çalışma alanındaki işletme sahiplerinden, geçmişte aynı mahallede farklı bir yapıda çalışma oranı ise %56 dır. Bununla birlikte, farklı semtlerde çalışanlar ise, %22 oran ile az sayıda kalır.

İş yeri sahiplerinin uzun süredir bu bölgede çalışmalarındaki en önemli nedenlerden biri, %67 ile aynı mahallede ikamet ediyor olmalarıdır. Bu durum yerel ticaretin devamlılığı açısından önemli olduğu gibi, uzun yıllardır aynı yapıda devam eden ticari işletmelerin oluşturduğu sosyal ilişkiler bakımından da önemlidir.

Tarihi çevrede, geleneksel dükkanlardan günümüzde kalabilen nadir örneklerden olması da önemli bir veridir. Ancak geleneksel konut dokusunun ticari amaçlı dükkanlara dönüştürülmesi giderek artan olumsuz bir yapılaşma örneğidir.

Yapı kullanıcılarının tarihi çevre ile olan ilişkilerine bakıldığında, %72 oranında büyük çoğunluk mahalleden memnuniyet duymaktadır. Memnuniyet nedenleri arasında, merkezde veya merkeze yakın oturmak, akraba ve dostlara yakın mesafede

olmak ilk sıralardadır. Olumsuz görülen durumların başında ise; giderek bozulan komşuluk ilişkileri, çevre kirliliği, gürültü ve düzensiz park eden araçların varlığı gelmektedir.

Bununla birlikte ulaşım konusunda, kullanıcıların genelinde toplu taşıma araçlarını tercih etmeleri önemli bir veri olarak görülmektedir. Bu bağlamda, %45 ile otobüs - dolmuş en fazla kullanılan ulaşım aracı olmuştur. Ardından %36 ile özel araç kullanımı gelmektedir. Ancak anket sırasında kullanıcılarla yapılan görüşmelerde, deniz ulaşımında sefer sayılarının arttırılması ile, deniz ulaşımının daha fazla kullanılabilceği belirtilmektedir. Çıkan bu sonuçlardan alanda yaşayanların toplu taşımacılığa olumlu baktıkları ve geliştirilmesi ile, daha fazla kullanabilecekleri ortaya çıkmaktadır.

Anket yapılan ailelerin, yaşadıkları çevreden ve tarihi dokudan memnuniyetlerinin yanında, oturdukları yapılarla ilgili benzer görüşleri de tespit edilmiştir. Yaşadıkları yapıları terk etmek yerine onarım ile kullanmak istediklerini belirtenler %54 oranındadır. Bu bakımdan gerek basit onarım işleri için, gerekse restorasyon çalışmaları için sağlanacak teşviklere olumlu bakılmaktadır. Ancak yapı kullanıcılarının kiracı oluşu, yapı sahiplerinin anlaşmazlık yaşaması ve maddi sıkıntılar, başlıca onarım yapmayı engelleyen koşullar olarak tespit edilmiştir.

DOĞAL ÇEVRE	GÜÇLÜ YÖNLER (DEĞERLER)	ZAYIF YÖNLER (SORUNLAR)	FIRSATLAR (POTANSİYELLER)	TEHDİTLER
Doğal Yapı	<p>-Alandaki tarihi ve doğal değerlerin zenginliği,</p> <p>-Sarıyer'de Saray Arksı Sokak ile başlayıp, Yenimahalle Pazarbaşı'nda biten özgün kıyı çizgisinin korunuyor olması.</p> <p>-Deniz kıyısında ve eğimli araziye uygun olarak yükselen yerlerde oluşan bakı zenginliği,</p> <p>-Çalışma alanı sınırında yer alan koru ve ormanlık alanın oluşturduğu doğal etki,</p> <p>-İstanbul'un önemli temiz hava kaynaklarından Belgrad Ormanı'na yakın konumda yer alması,</p> <p>-Kamusal açık yeşil alanların varlığının yanında, konutların çoğunlukla bahçeli parsellere konumu,</p> <p>-Yaz aylarında poyrazın etkisi ile serin rüzgarların esmesi ve doğal klima ortamı oluşturması,</p> <p>-Çalışma alanının Mesarburnu Caddesi'nden başlayan sahil yoluna yakınlığı.</p> <p>-Evsel atıkların geri dönüşümünün sağlanması için başlatılan çalışmalar.</p>	<p>-Çevre koruma çalışmalarında halkın yeterli bilince sahip olmaması,</p> <p>-Balıkçı teknelerinin kıyıda gelişigüzel yerleşmesi,</p> <p>-2008 yılında, Boğaz'dan geçen bir tankerin Pazarbaşı kıyı şeridinde çarpması ve kıyı şeridindeki yapıların hasar görmesi,</p> <p>-Alanda yapılan yeni yapılaşmalarda çevre koruma bilincinin zayıf olması, sürdürülebilir ürünlerin kullanımında yeterli bilinç oluşmaması.</p>	<p>-Sihhileştirilecek kıyı ve yeşil alanların varlığı,</p> <p>-Özel mülkiyetli bahçeler dahil, yeşil alanların geliştirilebilir nitelikte olması,</p> <p>-Ulaşımında yapılacak yeniliklerle, hava kalitesinin artırılması,</p> <p>-Binalarda enerji kullanımının yönlendirilmesi ve enerji kullanımını azaltmak amacı ile verilebilecek rehberlik hizmetleri,</p> <p>-Çoğu batı ülkesinde olduğu gibi, ısı yalıtım ve enerji tasarrufu ile ilgili halkın teşvik edilmesinde, vergi iadeleri ve uzun vadeli faizsiz krediler gibi olanakların sağlanması.</p>	<p>-Gelecekte kıyı hattının doldurulma riski,</p> <p>-3. Köprü'nün faaliyete geçmesi ile bölgede artabilecek nüfus ve yeni yerleşim ihtiyacı, içme suyu havzalarının kirlenmesi, hava kirliliğinin ve doğal afetlerin artışı.</p> <p>-Oluşabilecek yeni bir gemi kazası ile kıyıda yerleşim alanlarının zarar görmesi.</p>
Su Kaynakları	<p>-Sarıyer tepelerinden gelen kaynak içme sularının günümüzde kullanımına devam edilmesi,</p> <p>-Katı atık ve suların denize dökülmesini engellenmek amacıyla İSKİ'nin Baltalimanı'nda oluşturduğu atık toplama birimlerinin varlığı,</p> <p>-Deniz suyunun, İstanbul'un diğer bölgelerine oranla temiz olması,</p> <p>-Çalışma alanı açıklarında yapılan balıkçılık.</p>	<p>-Günümüzde kullanım dışı olan 3 çeşmenin varlığı,</p> <p>-Sarıyer Deresi'nin üzerinin kapatılmasından sonra, 2004 yılında yapılan ıslah çalışmaları ile, derenin doğal akışının giderek bozulması,</p> <p>-Boğaz'dan geçen yük gemilerinin bıraktığı atıkların, deniz canlılarına zarar vermesi ve Boğaz'da yaşayan balık türlerinin giderek azalması.</p> <p>-Kıyı şeridinde bekleyen balıkçı teknelerinden sızan atık yağların deniz suyuna akması.</p>	<p>-Kaynak sularının kontrollü tüketilmesini sağlamak,</p> <p>-Sarıyer Deresi'nin, yeniden görünür hale gelmesini sağlamak ve bu sayede doğal bir veriyi günümüzde yaşatmak</p> <p>-Kıyı şeridinde bekleyen balıkçı teknelerinden sızan atık yağların düzenli toplanması.</p>	<p>-Kaynak sularının aşırı kullanımı ile giderek yok olması.</p> <p>-Boğazdan geçen yük gemilerinde atık kontrolü yapılmadığında ve balıkçı teknelerinde denetim yapılmadığında deniz suyunun giderek kirlenmesi.</p>
Tarım Çalışmaları	<p>-Çalışma alanına yakın konumda yer alan ve tarımsal faaliyet yapılan Gümüşdere Köyü'nden gelen yerel ürünler.</p>	<p>-Geçmişte Sarıyer'de, vadide yer alan tarım alanlarının yapılaşmaya açılmış olması ve bu nedenle tarımsal faaliyetlerin yok olması.</p>	<p>-Gümüşdere Köyü'nde yapılan tarımsal faaliyetlerin desteklenmesi ve tarım çalışmalarının azalmasının engellenmesi.</p>	<p>-Çalışma alanına yakın köylerde tarım alanlarının imara açılması ile, tarımsal faaliyetlerin giderek yok olması.</p>

FİZİKSEL ÇEVRE	GÜÇLÜ YÖNLER (DEĞERLER)	ZAYIF YÖNLER (SORUNLAR)	FIRSATLAR (POTANSİYELLER)	TEHDİTLER
İşlevsel Durum	<p>-Anıtsal yapılar olan cami, kilise, hamam ve suyu akan çeşmelerle birlikte, pek çok geleneksel konutun özgün işlevini devam ettirmesi,</p> <p>-Alan genelinde yapıların %63'lük oranda "konut" ağırlıklı kullanımı,</p> <p>-Geleneksel ticari yapıların varlığı.</p>	<p>-Geleneksel konutlarda değişen kullanımlarla, özgün karakterin bozulması,</p> <p>-Günümüzde örnekleri sınırlı sayıda kalan ve giderek bozulan geleneksel ticaret yapılar.</p>	<p>-Anıtsal yapılar; Ali Kethüda Camii ve Aziz Prodromus Kilisesinin onarım çalışmaları yapılarak, özgün işlevine devam etmesi,</p> <p>-Sivil mimarlık örneklerinin restore edilerek yeniden işlevlendirilmesi,</p> <p>-Sarıyer Hamam'ının restorasyon çalışmaları yapılarak, işlevine devam etmesi,</p> <p>-Günümüzde Ortaçeşme Caddesi'nde, Türbe Çeşme Sokak'ta Yenimahalle Caddesi'nde ve Karakütük Caddesi'nde yer alan, özgün ticaret yapılarının restorasyon çalışmaları ile nitelikli hale dönüştürülmesi.</p>	Alanda özgün konut yapılarının ticari kullanımlarla işlev değiştirmesi.
Kullanım Durumu	<p>-Alan genelinde yapıların "kullanım durumunun" %78 ile yüksek oranda olması.</p> <p>-Sarıyer tarihi köyünde özellikle çarşı bölgesinde, "karma kullanımlı" yapıların alana zenginlik katması.</p>	<p>-Sarıyer Tarihi Köyü'nde daha fazla görülen, ticari işlev ile kullanılan konut yapılarının özgünlüklerinin giderek bozulması,</p> <p>-Geleneksel sokak dokusunda elektrik tesisatları ve telefon kablolarının yer üstünden gitmesi. Ayrıca, çöp arabalarının gelişigüzel konumu.</p>	-Suyu akmayan 3 çeşmenin restorasyon çalışmalarının yapılması ile kullanımına devam edilmesi.	<p>-Özellikle Sarıyer Tarihi Köyü'nde, ticari işlevli kullanımın, geleneksel konut yoğunluğu olan sokaklarda artışı,</p> <p>-Kaçak yapılaşmanın artışı,</p> <p>-Sarıyer'de Dursun Fakih Sokak ve Yenimahalle'de Haydar Doğ Sokak, Yeni Selimiye Caddesi gibi ahşap yapı yoğunluğunun olduğu sokaklarda çıkabilecek yangın riski.</p>
Kat Yükseklikleri	<p>-Tarihi konut dokusunun yer aldığı %29 ile zemin+2, %26 ile zemin+1 ve %17 ile zemin+3 katlı yapıların alanda en çok yer alan yapılar grubunda bulunması.</p> <p>-Alanda "cihannümalı" yapılardan 6 adet bulunması.</p>	-Kat yükseklikleri %8 ile zemin+4, %1 ile zemin +5 ve üzeri yapıların, az sayıda olmalarına rağmen, alanın topografik değişimi nedeniyle silüet bozulmasında büyük rol alması.	-Koruma Amaçlılar Planı kararlarında belirtilen 9.50m yüksekliğin mevcut yapılar üzerinde uygulanarak alanda mevcut dokunun nitelikli hale gelmesini sağlamak.	-Yeni yapılarda kat yükseklikleri ile uyumsuz yapıların artışı.
Strüktürel Durum	-Geleneksel yapılarda özgün strüktürel durum ve malzemeli yapılardan; yığma, karkas ve karma sistemli yapılarının varlığı.	<p>-Alanda %43 oranında büyük çoğunlukla yer alan "betonarme yapıların" varlığı,</p> <p>-Özgün strüktür ve malzemesini kaybetmiş, rökonstrüksiyon çalışmalarında %12 ile "betonarme sistem üzerine ahşap kaplama" yapılan yapıların varlığı.</p>	-Özgün taşıyıcı sistemli geleneksel yapıların bakım ve onarımları ile devamlılığının sağlanması.	-Bakımsız yapıların çökme ihtimalleri ile can güvenliği açısından tehlike oluşturması.

<p>Yapısal Durum</p>	<p>-Geleneksel dokuda, yapısal durumu ile %9 oranında "iyi" yapıların, %6 ile "orta" yapıların alanda yer alması.</p>	<p>-Yapısal durumu ile "kötü" yapıların %2, "harap" durumda yapıların %1 ve "yıkık" durumda yapıların %1 ile alandaki varlığı.</p>	<p>-Yapısal durumu iyileştirilebilir olan yapıların varlığı.</p>	<p>-Geleneksel dükkanların, bakımsızlıktan özgün karakterini giderek kaybetmesi.</p>
<p>Değişmişlik Durumu</p>	<p>-Geleneksel dokuda, %8 ile "az değişmiş" ve %6 ile "orta değişmiş" yapıların yer alması, -Günümüzde yapılan restorasyon çalışmalarının geçmişteki örneklere göre daha nitelikli olması.</p>	<p>-Geleneksel yapılar dışında alandaki "yeni yapıların" %67 ile üstünlüğü, -Özellikle 1980'li yıllarda, tarihi yapıların yıkılması ve yerine yapılan çok katlı niteliksiz yapıların varlığı, -Geleneksel yapı niteliğinin azalması ile tarihi ve doğal sit sınırının giderek daralması. -Gerek çalışma sınırı içinde, gerekse sınır dışında olup silueti etkileyen niteliksiz ekler ve kaçak yapılaşmanın varlığı.</p>	<p>- "Az değişmiş" ve "orta değişmiş" tarihi yapılarıdaki müdahalelerin geri döndürülebilir olması.</p>	<p>-Koruma çalışmaları yapılmadığı takdirde, geleneksel yapılarda bozulmaların artışı.</p>
<p>Tipolojik Durum</p>	<p>-Çalışma alanının mevcut parsel sınırları bozulmamış özellikte olması, -Tarihi konut dokusunu oluşturan yapıların %18 'lik oran ile alandaki varlığı, -Yapı cephelerinde, 7 farklı özellikte "çıkma" tipinin yanında, tipolojide "balkonlu" ve "balkonlu çıkmalı" özgün örneklerin yer alması. -Özgün kapı ve pencere örneklerinin alanda yer alması, -Geleneksel yapılarda giyotin pencerelerden farklı örneklerin bulunması.</p>	<p>-Yapıldığı dönem ile "1970 ve sonrasında yapılan" yapıların, %57'lik oran ile çalışma alanındaki üstünlüğü, -Konutlarda, özgün çatı kaplama malzemesi, "alaturka kiremitin" % 4 ile düşük oranda yer alması, -Geçmişte rökonstrüksiyon yapılan binalarda, özgününde bodrum ve çatı arası kullanımı olmadığı halde, yeni işlev sırasında eklenmesi ve geleneksel yapı planlarının bozulması.</p>	<p>-Yeni restorasyon çalışmaları kapsamında daha nitelikli çalışmaların yapılması, özgün strüktür ve malzeme tipolojisinden yararlanılması.</p>	<p>- Geleneksel yapılarda yapılan bakım çalışmalarında, özgün yapı malzemelerinin "nitelikli" onarım görmeyişi ve bu nedenle tipolojik özelliklerin giderek yok olması.</p>

SOSYAL ve KÜLTÜREL ETKENLER	GÜÇLÜ YÖNLER (DEĞERLER)	ZAYIF YÖNLER (SORUNLAR)	FIRSATLAR (POTANSİYELLER)	TEHDİTLER
<p>Kültürel Değerler</p>	<p>-Mevcut mevzuatlar ve Boğaziçi Kanunu'nun varlığı ile, çalışma alanında korunabilmiş yapıların olması,</p> <p>-Çalışma alanındaki yapıların %86'lık oranda özel mülkiyetli olmasının yanında, kamu, vakıf ve dernek gibi çeşitlilik göstermesi,</p> <p>-Çalışma alanının, günümüzde kalan en erken dönem yapısı, 16. yüzyıl sonu ile 17. yüzyıl başına tarihlenen Sarıyer Hamamı'nın günümüzde özgün işlevi ile kullanılıyor olması,</p> <p>-Anıtsal yapılardan 17. yüzyıl sonu ile 18. yüzyıl başı dönemine ait olan Ali Kethüda Camisi ile, 19. yüzyıla ait Aziz Prodromus Kilisesi'nin varlığı,</p> <p>-Alanda, Erken Cumhuriyet Dönemi mimarisinden sayılı örneklerin yer alması.</p>	<p>-Alanın yoğun kültürel değerlerinin yeteri kadar fark edilmemiş olması,</p> <p>-Aziz Prodromus Kilisesi'nin günümüzde cemaati kalmadığı için kullanılmıyor olması,</p> <p>-Sarıyer Hamamı'nın Hamam Sokak cephesinin, niteliksiz boyanması ve yapı önüne yerleştirilen çöp konteynırları,</p> <p>-Bölgenin önemli simgelerinden Dalyan balıkçılığının yapılmaması ve günümüzde Yenimahalle Pazarbaşı'ndaki Dalyan'ın kurulmaması.</p>	<p>-Kültür turizmi potansiyelinin yüksek olması,</p> <p>-Günümüzde alanda yer alan, 16. yüzyıl sonu ile başlayan, 20. yüzyılın ilk çeyreğine kadar devam eden tarihi dokunun, vurgusunu arttıracak çalışmalarda bulunmak,</p> <p>-Su ögesinin önemli yer edindiği bölgede, suyu akmayan ve sağlıklılaştırma gerektiren 3 çeşmenin, onarım yapılarak yeniden kullanıma kazandırılması,</p> <p>-Bakı noktalarının alanda büyük değer taşıması.</p>	<p>-Özel mülkiyetlerin hızla el değiştirebilmeleri ve böylece bölgedeki yerel kültürün kaybolması,</p> <p>-Alanda yer alan ve yapıldığı dönemin özgün örneklerinden olan geleneksel yapıların niteliklerini kaybetmesi.</p>
<p>Sosyal İlişkiler</p>	<p>-Konumu ile buluşma alanı ve küçük bir meydan özelliğinde olan Sarıyer Camii parkı ve Yenimahalle parkı,</p> <p>-Yerel dükkanların varlığı ile geçmişten itibaren kurulan sosyal ağın devam etmesi ve insan ilişkilerindeki olumlu katkıları,</p> <p>-Yerel halkın çoğunlukta olduğu çarşı bölgesinde, güvenlik sorunlarının düşük olması,</p> <p>-Sağlık, eğitim ve kültür yapılarının alan içinde yer alması.</p>	<p>-Alanda, yoğun konut kullanımına karşın sosyal donatı alanlarının yetersizliği,</p> <p>-Kültürel turizm aktiviteleri için hazırlanmış belirli program ve altyapı hazırlığının olmayışı,</p> <p>-Özgün kullanıcılardan çoğunun çeşitli nedenlerle bölgeden ayrılması ve sonrasında değişen kullanıcı profili,</p> <p>-Halkın koruma konusundaki bilincinin zayıf olması,</p> <p>-Çalışma alanı yakınında birçok lise ve ortaokul olmasına rağmen, kütüphane ve etüt merkezinin sınırlı olması.</p>	<p>-Sıhıhleştirilecek kamusal açık alanların sosyo-kültürel açıdan oluşturduğu potansiyel,</p> <p>-Sosyal donatı alanlarının geliştirilebilir olması,</p> <p>-Kentsel korumanın yönetimi ve kentlerin yaşanabilirliğinin artırılması sürecinde, halkın katılımının büyük rolü.</p>	<p>-Kent'in kuzeyine yönelen gelişimin artması ile, alanda artacak nüfus yoğunluğu ile sağlık, eğitim, ulaşım gibi hizmetlerin sunulmasında yetersiz kalınması.</p>

EKONOMİK ETKENLER	GÜÇLÜ YÖNLER (DEĞERLER)	ZAYIF YÖNLER (SORUNLAR)	FIRSATLAR (POTANSİYELLER)	TEHDİTLER
	<p>-Yenimahalle Caddesi ve Ortaçeşme Caddesi'nin geçmişten itibaren çarşı bölgesi olması ve yerel ekonominin bu bölgede süreklilik göstermesi,</p> <p>-Konut kullanımının %63 ile yüksek olduğu alanda, ekonomik canlılığın sürmesi,</p> <p>-Muhallebi ve börek gibi, bölgenin geleneksel lezzetlerinin turizme ve buna bağlı ekonomiye olumlu etkisi,</p> <p>-Bölgeye yakın konumdaki doğa ve deniz turizminin ekonomiye sezonluk artış getirmesi,</p> <p>-Sarıyer'in Gümüşdere Köyü'nden gelen tarımsal ürünlerin haftalık pazarlarda satışı.</p>	<p>-Ticaretin yoğunluklu olduğu sokaklar, özellikle Yenimahalle Caddesi, Ortaçeşme Caddesi, Türbe Çeşme Sokak ve Dursun Fakih Sokağın bir bölümünde yer alan düzensiz vitrin görünümleri ile tarihi çevrede yer alan niteliksiz dükkanlar,</p> <p>-Bir araç olarak kültür turizmine yönelik çalışmaların eksik olması,</p> <p>-Kamusal açık alanlarda, niteliksiz ekler ve yapılaşmaların yer alması,</p> <p>-Balıkçılık ile tanınan alanda, günümüzde balık satışının yapılabileceği nitelikli bir çarşısının olmayışı, seyyar araçlarda ve sahilde Taşiskele Parkı'nda düzensiz birimlerde satış yapılması.</p>	<p>-Alandaki günlük ticaret bölgesinin, tarihi kent dokusu bilinci ile, yeniden düzenlenmesi, örneğin ticari dükkanların cephe yenilemelerinin yapılması,</p> <p>-Kültürel mirasın, sosyo- ekonomik yeniden canlandırma politikalarında üstlendiği rolün bilincinde yönetim planlaması oluşturmak,</p> <p>-Balıkçılık için hazırlanacak yönetim planları ile, bu kültürün yeniden canlanması ve yerel ekonomiye oluşturacağı katkı,</p> <p>-Tescilli yapıların basit onarım ve kapsamlı müdahale çalışmalarında, hibe ve geri ödemesi uzun vadeli faizsiz kredilerin kullanılabilir olması.</p>	<p>-Alandaki ticari yapılanma için iyi bir yönetim planı oluşturulmadığında, yerel ekonominin zamanla gerilemesi,</p> <p>-Geçmişten beri balıkçılık ile ünlenmiş Sarıyer ve Yenimahalle'nin, Boğaz'da giderek yok olan balık türleri nedeniyle, yerel ekonomisinin zarar görmesi,</p> <p>-Tarım alanlarının azalması ile, tarımsal faaliyetlerin oluşturduğu ekonominin daralması.</p>
ULAŞIM	GÜÇLÜ YÖNLER (DEĞERLER)	ZAYIF YÖNLER (SORUNLAR)	FIRSATLAR (POTANSİYELLER)	TEHDİTLER
	<p>-Sarıyer Mesarburnu İskelesi'nin ve İDO'nun deniz ulaşımındaki büyük rolü,</p> <p>-M2 metro hattının Hacıosman Durağı'nın açılması ile şehirle yakınlaşan güzergah,</p> <p>-Alanda yürüme mesafesinde hizmet birimlerine ulaşım kolaylığı,</p> <p>-Açık yeşil alanlara yakın konumu,</p> <p>-Çıkmaz sokaklar ve merdivenli yolların kent dokusuna kattığı zenginlik,</p> <p>-Mesarburnu Caddesi ile başlayan denize paralel sahil yoluna yakınlık.</p>	<p>-Deniz ulaşımında sefer saatlerinin az olması ve yetersiz kullanımı,</p> <p>-Çarşı içinde yayalaştırılmış bir sokağın bulunmaması,</p> <p>-Günümüzde, özgün kaplama malzemesi kaybolan yol dokusu,</p> <p>-Araç park noktalarının yetersiz olması ve bu nedenle, yol kenarına park eden araçların trafik sıkışıklığına neden olması,</p> <p>-Sokak tabela ve ışıklarının yetersiz kalması,</p> <p>-Kaldırımlara park edilen araçların, yayaların yürüyüş alanını kapatması.</p>	<p>-Deniz ulaşımında sefer saatlerinin artırılması gibi geliştirilebilir hizmetler sağlanması,</p> <p>-Yenimahalle'de iskelenin yeniden yapılarak deniz ulaşımının alan içindeki kullanımının artırılması,</p> <p>-Çalışma alanı içinde kısa mesafelerde, bisiklet kullanımını teşvik edici çalışmalarda bulunmak,</p> <p>-Toplu taşımacılığı teşvik edilerek, bireysel araç kullanımını düşürmek.</p>	<p>-3. Köprü'nün açılması ile trafiğin alanda artışı,</p> <p>-Trafik yoğunluğu nedeni ile araç park sorununun giderek artması.</p>

Tablo 5. 1: Swot Analizi (Kaptanoğlu, 2014).

BÖLÜM 6

ÇALIŞMA ALANININ SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK AÇISINDAN KORUNMASI VE SAĞLIKLAŞTIRILMASI İÇİN ÖNERİLER

Tez kapsamında yapılan önerilerde temel hedef, anıtsal yapıların ve tarihi çevrenin, gelecek nesillere aktarılması için koruma ilkeleri ışığında kararların alınması, var olan yeni yapılaşmaların ve konut dışı kullanımların, tarihi dokuya uyum sağlayacak biçimde yeniden düzenlenmesi ve tüm bu kararlar alınırken sürdürülebilir bir yaşam alanının oluşturulmasıdır. Bu amaçla, alanda yapılan analiz ve değerlendirmelere dayanarak, önce çevre ölçeğinde, sonra yapı ölçeğinde sürdürülebilirlik vurgulu koruma ve sağlıklaştırma prensipleri belirlenmiştir. Ayrıca alt çalışma alanı proje kapsamında, yine aynı vurguyla bir sokak sağlıklaştırma projesi bir de alana özgü geleneksel nitelikler taşıyan tipik örnek bir tarihi tek yapı için günümüz koşullarındaki durumu ve yapısal sorunlarının tespitinin ardından, koruma ve sağlıklaştırma projesi geliştirilmiş, yapının uzun yıllar devamlılığının sağlanabilmesi için öneriler sunulmuştur. Bu öneriler kapsamında, bölgenin var olan çevresel, sosyal ve ekonomik durumunun iyileştirilmesine ilişkin çözümler üretilmiştir.

6.1. Çevre Ölçeğinde Sürdürülebilir Koruma Önerileri

Kent ölçeğinde, sürdürülebilirlik kapsamında alınan öneri kararları, genel anlamda ulaşım-trafik sorunları, yapı kullanımları ve çevresel-ortak kullanım alanları ile ilgili yaşayanların hayat kalitesini yükseltmeyi amaçlayan önerilerden oluşur.

6.1.1. Ulaşım - Trafik

Çalışma alanında trafik yoğunluğu, çevresel ölçekte hava kirliliği ve tarihi yapılarda cephe kirliliğine sebep olan önemli etkenlerdendir. Özel araç kullanımının kısa mesafede azaltılması, alan içinde yaya ulaşımını teşvik ederek, yürüyüş yolları ve

kaldırımların öncelikle engelli kişiler ve çocuklu aileler için uygun duruma getirilmesi, bisiklet kullanımını özendirerek yollar ve kamusal alanlarda bisiklet park noktalarını oluşturulması başlıca yapılması gerekenlerdir. Bu anlamda, bisiklet park noktaları için seçilen kamusal alanlar; Sarıyer Tarihi Köyiçi'nde Taşiskele Parkı, Ortaçeşme Caddesi'nde Merkez Camii Parkı ve Zümrütevler Parkı, Yenimahalle'de Yenimahalle Parkı ve Pazarbaşı Parkı'dır.

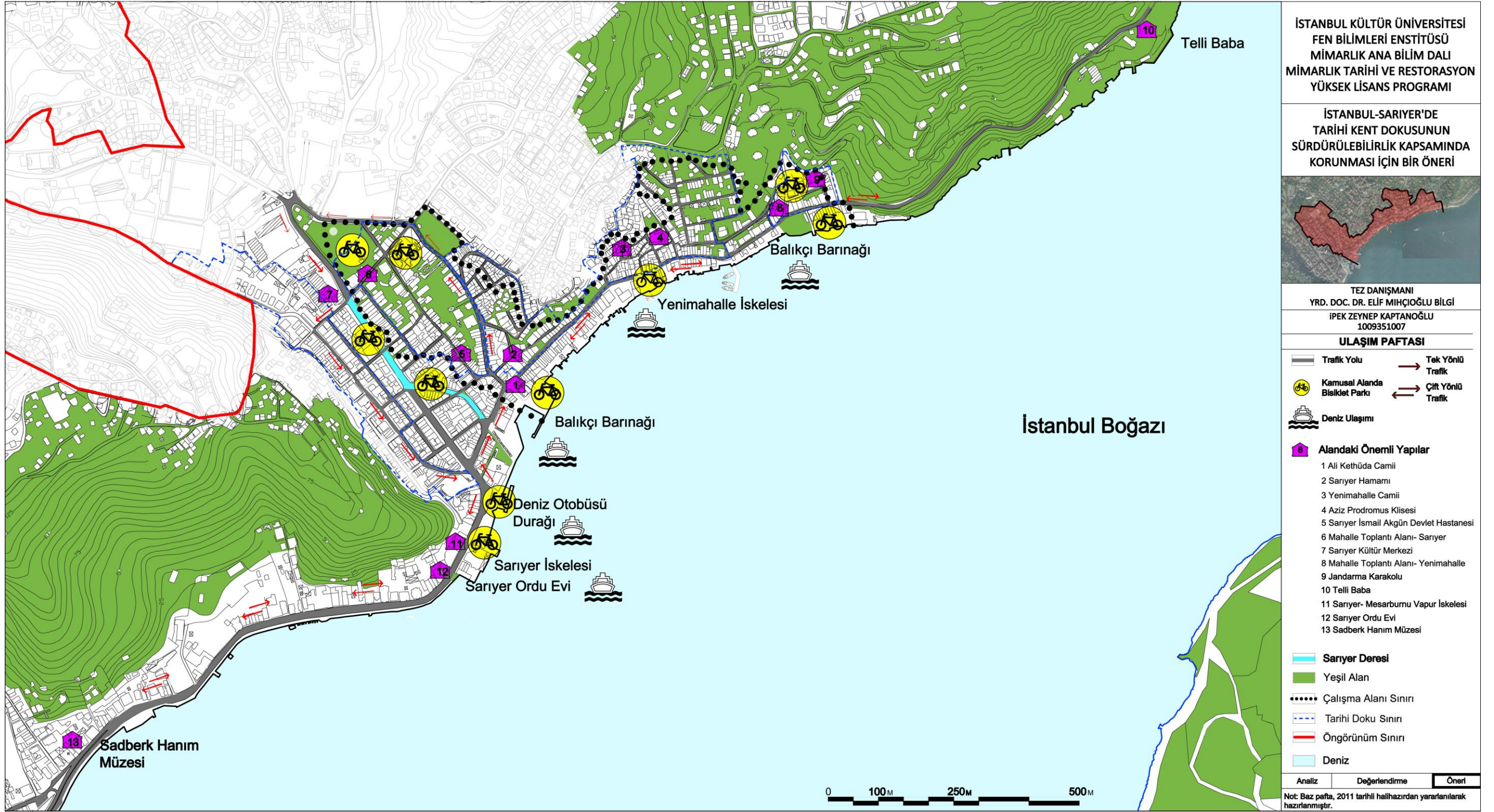
Tarihte, mesire alanlarına gidiş yolu olarak kullanılan, etrafında ağaçların ve ahşap konutların yer aldığı Sarıyer Deresi'nin üzerindeki yolun bir bölümünün kaldırılması ile, derenin yeniden canlandırılması sağlanacak ve alan için önemli bir doğal verinin günümüzde yeniden yaşatılması adına önemli bir çalışma yapılmış olacaktır. Bu bakımdan günümüzde dere üzerinde ana cadde olarak kullanılan Şehit Mithat Yılmaz Caddesi'nde yaya yolu ve bisiklet kullanımını sağlayacak yeni düzenlemelere gidilmelidir. Yapılan düzenlemede, araç trafiği mevcut ana cadde üzerinden alınarak, geçmişte dere üzeri kapanmadan önce kullanıldığı gibi paralel sokaklara taşınarak, Sarıyer'den gidiş güzergahının Kaptan Sokak üzerinden, geliş güzergahının Ortaçeşme Caddesi üzerinden yapılması önerilmiştir. Ayrıca, dere üzerine yapılacak bağlantı amaçlı iki köprü yolu ile, ulaşımın kolaylaştırılması düşünülmektedir (Şekil 6.1).

Bununla birlikte, alan genelinde toplu taşımacılık özendirilmeli ve bu konuda önemli teknolojik yeniliklerden yararlanılmalıdır. Örneğin, dünyada pek çok şehirde olduğu gibi, toplu taşımada elektrikli ve hibrit sistemli otobüslerin yerel yönetimler tarafından teşvik edilmesi ile havaya verilen karbondioksit emisyonu %30, çevreye yayılan gürültü kirliliği %3 desibel oranında düşürülebilir (www.tfl.gov.uk, Mayıs 2014).

Alanda toplu taşımada kullanılacak bir başka önemli potansiyel olan deniz ulaşımı yeniden teşvik edilmeli ve Boğaz köyleri arasındaki seferler çoğaltılmalıdır. Bu doğrultuda, 1985 yılında yıkılan Yenimahalle Vapur İskelesi'nin, kurul dosyasında yer alan onaylanmış projesi ile belge ve fotoğrafları referans alınarak rökonstrüksiyonunun yapılması önerilmektedir²³.

---

²³Yenimahalle 820 numaralı adada yer alan, Yenimahalle İskelesi'nin onaylanmış projesi, Tabiat ve Kültür Bakanlığı Koruma Kurulu 3. Bölge arşivinde yer almaktadır. Ancak projenin ve alınan kararların görsel kaynak olarak kullanılmasına izin verilmediğinden tez kapsamında sunulamamıştır.

Şekil 6.1: Ulaşım - Trafik Önerisi (Kaptanoğlu, 2014).

6.1.2. Doğal Çevre

a) Enerji Verimliliği

Alan genelinde, gerek tarihi yapılar, gerekse yeni yapılar için öneri geliştirilmesi gereken bir diğer önemli konu da; enerji kaynaklarının kullanımında kontrolün sağlanmasıdır. Bu anlamda, enerji kullanımından atılacak temel adım, yapıda girdileri oluşturan doğal kaynakların yeniden ve etkin kullanımı ile enerji geri dönüşümünün sağlanmasıdır²⁴. Bu amaçla alternatif enerji sistemlerinden yararlanılmalıdır. Örneğin, çalışma alanının ılıman kuşak ikliminde yer almasından dolayı, hava kaynaklı ısı pompası kullanımı ile daha düşük yıllık ısıtma ve soğutma enerji harcamalarının elde edilmesi sağlanabilir²⁵. Bir başka yenilenebilir ve temiz enerji kaynağı olan güneş enerjisinin kullanımında, ülkemizin büyük potansiyel içerdiği bilinmektedir²⁶. Ancak, tarihi yapılar için önerilerde dokuyu bozmayacak ürünlerin kullanılması gereklidir.

---

²⁴İngiltere'de, yapı elemanlarından pencerelerin %10, kapı elemanlarının %15, zemin kat döşemesinde % 15 ve çatılarda da % 25 oranında ısı kaybı yaşandığı, aydınlatmalarda ise, %40 oranında elektrik tüketimi olduğu tespit edilmiş ve bu kayıplarla ortaya çıkan karbon salınımları %27 olarak belirlenmiştir (<http://www.changeworks.org.uk>, Mayıs 2014). Bu durum için, geleneksel yapılarda ısıtma sistemlerinde genellikle sorunların yaşandığı ve yeni yapıların %80 oranında yalıtımsız olduğu ülkemizde çözümlerin üretilmesi gerekmektedir. Eğer yapının devamlılığı ve verimli enerji kullanımını sağlayabilmek için yalıtım önerileri getirilmesi gerekiyorsa, kullanılacak yalıtım malzemelerinin dikkatle seçilmesi, insan sağlığına zararlı maddeler içermeyen, geri dönüştürülmesi kolay ve doğal malzemeler olmasına dikkat edilmelidir. Ayrıca, ortaya çıkan karbon salınımını düşürmek amacıyla, fosil yakıtlı enerji kaynaklarına alternatif olarak geliştirilen sistemlerin kullanılması da önerilmelidir.

²⁵Bahçe içine kurulabilen hava kaynaklı ısı pompası, doğal havanın kullanımı ile enerji üretilen bir sistemdir. Bu anlamda, çalışma alanında çoğu yapının bahçe içinde yer alması sistemin kullanımında avantaj sağlar. Ayrıca, deniz suyunun kullanımını sağlayan bir başka ısı pompası sistemi ile özellikle Sarıyer ve Yenimahalle kıyı hattında yer alan yapılarda alternatif enerji üretimi sağlanabilir (Erdem, 2010, 20 - 21).

²⁶Türkiye'nin güneşli hava ortalaması 2400 saat ve İstanbul - Sarıyer İlçesi için 2000 - 2200 saat olarak tespit edilmiştir (<http://www.eie.gov.tr>, Mayıs 2014). Örnek olarak, Almanya'da güneşli hava ortalaması 1900 saat ve İsveç'te 1800 saat olup, yıllık enerji kaynağının %12'sini yenilenebilir enerjiden sağlanmaktadır. Bu amaçla, güneş enerjisini elde edebilmek için, fotovoltaik paneller ve güneş kolektörleri, önerilebilecek alternatif sistemlerdir (Aykal, Gümüş, Özbudak Akça, 2009: 80).

Oluşturulabilecek yenilenebilir enerji kaynakları için, devletin teşvik sağlaması çok önemlidir. Bu kapsamda sistemin yapılarda ücretsiz kurulumu veya ilk yatırım maliyetlerinin düşürülmesi gibi politikalarla destek sağlayan pek çok ülke vardır.

b) Suyun Kontrolü

Geçmişte, Sarıyer Deresi'nden beslenen bahçe içindeki kuyuların, bugün bir kısmı kurumuştur²⁷. Derenin yeniden canlandırılması, kuyulara giden su yollarını etkileyecek ve yeniden kuyu suyu kullanımı artacaktır.

Bununla birlikte günümüzde, kaynak içme sularından birkaçının akmaya devam ettiği çalışma alanında, kontrollü kullanım sağlanması gereklidir. Özellikle Kestane Suyu, fabrikadan satışının yapıldığı, günümüzde en yaygın olarak kullanılan kaynak suyudur. Ancak, ticari kaygılar yüzünden, fazla tüketilmesinin önüne geçilmelidir.

Ayrıca, yağmur suyunun ve gri suyun²⁸ yeniden kullanımını sağlayacak düzenlemelere gidilmelidir. Yeniden kullanıma hazırlanan suların, temizlik amaçlı rezervuarlarda kullanılabileceği gibi, bahçe sulamasında da kullanılabilmesi mümkündür. Bununla birlikte, toplu yaşam alanları için, kamusal mekanlarda gri suyun kullanımı zorunlu hale getirilmelidir (Girgin, 2014: 84).

Bunun yanında, Boğaz'dan geçen yük ve yolcu gemilerinin atıkları ve balıkçı teknelerinin kıyıda bıraktığı atık yağların temizlenmesi için belediyenin başlattığı çalışmaların devam etmesi önemlidir. Ayrıca, Boğaz'dan geçen gemilerin herhangi bir kaza sonucu oluşturacağı mal ve can kaybının yanında, deniz sularına bırakacağı yakıt vs. atıkların temizlenebilmesi çok güçtür. Bu nedenle, hatalı geçişlerin önlenmesi için çalışmalar yapılmalıdır²⁹.

---

²⁷Geçmişte pek çok Boğaz köyünde olduğu gibi, bölgede de kanalizasyon suları Sarıyer Dere'sine akıtılmıştır. Zaman içinde, derede oluşan kirliliğe çözüm olarak, üzerinin kapatılması öngörülmüştür. 1967 yılında başlayan dere üzerini kapatma çalışmaları 1970 yılına gelindiğinde, Dursun Fakih Sokak sonunda yer alan mezarlıklara kadar uzanır. Daha sonraki yıllarda da su kaynağına giden diğer bölümü kapatılır (www.sariyertimes.com, Eylül 2014).

²⁸Gri su: Evsel atık arıtmasından elde edilen su. Karbon filtrelerden geçirilerek yeniden kullanımı sağlanmaktadır. (Aykal, Gümüş, Özbudak Akça, 2009: 82).

²⁹1936 tarihli Montreux Sözleşmesi'nde göre, transit geçiş yapan gemilerin kılavuz tekne kullanmaları serbesttir (Oruç, 1979: 72 - 73). Geçmişte İstanbul Boğazı'nda pek çok kaza son anda atlatılmıştır. Bu nedenle Boğazlar'dan

c) Atık Kontrolü

Alan içinde bölgesel atık toplama ve arıtma sistemleri düzenlenmeli, alan genelinde atık kontrolü sağlanmalıdır. Çalışma alanında, Sarıyer Tarihi Köyiçi, Hamam Sokak'ta yer alan geri dönüşüm birimi ile, ambalaj atıkları, kağıtlar ve plastik ürünler düzenli olarak toplanmaktadır. Bununla birlikte, evsel atıklardan organik atıkların enerji üretiminde kullanılmak üzere toplanabilmesi veya yakın mesafedeki tarım alanlarına gönderilip tarımsal gübre olarak kullanımı, hem ekonomik, hem de çevresel açıdan kar getiren bir çözüm olacaktır.

Ayrıca, dünyada ve ülkemizde, mevcut katı atıkların büyük çoğunluğunu oluşturan; beton, metal, ahşap, seramik, plastik gibi malzemeleri içeren yapısal atıkların yönetilmesi de önemli bir gerekliliktir³⁰. Bu anlamda, örneğin ahşabın, yeniden yapı malzemesi olarak kullanılabilmesi, tuğlanın dolgu malzemesi, demir esaslı metallerin yeniden çelik malzeme olarak kullanımı, cam ve taşın yeniden kullanımı sağlanmaktadır. Bu durum, geleneksel yapıların ömürlerini tamamladıktan sonra çevreye zarar vermeden yok olabildiğini göstermektedir (Çakır, 2012: 27- 28). Yeni yapılarda kullanılan betonun ise, işlenerek agrega, yeni beton yapımı ve dolgu malzemesi olarak kullanımı söz konusudur³¹.

d) Günlük Hayatta Yapılabilecek Basit Düzenlemeler

Yapılabilecek teknolojik yeniliklerin yanında, günlük yaşam içinde oluşturabileceğimiz bazı alışkanlıklarla ve küçük müdahalelerle, yapılarda daha az enerji harcaması sağlanabilir. Örneğin, yazın güneğe bakan pencerelerde perde ve

---

geçişlerin daha güvenli yapılabilmesi adına, bazı yeni düzenlemelere gidilmiş ve 1998 yılında "Türk Boğazları Deniz Trafik Düzeni Tüzüğü" hazırlanmıştır. Mevzuata göre, Türk Boğazları'ndan uğraksız geçiş yapacak olan gemilerin kılavuz kaptan almaları 'önemle' tavsiye edilmekte, ancak zorunlu tutulmamaktadır. Geçmişte yaşanan sorunların tekrarlanmaması, can ve mal kaybına neden olmamak için, transit geçiş yapan bir gemide kılavuz kaptan ve kılavuz tekne kullanımı gibi, güvenlik amaçlı denetimlerin mecburi tutulması gereklidir.

³⁰ Azaltma (reduce), yeniden kullanma (reuse), geri dönüştürme (recycle) ve geri kazanma (recover) olmak üzere, çevresel etkilerine göre dört bölümde atık yönetimi yapılması söz konusudur. Yapılan tüm yeniden kullanım çözümleri dışında kalan yapısal atıklar için, elden çıkarma (disposal) yöntemine başvurulmalıdır.

³¹ Ancak betonun ilk yapım aşamasında ortaya çıkan karbon emisyonu %45 ile ilk sıralarda olması ile, betonun yeniden kullanımından daha çok, ilk yapım sürecinin çevreye daha çok zarar verdiği bilinmektedir (Liddell, 2008: IV).

panjurların kapalı tutulması ve bahçede dikilecek büyük bitkilerle serinlik ve gölgelik oluşturulabilir. Yapılarda, enerji tüketimin büyük bir bölümü, ısıtma sistemleri ve sıcak su elde etmek için oluşurken, termostat ısını 1 derece düşürmek ve ısıtma tesisatında yalıtımın kontrol edilmesi yapılabilecek basit müdahalelerdir. Ayrıca, elektronik cihazların kullanılmadığı dönemde tamamen kapatılması (bekleme konumunda bırakılmaması), çamaşırların 30 derecede yıkanması ve evdeki pişmemiş mutfak atıklarından hazırlanabilecek tarımsal gübre ile %30 daha az çöp oluşumu gibi kolay uygulanabilir yöntemler kullanılabilir (Lynas, Kutluğ, 2009: 76-77-80, <http://www.ewht.org.uk>, Mayıs 2014).

e) Peyzaj ve Kamusal Alanların Kullanımında Uygulama Önerileri

Sürdürülebilirlik; verimli enerji kullanımı ve teknolojik yeniliklerle devamlılık sağlamanın yanında, alan için önemli olan sosyal, kültürel ve ekonomik tüm konularda korumayı ve geliştirmeyi kapsar. Bu kapsamda yapılacak çalışmalarda, alanda yaşayanlara sağlıklı bir çevre sunmak için günümüzde giderek azalan yeşil alanların yapılaşmasına izin verilmemeli, kamusal yeşil alanlar dışında, konut bahçelerinin önemli bir biyolojik çeşitlilik ve peyzaj alanı oluşturduğu bilinci ile geliştirilmelidir.

Çalışma alanında, Sarıyer Tarihi Köyiçi'nde Saray Arkası Sokak ile başlayıp Yenimahalle'de Pazarbaşı'nda sonlanan kıyı hattında düzenlemelere gidilerek, sahil şeridinde ortak kullanım alanlarının artırılması önerilmektedir. Örneğin, rekreasyon alanı olarak düşünülen Pazarbaşı'ndaki kayıkthane alanı için düzenleme yapılmalı, kayıklara yaz - kış kullanım alanı olarak ayrılan alanın gerisinde, seyir amaçlı oturma ve dinlenme alanları oluşturularak, günümüzde kullanım dışı kalmış bu doğal alan, yeniden işlevlendirilebilir (Şekil 6.2). Yine Pazarbaşı'nda, balıkçı gemilerinin demirlediği Pazarbaşı Parkı yeniden düzenlenerek küçük bir oyun parkı ile seyir amaçlı oturma ve dinlenme alanları oluşturulması sağlanabilir (Şekil 6.2 - 6.3). Bununla birlikte, geçmişte kıyı hattında pek çok noktada yer alan deniz hamamlarına atfen bir örneğin burada yapılması ile bu aktivitenin yeniden canlandırılması önerilmektedir (Şekil 6.3).

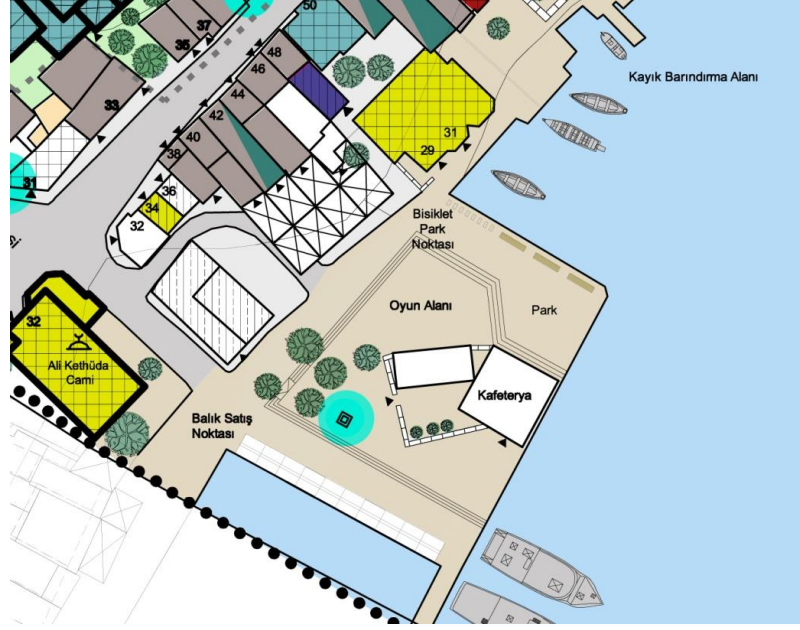

Şekil 6.2: Pazarbaşı'ndaki kayıkxane (solda) ve balıkçı gemilerinin demirlediği park alanı (sağda), (Kaptanoğlu, 2014).

Şekil 6.3: Öneri kapsamında düşünülen Pazarbaşı kıyı hattı (Kaptanoğlu, 2014).

Sarıyer Tarihi Köyüçü'nde, denize açılan sayılı noktalardan biri olan Taşiskele Parkı'nın bir bölümünün balık satış noktası olarak düzenlenmesi, parkta ve çevresinde yer alan yeme - içme birimleri ile, oyun parkı ve dinlenme noktalarının tarihi dokuya uyumlu olarak yenilenmesi önerilmiştir (Şekil 6.4).

Şekil 6.4: Öneri kapsamında düşünülen Sarıyer Tarihi Köyüçü'nde Taşiskele Parkı ve çevresi (Kaptanoğlu, 2014).

Park ile iç içe konumda olan Avcı Mehmet Paşa Konağı'nın restorasyonu yapılarak, bu noktadaki vurgusu ortaya çıkarılmalı ve restorasyon sonrasında, bölgenin eğitim konusundaki önemli eksiklerinden kütüphane işlevi ile kamusal alan olarak kullanımı sağlanmalıdır (Şekil 6.5).

Şekil 6.5: Sarıyer Tarihi Köyüçü'nde Taşiskele Parkı ve Avcı Mehmet Paşa Konağı (Kaptanoğlu, 2014).

Tüm bu önerilerle birlikte, balıkçılık ile bütünleşmiş park, çevresi ve kıyı hattı için, denizdeki balıkçı teknelerinin varlığı önemli bir veri olmakla birlikte, dağınık halde demirleyen tekneler için düzenlemeler yapılması gereklidir.

Çalışma alanında, az sayıdaki kamusal yeşil alanlardan olan, Sarıyer Köyü'ndeki Zümrütevler Parkı, spor faaliyetleri için var olan kullanımı göz önüne alınarak spor ve dinlenme işlevleriyle kullanımına devam etmesi önerilmiştir (Şekil 6.6).

Şekil 6.6: Öneri kapsamında düşünülen Zümrütevler Parkı (Kaptanoğlu, 2014).

Bununla birlikte, yeşil dokunun alan genelinde, daha çok özel mülkiyetlerde bulunmasından dolayı, iç bahçelerdeki ek yapıların yeniden düzenlenmesi ile daha nitelikli bir görüntü sunulmak istenmektedir.

6.1.3. Sosyal Sürdürülebilirlik

İnsan ilişkilerinin geliştirilmesi, alanda yapılması gerekenler içinde önemli yer tutan bir diğer unsurdur. Sağlıklı bir toplumda mekan güzelliğinden çok, insanlar arasındaki sağlıklı ilişkinin güzelliği önemlidir (Bektaş, 2011: 188). Eski boğaz köyü özelliği taşıyan bu iki alanın, barındırdığı sosyo-kültürel özelliklerinden dolayı kamusal ve açık alanlarda yapılacak her düzenlemenin, sahip olduğu tarihi, doğal ve

kültürel kimliğini koruyan ve destekleyen öneriler olması hedeflenmiştir. Bunun için örneğin; bölge sakinlerinin, yaşadıkları yer ile ilgili sorun ve görüşlerini paylaşabilecekleri, toplantılar ve geçmişte bölgede var olan (sepetçilik, kalaycılık gibi) zanaatların devam etmesi için kullanabilecekleri, mahalleliye ait birimler oluşturulmalıdır. Bu amaçla kullanılacak mekanlarda, mülkiyet durumundan dolayı belediyelerin ve kamunun sınırlı sayıda sahip olduğu parsellerin kullanımı dışında, özel mülkiyette yer alan ve günümüzde işlevsiz durumda bulunan yapıların uzun vadeli kiralanmaları sağlanabilir. Bu anlamda, bahçe içinde konumlanmış iki yapı, Sarıyer Tarihi Köyiçi'nde Atabey Sokak No: 13'deki yapı ile Yenimahalle'de Haydar Doğu Sokak'ta yer alan No: 4'deki eski Ermeni İlkokulu, kullanıma açılabilir (Şekil 6.7 - 6.8).

Şekil 6.7: Sarıyer Tarihi Köyiçi'nde Atabey Sokak No: 13 (Kaptanoğlu, 2013).

Şekil 6.8: Yenimahalle, Pazarbaşı'nda Haydar Doğu Sokak No: 4'de yer alan eski Ermeni İlkokulu (Kaptanoğlu, 2013).

Ayrıca, bölgenin bir başka eksikliği olan, küçük meydancıklar ana ulaşım noktalarında oluşturulmalıdır. Bekleme, dinlenme, küçük bir toplanma alanı ve bisiklet park noktaları olarak düzenlenecek bu alanlar, Sarıyer'de; Ortaçeşme Caddesi'nde Cami önündeki park ile Yenimahalle'de Karakütük Caddesi'nde yer alan eski iskele parkı olarak düşünülmüştür (Şekil 6.9 - 6.10).

Şekil 6.9 (Solda): Sarıyer'de Merkez Cami önündeki park alanı (Kaptanoğlu, 2013).

Şekil 6.10 (Sağda): Günümüzde Yenimahalle Parkı (Kaptanoğlu, 2013).

Bununa birlikte, çıkmaz sokaklar ve merdivenli sokaklar yaya yolu olarak korunmalı, geleneksel dokunun önemli karakterlerinden olan bu sokakların özgün yol ve kaplamalarına ulaşılmalı, geleneksel malzeme kullanımına önem verilmelidir (Şekil 6.11 - 6.12).

Şekil 6.11 (Solda): 1971 yılında, Yenimahalle Aziz Efendi Sokak'ta yol dokusu (IRCICA Arşivi, Nuri Arlasez Koleksiyonu).

Şekil 6.12 (Sağda): Günümüzde Aziz Efendi Sokak'ta yol dokusu (Kaptanoğlu, 2014)

Özellikle Yenimahalle'de denize dik inen merdivenli sokakların, manzara noktaları olma potansiyeli göz önünde tutularak, bu noktalarda küçük teraslamalarla oturma alanları ve yeşil alan düzenlemeleri yapılabilir. Yenimahalle'de Aziz Efendi Sokak ve Yeni Selimiye Sokağı'na çıkan, denize doğru konumlanmış geniş merdivenli yollar bu bakımdan önemli örneklerdir (Şekil 6.13 - 6.14).

Şekil 6.13 (Solda): Yenimahalle'de Yeni Selimiye Sokak'a çıkan merdivenli yol (Kaptanoğlu, 2014).

Şekil 6.14 (Sağda): Yenimahalle'de Aziz Efendi Sokak'a çıkan merdivenli yol (Kaptanoğlu, 2014).

Ayrıca, merdivenlerin kamusal gösteri alanlarına dönüşebileceği düşüncesi ile, özellikle alanda yaşayan çocuklar için, merdivenle biten sokaklarda taşınabilir gösteri alanları oluşturularak, yaz aylarında kültürel aktivitelerde kullanılabilir mekanlara dönüştürülebilir. Bu bakımdan gösteri alanlarına dönüşebileceği düşünülen merdivenli yollar; Sarıyer Tarihi Köyiçi'nde Kocayemiş Sokak, Yenimahalle'de Fıçıcı Kerim Sokak, Ağır Topçu Sokak ve Gazino Sokak'tır (Şekil 6.15 - 6.16).

Şekil 6.15 (Solda): Yenimahalle'de Fıçıcı Kerim Sokak (Kaptanoğlu, 2014).

Şekil 6.16 (Sağda): Sarıyer'de Kocayemiş Sokak (Kaptanoğlu, 2014).

Bununla birlikte, Sarıyer Tarihi Köyiçi'nde, Atabey Sokak'ta yer alan otoparkın yer altına alınması ve alana kurulacak yerel ürünlerin satılacağı pazar ile bölge için sosyal, kültürel ve ekonomik gelişime katkı sağlanmış olacaktır.

Alanda yapılacak restorasyon, onarım, yenileme ve yeni inşaat gibi çalışmalarda, bölge halkının projeyi tanıyarak katılımında bulunmasının sağlanması, koruma amaçlı yapılan tüm çalışmaların devamlılığı için çok önemlidir. Örneğin, çarşı içinde yapılacak yeni önerilerin esnafa tanıtılarak, görüş ve önerilerinin alınması, bölgede yaşayanların ihtiyaçlarına yönelik projelerin geliştirilmesi, çalışmanın uzun dönem devamlılık gösterebilmesi adına, ekonomik ve sosyal sürdürülebilirlik için önemli katkılar olacaktır. Bununla birlikte, yapılan çalışmalarda, halkın tek başına uzlaşma sağlayamadığı durumlarda, yerel yönetimler devreye girmeli ve liderlik göstermelidir.

6.2. Yapı Ölçeğinde Sürdürülebilir Koruma Önerileri

Alanda yapılacak onarım çalışmaları için yapıların bulunduğu koşullar ve bozulma durumlarına göre 660 numaralı İlke Kararı (Taşınmaz Kültür Varlıklarının Gruplandırılması, Bakım ve Onarımları) kapsamında müdahale dereceleri önerilmiştir. Müdahale grupları, 2960 sayılı Boğaziçi İmar Kanunu ile tescillenmiş yapılar, tescil önerisi getirilen geleneksel konutlar, tarihi değer taşımayan mevcut yeni yapılar olarak sınıflandırılmıştır.

Bu amaçla, çalışma alanındaki konut dokusunda;

- Tescillenmiş yapılar ve tescil önerisi getirilen tarihi yapılarda;

'*Kapsamlı Müdahale*' gerektiren yapı grubunda, %3 oranında tespit edilen, kısa zamanda restorasyon yapılması gereken aksi halde, çökme veya yıkılma ile sonuçlanacak önemli fiziksel hasar bulunduran boş yapılar yer almaktadır. Fiziksel olarak çevresi için tehlike unsuru olan bu yapıların, rökonstrüksiyonu sırasında, yeniden kullanılabilir durumda olan özgün malzemeler seçilmeli, örneğin taşıyıcı sistemlerinde kullanılan ve günümüze sağlam ulaşabilmiş ahşap ve tuğla malzemeler ile cephede sağlam kalan ahşap cephe kaplamaları yeniden kullanım için ayrılmalıdır. Sarıyer Tarihi Köyiçi'nde, Koru Mandıra Sokak No:5 ve Yenimahalle'de Bağlar Yolu Sokak No:13 bu gruba örnektir (Şekil 6.17- 6.18).

Şekil 6.17 (Solda): Sarıyer Tarihi Köyüçü'nde Kuru Mandıra Sokak No: 5 (Kaptanoğlu, 2013).

Şekil 6.18 (Sağda): Yenimahalle'de Bağlar Yolu Sokak No: 13 (Kaptanoğlu, 2013).

Geçmişte alanda, geleneksel konut dokusu için yapılan onarımlarda, restorasyon kapsamında, betonarme taşıyıcı sistemli ve ahşap cephe kaplamalı, rökonstrüksiyon çalışmaları ile özgünlüğünü çoğunlukla kaybetmiş %12 oranında yapı için, niteliklerini yeniden kazanabilmeleri adına, fiziksel ömürlerini tamamladıktan sonra, projelerin rökonstrüksiyon onayı sırasında hazırlanan rölöve, restitüsyon projeleri ve görsel kaynaklardan yararlanarak geleneksel yapım teknikleri ve özgün malzemeleri ile yeniden yapılmaları amaçlanmaktadır³². Sarıyer Tarihi Köyüçü'nde Yenimahalle Caddesi No: 74'deki yalı örneği ile, Karakütük Caddesi No: 64'deki yapı, bu gruba örneklerdir (Şekil 6.19 - 6.20).

³²Yapı malzemeleri seçiminde yine amaçlanan; zehirli madde içermeyen, doğal yöntemlerle işlenmiş, yerel, yenilenebilir malzemeler ile yeniden kullanılabilen ve yeniden dönüştürülebilir malzemelerle, sürdürülebilir mimarlığa katkı sağlamaktır (Yılmaz, Keleş, 2004: 50).

Şekil 6.19 (Solda): Sarıyer Tarihi Köyiçi'nde, Yenimahalle Caddesi No: 74 (Kaptanoğlu, 2013).

Şekil 6.20 (Sağda): Yenimahalle'de Karakütük Caddesi No: 64 (Kaptanoğlu, 2013).

Ayrıca, alanda zamanla yangın, göçük vb. nedenlerle yıkılarak, parsellerinin boş kaldığı tespit edilen tescilli yapıların, bölgedeki geleneksel dokuyu zenginleştirmek amacı ile, var olan belge ve veriler ışığında, özgün yapım, teknik ve malzemeleriyle yeniden yapılabilmeleri önerilmektedir. Yenimahalle Karakütük Caddesi No: 61'deki yapı ve Sarıyer Tarihi Köyiçi'nde Sarı Hüseyin Sokak No: 30'daki yapı, bu gruba örneklerdir (Şekil 6.21 - 6.22).

Şekil 6.21 (Solda): Yenimahalle'de Karakütük Caddesi No: 61 (Kaptanoğlu, 2013).

Şekil 6.22 (Sağda): Sarıyer Tarihi Köyiçi'nde Sarı Hüseyin Sokak No: 30 (Kaptanoğlu, 2013).

Artan ticari işlevlerle tahrip olmuş ve çoğunlukla da geleneksel ticari yapılarını kaybetmiş alanda, bu amaçla kullanılan geleneksel yapıların niteliklerini geri kazanabilmeleri için, koruma altına alınmaları gerekmektedir. Sarıyer Tarihi Köyiçi'nde Ortaçeşme Caddesi No: 11, Yenimahalle'de Karakütük Caddesi No: 9 ve No: 111'deki yapı grubu, bu bakımdan önemli görülen örneklerdir (Şekil 6.23 - 6.24).

Şekil 6.23 (Solda): Sarıyer Tarihi Köyiçi'nde, Ortaçeşme Caddesi No: 11 (Kaptanoğlu, 2013).

Şekil 6.24 (Sağda): Yenimahalle'de Karakütük Caddesi No: 111 (Kaptanoğlu, 2013).

Bununla birlikte, özgün karma işlevli yapıların (zemin katın dükkan, üst katların konut işlevli olduğu) önemle korunması gereklidir. Bu yapılarla örnek Yenimahalle'de Karakütük Caddesi'nde No: 105 ve No: 1'deki yapılardır (Şekil 6.25 - 6.26).

Şekil 6.25 (Solda): Yenimahalle'de Karakütük Caddesi No: 105 (Kaptanoğlu, 2013).

Şekil 6.26 (Sağda): Yenimahalle'de Karakütük Caddesi No: 1 (Kaptanoğlu, 2013).

'Kısmi Müdahale' gerektiren geleneksel yapılar, taşıyıcı sistemlerinde bozulmalar görülen cephelerinde bazı özgün detaylarını kaybetmiş ancak çoğunlukla kullanılmaya devam edilen yapılardır. %6 oranında alanda yer alan bu tip yapılarındaki onarım çalışmalarında taşıyıcı sistemlerin özgün tekniklerle, yeterli görülmediği aşamada ise, modern tekniklerle sağlamlaştırılması gerekmektedir. Kullanılacak yeni ürünlerde öncelikle, yeniden kullanım sağlayabilen malzemelerden yararlanılmalıdır. Değişen cephe kaplaması ve doğramalarında, yapının var olan tüm görsel ve yazılı kaynakları ile alanın genel tipolojisinden yararlanılmalıdır.

Alanda günümüzdeki halinde yapılarda çoğunlukla cephelerde, özgün doğramaların PVC esaslı pencere ve kapılarla değiştirildiği tespit edilmiştir³³. Yenimahalle'de, Bağlar Yolu Sokak No: 26 ile Sarıyer Tarihi Köyiçi'nde, Dursun Fakih Sokak No: 15 bu gruba örnektir (Şekil 6.27 - 6.28).

Şekil 6.27 (Solda): Yenimahalle'de Bağlar Yolu Sokak No: 26 (Kaptanoğlu, 2013).

Şekil 6.28 (Sağda): Sarıyer Tarihi Köyiçi'nde, Dursun Fakih Sokak No: 15 (Kaptanoğlu, 2013).

³³ Türkiye'de geçmişi 1980'li yıllara dayanan PVC esaslı malzemeler günümüzde en çok kullanılan, çevreye ve insan sağlığına en çok zarar veren yapı malzemeleri arasındadır. Sürdürülebilir mimarlıkta yapı malzemeleri; "Yapıların enerji tüketimi ve doğal kaynakların korunumu, kullanıcı ve çevre sağlığı açısından önemli bir yer tutmaktadır. Bunun için önerilerde getirilen yapı malzemeleri, yaşam döngüleri boyunca minimum düzeyde enerji harcayan, hammaddelerinin elde edilmesi, işlenmesi, kullanımı, bakım-onarımı ve atık oluşumları sırasında çevreye ve insan sağlığına zarar vermeyenler olarak seçilmelidir" (Sayar, Gültekin, Dikmen, 2009). Bu kapsamda yapılması gereken, örneğin ahşap ürünlerde nitelsiz yapı elemanlarının çevre duyarlılığı yüksek, Sertifikalı Orman Ürünleri ile değiştirilmesidir. Ülkemizde ahşap için sertifikasyon sürecinin yeni başlamış olmasına rağmen kullanımı önerilmeli ve desteklenmelidir (<http://web.ogm.gov.tr>, Eylül 2014)

Ayrıca, ICOMOS'un 1999 yılında yayınladığı, Tarihi Ahşap Yapılar Tüzüğü'nün 12. Maddesi'nde bu konuda önemli vurgu yapılmakta; "Ahşap yapıların korunması ve onarımı için gerekli uygun ağaçların sağlanabilmesi için yedek ormanların oluşturulması ve mevcut orman ve koruların korunması desteklenmelidir." diyerek belirtir (Ahunbay, 2012: 43).

Çalışma alanında az sayıda da olsa var olan, ancak niteliksiz onarımlarla her geçen gün bozulmaya devam ettiği tespit edilen Erken Cumhuriyet Dönemi yapılarının, (tuğla yığma ve betonarme malzemenin bir arada kullanıldığı konut örneklerinin) tescillenmesi ve koruma altına alınması gereklidir. Kısmi müdahale ile özgün haline dönebilecek bu yapılara, Sarıyer Tarihi Köyiçi'nde Ağaçalı Bostan Sokak No: 8 ve No: 8/1'deki yapılar ile Yenimahalle'de Yeni Selimiye Sokak No: 25'deki yapılar, döneminin özelliklerini taşıyan örnekler olarak gösterilebilir (Şekil 6.29- 6.30).

Şekil 6.29 (Solda): Sarıyer Tarihi Köyiçi'nde Ağaçalı Bostan Sokak No: 8 (Kaptanoğlu, 2013).

Şekil 6.30 (Sağda): Yenimahalle, Yeni Selimiye Sokak No: 25 (Kaptanoğlu, 2013).

'Basit Onarım' gerektiren ve alanda %9 kadar bulunan yapı grubu, genelinde özgünlüğünü koruyabilmiş ve taşıyıcı sistemlerinde sorun olmayan, cephe elemanlarında bakımsızlıktan dolayı yıpranmaların yaşandığı, ayrıca niteliksiz onarımlarla cephe elemanları değiştirilmiş yapıları kapsar. Alan genelinde var olan, genel olarak cephede onarım yapılması gereken bu tür yapılarda, diğer müdahale gruplarında olduğu gibi, çevreye zarar vermeyen yapı malzemeleri seçilmelidir³⁴. Sarıyer Tarihi Köyiçi'nde Kuru Mandıra Sokak No: 2 ve Yenimahalle Karakütük Caddesi No: 49 bu gruba örnektir (Şekil 6.31- 6.32).

³⁴ Örneğin, cephelerin boyanması, az müdahale grubu kapsamında olup, ahşabın korunması için kullanılan en sık uygulamalardandır. Kullanılacak boyalar, çok ince gözenekli olmalı ve ahşabın nefes alması sağlanmalıdır (Günay, 2007: 246). Ayrıca güneş ışığının ahşabın kimyasal yapısını olumsuz etkileyerek, mukavemetinin azalmasına ve sararmasına neden olması, ahşap cephelerin bozulmasında önemli etkenlerdendir. Bu sorunu önleyebilmek için, güneş ışığının ahşabın içine nüfus etmeden yansımaları sağlayan boya ve vernikler kullanılmadığıdır (Ejder, 2012: 310 - 311).

Şekil 6.31(Solda): Sarıyer Tarihi Köyiçi'nde Kuru Mandıra Sokak No: 2 (Kaptanoğlu, 2013).

Şekil 6.32 (Sağda): Yenimahalle'de Karakütük Caddesi No: 49 (Kaptanoğlu, 2013).

- Yeni yapılarda;

Alanda geleneksel yapılar için getirilen önerilerin yanı sıra, büyük çoğunluğu oluşturan yeni yapılar için yapılacak çalışmalarla, tarihi çevreye uyum sağlamaları amaçlanmıştır. Kütlesi ve parsel boyutu ile çoğunlukla geleneksel doku ile uyumlu olan bu yapı grubu için, tek yapı ölçeğindeki önerilerden uzak durulmalı ve sokak bütünlüğü önemsenmelidir. Cephelerde uyumlu renkler ve malzeme kullanımı, kapı ve pencere oranlarının geleneksel tipolojiye uygun biçimde yenilenmesi, balkon ve çıkmaların düzenlenmesi, yapılması gereken müdahalelerdir. Ayrıca, yeni yapı grubunda, %9 kadar tespit edilen tarihi çevre ile uyumsuz betonarme taşıyıcı sistemli yapıların kat indirimi ve cephe düzenlemeleri yapılmalıdır.

Yapılacak tüm müdahalelerde ve özellikle betonarme yapılarda, fiziksel ömürlerini tamamladıktan sonra geri dönüştürülebilir şekilde yıkılmaları öngörülmekte, yapılacak yeni bina tasarımlarında ve malzeme seçiminde çevreye duyarlı yapım teknolojileri ile sağlıklı konutlar oluşturulmalıdır³⁵.

Ticari kullanımın yoğun olduğu sokaklarda da, özellikle yeni yapılar için, yükseklik, cephe boyutları, renk ve malzeme gibi özelliklerin, tüm alanla birlikte uyum

³⁵Dünyada iklim değişimindeki etkenlerden küresel ısınma ve ekolojik sorunlarda, yapı sektörünün büyük oranda sorumlu olduğu unutulmamalıdır. Bu yüzden doğa ile uyumlu, yaşam kalitesini yükselten alanlara ihtiyaç duyulmaktadır (Bektaş, [Heperkan], 2012; 24).

sağlayacak biçimde yeniden düzenlenmesi gerekmektedir. Ayrıca bölge ekonomisi için, dükkan cephelerinin önemli rol üstlendiği bilinci ile, bu sokaklarda ticari yapılarda, tabelaların, afişlerin geleneksel dokuya uyumlu tasarlanarak oluşturulması, ön cephede niteliksiz görüntü oluşturan klima, elektrik kabloları gibi elemanların kaldırılması gereklidir (Şekil 6.33). Bununla birlikte, çarşı içinde yer alan, konut yapılarının giriş ve bodrum katlarının zamanla ticari amaçlı kullanımı, geleneksel dokuda niteliksiz cephe değişimlerine neden olmuştur. Bu tip yapılarda ticari işlevli kullanımın yaygınlaşması önlenmelidir (Şekil 6.34).

Şekil 6.33 (Solda): Sarıyer'de Ortaçeşme Caddesi No: 18 (Kaptanoğlu, 2014).

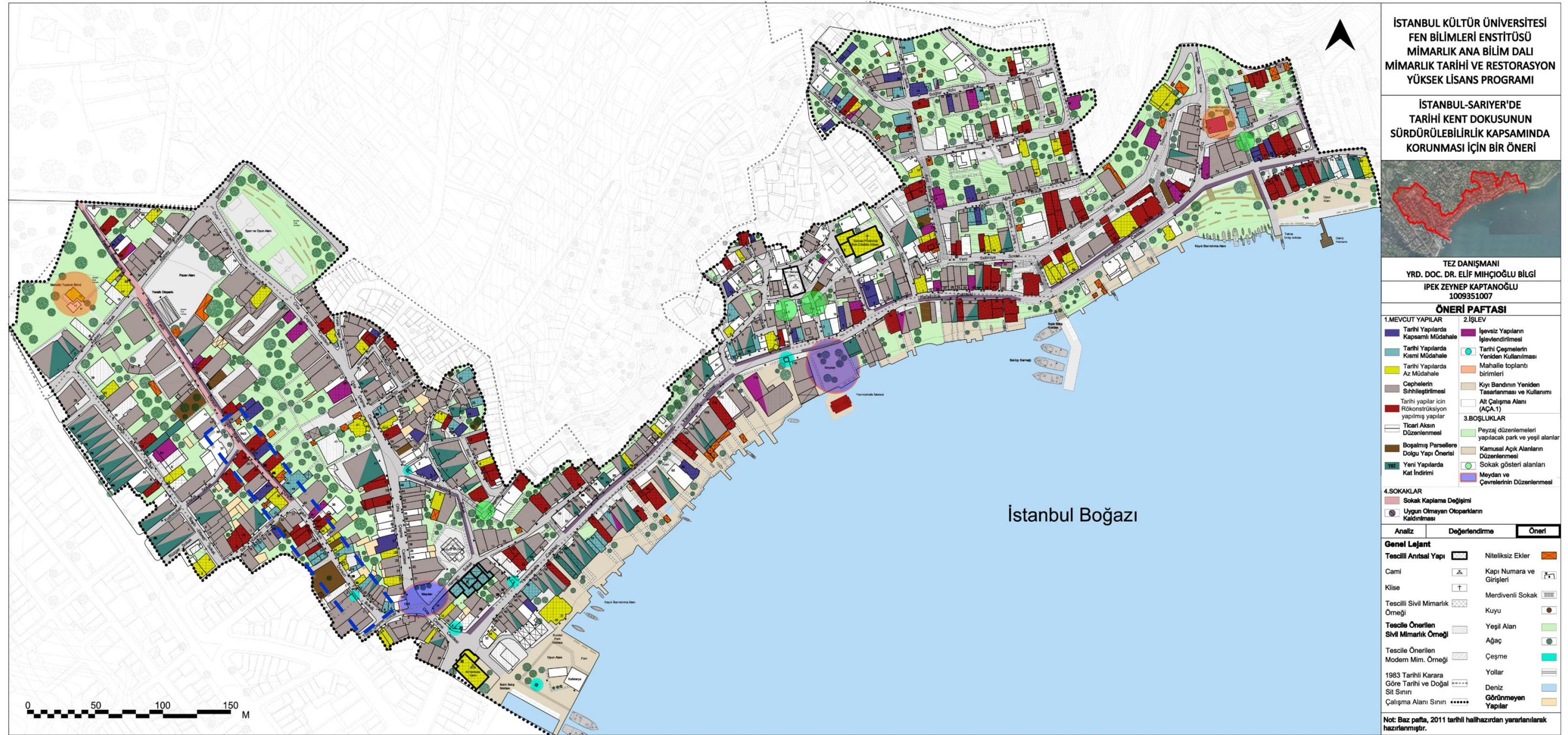
Şekil 6.34 (Sağda): Sarıyer'de Yenimahalle Caddesi No: 75 (Kaptanoğlu, 2014).

1983 tarihli, 1/1000 ölçekli Boğaziçi Sahil Şeridi ve Ön Görünüm Bölgesi Uygulama İmar Planı'nda 'Eğim ve Boğaziçi peyzajı nedeniyle yeşil olması gerekli alan ve hiçbir inşaat yapılamaz' şartları getirilen, çalışma alanı dışında kalan, fakat genel silüeti bozan ve yıkım kararı olduğu halde, sosyo-ekonomik açıdan pek çok sorun barındıran bu yapı grubu için çözümün sadece yıkımları ile düzeltilemeyeceği ortadadır. Bu nedenle, başta idari yönetimlerin büyük rol üstlenip, konu ile ilgili disiplinler arası bir çalışma hazırlanması, sivil toplum kuruluşları ve halkın katılımını sağlayacak önerilerin gerçekleştirilmesi ile Boğaziçi'ndeki koruma çalışmaları adına atılmış önemli bir adım olacaktır (Şekil 6.35 - 6.36).

Şekil 6.35: Sarıyer İskelesi'nden çalışma alanı ve gerisinde kalan yapı grubu (Kaptanoğlu, 2013).

Şekil 6.36: Öneri Paftası (Kaptanoğlu, 2013).

6.3. Alt Çalışma Alanı Projeleri

6.3.1. Sürdürülebilir Sokak Sağıklaştırma Projesi

1/200 ölçekte detaylı önerilerin sunulduğu alan olarak, Sarıyer Tarihi Köyiçi'nde geleneksel dokusunu büyük ölçüde koruyabilmiş sayılı sokaklardan Dursun Fakih Sokak seçilmiştir. Seçilen sokaktaki tek anıtsal yapı, Sarıyer İsmail Akgün Devlet Hastanesi cephesinde yer alan 1822 yapım yılı tarihli Salih Paşa Çeşme'sidir (Şekil 6.37).

Şekil 6.37: Sarıyer İsmail Akgün Devlet Hastanesi B Giriş kapısı yanında yer alan Salih Paşa Çeşmesi (Kaptanoğlu, 2013).

Sarıyer İsmail Akgün Devlet Hastanesi'nin açılması ile ticaret ağı, Dursun Fakih Sokak'ın bir kısmını kapsayarak genişlemiştir. Geçmişte konut kullanımlı sokak, günümüzde ticaret ve konutun bir arada olduğu karma kullanımlı bir sokağa dönüşmüştür. Bu kapsamda, sokağın 723 parselde yer alan yapı grubunun bir bölümü için hazırlanan silüet çalışmasında, toplam 22 yapı içinde, 11 adet konut kullanımlı yapı, 8 adet konut ve ticaretin birlikte olduğu karma kullanımlı yapı ve 3 adet ticari amaçlı kullanılan yapı yer alır. II. derecede tescilli yapı grubunda, genel olarak değişikliğe uğrayan yapıların sayısı 14'tür.

Sokağın karşı cephesini oluşturan 713 parsel ve 717 parselde yer alan yapıların bir bölümü için hazırlanan silüet çalışmasında, 15 yapı içinde 9 adet yapı II. derece tescilli yapı grubundadır. Sarıyer İsmail Akgün Devlet Hastanesi ile başlayan yapı grubunda 8 adet konut kullanımlı, 7 adet karma kullanımlı yapı ve 1 adet boş parsel bulunmaktadır.

Ahşap karkas ve karma sistemli geleneksel yapı grubu için hazırlanan müdahale çalışmalarının yanında, betonarme sistemli yeni yapılar için de basit, kısmi ve kapsamlı onarımlar belirlenmiştir (Şekil 6.38 - 6.39 - 6.40) (Ek 3).

Şekil 6.38: Sarıyer Tarihi Köyiçi, Dursun Fakih Sokak'tan bir görünüm (Kaptanoğlu, 2013).

Şekil 6.39 (Solda): Sarıyer Tarihi Köyiçi, Dursun Fakih Sokak'tan görünüm (Kaptanoğlu, 2013).

Şekil 6.40 (Sağda): Sarıyer Tarihi Köyiçi, Dursun Fakih Sokak'tan görünüm (Kaptanoğlu, 2013).

- Basit onarım çalışması kapsamında, cephe boyanması ve cephe temizliği önerileri yapılmıştır. Cephelerin boyanması ile ahşap cepheyi bozan etkenler arasında olan güneş ışınları, hava kirliliği, ısı, nem değişikliği ve rutubet girişi engellenir. Ayrıca, cephe kaplaması ardındaki taşıyıcı ahşabın korunmasına da katkı sağlanır³⁶. Bu bakımdan seçilen sokakta geleneksel yapı örneği olan, 723 Ada, No: 14'de farklı renklerdeki cephe boyalarının, tek renge dönüştürülmesi önerilmektedir. Tek parsel içinde iki ayrı girişli yapı örneği olan 717 Ada, No: 29 ve No: 29/1'de farklı renklerdeki cephe yeniden düzenlenmelidir (Şekil 6.41 - 6.42).

Şekil 6.41 (Solda): Dursun Fakih Sokak, 723 Ada, No: 14 (Kaptanoğlu, 2013).

Şekil 6.42 (Sağda): Dursun Fakih Sokak, 717 Ada, No: 29 ve 29/1 (Kaptanoğlu, 2013).

Basit Onarım çalışmalarında cephe temizliğinde yapılan müdahale, ahşap yapılarda cephelerde oluşan bitkilerin temizlenmesidir. 723 Ada, No: 44 ve No: 46 için, cephe temizliğinde bitki temizliği yapılması gereken müdahaledir (Şekil 6.43).

³⁶Bu amaçla, bezir yağı, yağlı boya, astar, aşı boyası gibi geleneksel boya teknikleri kullanılabilir gibi, dayanıklılığı 5 ile 7 yıl arasında değişen nefes alan, çok ince gözenekli son teknoloji ürünü boyaların kullanımı da önerilir (Günay, 2007: 48 - 49 - 245).

Şekil 6.43: Dursun Fakih Sokak 723 Ada, No:44 ve No: 46'da cephede görülen bitkiler (Kaptanoğlu, 2013).

- Kısmi onarım çalışmalarında yapılan müdahaleler; kısmi malzeme değişimi, çatıda müdahale ve yapı elemanlarının değişimi olarak belirlenmiştir. Kısmi malzeme değişimi kapsamında, cephelerde özgün olmayan ahşap kaplamaların, yapıda ve genel tipolojide edinilen bilgiler doğrultusunda değiştirilmesi önerilmektedir. 723 Ada, No: 24'te kısmi onarım altında, değişen pencere boyutlarının ve cephe kaplamalarının özgün boyutlara getirilmesi önerilmektedir (Şekil 6.44).

Şekil 6.44: Dursun Fakih Sokak, 723 Ada, No: 24 (Kaptanoğlu, 2013).

723 Ada, No: 34/1A için kanatlı pencerelerin giyotin pencerelere, 723 Ada, No: 38'de, değişen pencerelerin özđün giyotin pencerelere dönüştürülmesi önerilmektedir (Şekil 6.45- 6.46).

Şekil 6.45 (Solda): Dursun Fakih Sokak, 723 Ada, No: 34/1 (Kaptanoğlu, 2014).

Şekil 6.46 (Sağda): Dursun Fakih Sokak, 723 Ada, No: 38 (Kaptanoğlu, 2014).

717 Ada, No: 35'de, neredeyse tüm kapı ve pencere elemanları değiştirilmiş, özđün giyotin pencereler birleştirilerek geniş ve kanatlı pencerelere dönüştürülmüştür (Şekil 6.47).

Şekil 6.47: Dursun Fakih Sokak, 717 Ada, No: 35 (Kaptanoğlu, 2013).

Kısmi onarım gerektiren yapılar arasında, geçmişte alanda yapılan r konstruksiyonlar da bulunmaktadır. Genel olarak  zg nl g n  yitirmiŐ bu yapı grubu için, fiziksel ömrünü tamamlaması beklenmeden, cephelerinde müdahaleye gidilmeli, özgün oranda ahşap kaplamalarla ve ahşap doğrama elemanları ile değiştirilmelidir. 723 Ada, No: 50'de, yapının ömrünü tamamlamasını beklemeden cephe kaplaması ve pencere doğramalarının değiştirilmesi önerilmektedir (Şekil 6.48). 713 Ada No: 25, r konstruksiyon yapılmış bir başka yapı örneğidir. Bu yapı için de cephe elemanları ve kaplamalarında müdahale önerilmektedir (Şekil 6.49).

Şekil 6.48 (Solda): Dursun Fakih Sokak, 723 Ada, No: 50 (Kaptanoğlu, 2013).

Şekil 6.49 (Sağda): Dursun Fakih Sokak, 717 Ada, No: 25 (Kaptanoğlu, 2013).

Ayrıca, bazı ev sahiplerinin kendi imkanları ile onarım yaptıkları ve cephelerde PVC esaslı kaplama malzemelerinin kullanıldığı belirlenmiştir.  zg n malzemeden uzak olmasının yanında, hem yapı için, hem de içinde yaşayanlar için sağlıksız bir müdahale olan bu malzemenin kaldırılması ve özgün ahşap cephe kaplamalarına geri dönülmesi gereklidir.

723 Ada No: 22'de özgün pencere boyutlarının düzenlenmesinin yanında, pvc esaslı cephe kaplama malzemelerinin ahşap malzeme ile değiştirilmesi önerilmiştir (Şekil 6.50- 6.51).

Şekil 6.50 (Solda): Dursun Fakih Sokak, 723 Ada, No: 22 (Kaptanoğlu, 2013).

Şekil 6.51 (Sağda): Dursun Fakih Sokak, No: 22'den sokağın girişine bakış (Kaptanoğlu, 2013).

Çatıda müdahale kapsamında, kırılan alaturka kiremitlerin onarılması ve diğer çatı kaplama malzemelerinin (marsilya kiremit, shingle, oluklu PVC) alaturka kiremitle değiştirilmesi önerilmektedir³⁷. Marsilya kiremitin çoğunlukla kullanıldığı alanda, 723 Ada No: 14 ve No: 52 dışında kalan tüm yapıların çatı kaplama malzemelerinde, alaturka kiremit kullanımı önerilmektedir.

Bununla birlikte yapı elemanlarının değişiminde, geleneksel yapılarda, pencere ve kapı elemanlarında, gerek ısı sorunlarını çözmek için, gerekse ahşaba göre dayanıklı olduğu düşüncesi ile, özgün doğramaların genellikle PVC doğramalarla değiştirildiği tespit edilmiştir³⁸. 723 Ada No: 54'de yapının ömrünü tamamlaması beklenmeden pencere doğramalarının değiştirilmesi gereklidir (Şekil 6.52).

³⁷ Ayrıca, yapılarda ısı kayıplarında büyük etkisi olan çatı aralarının, yalıtımı sağlanmalı, bu amaçla doğal malzemeler tercih edilmelidir. Bu kapsamda, taş yünü doğal bir malzeme olup, günümüzde yalıtım amaçlı kullanımı çok yaygındır. Bununla birlikte ağaç ham maddeli, odun talaş levhaları, geri dönüştürülmüş ahşap veya geleneksel bir yöntem olan odun/kömür küllerinin 10 cm kalınlığında çatı arasına serilerek, yapının ısı geçirgenliği azaltılabilir (Kişisel Görüşme, serbest Makine Mühendisi Alper Oral, Eylül 2014) .

³⁸ PVC doğramaların, zamanla deforme olmuş ahşap pencerelere göre ısı tutuculuğunun fazla olması, çift camlı oluşu, ahşap malzemeye göre daha az bakıma ihtiyaç duyulması, seçilmesinde önemli etkenler olmuştur. Olumlu görülen özelliklerine karşın, gerek sağlığa olumsuz etkileri, gerekse özgün dokuya verdiği tahribat açısından

Şekil 6.52: Dursun Fakih Sokak, 723 Ada, No:54 (Kaptanoğlu, 2013).

- Kapsamlı onarım çalışmaları, cephe düzenleme, rökonstrüksiyon, kaldırılacak yapı, kat indirimi ve restorasyon çalışmaları olarak belirlenmiştir. Cephe düzenlemesi başlığı altında, özgün doluluk - boşluk oranlarını kaybeden yapıların, var olan belge, kaynaklar ve tipoloji örnekleri doğrultusunda yeniden düzenlenmesi önerilmektedir.

723 Ada No: 20'de kapsamlı onarım altında, cephede düzenleme yapılarak dükkan cepheleri ve özgün pencere boyutları nitelikli hale getirilmelidir (Şekil 6.53). 723 Adada, aynı parsel içinde iki farklı girişi olan No: 44 ve No: 46'da özgün pencere ve cephe kaplamaları çoğunlukla mevcut olup, bazı pencereler pvc esaslı doğramalarla değiştirilmiştir. Özgününde iki çıkmalı olan yapının bugün bir çıkması kırılmıştır. Onarım kapsamında, restorasyon çalışması yapılması gereken bir örnektir (Şekil 6.54).

---

mutlaka kaldırılması gereken malzemelerdir. Günümüzde yeni teknolojilerin kullanımı ile ahşap doğrama sistemleri daha uzun süre dayanabilmektedir. Ayrıca, pencere ve kapı doğramalarının değişimine gerek kalmadan, elemanların onarımı ile de ısı kaynaklı sorunlar çözülebilir.

İstanbul ve çevresindeki geleneksel yapılarda, son yüzyılda yaygın olarak, iç duvarların bağdadi çitası ve bağdadi sıva ile kaplanması; cephe elemanlarının yükünü azaltmakta ve arada kalan hava boşluğu ile yapıların uzun yıllar sağlıklı ayakta kalmasına yardımcı olmuştur. Yapılardaki ısı problemleri, yapı elemanlarından pencere ve kapı doğramalarının değişimi, çatı onarımı ve yalıtımı ile yok olmadığı takdirde, özellikle ahşap yapılarda, ahşap cephe kaplaması ile bağdadi iç duvar arasında kalan hava boşluğuna yalıtım yapılabilir. Bunun için uygulama sırasında, ahşap dış cephe kaplaması sökülmeli ve arada kalan hava boşluğuna yalıtım yapılmalıdır. Alanda geleneksel yapıların tümünde benzer özellik gösteren malzeme, uygulama ve iklime uyumlu tasarım kararlarının dışında, tek yapılarda da özgün çözümler görülebilmektedir.

Şekil 6.53 (Solda): Dursun Fakih Sokak, 723 Ada, No: 20 (Kaptanoğlu, 2013).

Şekil 6.54 (Sağda): Dursun Fakih Sokak, 723 Ada, No: 44 ve No: 46 (Kaptanoğlu, 2013).

Sokakta kullanılamaz haldeki geleneksel yapıların belge ve projeleri hazırlandıktan sonra, restorasyonu yapılmalı ve yapıdaki malzemelerin yeniden kullanımı dikkate alınmalıdır. 723 Ada No: 52'deki yapı mevcut hali ile kullanılamaz durumda olan ve çökme riski taşıdığından bir an önce müdahale yapılması gereklidir (Şekil 6.55). 717 Ada No:31/1'deki yapının, restore edilerek yeniden kullanımı sağlanmalıdır (Şekil 6.56).

Şekil 6.55 (Solda): Dursun Fakih Sokak, 723 Ada, No: 52 (Kaptanoğlu, 2013).

Şekil 6.56 (Sağda): Dursun Fakih Sokak, 717 Ada, No: 31/1 (Kaptanoğlu, 2013).

Ayrıca, 713 Ada No: 15 ve 713 Ada No: 17, kapsamlı onarım çalışmaları altında, restorasyonu yapılması gereken yapı örnekleridir (Şekil 6.57- 6.58).

Şekil 6.57 (Solda): Dursun Fakih Sokak, 713 Ada, No: 17 (Kaptanoğlu, 2013).

Şekil 6.58 (Sağda): Dursun Fakih Sokak, 713 Ada, No: 15 (Kaptanoğlu, 2013).

Alandaki geleneksel dokuyu zenginleştirmek amacı ile, eldeki nitelikli belge ve projeler doğrultusunda, özgün malzeme ve taşıyıcı sistemler ile rökonstrüksiyon yapılabilir. Ayrıca, geleneksel yapılar için, yapının son dönem eklerinin kaldırılması önerilmektedir. Ancak yapının özgün niteliklerine zarar vermeyen ve mevcut sokak düzeni içinde olumsuz görüntü sergilemeyen kat ve ekleri korunabilir.

723 Ada No: 30 tescilli bir yapının parselidir. Yapı sahibi tarafından rökonstrüksiyon ile yeniden yapılması için başvurulmuş, ancak kurul dosyasında yer alan projenin tekrar düzenlenmesine karar verilmiştir. Bununla birlikte, yapının özgün olmayan son dönem eki, ticari işlevli kullanımı ile günümüzde ayaktadır. Ancak koruma çalışmaları kapsamında, özgünlüğü bulunmadığı için yıkılması gereklidir (Şekil 6.59).

Şekil 6.59: Dursun Fakih Sokak, 723 Ada, No: 30'un özgün olmayan son dönem eki (Kaptanoğlu, 2013).

Yeni yapılar ve sokak geneli için alınan kararlarda; geleneksel dokunun ön plana çıkarılması ve bütünlük sağlaması temel ilkeler olmalıdır. Bu amaçla yeni yapılarda, geleneksel yapılardaki kütle, gabari, pencere ve kapı oranları, malzeme ve renk kullanımları ile uyum amaçlanmıştır. Örneğin, parsel boyutu olarak geleneksel dokudan daha geniş cephe oluşturan yapıların cephelerinde düzenlemeler, kat yüksekliği ile uyumsuz yapılarda, Koruma Amaçlı İmar Plan kararları esas alınarak, kat yüksekliği, 9.50 metreyi geçmeyecek ve yapının saçak kotu, komşu eski eserlerin saçak kotunu geçmeyecek biçimde, kat yüksekliklerinin yeniden düzenlenmesi ve genel dokuya uyumlu hale getirilmeleri amaçlanmaktadır. Ancak, her yapının kendi dönem özelliğini yansıtmaması gerektiği düşüncesi ile yeni yapıların cephelerinde geleneksel dokuya birebir benzerlik göstermesinin yanlış olacağı düşünülmüştür.

Bununla birlikte tüm yapılarda, klima, elektrik kablosu, uydu anteni vs. gibi, yapılarda niteliksiz görüntü oluşturan malzemeler cephelerde yer almamalı, yapı niteliğini bozmayacak biçimde yeniden yerleştirilmelidir.

Ayrıca, zaman içinde, ticaretin bu sokağa yayılması ile gerek geleneksel, gerekse yeni yapıların zemin katlarında ticari kullanımlar artmıştır. Çarşı'nın devamı haline dönüşen sokakta, insanların yürüme mesafesinde ihtiyaçlarını karşılayabilmesi, sosyal ilişkilerin devamlılığı ve yerel ekonomiye kazancı ile sürdürülebilirliğe katkı sağlarken, ticari kaygılarla tarihi çevrenin bozulmasına izin verilmemeli ve gerekli önlemler alınmalıdır. Bu kapsamda, geleneksel yapılardaki ticari amaçlı kullanımlarda, geleneksel dükkan tipolojilerinden yararlanılmalı ve dükkanlar için ortak kararlar alınmalıdır.

Yapılar için düşünülen önerilerin yanında, çevresel açıdan da bazı kararların alınması

gereklidir. Sokak genelinde yeşil alanları, konutların arka bahçeleri oluşturmaktadır. Bu anlamda, yeterli görülmeyen bahçelerde yeşillendirmeler yapılmalı, niteliksiz ekler kaldırılmalı ve özgün bahçe duvarlarında onarımlara gidilmelidir.

Bahçelerin ön görünümde olmayışı, avantaja dönüştürülebilir, hava kaynaklı ısı pompası veya bahçe zeminine kurulabilecek, fotovoltaiik panellerle, yapıların enerji ihtiyaçları için fosil kaynaklı kullanımlara alternatifler çözümler sağlanabilir. Bununla birlikte, yağmur suyunun ve kuyu suyunun yeniden bahçede kullanımı için basit müdahaleler yapılabilir. Ancak, getirilen bu önerilerin tarihi yapıların özgünlüklerinin önüne geçmemesi önemsenmeli, yapı niteliklerini korumak amacıyla, çatılarda kurulabilecek güneş panellerine, mini rüzgar türbinine izin verilmemelidir.

Günümüzde bir bölümü granit parke, bir bölümü beton parke taşla döşenmiş sokak kaplamasında bütünlük sağlanmalı, müdahale gerektiren yerlerde onarım çalışmaları yapılmalıdır. Tek yönlü sokak trafiği mevcut hali ile korunmalı, acil durumlarda, ana cadde bağlantısını kolaylaştırmak için, yön tabelaları belirginleştirilmelidir. Yol kenarlarındaki araç parklarına izin verilmemeli, bisiklet ve yaya yolu kullanımının rahatlatılması önemsenmelidir. Ayrıca, ahşap yapının yoğun olduğu sokakta çıkabilecek yangın riskine karşı, sık aralıklarla yangın muslukları yerleştirilmelidir. Bununla birlikte, sokak genelinde telefon ve elektrik hatları yer altına alınıp, yetersiz kalan sokak aydınlatmaları, tarihi dokuyla uyumlu ve alternatif enerji kaynakları ile çalışanlarla değiştirilmelidir.

6.3.2. Örnek Tarihi Tek Yapı İçin Sürdürülebilir Koruma ve Sağlıklaştırma Önerileri

Sürdürülebilirlik kapsamında tek yapı ölçeğinde, tarihi yapılarda yaşanan fiziksel sorunları ele almak üzere, Sarıyer Tarihi Köyüçü'nde, Ortaçeşme Caddesi'ndeki, 723 Ada ve 16 parselde yer alan tescilli yapı, örnek çalışma yapısı olarak seçilmiştir (Şekil 6.60 - 6.61). Yapının seçilmesinde taşıyıcı sistem ve malzeme özellikleri ile bölgede çok sayıda örneğinin olması etkili olmuştur. 20. yüzyıl başında yapıldığı tahmin edilen ve bir diğer adı Çobanoğlu Köşkü olarak bilinen yapı, sonraki tarihlerde mal sahibi tarafından Verem Savaş Dispanseri'ne bağışlanmıştır. Günümüzde, yapı derneğin lojman kullanımında olup, sadece birinci katını bir aile kullanmaya devam etmektedir.

Şekil 6.60 (Solda): Çobanoğlu Köşkü kuzeydoğu cephesi görünüşü (Kaptanoğlu, 2014).

Şekil 6.61 (Sağda): Çobanoğlu Köşkü güneybatı cephesi görünüşü (Kaptanoğlu, 2014).

Özgünlüğünü ve strüktürel yapısını çoğunlukla korumuş olan bu yapıda, geçmişte ıslak hacimlerin yenilenmesi ve çatı onarımları gibi az sayıda müdahale çalışmaları yapılmıştır. Bugün ise, yapılan niteliksiz onarımların düzeltilmesinin yanında giderek artan yapısal sorunlara müdahale edilmesi gereklidir.

Örneğin zemin katın kuzeydoğu cephe duvarlarının yarı toprak altında oluşu, havalandırmanın eksik olduğu katta zamanla nem ve rutubetin artışına neden olmuştur. Bunun yanı sıra, çatıdaki yağmur suyu iniş boruları, aynı cepheden yolun alt seviyelerine inmekte ve kuzeydoğu cephe duvarlarından içeriye suyun sızdığı düşünülmektedir.

Zeminde oluşan ıslaklık, havalandırılmayan mekanda rutubetin artışında etkili olmuş, duvarlarda kararmalar ve sıvada kopmaların yanında, tavan döşemeleri rutubetten yoğun etkilenmiştir (Şekil 6.62 - 6.63 - 6.64 - 6.65).

Şekil 6.62 (Solda): Zemin kat kuzeydoğu cephesinde kapatılan pencereler (Kaptanoğlu, 2014).

Şekil 6.63 (Sağda): Zemin kat kuzeydoğu cephesinde iç mekanda yoğun nemden oluşan ıslak döşeme (Kaptanoğlu, 2014).

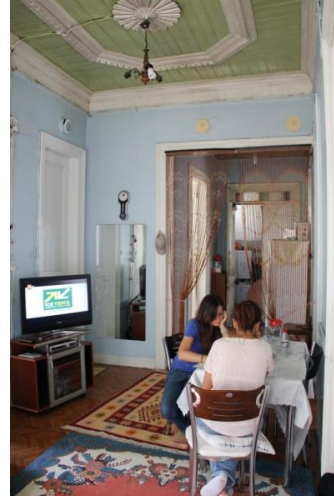
Şekil 6.64 (Solda): Zemin katta ahşap tavanın kararmasına bir örnek (Kaptanoğlu, 2014).

Şekil 6.65 (Sağda): Zemin katta putrel tavan döşemesinin günümüzdeki durumu (Kaptanoğlu, 2014).

Zemin katta yaşanan sorunun engellenebilmesi için yağmur suyu iniş boruları yeniden düzenlenmeli ve temel seviyesine suyun gidişi engellenmelidir. Ayrıca, zemin katta, kuzeydoğu ve güneybatı aksında, pencerelerin karşılıklı yönde açılması ile mekan içi hava sirkülasyonu sağlanarak, içerdeki nem ve rutubet dağıtılabilir (Kişisel Görüşme, Gülay Zorer Gedik, Temmuz³⁹ 2014). Zemin katta yaşanan bu

³⁹ Prof. Dr. Gülay Zorer Gedik, Yıldız Teknik Üniversitesi, Yapı Bilgisi Kürsüsü Öğretim Üyesi
Araştırma Alanları: Okul Yapılarında Güneş Enerjisinden Yararlanma, Gölgeleme Elemanı Tasarımları, Yapılarda Soğutma Yükünün Azaltılması (<http://www.mim.yildiz.edu.tr/kisiler>, Eylül 2014).

önemli sorunun, üst katlarda görülmeyişi, üst katın ahşap karkas sistemli olması ve sürekli kullanım halinde olan katların, sıklıkla havalandırılarak doğal havalandırma yöntemi ile yoğuşma ve rutubetin oluşumu engellenmiştir (Şekil 6.66 - 6.67).

Şekil 6.66 (Solda): Kullanım durumundaki üst kattan bir görünüm (Pakdemir, 2012).

Şekil 6.67 (Sağda): Kullanım durumundaki üst kattan bir görünüm (Pakdemir, 2012).

Bir başka yapısal sorun, geçmişte cephenin ahşaba uygun olmayan boya ile boyanması, güneşin etkisi ile, ahşapta kısmi yerlerde koyulaşma ve beyazlaşmalara neden olmuştur. Cephe boyasında oluşan derin çatlaklar, kabarma, pullanma ve soyulmaların önce sökülmesi ve ardından güneş ışığının ahşabın içine nüfus etmeden yansımaları sağlayan boya ve verniklerin uygulanması gerekir (Kudeb, 2012: 310) (Şekil 6.68- 6.69).

Şekil 6.68 (Solda): Cephede çıkma altındaki ahşabın yer yer koyulaşması ve beyazlaşmasına örnek (Kaptanoğlu, 2104).

Şekil 6.69 (Sağda): Cephede ahşap pencere kenarında görülen boyanın soyulması, kabarma ve pullanması (Kaptanoğlu, 2014).

Bununla birlikte, binaya kapı ve pencere boşluklarından giren havanın iç mekanda esintiye dönüşmesi, yapının ısıl konforunu etkileyen en önemli unsurlardır. Yapının kat yüksekliklerinin günümüz standartlarından fazla olması ve geniş pencere açıklıklarının olmasına rağmen, yapı elemanlarına yapılacak basit müdahalelerle, uzun yıllar kullanılması hedeflenmektedir (Şekil 6.70 - 6.71 - 6.72 - 6.73 - 6.74-6.75).

Şekil 6.70 (Solda): Çobanoğlu Köşkü'nde özgün olmayan giyotin pencere örneği (Kaptanoğlu, 2014)

Şekil 6.71 (Sağda): Çobanoğlu Köşkü'nde özgün pencere örneği (Kaptanoğlu, 2014).

Şekil 6.72 (Solda): Çobanoğlu Köşkü'nde giyotin pencerelere iç mekandan yapılan müdahaleler (Kaptanoğlu, 2014).

Şekil 6.73 (Sağda): Çobanoğlu Köşkü'nde giyotin pencerelere iç mekandan yapılan müdahaleler (Kaptanoğlu, 2014).

Şekil 6.74 (Solda) : Yapının kapanmayan özgün giriş kapısı (Kaptanoğlu, 2014).

Şekil 6.75 (Sağda): Odada ısı kaçaklarına neden olan koridor kapısı (Kaptanoğlu, 2014).

Yapısal sorunlara karşı üretilen bu çözümler, yapıya en az müdahalede bulunmak adına önerilmektedir. Bugün ‘pasif sistemler’ olarak nitelendirilen çalışmalar arasında; doğal havalandırmanın kullanımı, yapı elemanlarında iyileştirmeye gidilmesi, doğal aydınlatmanın etkin şekilde kullanımını gibi yöntemleri amaçlar.

Geleneksel yapıların özgün yapıım özellikleri ile, yüzyılı aşan süredir içinde yaşayanlara sağlıklı ve ısıl konfora uygun koşullar sağladığı kabul edilen, genel bir yaklaşımdır. Ancak, gerek geleneksel yapıların devamlılığının sağlanması adına, gerekse yeni yapılarda sürdürülebilir mimaride kullanılabilecek verilerin elde edilmesi adına, yapılması gereken analitik çalışmalar olmalıdır. Bu nedenle geleneksel yapıların malzeme, bileşen ve yapıım tekniklerinin tespitinin yanında, doğal havalandırma sisteminin ve mekan içindeki ısı tutucu özelliğinin ölçülüp, analiz edileceği analitik sonuçların oluşturulması gereklidir.

Geleneksel yapılarda iklime uyum, dış hava sıcaklığı, nem, güneş ışınımını ve rüzgarın etkisi düşünerek yapılan; mekan organizasyonları, parselde yerleşme durumu ve kullanılan yapı malzemeleri ile aktif enerji kullanımını en aza indirilmektedir. Bu konu başlığında, ülkemizde çeşitli illerde yapılmaya başlanılan akademik araştırmalar bulunmaktadır. Analizlerin⁴⁰, farklı iklim koşullarında ve yapıım özelliklerindeki

⁴⁰Günümüzde çoğunlukla enerji verimliliği sertifikalarının yeni yapılar için hazırlanması, analizlerde kullanılan programların çoğunlukla yeni yapılarda kullanmaya yönelik içeriklerinin olduğunu

geleneksel yapılarda uygulanmış olmasına rağmen, her örneğin standartlara yakın sonuçlar verdiği tespit edilmiştir⁴¹.

Farklı disiplinlerin bir arada oluşturduğu bu çalışmaların bir benzerinin, Boğaziçi yerleşimindeki geleneksel bir yapıda yapılması, koruma amaçlı yapılacak çalışmalarda önemli katkı sağlayacaktır.

Tüm bu çalışmaların yanında, yapılan araştırmalarda, günümüzdeki mesleki uygulamalarda görülen; geleneksel bir yapının ısı konfor koşullarının sadece restorasyon projesinde, öneri aşamasında ve yapı sahibinin ekonomik gücü doğrultusunda hazırlandığıdır. Mevcut durumun ısı performansı dikkate alınmadan yapılan bu çalışmaların ne kadar gerçekçi olduğu tartışılmalıdır. Ayrıca, bu kapsamda yapılan ısı yalıtımı uygulamalarında, özgün doku ile uyumlu olmayan örnekler görülmektedir. Bu nedenle, geleneksel malzemelerin kullanıldığı bu yapılarda, doğa ve yapı malzemesi ile uyumlu olan yalıtım malzemelerinin seçilmesine dikkat edilmelidir.

---

göstermektedir. Ancak İngiliz bilim adamı Dr. Andrew Marsh tarafından 1998 yılından beri geliştirilmeye devam edilen ECOTECT programı, geleneksel yapıların mevcut ısı performanslarını ölçmek için kullanılan özelliktedir. Bu program ile, mevcut yapının analizinin yanı sıra, dinamik tepkisinin simülasyonu yapılmaktadır (Ulukavak Harputlugil, Çetintürk, 2005: 80).

⁴¹Tez kapsamında çalışılan yapılar, Safranbolu, Trabzon, Erzurum ve Diyarbakır illerinin geleneksel konut örneklerindedir.

BÖLÜM 7

SONUÇ

Sarıyer Tarihi Köyiçi ve Yenimahalle tarihi kent dokusu, İstanbul'un en önemli yerleşimlerinden Boğaziçi'nin yüzyıllardır sahip olduğu tarihi, kültürel ve doğal özelliklerini yansıtan bir bölümdür. Tez kapsamında, bu değerlerin günümüzde yaşatılması ve geleceğe aktarılması amaçlanmaktadır. Bu amaçla yapılacak çalışmaların yapılı çevrenin korunması ile sınırlı kalmaması gerektiği, bölgenin tüm ihtiyaçlarına yönelik kararların alınması ile sürdürülebilir bir yaklaşım sağlanacağı düşünülmektedir.

İlk olarak, doğal çevrede korunma çalışmaları ile başlayan 'sürdürülebilirlik', günümüzde ihtiyaçlar doğrultusunda sürekli gelişen ve yeni anlamlar kazanan bir kavramdır. 'Sosyal sürdürülebilirlik', 'ekolojik sürdürülebilirlik', 'ekonomik sürdürülebilirlik' ve 'kültürel sürdürülebilirlik' bu kavramın birer parçaları olmakla birlikte, bu anlamda tarihi çevrenin, bu çok boyutlu kavram ile birlikte ele alınması, günümüz korumacılığının gerekliliğidir.

Sürdürülebilirlik ve tarihi çevrenin birlikte düşünülmesi gerektiğini açıklayan en önemli tanımlardan biri 1981 yılında Burra Tüzüğü'nde yapılarak; 'bugün kabul ettiğimiz değerlerin geçmişini anlamak, günümüzü bu değerlerle zenginleştirmek ve gelecek nesillere sahip olunanları aktarmak' olarak tanımlanır (ICOMOS Australia, 2013). Dolayısı ile yaşam alanlarında fiziksel açıdan yapılar için alınan kararlarının yanında, doğal çevre koşullarının düşünüldüğü, sosyal ilişkilerin düzenlenmesi ve ekonominin kalkındırılması gibi yerel ölçekte, yaşayanların hayat kalitesini arttıracak bütüncül öneriler sağlanmalıdır. Tüm bu açıklamaların doğrultusunda, çalışma alanında öneriler oluşturulurken; alanın tarihi, kültürel, sosyo-ekonomik özellikleri ve bu döneme kadar yapılan koruma çalışmaları, kapsamlı bir biçimde ele alınmış ve tez kapsamında ayrıca sunulmuştur. Çalışma alanının geçmişine dair yapılan araştırmalarla birlikte, günümüzde var olan fiziksel ve çevresel niteliklerin tespiti için analizler yapılmıştır. Bu anlamda, çevresel nitelikler kapsamında; çevre verileri, trafik - ulaşım analizi ve mülkiyet dağılımı, mimari nitelikler kapsamında; yapıların tarihi dönemlemesi, kat sayıları, kullanım durumu, çatı biçim ve malzemeleri, işlev durumu, özgün strüktürel sistem ve malzemeler, yapısal durum ve değişmişlik durumu ortaya

konulmuştur. Ayrıca, mevcut yapılarda özgün cephe özellikleri ve mimari elemanları belirlemek amacı ile tipolojik çalışmalar hazırlanmıştır.

Elde edilen analizlerde; çalışma alanının yeşilin ve denizin yakınında yer alması, yaşayanların hayat kalitesini arttırıcı önemli etkenlerdendir. Değişken arazi özelliği ile oluşan bakı zenginlikleri, önemli karakteristik özellikleri olmaya devam eder. Bununla birlikte, çalışma alanında, anıtsal yapıların varlığı ve özgün işlevleri ile kullanılıyor olmaları önemlidir. Ancak, günümüzde bu yapılara yapılan yeni ekler ve anıtsal yapı onarımlarındaki niteliksiz işler, yapıların özgünlüklerinin her geçen gün biraz daha bozulmasına neden olmaktadır. Anıtsal yapılarla birlikte, geleneksel konut dokusunda çoğunlukla 19. yüzyıl sonu ve 20. yüzyıl başı örneklerinin bulunması, alanın önemli özellikleri arasındadır. Bu anlamda, yalılar ve köşkerin yanı sıra; ‘halk mimarisi’ olarak bilinen dar sokaklara yerleşmiş, küçük bahçeli ve mal sahibinin ekonomik gücüne göre yapılan ahşap konutlardan örnekler de bulunmaktadır. Ancak yapıları çevrede, özellikle 1950'lerden sonra kentlere göç ile başlayan plansız ve hızlı büyümenin, alanın sahip olduğu geleneksel konut dokusuna büyük zarar verdiği ortadadır. Günümüzde, geleneksel strüktür yapısından farklı, betonarme taşıyıcı sistemli yapıların baskın olduğu çalışma alanında, bu yapılardan kat yüksekliği ile 6 katı bulan örnekler vardır. Ayrıca, betonarme yapılar arasında, tescilli yapıların bir dönem rökonstrüksiyon ile yeniden yapımında izin verilen, betonarme taşıyıcı sistemli cephede ahşap kaplamalı yapı örneklerinden de yer almaktadır.

Bununla birlikte, geleneksel yapılarda özgün strüktürel sistemli yapıların (yapısal durumu; ‘iyi’, ‘orta’, ‘kötü’, ‘harap’ ve ‘yıkık’ nitelikte olan yapıların) sayıca tamamı, yeni yapılarla karşılaştırıldığında az sayıdadır.

Tüm bu verilerle birlikte, çalışma alanında yapı kullanım durumunun yüksek olması ve konut kullanımının yoğun olması; çalışma alanının gündüz ve gece devamlı kullanımına önemli etkenler olur. Ayrıca, değişmeyen yapı adaları ve konut - parsel ilişkileri, özgün cephe ve yapı elemanlarının varlığı geleneksel dokunun önemli özelliklerinin devam ettiğini gösterir.

Sosyal yapıyı tanımlamak amacıyla uygulanan anketlerde tespit edildiği gibi, yapı kullanıcılarının uzun zamandır bölgede yaşıyor olması ve burada yaşamaktan memnun olduklarını belirtmeleri, sokak ölçeğinde pek çok sosyal ve kültürel değer

günümüzde devam ettiğini ortaya koymaktadır. Bu bağlamda sokak ölçeğinde kurulan ilişkiler, tarihi çevrenin devamlılığı için önemli unsurlar arasında sayılır.

Tez kapsamında yapılan analizlerin değerlendirilmesi amacıyla; doğal çevre, yapılı çevre, ekonomik etkenler, ulaşım, sosyal ve kültürel etkenler başlığı altında SWOT analizleri hazırlanmıştır. Analizlerdeki bazı başlıklar:

- Doğal çevrede;

Günümüzde suyu akan çeşmelerin yanı sıra, kaynak sularının varlığı, alandaki önemli çevresel özelliklerden olmaya devam eder. Ancak, geçmişte Sarıyer Deresi'nin üzerinin kapatılmış olması ve ıslah çalışmaları sırasında dere yönünün değiştirilmesi, alanda var olan doğal bir veriyi kaybetmeye neden olacak bir durumdur. Tüm bu oluşumun karşısında, doğal çevrenin korunması adına bugün belediyeler tarafından, atık yönetiminin başlatıldığı, deniz suyunun temiz tutulması ve yakın köylerdeki tarımsal çalışmaları teşvik edici uygulamaların yapıldığını görmekteyiz.

- Fiziksel çevrede;

Günümüzde çoğunlukla betonarme yapıların olduğu alanda, geleneksel yapı örneklerinden bulunması önemlidir. Anıtsal yapıların onarım çalışmalarının yapılması ve özgün hali ile kalabilmiş geleneksel konut örneklerinin nitelikli restorasyon çalışmaları ile alana kazandırılması dokuyu zenginleştirecek önemli veriler arasındadır.

- Sosyo-kültürel ve ekonomik açıdan;

Bölgede yaşayanların büyük çoğunluğunun uzun yıllardır aynı yapılarda veya aynı mahallede yaşaması, kurulan sosyal ilişkiler bakımından önemli nitelikler arasındadır. Konut kullanımının çoğunluk olduğu çalışma alanında, sürekli canlılık sağlayan bu özelliğin yanında, çarşı kültürünün devam etmesi de önemlidir. Ancak, yüzyıllardır aynı aks üzerinde yer alan ticaret dokusunun gelişen nüfus ile birlikte, konut kullanımının yoğun olduğu çevre sokaklara yayıldığı görülmektedir. Ayrıca, geçmişte neredeyse tüm İstanbul'un Sarıyer'den balık alışverişi yaptığı, sosyo-ekonomik açıdan önemli verilerden biri olan balıkçılığın; Taşiskele Parkı'ndaki balık çarşısı yıkıldıktan sonra, bugün düzensiz ve niteliksiz birimlerde ticaretinin yapıldığı bir dönemdedir.

Yapılan analiz ve değerlendirmelerin sonucunda hazırlanan önerilerde, tarihi doku ön planda tutularak genel çalışma alanı için;

- Çevresel Ölçekte;

Ulaşım-trafik durumunu düzenleyici ve doğal çevrenin korunması adına yapılabilecek müdahaleler önerilmiştir. Ardından, geleneksel konut dokusu ele alınmış ve onarım görmesi gereken tarihi yapılar sınıflandırılmış, kullanılmayan yapılara işlev önerisi getirilmiştir. Ayrıca, alanda büyük çoğunluğu oluşturan betonarme sistemli yeni yapılar için, cephe sıhhileştirmeleri önerilmiş, kat indirimi gereken yeni yapılarda, koruma amaçlı imar planı kararlarına uyulmuştur. Fiziksel çevre için alınan kararların yanında sosyal donatıyı zenginleştirmek adına, bölgede ihtiyaç duyulan kamusal alanların düzenlenmesi ile hedeflenen; bölgede yaşayanların aidiyet duygularının gelişebilmesi ve bölge sorunlarına öncelikle kendilerinin çözüm üretebilmeleridir.

- Sokak ölçeğinde;

Sağlıklaştırma önerileri kapsamında, Sarıyer Tarihi Köyiçi'nde geleneksel dokusunu koruyabilmiş ender sokaklardan Dursun Fakih Sokak, çalışma alanı olarak seçilmiştir. Sokakta geleneksel yapılar için getirilen önerilerle birlikte, yeni yapıların sokak bütünlüğüne uyumlu hale gelebilmesi için hazırlanan öneriler sunulmuştur.

- Tek yapı ölçeğinde;

Alan tipolojisine uygun örnek bir yapı seçilerek, yapısal sorunlarına karşı en az müdahale ile yaklaşımda bulunacak pasif sistemlerin önerilmesinin yanı sıra, farklı disiplinlerce oluşturulacak analitik çalışmalarda ortaya çıkan verilerin kullanımı ile, daha nitelikli müdahalelerin geliştirilmesi gerektiğine değinilmiştir.

Çalışma alanı, İstanbul'un en önemli temiz hava kaynağı olan Kuzey Ormanları'na yakınlığı ve doğal çevresi ile kaliteli yaşam olanağı sağlamaktadır. Geçmişte kaybedilen kültür varlıkları olmasına rağmen, hala koruma önerisi getirilmeyi bekleyen pek çok tarihi yapı örneğini barındırmaktadır. İstanbul'un hızla gelişen nüfusu ve yapılaşmasına rağmen, günümüzde yerel değerlerini koruyabilen ender örneklerden olması nedeniyle önemli ve özel bir yere sahip olduğu düşünülmektedir. Bu nedenle, alan için pek çok farklı projenin hazırlanması gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- Ahunbay, Z.**, (2004), *Tarihi Çevre Koruma ve Restorasyon*, Yem Yayın, İstanbul.
- Ahunbay, Z.**, (2012), *Ahşap Yapıların Korunması İle İlgili Uluslararası ilkelere Türkiye'den Bakış*, Ahşap Yapılarda Koruma ve Onarım Sempozyumu Bildiri Kitabı, KUDEB, İstanbul.
- Ahunbay, Z.**, (2013), *4. Tarihi Yapıların Güçlendirilmesi ve Geleceğe güvenle Devredilmesi Sempozyumu*, Maya Basın Yayın, İstanbul.
- Akçer Öztekin, S.**, (2000), *Anadoluhisarı Sit Koruma Projesi*, Mimarlık Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, İTÜ İstanbul.
- Aksel, A.**, (1994), *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*, Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı Ortak Yayın, İstanbul.
- Alus, S., M.**, (1995), *İstanbul Kazan Ben Kepçe*, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Andreasyan, H., D.**, (1952), *18. Asırda İstanbul*, İstanbul Enstitüsü Yayınları, İstanbul.
- Atabay, S.**, (2005), *Boğaziçi: Gelişmeler-Sorunlar-Yaklaşımlar Panel*, TMMOB, İstanbul.
- Aykal, D., F., Gümüş, B., Özbudak Akça, B., Y.**, (2009), *Sürdürülebilirlik Kapsamında Yenilenebilir ve Etkin Enerji Kullanımının Yapılarda Uygulanması*, 5. Yenilenebilir Enerji Kaynakları Sempozyumu, Diyarbakır.
- Aysel, N. R.**, (2004), *Mimari Tasarımın Biçimlenmesinde Bir Çevre Faktörü Olarak 'Su' ve Boğaziçi Örneği*, Mimarlık Ana Bilim Dalı Doktora Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, İstanbul.
- Ayverdi, A.**, (2002), *Boğaziçi'nde Tarih*, Kubbealtı Neşriyatı, İstanbul.
- Balci, İ.**, (1998), *Sarıyer'i Görmek ve Hissetmek*, Cem Ofset Matbaacılık Sanayi A. Ş., İstanbul.
- Balci, İ.**, (2006), *Sarıyer, Aşiyen'dan Kısırkaya'ya*, İlkbiz Yayınevi, İstanbul.
- Baycan Levent, T.**, (1999), *Sürdürülebilir Bölgesel Kalkınma: Marmara Havzası İçin Bir Yöntem Denemesi*, Şehir ve Bölge Planlama Ana Bilim Dalı Doktora Tezi, İTÜ, İstanbul.

- Baysan, O.**, (2003), *Sürdürülebilirlik Kavramı ve Mimarlıkta Tasarıma Yansımaları*, Mimarlık Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, İTÜ, İstanbul.
- Bektaş, C.**, (2011), *Kuzguncuk*, Literatür Yayınları İstanbul.
- Bektaş, C.**, (2013), *Doğaya Uyumlu Mimarlık*, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul.
- Berberoğlu, B., N.**, (2011), *İstanbul'un 100 Camisi*, Kültür A.Ş., İstanbul.
- Beyhan, Ş., G.**, (2004), *Kültürel Sürdürülebilirlik ve Çağdaş Gereksinimler Bağlamında Sürdürülebilir Turizm ve Kimlik Kavramsal Modeli: Pamukkale Örneği*, Mimarlık Ana Bilim Dalı Doktora Tezi, İTÜ, İstanbul.
- Birsel, C., Pinon, P.**, (2010), *İmparatorluk Başkentinden Cumhuriyet'in Modern Kentine: Henri Prost'un İstanbul Planlaması (1936- 1951)*, İstanbul Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul.
- Çakır, G.**, (2012), *Yapısal Atıkların Geri Dönüşümünün Sürdürülebilir Kalkınma Bağlamında Önemi*, Mimarlıkta Malzeme Dergisi, Sayı 22, İstanbul.
- Çiftçi, A.**, (2008), *Geçmişten Günümüze Boğaziçi 1*, Türkiye Anıt Çevre Turizm Değerlerini Koruma Vakfı ve İstanbul Büyükşehir Belediyesi Ortak Yayın, İstanbul.
- Deleon, J.**, (1998), *Boğaziçi Gezi Rehberi*, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Dresner, S.**, (2002), *The Principles of Sustainability*, Earthscan Publications, London.
- Egemen, A.**, (1993), *İstanbul'un Çeşme ve Sebilleri Resimleri ve Kitabeleri ile 1165 Çeşme ve Sebil*, Arıtan Yayınevi, İstanbul.
- Eldem, S., H.**, (1979), *Boğaziçi Anıları*, Aletaş Alarko Eğitim Tesisleri A. Ş., İstanbul.
- Eldem, S., H.**, (1987), *Türk Evi Osmanlı Dönemi 3*, Türkiye Anıt Çevre Turizm Değerlerini Koruma Vakfı, İstanbul.
- Erdenen, O.**, (2006), *Boğaziçi Sahilhaneleri 2 Avrupa Yakası*, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A.Ş. Yayınları, İstanbul.
- Erdem, B.**, (2010), *Binalarda Enerji Korunumu Açısından Isı Pompalarının Farklı İklim Bölgelerinde Uygulanması*, Mimarlık Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, İTÜ, İstanbul.

- Erdemir, İ.,** (2014), *Sıcak Kuru İklim Bölgelerinde Enerji Korunumu- Yerleşme Dokusu - Form Etkileşimi: Geleneksel Diyarbakır Evleri Örneği*, Mimarlık Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, İTÜ, İstanbul.
- Ejder, E.,** (2012), *Ahşap Koruyucu Boyalar ve Doğru Uygulama*, Ahşap Yapılar Koruma Restorasyon ve Sürdürülebilirlik Kriterleri 2, İBB-KUDEB.
- Eyice, S.,** (2007), *Bizans Devrinde Boğaziçi*, Yeditepe Yayınevi, İstanbul.
- Günay, Z.,** (2010), *Neoliberal Kentleşme Dinamikleri Çerçevesinde Tarihi Çevrenin Sürdürülebilirliği: Sürdürülebilir Kentsel Koruma Modeli*, Şehir ve Bölge Planlama Ana Bilim Dalı Doktora Tezi, İTÜ, İstanbul.
- Genim, S.,** (2000), *Konstantiniyye'den İstanbul'a 19. Yüzyıl Ortalarından 20. Yüzyılda Boğaziçi'nin Rumeli Yakası Fotoğrafları*, Suna ve İnan Kırarç Vakfı İstanbul Araştırmaları Enstitüsü Kataloglar Dizisi, İstanbul.
- Girgin, E.,** (2014), *Güncel Dosya: Kuraklık Kapıda mı?*, Yapı Dergisi, 394. Sayı, İstanbul.
- Günay, R.,** (2007), *Geleneksel Ahşap Yapılar, Sorunları ve Çözüm Yolları*, Birsen Yayınevi, İstanbul.
- Harputlugil Ulukavak, G., Çetintürk, N.,** (2005), *Geleneksel Türk Evi'nde Isıl Konfor Koşullarının Analizi: Safranbolu Hacı Hüseyinler Evi*, Gazi Üniversitesi Mühendislik ve Mimarlık Fakültesi Dergisi, 77- 84, Ankara.
- Hürel, H.,** (2010), *İstanbul'un Ansiklopedik Öyküsü*, Kapı Yayınları, İstanbul.
- Hovhannesyanyan, S., S.,** (1997), *Payitaht İstanbul'un Tarihçesi*, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul.
- İnciciyan, G., V.,** (2000), *Boğaziçi Sayfıyeleri*, Eren Yayıncılık, İstanbul.
- Jeddings and Newman,** (2008), *Cities as Sustainable Ecosystems, Principles and Practices*, Island Press, Washington.
- Keleş, R., Yılmaz, M.,** (2004), *Sürdürülebilir Konut Tasarımı ve Doğal Çevre*, Yerel Kimlik Sayı 13, İstanbul.
- Konuk, S.,** (2009), *Bir planlama yaklaşım biçimi olarak kültürel sürdürülebilirlik Kumkapı örneği*, Mimarlık Ana Bilim Yüksek Lisans Tezi, İTÜ, İstanbul.

- Kuban, D.**, (2010), *Kent ve Mimarlık Üzerine İstanbul Yazıları*, Yem Yayın, İstanbul.
- Kudde, E., Ersen, A.**, (2009), *Ahşap Yapılarda Koruma ve Proje Metodolojisi, Ahşap Yapılar Koruma Restorasyon ve Sürdürülebilirlik Kriterleri 1*, İBB-KUDEB.
- Liddell, H.**, (2008), *Eco - minimalism, the antidote to eco - bling*, Riba Publishing, London.
- Lynas, M., Kutluğ, N.**, (2009), *Sürdürülebilir Ayak İziniz, Karbon kirliliğinizi düşürmek için basit yöntemler*, Açık Radyo Kitapları, İstanbul.
- Mantran, R.**, (2005), *İstanbul Tarihi*, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Mazak, A., Mazak, M.**, (2008), *Dersaadet'in Sayfiye Semti Sarıyer*, Sarıyer Belediyesi, İstanbul.
- Okçuoğlu, T.**, (1994), *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*, Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı Ortak Yayın, İstanbul.
- Öztürk, E.**, (2013), *Enerji Etkin Yapı Tasarım Yaklaşımlarının Geleneksel Yapılardaki Öğretileri, Trabzon Örneği*, Mimarlık Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, KTÜ, Trabzon.
- Pulcu Çizmeciyan, L.**, (2010), *İstanbul'da Kayıp Zamanlar*, İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.
- Rodwell, D.**, (2007), *Conservation and Sustainability in Historic Cities*, Oxford.
- Salman, S.,Y.**, (2004) *Boğaziçi Tarihi Sit Alanının Yok Olma Süreci ve Kalan Sınırlı Değerlerin Korunma Olasılıkları*, Mimarlık Ana Bilim Dalı Doktora Tezi, İTÜ, İstanbul.
- Serageldin, Ismail and Shluger, Ephim and Martin-Brown (ed.)**, (2001), *Historic Cities and Sacred Sites: Cultural Roots for Urban Futures*, The World Bank, Washington, D.C.
- Şehsuvaroğlu, H., Y.**, (1986), *Boğaziçi'ne Dair*, Turing, İstanbul.
- Taçoral, E.**, (2012), *Yerel Mimari Dokunun Isıl Performans Analizi Üzerine Bir Çalışma: Kemaliye Evleri Örneği*, Mimarlık Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Karabük Üniversitesi, Karabük.

Tekeli, İ., (2009), *Kültür Politikaları ve İnsan Hakları Bağlamında Doğal ve Tarihi Çevreyi Korumak (İlhan Tekeli Toplu Eserler 5)*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul.

Tonguç, S., E., (2012), *Boğaz Hakkında Herşey*, Boyut Yayın Grubu, İstanbul.

Tutel, E., (2008), *Geçmişten Günümüze Boğaziçi 2*, Türkiye Anıt Çevre Turizm Değerlerini Koruma Vakfı ve İstanbul Büyükşehir Belediyesi Ortak Yayın, İstanbul.

Tutel, E., (2008), *Şirket-i Hayriye*, İletişim Yayınları, İstanbul.

Yenen, A., Yenen, M., (1994), *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*, Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı Ortak Yayın, İstanbul.

İnternet Kaynakları

<http://www.unesco.org/new/fileadmin/MULTIMEDIA/FIELD/Brussels/pdf/the%20power%20of%20culture%20for%20development.pdf>, Şubat 2014.

https://www.forumforthefuture.org/sites/default/files/images/Forum/Projects/Sustainable_Cities_Index/sustainablecities07.pdf, Şubat 2014.

<http://australia.icomos.org/wp-content/uploads/The-Burra-Charter-2013-Adopted-31.10.2013.pdf>, Şubat 2014.

<http://www.sariyer.bel.tr/sayfalar/738/sariyer-tarihi.aspx>, Şubat 2014.

<http://www.istanbul-ulasim.com.tr/rayl%C4%B1-sistemler/aktarma-istasyonlar%C4%B1/m2-hac%C4%B1osman.aspx>, Şubat 2014.

<http://www.envanter.gov.tr/anit/index/detay/41204>, Mayıs 2014.

<http://www.envanter.gov.tr/anit/index/detay/41003>, Mayıs 2014.

http://www.changeworks.org.uk/uploads/83096-EnergyHeritage_online1.pdf, Mayıs 2014.

http://www.changeworks.org.uk/uploads/Renewable_Heritage_Online.pdf, Mayıs 2014.

<http://www.tfl.gov.uk/corporate/about-tfl/corporate-and-social-responsibility/sustainability>, Mayıs 2014.

<http://www.eie.gov.tr/MyCalculator/pages/34.aspx>, Mayıs 2014.

<http://www.ewht.org.uk/looking-after-our-heritage/energy-efficiency-and-sustainability/10-behaviour-tips-to-save-energy-and-money>, Mayıs 2014.

http://iats09.karabuk.edu.tr/press/pro/11_CIVIL&CONSTRUCTION.pdf, Eylül 2014.

<http://web.ogm.gov.tr/sertifikasyon/Dokumanlar/Dunyadaki-Durum.pdf>, Eylül 2014.

http://www.ibb.gov.tr/sites/kudeb/Documents/Kudeb_Yayinlari.htm, Eylül 2014.

http://www.tarihiKentlerBirligi.org/wp-content/uploads/2004_say%C4%B1_13.pdf, Eylül 2014.

<http://www.sariyertimes.com/gunboyu-sariyerde-dolasmaksariyer-1-xi-ibrahim-balci/>, Aralık 2014.

<http://www.envanter.gov.tr/anit/index/detay/41222>, Aralık 2014.

EKLER

Ek 1: Sosyal Anket Soruları

Ek 2: 1970 - 1999 Yılları Arasında Boğaziçi'nde Koruma ve Planlama Çalışmalarının Kronolojisi

Ek 3: Dursun Fakih Sokak 723 Ada Mevcut Plan ve Silüet Çizimleri

Ek 4: Dursun Fakih Sokak 723 Ada Öneri Plan ve Silüet Çizimleri

Ek 5: Dursun Fakih Sokak 713 Ada ve 717 Ada Mevcut Plan ve Silüet Çizimleri

Ek 6: Dursun Fakih Sokak 713 Ada ve 717 Ada Öneri Plan ve Silüet Çizimleri

Ek 1:Sosyal Anket Soruları

KONU:SARIYER TARİHİ ÇEVRE SOSYAL ANKET FORMU (Konut)

Anket

No:

Tarih: / /

Adres:

Yapının Kullanımı: Konut ( ) Diğer (.....)

1. AİLE YAPISI

a) Hane reisinden başlayarak evde oturanları sayar mısınız?

Adı /Soyadı	Aile reisine göre akrabalık	Cinsiyet	Yaş	Öğrenim durumu	Meslek

- **Ailenin aylık kazancı:** .....

- **Sosyal güvenceniz var mı ?** Evet ( ) Hayır ( )

Cevabınız evet ise; SSK ( ) Emekli Sandığı ( ) Bağkur ( ) Diğer (.....)

2. KONUT- AİLE İLİŞKİLERİ:

1. Sarıyer'in yerlisi misiniz? Evet( ) Hayır ( )

Cevabınız evet ise; kaç kuşaktır buradasınız? .....

Cevabınız hayır ise; nereden geldiniz? .....

kaç yılında geldiniz? .....

neden geldiniz?.....

2. Mülkiyet durumunuz; Mal Sahibi ( ) Kiracı ( )

Kiracı iseniz; ödediğiniz kira bedeli nedir? .....

3. Kaç yıldır bu evde oturuyorsunuz? .....

4. Daha önce nerede oturuyordunuz? .....

Aynı mahallede, başka evde ( ) Başka mahallede (Nerede? .....

Farklı Semtte(Nerede?.....) Başka Şehirde (Nerede?.....)

Diğer (.....)

5. Neden bu evi tercih ettiniz?

Fiyatının/ Kirasının ucuz olması ( ) Sağlam/ aydınlık olması ( ) Merkezi

olması ( ) İşe yakın olması( ) Akrabaya, dosta yakın olması ( )

Diğer ( )

6. Evinizin büyüklüğünü nasıl buluyorsunuz? Yeterli ( ) Büyük ( )

Küçük ( ) Diğer ( )

7. Evin kullanım durumu nedir? Yaz- kış ( ) Yaz ( ) Kış ( )

Ara sıra ( ) Hiç ( )

8. Hanenin tamamında siz mi oturuyorsunuz?

Evet ( ) Hayır ( )

Cevabınız hayır ise; evi kimlerle paylaşıyorsunuz?

(.....)

9. Evinizde kaç oda var? 1 ( ) 2 ( ) 3 ( ) 4 ( )

5 ve üzeri ( )

10. Katların kullanım durumları;

- Bodrum Kat: Kullanılıyor ( ) Kullanılmıyor ( ) Kısmen
kullanılıyor ( ) Yok ( )

- Zemin Kat: Kullanılıyor ( ) Kullanılmıyor ( ) Kısmen
kullanılıyor ( )

- 1. Kat: Kullanılıyor ( ) Kullanılmıyor ( ) Kısmen
kullanılıyor ( )

- 2. Kat: Kullanılıyor ( ) Kullanılmıyor ( ) Kısmen
kullanılıyor ( )

- 3. Kat (varsa eğer): Kullanılıyor ( ) Kullanılmıyor ( ) Kısmen
kullanılıyor ( )

**11. Kullanılıyorsa; Bodrum katta hangi odalar
var?.....**

Zemin katta hangi odalar var?.....

1. katta hangi odalar var?.....

2. katta hangi odalar var?.....

3. katta (varsa eğer) hangi odalar var?.....

12. Evinizde kullanılmayan oda sayısı kaç tane? .....

13. Evinizde sonradan eklenen veya çıkarılan mekanlar var mı?

Evet ( ) Hayır ( )

Cevabınız evet ise; bu mekanlar hangileridir?

.....

Cevabınız evet ise; yeni eklerin tarihi nedir?

1-5 yıl ( ) 5-10 yıl ( ) Daha eski (Ne zaman?.....)

14. Taşlığınız / arka bahçeniz var mı?

Evet ( ) Hayır ( )

15. Taşlığınız/ arka bahçenizden memnun musunuz?

Evet ( ) Hayır ( ) Kısmen ( )

**16. Taşlığınızı /arka bahçenizi gün boyu ne kadar ve nasıl
kullanıyorsunuz?.....**

Kömürlük ( ) Atık eşya deposu ( ) Hayvan besliyorum ( )

Sebze yetiştiriyorum( ) Diğer ( )

3. YAPI - ÇEVRE İLİŞKİLERİ:

17. Mahallenizden memnun musunuz?

Evet ( ) Hayır ( )

Neden? .....

18. Mahallenizde sizi rahatsız eden şeyler var mı? Evet ( ) Hayır ( )

Cevabınız evet ise; nedir? Gürültü ( ) Güvenlik ( ) Kirlilik ( )

Diğer.....

19. Komşularınızla görüşüyor musunuz? Evet ( ) Hayır ( )

20. Komşularınızla birbirleriyle iyi geçiniyor mu?

Evet ( ) Hayır ( ) Kısmen ( )

21. Aynı sokakta oturan akrabanız var mı? Evet ( ) Hayır ( )

22. Aynı mahallede oturan akrabanız var mı? Evet ( ) Hayır ( )

Cevabınız hayır ise; hangi mahallede?

.....

23. Aynı şehirde oturan akrabanız var mı? Evet ( ) Hayır ( )

Cevabınız evet ise; hangi semtte?

.....

24. Evinizin aşağıdakilerden hangisine yakın olmasını isterdiniz?

Çarşı ( ) Park ( ) Kahve ( ) Camii ( ) Pazar ( )

Durak ( )

Diğer.....

26. Aracınız var mı? Evet ( ) Hayır ( )

Cevabınız evet ise; aracınız için park alanı sorunu yaşıyor musunuz?

.....

27. Ulaşımında en çok tercih ettiğiniz araç hangisidir?

Özel araç ( ) Otobüs ( ) - Dolmuş ( ) Deniz ulaşımı ( )

28. Deniz ulaşımından memnun musunuz? Neden?

.....

Deniz ulaşımını tercih ediyorsanız, en çok hangisini kullanıyorsunuz?

Deniz Otobüsü ( ) Şehir Hatları ( ) Deniz Motoru ( )

4. YENİLEME- KORUMA İLİŞKİLERİ:

29. Evinizden memnun musunuz?

30. İmkancınız olsa, evinizde aşağıdakilerden hangisini yapmak isterdiniz?

Onarım yaparak kullanmak ( )   Restore ettirmek ( )   Yeni ek yapmak ( )
Satmak ( )   Kiraya vererek başka yapıya taşınmak ( )
Yıkıp yeniden yaptırmak ( )   Diğer ( )

31. Evinizde daha önce onarım yapıldı mı?   Evet ( )   Hayır ( )

Cevabınız evet ise; ne zaman?   1-5 yıl ( )   5-10 yıl ( )

Daha eski (ne zaman?.....)

32. Evinizin içerisinde onarım yapılmasını istediğiniz yerler nerelerdir?

.....

33.İhtiyaç duyduğunuz onarımlar nedir?

Sıva, boya yenileme ( )   Doğramaların onarımı /yenilenmesi ( )
Mutfak /Banyo onarımı ( )   Mutfak /Banyo büyütülmesi ( )
Çatının onarılması ( )   Isıtma sisteminin yenilenmesi ( )
Kat ilavesi ( )   Diğer.....

34.Bu onarımları gerçekleştirmenizi engelleyen koşullar var mı?

Evet ( )   Hayır ( )

Cevabınız evet ise; nedir?   Maddi Yetersizlik ( )   İlgisizlik ( )

Sağlık sorunları/yaşlılık ( )   Evden taşınma isteği ( )
Diğer.....

35.Ev sahibi olarak, evinizin onarımı için devlet size faizsiz ve uzun süreli kredi sağlarsa, bunu değerlendirip evinizde oturmaya devam eder misiniz?

Evet ( )   Hayır ( )

36. Eviniz için düşündüğünüz basit onarım /tadilat işlerinde, devletin size teknik ekip desteği ve uygulama kolaylığı sağlamasını ister misiniz?

Evet( )   Hayır( )

SARIYER TARİHİ ÇEVRE SOSYAL ANKET FORMU (Ticari)

Anket

No:

Tarih: / /

Adres:

Yapının Kullanımı: Dükkan ( ) Diğer (.....)

1. ÇALIŞAN YAPISI:

a) İşletme sahibinden itibaren çalışanları sayabilir misiniz?

Adı /Soyadı	İşletme Sahibine Göre Konum	Cinsiyet	Yaş	Öğrenim Durumu	Meslek

-Çalışanın aylık kazancı: .....

-Yan gelirleri: Var ( ) Yok ( )

- Varsa; yan geliri nedir ? ..... ve ne kadar kazandırıyor?

.....

- Sosyal güvenceniz var mı ? Evet ( ) Hayır ( )

Cevabınız evet ise; SSK ( ) Emekli Sandığı ( ) Bağkur ( )

Diğer (.....)

2. YAPI-ÇALIŞAN İLİŞKİLERİ:

1. Sarıyer'in yerlisi misiniz? Evet ( ) Hayır ( )

Cevabınız evet ise; kaç kuşaktır buradasınız? .....

Cevabınız hayır ise; nereden geldiniz? .....

kaç yılında geldiniz? .....

neden geldiniz?.....

2. Mülkiyet durumunuz; Mal Sahibi ( ) Kiracı ( )

Kiracı iseniz; Dükkan/ Yapı için ödediğiniz kira bedeli nedir?

.....

3. Kaç yıldır bu yapıda çalışıyorsunuz?

.....

4. Daha önce nerede çalıştınız? .....

Aynı mahallede, başka yapıda ( ) Başka mahallede (nerede? .....

Farklı Semtte (Nerede?.....) Başka Şehirde (nerede?.....)

Diğer (.....)

5. Neden bu yapıyı tercih ettiniz?

Fiyatının ucuz olması ( ) Merkezi olması ( ) Satış potansiyelinin olması ( )

Sağlam/ aydınlık olması ( ) Kullanım amacıma uygun olması ( ) Diğer ( )

6. Yapını/ mekanın büyüklüğünü nasıl buluyorsunuz?

Yeterli ( ) Büyük ( ) Küçük ( ) Diğer ( )

7. Yapıda/ mekanda kaç oda var?

1 ( ) 2 ( ) 3 ( ) 4 ( ) 5 ve üzeri ( )

8. Yapının/ mekanın kullanım durumu nedir?

Yaz- kış ( ) Yaz ( ) Kış ( ) Ara sıra ( ) Hiç ( )

9. Yapının tamamını siz mi kullanıyorsunuz?

Evet ( ) Hayır ( )

Cevabınız hayır ise; yapıyı kimlerle paylaşıyorsunuz?

(.....)

10. Katların kullanım durumları;

- Bodrum Kat: Kullanılıyor ( )   Kullanılmıyor ( )

Kısmen kullanılıyor ( )   Yok ( )

- Zemin Kat: Kullanılıyor ( )   Kullanılmıyor ( )

Kısmen kullanılıyor ( )

- 1. Kat: Kullanılıyor ( )   Kullanılmıyor ( )

Kısmen kullanılıyor ( )

- 2. Kat: Kullanılıyor ( )   Kullanılmıyor ( )

Kısmen kullanılıyor ( )

- 3. Kat (varsa eğer):   Kullanılıyor ( )   Kullanılmıyor ( )

Kısmen kullanılıyor ( )

11. Kullanılıyorsa; Bodrum katta hangi odalar

var?.....

Zemin katta hangi odalar var?.....

1. katta hangi odalar var?.....

2. katta hangi odalar var?.....

12. Yapıda/ mekanda kullanılmayan oda sayısı kaç tane?

.....

13. Yapıda/ mekanda sonradan eklenen veya çıkarılan bölümler var mı?

Evet ( )   Hayır ( )

Cevabınız evet ise; bu mekanlar nedir?

.....

Cevabınız evet ise; yeni eklerin tarihi nedir? 1-5 yıl ( )   5-10 yıl ( )

Daha eski(Ne zaman?.....)

14. Taşlığınız / arka bahçeniz var mı?

Evet ( )   Hayır ( )

15. Taşlığınızı/ arka bahçenizden memnun musunuz? Evet ( ) Hayır ( )
Kısmen ( )

16. Taşlığınızı /arka bahçenizi gün boyu ne kadar ve nasıl kullanıyorsunuz?.....

Kömürlük ( ) Malzeme deposu ( ) Hayvan besliyorum ( )

Sebze yetiştiriyorum ( )

Atık eşya deposu ( ) Diğer ( )

2. YAPI-ÇEVRE İLİŞKİLERİ:

17. Bu mahalleden memnun musunuz? Evet ( ) Hayır ( )

18. Bu mahallede sizi rahatsız eden şeyler var mı? Evet ( ) Hayır ( )

Cevabınız evet ise; nedir? Gürültü ( ) Güvenlik ( ) Kirlilik ( )

Yangın ( )

Diğer.....

19. Bu mahallede mi oturuyorsunuz Evet ( ) Hayır ( )

Cevabınız hayır ise; hangi semtte

oturuyorsunuz?.....

Eğer bu mahallede oturuyorsanız ;

20. Komşularınızla görüşüyor musunuz? Evet ( ) Hayır ( )

21. Aynı sokakta oturan akrabanız var mı? Evet ( ) Hayır ( )

22. Aynı mahallede oturan akrabanız var mı? Evet ( ) Hayır ( )

Cevabınız hayır ise; hangi mahallede?

.....

23. Aynı şehirde oturan akrabanız var mı? Evet ( ) Hayır ( )

Cevabınız evet ise; nerede?

.....

24. Yapınızın/ mekanınızın aşağıdakilerden hangisine yakın olmasını isterdiniz?

Çarşı ( ) Park ( ) Kahve ( ) Camii ( )

Pazar ( )

Diğer.....

26. Aracınız var mı? Evet ( ) Hayır ( )

Cevabınız evet ise; aracınız için park alanı sorunu yaşıyor musunuz?

.....

27. Ulaşımında en çok tercih ettiğiniz araç hangisidir?

Özel araç ( ) Otobüs - Dolmuş ( ) Deniz ulaşımı ( )

Deniz ulaşımını tercih ediyorsanız, en çok hangisini kullanıyorsunuz?

Deniz Otobüsü ( ) Şehir Hatları ( ) Deniz Motoru ( )

4. YENİLEME- KORUMA İLİŞKİLERİ(YAKLAŞIMLAR):

28. Yapınızdan/ mekanınızdan memnun musunuz? Evet ( ) Hayır ( )

29. İmkancınız olsa, yapınız/ mekanınız ile ilgili aşağıdakilerden hangisini yapmak isterdiniz?

Tadilat yapıp kullanmak ( ) Restore ettirmek ( ) Yeni ek yapmak ( )

Satmak ( ) Kiraya vererek başka yapıya taşınmak ( )

Yıkıp yeniden yaptırmak ( ) Diğer ( )

30. Yapınızda/ mekanınızda daha önce onarım yapıldı mı? Evet ( ) Hayır ( )

Cevabınız evet ise; ne zaman? 1-5 yıl ( ) 5-10 yıl ( )

Daha eski (ne zaman?.....)

31.Yapınızın/ mekanınızın içerisinde onarım yapılmasını istediğiniz yerler nereledir?

.....

32.İhtiyaç duyduğunuz onarımlar nedir?

- Sıva, boya yenileme ( ) - Doğramaların onarımı /yenilenmesi ( )
- Mutfak /Banyo onarımı ( ) - Mutfak /Banyo büyütülmesi ( )
- Çatının onarılması ( ) - Isıtma sisteminin yenilenmesi ( )
- Kat ilavesi ( ) - Diğer.....

33.Bu onarımları gerçekleştirmenizi engelleyen koşullar var mı?

Evet ( ) Hayır ( )

Cevabınız evet ise; nedir?

- Maddi yetersizlik ( ) - İlgisizlik ( ) - Sağlık sorunları/ yaşlılık ( )
- Yapıdan taşınma isteği ( )
- Diğer.....

34.Yapınızın/ mekanınızın onarımı için devlet size faizsiz ve uzun süreli kredi sağlarsa, bunu değerlendirip yapınızda/ mekanınızda çalışmaya devam eder misiniz?

Evet ( ) Hayır ( )

35.Yapınızın/ mekanınızın için düşündüğünüz basit onarım /tadilat işlerinde, devletin size teknik ekip desteği ve uygulama kolaylığı sağlamasını ister misiniz?

Evet ( ) Hayır ( )

36.Çalıştığınız bu yapıyı beğeniyor musunuz, yoksa yeni, betonarme bir yapıyı mı tercih edersiniz?

Bu Yapı ( ) Betonarme yapı ( ) Benzeri geleneksel yapı ( )

Diğer.....

Bu tercihinizin nedeni nedir?

.....

36. Buradan taşınırsaydınız nereye gitmek isterdiniz?

Yine aynı sokak ( ) Yine aynı mahalle ( ) İstanbul'un başka bir semti ( )

Başka bir şehre /köye? ( )

Ek 2:

1970-1999 Yılları Arasında Boğaziçi'nde Koruma ve Planlama Çalışmalarının Kronolojisi (Akçer Öztekin, 2000; Salman, 2004)

Tarih - Planlama ve Koruma Kararları/ Hükümler/ Kanunlar/ Planlar

10 Ekim 1970 - GEEAYK/5595 İstanbul Boğaziçi Sahil Şeridi Yalıları Tescili.

15 Temmuz 1971 - 1/5000 Ölçekli Boğaziçi Sahil Şeridi Koruma (İmar Planı) Planı'nın Yürürlüğe Girmesi.

13 Mayıs 1972 - GEEAYK/6642, GEEAYK/5595 Sayılı Kararın Revizyonu.

06 Mayıs 1973 - 1710 Sayılı Eski Eserler Yasası'nın Yürürlüğe Girmesi: Boğaziçi'ndeki İmar Uygulamalarının Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulunun Denetimine Alınması.

14 Aralık 1974 - GEEAYK/8172, 1/5000 Ölçekli Boğaziçi Doğal ve Tarihi Sit Alanı Koruma Kararları.

12 Nisan 1975 - GEEAYK/8036, 1/5000 Ölçekli Boğaziçi Doğal ve Tarihi Sit Alanı Koruma Kararları.

27 Haziran 1975 - GEEAYK/8502, 1/5000 Ölçekli Boğaziçi (Nazım) Koruma Planı ve Raporunun Onayı.

13 Eylül 1975 - GEEAYK/8612, 1/5000 Ölçekli Boğaziçi (Nazım) Koruma Planı ve Raporunun Revizyonu.

12 Mart 1977 - GEEAYK/9680, 1/5000 Ölçekli Boğaziçi'nin Tümünü Kapsayan Boğaziçi (Nazım) Koruma Planının ve Uygulama Yönetmeliğinin Hazırlanması.

03 Haziran 1977 - 1/5000 Ölçekli Boğaziçi (Nazım) Koruma Planının Onayı.

14 Ocak 1978 - GEEAYK/10201, Boğaziçi Koru ve Mesire Alanlarının Koruma Kararı.

15 Nisan 1978 - GEEAYK/ 10341 Boğaziçi Köyiçi Yerleşme Alanlarında Yapılaşma Koşullarının Belirlenmesi.

1978 - 1/5000 Ölçekli Boğaziçi (Nazım İmar) Koruma Planı'nın Revizyonu.

1979 - 1/5000 Ölçekli Boğaziçi (Nazım İmar) Koruma Planı'nın Revizyonu.

- 1982** - 1/5000 Ölçekli Boğaziçi (Nazım İmar) Koruma Planı'nın Revizyonu.
- 18 Ocak 1983** - Bakanlar Kurulu Kararı ile Boğaziçi (Nazım İmar) Koruma Planı'nın Uygulanmasına Kısıtlama Getirilmesi (İlanı 29 Ocak 1983).
- 21 Haziran 1983** - GEEAYK/ 15775 Boğaziçi Koruma Kararları'nın Revizyonu.
- 23 Temmuz 1983** - 2960 Sayılı Boğaziçi Kanunu'nun yürürlüğe girmesi, Sahil Şeridi ve Öngörünün Bölgesi'nde Yeni Konut Yapımının Yasaklanması, Yeni Bir Örgütsel Kurumun Oluşturulması (İlanı, 22 Kasım 1983).
- 24 Şubat 1984** - 2981 Sayılı İmar Affı Yasası'nın 3. Maddesi İle İmar Affının Boğaziçi Koruma Alanı İçinde Uygulanamayacağına İlişkin Hükümün Getirilmesi.
- 03 Mayıs 1985** - 3194 Sayılı İmar Kanunu'nu 46, 47, 48. Maddeleri ve Geçici 7. Maddesi ile 2960 Sayılı Boğaziçi Yasası'nda Değişiklikler Yapılması, Boğaziçi Sahil Şeridi ve Ön Görünüm Bölgesi'nde Konut Yapımına İzin Verilmesi, Boğaziçi İmar İdare Heyeti'nin Kaldırılması, Kaçak Yapıların ve Gecekonduların İmar Affı Kapsamına Alınması.
- 07 Haziran 1986** - 3290/ 2881 Sayılı İmar Affı Yasası'nın Boğaziçi'nde uygulama koşullarının belirlenmesi, 10 Ekim 1985'den önce yapılmış kaçak yapıların imar affı kapsamına alınması.
- 23 Temmuz 1986** - 3290 Sayılı İmar Affı Kanunu'nun uygulanmasına ilişkin yönetmeliğin yayınlanması.
- 11 Aralık 1986** - Anayasa Mahkemesinin İmar Affı Yasası'nın Boğaziçi alanında uygulanmasına ilişkin hükümlerin iptal edilmesi.
- 18 Nisan 1987** - Anayasa Mahkemesi Kararı'nın Resmi Gazete'de ilanı ile kararın yürürlüğe girmesi.
- 15 Temmuz 1988** - Boğaziçi Geri Görünüm ve Etkilenme Bölgeleri 1/5000 ölçekli Nazım İmar Planı revizyonu (İlanı 20 Temmuz).
- 13 Aralık 1988** - Mimarlar Odasının 1/5000 Ölçekli Boğaziçi Nazım Planı'nın iptali için İstanbul I No'lu İdare Mahkemesi'ne Başvurması.
- 02 Nisan 1989** - Devlet Planlama Kurulu Raporu ile Boğaziçi'ndeki yasal ve yasal olmayan yapılaşmanın saptanması.

04 Ekim 1989 - Anayasa Mahkemesi'nin Boğaziçi Sahil Şeridi ve Öngörünüm Bölgeleri'ndeki kaçak yapıların affının Anayasa'ya aykırı olduğuna karar vererek İmar Affı Yasası'nın Boğaziçi ile ilgili maddesinin iptali.

Nisan 1990 - İstanbul I No'lu İdare Mahkemesi'nin Boğaziçi Geri Görünüm ve Etkilenme Bölgeleri'nin 1/5000 Ölçekli Nazım İmar Planı için yürütmeyi durdurma kararı (90 gün) alması.

25 Haziran 1990 - 1990/ 1012 sayılı İstanbul Büyükşehir Belediye Meclisi kararı ile 1/5000 ölçekli Beşiktaş ilçesine ait Boğaziçi Nazım Plan revizyonunun onayı.

28 Haziran 1990 - İstanbul I No'lu İdare Mahkemesi'nin Boğaziçi Geri Görünüm ve Etkilenme Bölgeleri'nin 1/5000 Ölçekli Nazım İmar Planı'nın iptali için taraf olmayacağı kararı.

27 Aralık 1990 - 1990/ 1017 sayılı İstanbul Büyükşehir Belediye Meclisi kararı ile 1/5000 ölçekli Beykoz İlçesine ait Boğaziçi Nazım Plan revizyonunun onayı.

25 Ağustos 1991 - 1990/ 1017 sayılı İstanbul Büyükşehir Belediye Meclisi kararı ile 1/5000 ölçekli Sarıyer İlçesine ait Boğaziçi Nazım Planı'nın revizyonunun onayı.

04 Aralık 1992 - İstanbul I No'lu idare Mahkemesi'nin Mimarlar Odası İstanbul Şubesi'ni başvurusuyla 1988 tarihli Boğaziçi Geri Görünüm ve Etkilenme Bölgeleri 1/5000 ölçekli Nazım İmar Planı Revizyonu için Yürütmeyi Durdurma (90 gün) kararı alınması.

1 Şubat 1993 - İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin Yürütmeyi Durdurma kararına itirazı sonucu, Üsküdar İlçesi için yürütmeyi durdurma kararının iptali.

04 Ağustos 1994 - İstanbul III Numaralı KTVKK'nın Boğaziçi Kıyı Şeridi'ne ilişkin kararların temel olacak ilke kararlarının alınması.

1 Şubat 1995 - 15 Temmuz 1988 tarihinde onaylanan Boğaziçi Geri Görünüm ve Etkilenme Bölgeleri 1/5000 ölçekli Nazım İmar Plan Revizyonu'nun iptali.

06 Temmuz 1995 - İstinye Tersanesi alanının rekreasyon alanı olarak kullanılması kararı.

15 Kasım 1995 - İstanbul III Numaralı KTVKK tarafından Boğaziçi Sit alanı sınırları dışında kalan Beykoz ve Sarıyer İlçeleri'nin " İstanbul Kuzel Kesimi-Karadeniz Kuşağı I ve II No'lu Doğal Sit Alanı" olarak tescil edilmesi.

14 Aralık 1995 - İstanbul III Numaralı KTVKK tarafından "İstanbul Kuzey Kesimi-Karadeniz Kuşığı I ve II No'lu Doğal Sit Alanları için Geçiş Dönemi Yapılaşma Koşullarının Belirlenme Sürecine Yönelik Kararları.

07 Mart 1996 - İstanbul III Numaralı KTVKK tarafından "İstanbul Kuzey Kesimi-Karadeniz Kuşığı I ve II No'lu Doğal Sit Alanları ile ilgili derecelendirme kararı.

14 Temmuz 1998 - KTVKYK/ 589, tarihli ilke kararı.

18 Haziran 1999 - KTVKYK/ 660, tarihli ilke kararı.

05 Kasım 1999 - KTVKYK/ 661, tarihli ilke kararı.

İSTANBUL KÜLTÜR ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANA BİLİM DALI
MİMARLIK TARİHİ VE RESTORASYON
YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK KAPSAMINDA
İSTANBUL SARIYER'DE
TARİHİ KENT DOKUSUNUN
KORUNMASI İÇİN BİR ÖNERİ

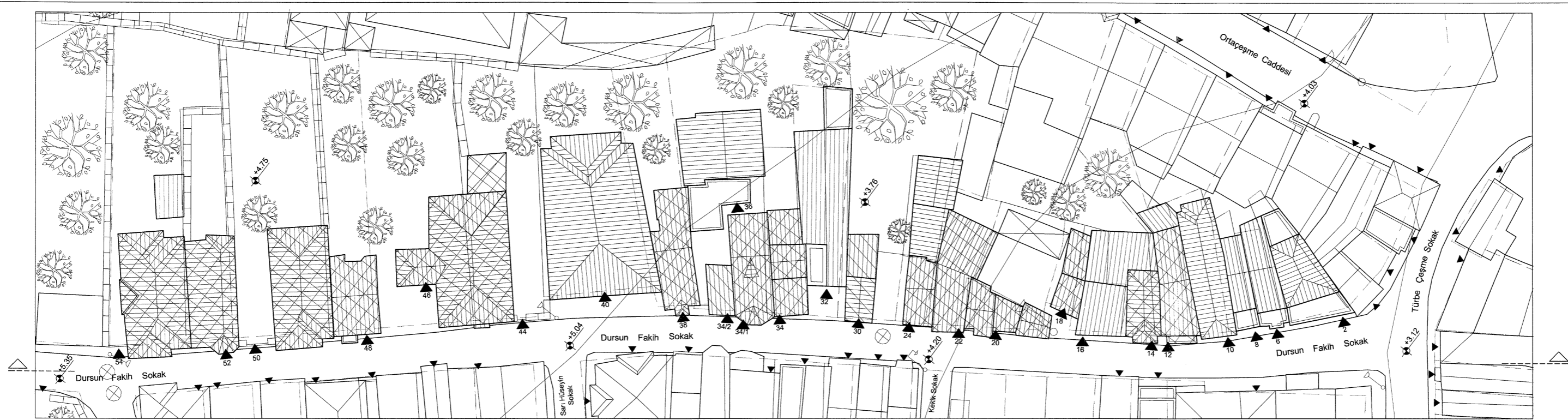
TEZ DANIŞMANI
YRD. DOC. DR. ELİF MIHÇIOĞLU BİLGİ
İPEK ZEYNEP KAPTANOĞLU
1009351007

SARIYER TARİHİ KÖYÜÇİ
DURSUN FAKİH SOKAK
723 ADA YAPILARI
MEVCUT PLAN VE SİLÜETİ

Analiz	Değerlendirme	Öneri
0	5m	10m
		15m

Genel Lejant	
Tescilli Yapı	Kapı Numara ve Girişleri
Tescille Önerilen Sivil Mimarlık Örneği	Kuyu
Ek Yapı	Yeşil Alan
	Ağaç
	Yollar

Not:
Baz pafta, 2011 halihazırdan yararlanılarak hazırlanmıştır.

Dursun Fakih Sokak
723 Ada
Mevcut Planı

Dursun Fakih Sokak
723 Ada
Mevcut Silüeti

Ek 3: Dursun Fakih Sokak 723 Ada Mevcut Plan ve Silüet Çizimleri

Ek 5: Dursun Fakih Sokak 713 Ada ve 717 Ada Mevcut Plan ve Silüet Çizimleri

Ek 6: Dursun Fakih Sokak 713 Ada ve 717 Ada Öneri Plan ve Silüet Çizimleri

